Міністерство освіти і науки України
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ЗМІЦНЕННЯ СПІЛЬНИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ ЧЕРЕЗ ОСВІТУ

ЗБІРНИК

ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ ЗА МАТЕРІАЛАМИ III ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ

Запоріжжя
24 Жовтня 2025 р.

Co-funded by the European Union

STRENGTHENING THE EU COMMON VALUES THROUGH THE POLICY OF MULTILINGUALISM IN THE EDUCATION AND TRAINING OF FUTURE TEACHERS

Erasmus+ Jean Monnet Modules

Міністерство освіти і науки Україні
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Мукачівський державний університет
Одеський національний технологічний університет
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Ніжинський державний педагогічний університет імені Миколи Гоголя
Комунальний заклад вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради
Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

“ЗМІЦНЕННЯ СПІЛЬНИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ ЧЕРЕЗ ОСВІТУ”

ЗБІРНИК

ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ ЗА МАТЕРІАЛАМИ ІІІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ

в рамках реалізації проєкту Erasmus+ Модуль Жана Моне **“Зміцнення спільних цінностей ЄС через політику багатомовності в освіті та підготовці майбутніх вчителів”, 101083321 - SEUCV ETT - ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH**

Запоріжжя, 24 Жовтня 2025 р.

Co-funded by the European Union
STRENGTHENING THE EU COMMON VALUES THROUGH THE POLICY OF MULTILINGUALISM IN THE EDUCATION AND TRAINING OF FUTURE TEACHERS
Erasmus+
Jean Monnet Modules

УДК 37.014.24(4)+(477)(043.2)
Рекомендовано до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (протокол № 4 від «31 жовтня 2025 р.)

ДК 37.014.24(4)+(477)(043.2)

З-69

Зміцнення спільних європейських цінностей через освіту : збірник тез доповідей за матеріалами III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (24 жовтня 2025 р., м. Запоріжжя). – Запоріжжя : Вид-во МДПУ імені Богдана Хмельницького, 2025. – 440 с.

ISBN 978-617-7346-80-6

У збірнику представлено тези доповідей за матеріалами III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Зміцнення спільних європейських цінностей через освіту», організованої та проведеної в рамках імплементації Мелітопольським державним педагогічним університетом імені Богдана Хмельницького проєкту Erasmus+ Модуль Жана Моне "Зміцнення спільних цінностей ЄС через політику багатомовності в освіті та підготовці майбутніх вчителів", 101083321 - SEUCV ETT - ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH. Учасниками конференції розглянуто питання впливу спільних цінностей ЄС на розвиток нової проєвропейської початкової та середньої загальної освіти в Україні, проаналізовано Європейські виміри сталого розвитку української вищої освіти, досліджено соціально-педагогічні виміри інклюзивної освіти в країнах Європейського Союзу. Видання розраховане на науковців, педагогів, викладачів, здобувачів вищої освіти, які займаються науково-дослідною роботою.

Редакційна колегія:
Наталя Фалько – доктор психологічних наук, професор (голова), Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
Ольга Гончарова – кандидат педагогічних наук, доцент (співголова), Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
Аліна Маслова – кандидат педагогічних наук, доцент, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
Юлія Шевченко – доктор педагогічних наук, професор, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
Галина Олейнікова - кандидат філологічних наук, доцент, Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Євген Топалов – старший викладач, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Відповідальність за достовірність фактів, власних імен, цитат, цифр та інших відомостей несуть автори публікації.

© Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, 2025
Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

РОЗДІЛ 1. Вплив спільних цінностей ЄС на розвиток нової проєвропейської початкової та середньої загальної освіти в Україні

Атрощенко Т.О.
Мукачівський державний університет

ІНКЛЮЗИВНА ДОШКІЛЬНА ОСВІТА ЯК РЕАЛІЗАЦІЯ ЦІННОСТЕЙ РІВНОСТІ, ПОВАГИ ТА ПАРТНЕРСТВА

Сьогодні інклюзивна освіта виступає не лише основою сучасного розвитку освітньої системи, а й відображає філософію залучення кожної людини до повноцінної участі в суспільному житті. Як зазначає М. Порошенко, «ідея інклюзії, що виникла внаслідок усвідомлення цінності людської багатоманітності і відмінностей між людьми, виключає будь-яку дискримінацію та відображає одну з головних ознак демократичного суспільства: усі діти є цінними членами суспільства і мають рівні права, зокрема щодо отримання освіти, незважаючи на особливості їхнього психофізичного розвитку» [2, с.10]. Особливо підкреслено, що «інклюзивна освіта не ставить за мету зробити усіх однаковими. Інклюзивна освіта в широкому розумінні передбачає створення рівних можливостей для всіх дітей з ООП і забезпечення їх успіху в освітньому процесі та подальшому житті» [2, с.12].

Інклюзивна дошкільна освіта є не лише педагогічним підходом, а й проявом суспільної філософії рівних прав та можливостей, реалізація якої вимагає від педагогів, батьків і громади усвідомлення спільної відповідальності за розвиток і добробут кожної дитини. Саме завдяки такій взаємодії інклюзивне середовище закладу дошкільної освіти створює умови для повноцінного розвитку всіх вихованців, незалежно від їхніх індивідуальних можливостей, особливих освітніх потреб чи соціального статусу, сприяючи формуванню гуманістичних цінностей. Це особливо важливо, адже саме у дошкільному віці закладаються

основи толерантності, співчуття й відкритості до інших. Тому інклюзія на цьому етапі має стає дієвим механізмом формування культури поваги та партнерства в суспільстві.

Оскільки у дослідженні ми зосереджується на реалізації цінностей рівності, поваги й партнерства в інклюзивній дошкільній освіті, доцільним є розгляд таких ключових понять, як «цінності», «толерантність» та «партнерство».

Так, цінності – це «переконання, перспективи, уявлення та пріоритети, які визначають те, що людина вважає важливим, цінним та значущим у своєму житті» [4, с.422]. Вони виконують роль орієнтирів, що впливають на вчинки, вибори та ставлення людини до себе й навколишнього світу. Цінності охоплюють моральні принципи, етичні норми, соціокультурні стандарти, а також особисті переконання та інтереси. Саме вони формують життєві цілі, прагнення та пріоритети, визначаючи ідентичність людини та стиль її життя [4, с.422-423].

Погоджуємося з Т. Фазан, що формування загальнолюдських цінностей є фундаментом виховання, що закладається з народження (якщо не від моменту зачаття) дитини, на виховання юної душі – це справжнє мистецтво, яке має ґрунтуватися передусім на ідеях добра. Щоб ефективно сформувати міцну ціннісну базу у дитини авторка радить «забезпечити єдність когнітивного, емоційного та діяльнісного компонентів, а саме: спочатку, познайомити дитину з тією або тією загальнолюдською цінністю та допомогти зрозуміти її значення; далі – підкреслити важливість цієї цінності у конкретному житті дитини, викликати позитивні емоції стосовно неї; третім кроком є розвиток у дитини навичок керування цінністю у власному житті, здатність проявляти її у діяльності та поведінці; і, нарешті, створення позитивної мотивації, що буде стимулювати постійну готовність діяти відповідно до цієї цінності» [4, с.423].

Толерантність розглядається Н. Скрипник як «багатоаспектне поняття, воно може розглядатися з одного боку як ціль і результат виховання, яке супроводжується формуванням певних моральних позицій, а з іншого -

моральна якість особистості, яка виявляється у характерній поведінці, вчинках та стосунках з оточуючими» [3, с.10]. Дошкільний вік є сенситивним періодом виховання толерантності, адже саме в цей час формуються індивідуальні риси особистості, відбувається розвиток нервових процесів та накопичується досвід взаємодії з іншими людьми.

Партнерство, згідно з позицією О. Коханової, виступає одним із ключових способів формування особистості, сутність якого полягає у «вирощуванні суб'єктивної позиції дитини». Воно передбачає розвиток самосвідомості, здатної до самостійного вибору, формування волі як механізму підтримки концентрації уваги та зусиль, спрямованих на практичну діяльність, а також наявність безпосередньої діяльності, яку дитина планує та реалізує разом з рівноправним партнером. Така взаємодія включає розвиток проективних умінь і навичок партнерської співпраці. Партнерство забезпечує можливість прояву та розвитку реальних потенціалів особистості на всіх етапах життя, сприяючи самовизначенню, самореалізації та самоформуванню в умовах спільної діяльності з іншими [1].

Отже, усі розглянуті цінності формують цілісну основу інклюзивної дошкільної освіти, сприяючи розвитку свідомої, соціально відповідальної та морально зрілої особистості. Відтак, інклюзивну дошкільну освіту розглядаємо як систему організованих освітніх практик у закладах дошкільної освіти, спрямовану на створення рівних можливостей для всіх дітей, зокрема з особливими освітніми потребами, яка забезпечує їхній гармонійний розвиток, соціалізацію та формування гуманістичних цінностей, таких як повага, толерантність і партнерство.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коханова О. М. Партнерство як фактор соціалізації особистості. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/ eprint/2004/1/O_Kokhanova_PPTP_2_IPSP.pdf

2. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ: ТОВ «Агентство «Україна»», 2019. 300 с.

3. Скрипник Н.І. Виховання толерантних взаємостосунків дітей старшого дошкільного віку : навчально-методичний посібник. Умань : ПП Жовтий, 2011. 99 с.

4. Фазан Т. Формування загальнолюдських цінностей у дітей дошкільного віку в умовах війни. URL: http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/25960/1/Формування%20загальнолюдських.pdf

Бєляєв А. О.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ВИКЛИКИ ТА СТРАТЕГІЇ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ CEFR У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ

Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти (CEFR) є визнаним міжнародним стандартом, який визначає рівні володіння іноземними мовами. З моменту публікації у 2001 році CEFR став основою для розробки навчальних програм, підручників та систем оцінювання в багатьох країнах [2]. Україна активно впроваджує принципи CEFR у систему мовної освіти, зокрема у підготовку майбутніх філологів.

Імплементація CEFR у вітчизняну систему вищої філологічної освіти набуває особливої актуальності в контексті реформування освітньої галузі, академічної мобільності та конкурентоспроможності українських фахівців на міжнародному ринку праці. Водночас процес адаптації CEFR супроводжується низкою викликів, що потребують комплексного аналізу та розробки ефективних стратегій їх подолання.

Одним із найбільших викликів є обмежене розуміння викладацьким складом методології CEFR. Багато викладачів мають труднощі з інтерпретацією та практичним використанням рекомендацій CEFR без додаткової методичної підтримки [4].

Другим викликом є необхідність адаптації існуючих навчальних матеріалів. Більшість традиційних підручників не повною мірою відповідають рівням CEFR. Особливо гостро це питання постає в контексті підготовки філологів, оскільки навчальні програми мають охоплювати не лише практичне володіння мовою, але й теоретичні аспекти лінгвістики, літературознавства та методики викладання.

Третім викликом є складність розробки системи оцінювання, що точно відповідає стандартам CEFR. Створення тестів та інших форм контролю, які адекватно вимірюють мовну компетентність студентів відповідно до дескрипторів CEFR, є трудомістким процесом, що потребує спеціальних знань у галузі тестології . Як підкреслюється у посібнику з узгодження мовної освіти з CEFR, процес стандартизації та встановлення стандартів є критично важливим для забезпечення справедливості та порівнянності оцінювання [4].

Четвертою проблемою є відсутність системної підготовки викладачів до роботи з CEFR. Попри наявність окремих курсів підвищення кваліфікації, бракує комплексної програми, яка б забезпечувала глибоке розуміння принципів CEFR та практичних навичок їх застосування. Посібник з узгодження освіти з CEFR наголошує на важливості систематичної фамільяризації та стандартизації для всіх учасників освітнього процесу [4].

П'ятим викликом виступає узгодження CEFR з іншими компонентами освітньої системи: навчальною програмою, навчальними матеріалами, підходами до викладання, підготовкою вчителів та системою оцінювання. Згідно з моделлю Комплексної системи навчання О'Салівана, три ключові елементи – Навчальна програма (Curriculum), Реалізація (Delivery) та Оцінювання (Assessment) – мають бути тісно пов'язані [1].

Для ефективної імплементації CEFR необхідна комплексна стратегія, яка охоплює всі аспекти навчального процесу.

Першою стратегією є проведення системної професійної підготовки викладачів. Програми підготовки мають охоплювати ознайомлення з

теоретичними основами CEFR, практичну роботу з дескрипторами, методику розробки навчальних матеріалів та систем оцінювання на основі CEFR, а також обмін досвідом між викладачами [3]. Важливим елементом є організація майстер-класів від викладачів, які мають успішний досвід впровадження CEFR [4].

Другою частиною є адаптація навчальних програм та матеріалів з урахуванням принципів CEFR. CEFR є системою координат, а не пакетом для впровадження, тому його необхідно адаптувати до конкретного контексту [4]. Це передбачає співвіднесення особливостей власного контексту навчання з дескрипторами CEFR, зосередження на аспектах, які знаходять відображення в тексті документа та його рівневих дескрипторах і використання графічного профілювання для візуалізації узгодження навчальної програми з CEFR [1].

Третьою складовою є впровадження комунікативного та діяльнісно-орієнтованого підходів. CEFR ставить у центр уваги комунікативні потреби здобувачів освіти, включаючи вирішення повсякденних завдань, обмін інформацією та ідеями, досягнення міжкультурного розуміння [2]. Діяльнісно-орієнтований підхід CEFR передбачає динамічне бачення мовної освіти, де здобувачі виступають, як соціальні агенти, що використовують мову для виконання реальних завдань [3].

Четвертою складовою є створення прозорої системи оцінювання. Її розробка має відбуватися з дотриманням таких етапів: ознайомлення з CEFR та його принципами, специфікація критеріїв оцінювання відповідно до рівнів CEFR, стандартизація процедур, встановлення стандартів для різних рівнів компетентності, та валідація системи оцінювання [1].

П'ятою стратегією є розвиток плюрилінгвального підходу в освіті. CEFR підкреслює важливість плюрилінгвізму – розуміння того, що мова не вивчається ізольовано. Кожна нова мова сприяє розвитку загальної мовної компетентності [2]. Companion Volume 2020 розширив можливості застосування програми, додавши оновлені дескриптори для медіації, онлайн-взаємодії,

плюрилінгвальної та плюрикультурної компетентності [3].

Успішна імплементація CEFR у підготовку майбутніх філологів відкриває широкі перспективи для розвитку української системи вищої освіти. Це сприяє підвищенню якості мовної освіти, забезпечує прозорість та порівнянність кваліфікацій на міжнародному рівні і створює основу для розвитку академічної мобільності.

Важливим аспектом є також формування у здобувачів навичок самооцінки та автономного навчання. Робота з дескрипторами CEFR дозволяє усвідомлювати свій поточний рівень володіння мовою, визначати цілі розвитку та відстежувати прогрес, що важливо в контексті концепції навчання впродовж життя. Розвиток дескрипторів медіації створює нові можливості для навчання філологів як медіаторів міжкультурної комунікації [3].

Імплементація CEFR у підготовку філологів є складним, але необхідним процесом, що потребує системного підходу та узгоджених зусиль усіх учасників освітнього процесу. Комплексна стратегія, що включає системну професійну підготовку викладачів, адаптацію навчальних програм та матеріалів, впровадження комунікативного та діяльнісно-орієнтованого підходів, створення прозорої системи оцінювання та розвиток плюрилінгвального підходу, дозволить не лише підвищити якість підготовки майбутніх філологів, але й забезпечить інтеграцію української системи вищої освіти до європейського освітнього простору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Aligning Language Education with the CEFR: A Handbook. Strasbourg: EALTA, UKALTA, British Council, ALTE, 2022. 95 p. URL: https://ealta.eu/documents/resources/CEFR%20alignment%20handbook.pdf (дата звернення: 16.10.2025).

2. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment / Council of Europe. Cambridge : Cambridge University Press, 2001. 260 p. URL: https://rm.coe.int/1680459f97 (дата звернення: 16.10.2025).

3. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment – Companion volume / Council of Europe. Strasbourg : Council of Europe Publishing, 2020. 235 p. URL: https://rm.coe.int/common-european-framework-of-reference-for-languages-learning-teaching/16809ea0d4 (дата звернення: 16.10.2025).

4. Using CEFR: Principles of Good Practice / Cambridge Assessment English. Cambridge : Cambridge University Press, 2011. 30 p. URL: https://www.cambridgeenglish.org/Images/126011-using-cefr-principles-of-good-practice.pdf (дата звернення: 16.10.2025).

Беспалова Н. С.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ТОЛЕРАНТНІСТЬ І КУЛЬТУРНЕ РІЗНОМАНІТТЯ ЯК ВТІЛЕННЯ СПІЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ ЄС У СУЧАСНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сучасна початкова школа відіграє ключову роль у формуванні майбутніх громадян, здатних жити і працювати в умовах глобалізованого світу. Європейський Союз, будучи об’єднанням країн із багатою культурною спадщиною, робить особливий акцент на таких цінностях, як толерантність і культурне різноманіття. Впровадження цих цінностей у навчально-виховний процес початкової школи є не лише відображенням європейських прагнень, а й необхідною умовою для виховання гармонійної, відкритої та поважної до інших особистості. У контексті інтеграції України до ЄС розуміння та впровадження цих цінностей у систему освіти стає особливо актуальним.

Саме тому **метою цієї публікації** є визначити шляхи та можливості втілення цінностей толерантності та культурного різноманіття, як спільних цінностей ЄС, у практику сучасної початкової школи.

Аналіз науково-методичної літератури з тематики дослідження

підтверджує стійке зростання наукового інтересу до зазначеної проблематики. Формуванню толерантності присвячено низку робіт вітчизняних авторів: В. Андрющенка, А. Басюк, І. Беха, С. Березки, С. Бєлих, О. Вознюка, О. Дрозд, Є. Ільїнської, Т. Коваль, Л. Левіної, В. Ляпунової, М. Монастирської, Н. Олійник, Н. Скрипник, В. Тернопільської, Ю. Тодорцевої та інших.

У Програмі «Нова українська школа в поступі до цінностей» базовими духовно-моральними цінностями визначені: любов, повага до інших, гідність, відповідальність, совість, свобода, толерантність, справедливість, рівноправ'я, ініціативність [3, с. 12].

Толерантність як базова цінність має кілька важливих аспектів.

Толерантність (лат. tolerantia — «витривалість, терпіння») — соціальний, етичний і релігійний термін, який характеризує групу чи індивіда, позначаючи повагу до свободи інших, їх способу мислення та поведінки, а також їхні думки будь-якого роду (політичні, релігійні тощо). Толерантність — це гармонія в різноманітті, а не лише етичне зобов'язання; це також політична та юридична необхідність [2, с. 329].

Толерантність – це терпляче та шанобливе ставлення до різноманітних інтересів, переконань, вірувань, звичок і поведінки інших людей. Толерантна людина цінує кожну особистість, незалежно від її поглядів, релігії чи національності. Це проявляється у доброзичливості, повазі, чуйності, тактовності, делікатності та великодушності, які, своєю чергою, пов'язані зі здатністю дитини до емпатії, співпереживання, співчуття та розділення радості. Толерантність сприяє гуманному ставленню до людей з різними поглядами на світ і допомагає запобігати конфліктам [3, с. 14].

Культурна різноманітність міцно пов'язана з толерантністю, адже вона є необхідною складовою сучасного світу. Вона збагачує наше життя, сприяє соціальній гармонії та стимулює розвиток.

Як свідчить теорія сучасної української педагогіки, основою будь-якого виховання є цінності, і саме за цінностями визначається його зміст, виховні

норми, еталони, досвід та практика. Молодший шкільний вік створює додаткові можливості для ефективного розвитку ціннісних орієнтацій, оскільки він характеризується такими особливостями, як підвищена емоційність, вразливість до зовнішніх впливів, спрямованість до світу позитивних цінностей, які проявляються у всіх видах діяльності: навчальній, ігровій, комунікативній, трудовій тощо. Хоча формування ціннісних орієнтацій є тривалим у часі процесом, молодший шкільний вік є найбільш сензитивним періодом, оскільки саме в цей час закладаються основи світогляду, усвідомлюється необхідність моральних цінностей і якостей, формується ціннісна поведінка [1, с. 276-277].

Виховання толерантності реалізується через конкретні практики всіх учасників освітнього процесу. Учні не вказують у розмові чи поведінці на фізичні чи розумові особливості своїх ровесників, ставляться до них приязно, залучають до ігор на перервах. Вони вміють по-здоровому жартувати одне над одним, не зловтішаючись над індивідуальними особливостями. Вчителі заохочують учнів не соромитися нетрадиційних гендерних виборів у професійному самовизначенні: дівчата можуть мріяти про військову службу, а хлопці — про роботу квіткаря. Педагоги толерантно ставляться до батьків і дітей, які відрізняються за кольором шкіри, віросповіданням, політичними поглядами тощо [4, с. 20].

Учасники освітнього процесу з повагою та підтримкою ставляться до внутрішньо переміщених осіб. Жодних мовних чи інших обмежень у повсякденному спілкуванні ніхто не відчуває. Вихідці з різних регіонів цілком відкрито та невимушено спілкуються між собою. Директор, як керівник, всіляко намагається допомогти з адаптацією нових працівників, сприяє формуванню в колективі атмосфери відкритого та доброзичливого ставлення одне до одного, створює відчуття шкільної родини. Батьки та вчителі шанують одне одного незалежно від віросповідання, мови спілкування чи походження. Батьки виховують у дітях цінність усвідомлення неповторності кожної людини, розуміння необхідності ставлення до інших людей, їхніх поглядів і традицій як

до можливостей для взаємозбагачення [4, с. 20].

Висновки. Підсумовуючи, можна сказати, що толерантність у контексті Нової української школи постає не як пасивне терпіння відмінностей, а як активна громадянська позиція, що ґрунтується на повазі до людської гідності та визнанні рівної цінності всіх культур. Виховання толерантності у молодого покоління є ключовим завданням сучасної освіти, адже саме ця цінність формує основу для побудови демократичного, інклюзивного суспільства, здатного конструктивно взаємодіяти в умовах глобалізації. Лише через поєднання глибокої поваги до культурного різноманіття з принциповою позицією щодо захисту прав людини та справедливості можливе створення справді гуманного та гармонійного світу, де кожна людина має можливість зберігати свою ідентичність і водночас бути повноцінним членом глобальної спільноти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Молнар Т. Ціннісні орієнтації здобувачів початкової освіти: особливості формування в новій українській школі. *Комунікація і взаємодія в навчально-виховному процесі закладів освіти.* 2024. С. 274-293. DOI: https://doi.org/10.35387/edu-mono.0115.2024 (дата звернення 13.10.2025).

2. Олійник Н. А., Коваль Т. В., Басюк А. М. Досвідєвропейських країн у вихованні толерантності молодших школярів. *Перспективи та інновації науки: Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина».* № 9(27). 2023. С. 326-336. DOI: https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-9(27)-326-336 (дата звернення 13.10.2025).

3. Програма «Нова українська школа» у поступі до цінностей. Київ. 2018. С. 40. URL: https://ipv.org.ua/wp-content/uploads (дата звернення 13.10.2025).

4. Ціннісні орієнтири сучасної української школи. Міністерство освіти і науки України. 2019. С. 63. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/Serpneva%20conferentcia/2019/Presentasia-Roman-Stesichin.pdf (дата звернення 13.10.2025).

Білоусова Н.В.
Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ СПІЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ ЄС У ПОЧАТКОВУ ОСВІТУ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ НАВЧАННЯ

Сучасна українська освіта орієнтована на європейські стандарти розвитку, що визначають людиноцентричний, демократичний і ціннісний характер освітнього процесу. У контексті реформування Нової української школи (НУШ) особливого значення набуває інтеграція спільних цінностей Європейського Союзу: поваги до людської гідності, свободи, рівності, верховенства права, толерантності та взаємоповаги. Початкова школа є першою ланкою, де закладаються основи ціннісних орієнтацій і громадянської свідомості учнів, тому саме тут важливо сформувати педагогічну систему, здатну не лише передавати знання, а й виховувати європейський світогляд.

Згідно з концепціями ЮНЕСКО та Ради Європи, освіта має сприяти розвитку громадянських якостей, критичного мислення та здатності до діалогу. Європейські цінності не є абстрактними поняттями. Вони виявляються у взаємоповазі, співпраці, справедливості, культурному різноманітті та екологічній свідомості. У межах НУШ ці орієнтири конкретизуються через формування ключових компетентностей: соціальної, громадянської, ініціативності та підприємливості, а також екологічної грамотності.

Теоретичну основу впровадження цінностей ЄС становлять компетентнісний, аксіологічний і діяльнісний підходи, які забезпечують єдність знань, умінь, ставлень і поведінкових моделей учнів.

Упровадження європейських цінностей у початковій школі здійснюється через:

1. Інтеграцію змісту освіти. Цінності ЄС уплітаються у зміст предметів («Я досліджую світ», «Українська мова», «Мистецтво»), створюючи міжпредметні зв'язки та практичні ситуації морального вибору.

2. Використання інтерактивних технологій. Методи «кола ідей», рольових ігор, проєктів і кейсів сприяють усвідомленню дітьми таких понять, як толерантність, співпраця, відповідальність.

3. Педагогіку партнерства. Співпраця вчителя, учня та батьків на засадах взаємоповаги формує демократичну культуру взаємин у шкільному середовищі.

4. Рефлексивне навчання. Використання щоденників емоцій, обговорення життєвих ситуацій допомагають учням усвідомити власні дії й почуття у контексті моральних норм.

5. Проєктно-дослідницьку діяльність. Реалізація мініпроєктів («Мій клас – дружня команда», «Толерантність у нашій школі») сприяє практичному засвоєнню європейських цінностей через діяльність.

Ефективне впровадження спільних цінностей ЄС у початковій школі можливе за умов:

- підготовки вчителя як носія демократичних цінностей;
- створення безпечного, інклюзивного освітнього середовища;
- активного залучення дітей до прийняття колективних рішень;
- взаємодії школи з місцевою громадою та міжнародними освітніми ініціативами.

Досвід пілотних шкіл НУШ демонструє, що системне використання інтегрованих уроків, елементів громадянської освіти та виховних заходів із європейською тематикою сприяє розвитку емпатії, самоповаги, комунікативної культури й відповідальності учнів.

Інтеграція спільних цінностей Європейського Союзу у початкову освіту є стратегічним напрямом формування нової проєвропейської свідомості українських школярів. Методичні підходи мають ґрунтуватися на поєднанні

теоретичних засад із практикою демократичного навчання, партнерства й діяльнісного підходу. Саме через систему цінностей освіта здатна стати потужним інструментом соціокультурної інтеграції України до європейського освітнього простору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Формування європейських цінностей в Новій українській школі. URL: https://surl.li/ujyvle (дата звернення: 10.10.25)

2. Шість базових цінностей Європейського Союзу. URL: https://surl.li/wzifjx (дата звернення: 10.10.25)

Братченко А.С.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИМІР ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ ЯК ЧИННИК ІНТЕГРАЦІЇ СПІЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ ЄС У ПОЧАТКОВУ ТА СЕРЕДНЮ ОСВІТУ УКРАЇНИ

Сучасна українська освіта перебуває у стані глибоких трансформацій, зумовлених як внутрішніми реформами, так і зовнішніми викликами. Сучасні кризи актуалізували питання не лише збереження освітнього процесу, а й його модернізації відповідно до європейських цінностей. Як зазначає OECD, діти та молодь, хоча й становлять лише частку населення, є «100% майбутнього України» [7, с. 3]. Саме тому забезпечення безперервності освіти та її гармонізація з європейським освітнім простором є стратегічним завданням.

Актуальність проблеми. Європейський Союз визначає ключові компетентності для навчання впродовж життя як основу освітньої політики [5]. Вони передбачають розвиток критичного мислення, громадянської активності, цифрової грамотності та інклюзії. Формувальне оцінювання, яке у країнах ЄС розглядається як «оцінювання для навчання», а не «оцінювання навчання» [4], є

дієвим інструментом інтеграції цих цінностей у практику української школи.

В Україні питання формувального оцінювання досліджували О. Ляшенко, Ю. Жук, С. Науменко, Л. Ващенко, О. Онопрієнко. Зокрема, Жук і Науменко аналізують реформу оцінювання у контексті ЗНО [2], а Гривко та Ващенко розглядають формувальне оцінювання у базовій та старшій школі [1]. У міжнародному контексті фундаментальними є праці Black і Wiliam [4], а також аналітичні звіти OECD [7; 8; 9; 10].

Формувальне оцінювання у європейському вимірі є не лише педагогічною технологією, а й каналом інтеграції цінностей демократії, рівності та інклюзії у щоденну практику школи. Адаптивні платформи дозволяють створювати індивідуальні траєкторії оцінювання: завдання різного рівня складності, диференційовані критерії успіху, гнучкі форми зворотного зв'язку. Це робить оцінювання справедливим і недискримінаційним, адже кожна дитина оцінюється відносно власного прогресу [1, с. 75]. Такий підхід відповідає європейським цінностям рівності та поваги до гідності. Водночас персоналізоване оцінювання знижує стрес і тривожність, що особливо важливо у кризових умовах.

Віртуальні лабораторії дозволяють оцінювати не лише кінцевий результат експерименту, а й процес мислення: які кроки робить учень, як виправляє помилки. Це відповідає принципам інклюзії та справедливості, адже навіть у школах, що втратили обладнання через війну, учні отримують рівний доступ до якісного навчання [8]. Крім того, VR/AR підвищують мотивацію та знижують емоційне виснаження. Цифрові системи моніторингу дозволяють учителю бачити динаміку навчання, виявляти освітні втрати та своєчасно надавати підтримку. Це робить оцінювання прозорим і підзвітним, що узгоджується з принципом верховенства права [9]. Учні та батьки отримують доступ до зрозумілих даних про прогрес, що підвищує довіру до школи.

Поєднання очних і дистанційних форматів (гібридні моделі навчання) забезпечує безперервність оцінювання навіть у кризових умовах. Онлайн-

платформи дозволяють учням отримувати миттєвий зворотний зв’язок, а очні заняття — обговорювати результати та планувати подальші кроки [6]. Це відповідає цінності свободи та права на освіту, а також знижує психоемоційне навантаження на учнів.

Висновки. Формувальне оцінювання, підсилене інноваційними технологіями, є ключовим чинником інтеграції європейських цінностей у початкову та середню освіту України. Воно забезпечує прозорість, справедливість, інклюзію та партнерство, що відповідає принципам ЄС. Практична значущість полягає у тому, що така модель дозволяє не лише компенсувати освітні втрати, а й створити нову якість освіти, гармонізовану з європейським освітнім простором.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гривко А., Ващенко Л. Поточне та формувальне оцінювання в базовій та старшій профільній школі. *Український педагогічний журнал*. 2021. № 2. с. 72–83. DOI: https://doi.org/10.32405/2411-1317-2021-2-72-83
2. Жук Ю., Науменко С. Освітні реформи у дзеркалі зовнішнього незалежного оцінювання. *Український педагогічний журнал*. 2024. № 2. С. 104–117. DOI: https://doi.org/10.32405/2411-1317-2024-2-104-117
3. Технології оцінювання особистісних і навчальних досягнень учнів початкової школи. Методичний кейс : метод. посіб. / О. Онопрієнко, О. Петрук, Т. Павлова; Ін-т педагогіки НАПН України, Відділ початкової освіти ім. О. Я. Савченко. Київ : Педагогічна думка, 2023. 247 с.
4. Black P., Wiliam D. Assessment and classroom learning. *Assessment in Education: Principles, Policy & Practice*. 1998. Vol. 5, № 1. P. 7–74. DOI: https://doi.org/10.1080/0969595980050102
5. Council of the European Union. *Key competences for lifelong learning*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2018.

6. European Commission. *Digital Education Action Plan (2021–2027): Resetting education and training for the digital age*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2020.

7. OECD. *Learning during crisis. Insights for Ukraine from across the globe*. Paris: OECD Publishing, 2023.

8. OECD. *How can innovative technologies transform vocational education and training?* Paris: OECD Publishing, 2025.

9. OECD. *Trends Shaping Education 2025*. Paris: OECD Publishing, 2025. DOI: https://doi.org/10.1787/ee6587fd-en

OECD. *Future of Education and Skills 2030*. Paris: OECD, 2025. URL: https://www.oecd.org/en/about/projects/future-of-education-and-skills-2030.html

Герцовська Н. О.
Мукачівський державний університет
Бурнасова Д.
Мукачівський державний університет

МОРАЛЬНІ Й ГУМАНІСТИЧНІ ВИМІРИ БАЙОК ЕЗОПА У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТИ

У добу стрімких соціокультурних змін суспільство особливо гостро потребує духовних і моральних орієнтирів. Одним із джерел морального досвіду людства є класична література, що зберігає свою педагогічну цінність протягом тисячоліть. Творчість Езопа, давньогрецького байкаря, чиї твори стали основою жанру байки у світовій літературі, – є прикладом того, як художнє слово здатне формувати моральні переконання, критичне мислення та етичну культуру особистості.

Проблему етичного та виховного значення байок Езопа розглядали численні літературознавці й педагоги. Зокрема, дослідники підкреслюють, що езопівська традиція стала підґрунтям для формування морально-алегоричного мислення у світовій культурі. У сучасних підходах до викладання літератури твори Езопа розглядаються не лише як історико-культурна спадщина, а й як

універсальні тексти, що навчають етичній рефлексії [1].

Окремі науковці зазначають, що байки Езопа мають надзвичайно високий потенціал для розвитку критичного мислення та морального судження в учнів [2]. Їхні сюжети й персонажі, узагальнені образи людських якостей, допомагають пізнавати закономірності поведінки та моральні наслідки вчинків.

Езопівські байки, побудовані на коротких алегоричних історіях із чітким моральним висновком, формують у читача здатність відрізняти добро від зла, правду від брехні, щирість від лицемірства. Через прості, часто жартівливі ситуації письменник торкається глибоких моральних тем – справедливості, гідності, людської слабкості, владних зловживань. Саме тому байки Езопа є не лише літературними пам'ятками, а й педагогічним інструментом морального виховання.

Гуманістичний потенціал байок полягає у відображенні загальнолюдських цінностей – свободи, доброти, поваги до інших, рівності. Мораль у творах Езопа, хоч і виражена лаконічно, має потужний емоційно-психологічний вплив на читача. Як зазначає К.С. Махова, у байках Езопа реалізується етична педагогіка античності, у якій моральність ототожнюється з мудрістю та мірою [1].

Важливим аспектом езопівської спадщини є її багатовимірність: за зовнішньою простотою оповіді приховані філософські роздуми про природу людини та суспільства. Це відкриває широкі можливості для використання байок у шкільній і університетській практиці як джерела розвитку критичного мислення. Через аналіз поведінки персонажів учні вчаться робити моральні висновки, аргументувати свої позиції, порівнювати ситуації з реальним життям.

Педагогічно обґрунтоване вивчення байок Езопа дає змогу формувати не лише літературну компетентність, а й моральну культуру. Наприклад, методи рольового читання, творчого переосмислення сюжету або створення сучасної інтерпретації байки дозволяють актуалізувати її сенси в контексті сьогодення.

Таким чином, байки Езопа – це не просто короткі повчальні тексти, а своєрідна «модель поведінки», що передає моральний досвід людства,

виховуючи в читачів чесність, відповідальність і толерантність.

Творчість Езопа має невичерпний виховний і гуманістичний потенціал. Його байки продовжують виконувати важливу соціокультурну функцію – формують етичну свідомість, навчають розпізнавати добро і зло, критично оцінювати людські вчинки. У сучасному освітньому процесі звернення до байок Езопа є не лише даниною класичній традиції, а й засобом розвитку моральної рефлексії, етичної компетентності та духовної культури молодого покоління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Махова К. С. Езопові сюжети в українській байці першої половини XIX століття. *Філологічні трактати / Вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету.* Випуск 27, 2012. С. 223–230.

2. Pelletier J., Beatty R. Children's understanding of Aesop's fables: relations to reading comprehension and theory of mind. *Frontiers in Psychology*. 2015, Vol. 6:1448.

Герцовська Н. О.
Мукачівський державний університет
Герич Ю.
Мукачівський державний університет

ВИХОВНА ФУНКЦІЯ ЛІТЕРАТУРИ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ ЧИТАЧА

Сучасна система освіти спрямована не лише на засвоєння знань, а й на формування особистості, здатної до відповідального мислення, морального вибору й громадянської активності. У цьому контексті художня література постає як потужний засіб духовного розвитку, морального виховання та естетичного вдосконалення. Вона допомагає учневі або студентові пізнати складність людських переживань і навчитися співчувати, розуміти й оцінювати світ у категоріях добра і справедливості.

Питання виховного потенціалу літератури вивчають як українські, так і зарубіжні дослідники. Н. Волошина визначає художній текст як «педагогічно осмислений простір духовного діалогу між автором і читачем».

Літературний твір має виховувати не лише через зміст, а й через «естетичне переживання моральної істини» [1].

Згідно з підходом О. Пометун, освітній процес у XXI столітті має базуватися на компетентнісному підході, у якому література є інструментом формування моральної, соціальної та громадянської компетентностей [2].

Мета аналізу є визначити виховну функцію літератури у формуванні цілісної, духовно зрілої особистості читача та окреслити педагогічні умови її реалізації в навчальному процесі.

Література є особливою формою пізнання світу, що поєднує емоційне, інтелектуальне й етичне начало. Через художні образи читач отримує досвід морального вибору, пізнає складність людських мотивів і наслідків учинків. Саме тому літературний твір виконує важливу виховну функцію – сприяє формуванню гуманістичного світогляду, моральних орієнтирів і внутрішньої культури особистості.

Українська й світова класика – від творів Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки до сучасної прози Сергія Жадана чи Оксани Забужко – показує, що література здатна формувати не лише естетичні смаки, а й активну громадянську позицію. Через співпереживання героям, осмислення історичних і соціальних конфліктів читач стає здатним до емпатії, критичного мислення та моральної рефлексії.

Дослідники підкреслюють, що література виконує також функцію емоційно-ціннісного виховання, а емоційне залучення у художній світ твору є умовою формування духовного досвіду та здатності до співпереживання [1]. Це особливо актуально в умовах сучасного суспільства, яке потребує від молоді не лише знань, а й етичної зрілості, толерантності, чуйності.

Педагогічно грамотне використання виховного потенціалу літератури передбачає застосування інтерактивних методів – діалогічного читання, інтерпретаційних дискусій, творчих есе, рольових ігор, аналізу моральних колізій. Такі методи дозволяють учням не просто «засвоювати зміст», а проживати його, роблячи особистісні висновки.

Отже, виховна функція літератури полягає у гармонійному розвитку особистості, формуванні моральних орієнтирів, духовної зрілості та соціальної відповідальності. Вона забезпечує єдність етичного, естетичного й інтелектуального становлення людини. Інтеграція літератури у виховний простір освіти сприяє формуванню покоління, яке цінує гуманізм, свободу, національну ідентичність і здатне творити власну моральну позицію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Волошина Н. Й. Методика викладання української літератури в закладах загальної середньої освіти. Київ: Ленвіт, 2012. 376 с.
2. Пометун О. І. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. Київ: КІС, 2018. 204 с.

Голуб О. В.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ СПІЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ ЄС У СТАРШІЙ ШКОЛІ

У сучасному світі володіння англійською мовою стало не лише засобом міжнародного спілкування, а й важливою частиною інтеграції нашого суспільства до європейського культурного та освітнього простору. В умовах розширення співпраці України з Європейським Союзом особливого значення набуває викладання англійської мови як інструменту формування спільних цінностей ЄС, таких як демократичність, толерантність, повага до прав людини, культурне різноманіття та інших. У старшій школі саме уроки англійської мови можуть стати платформою для розвитку не лише мовних компетентностей, але й етапом формування громадянської свідомості молодого покоління.

Питання формування європейських цінностей у процесі викладання іноземних мов привертає увагу багатьох науковців. Зокрема, цю тематику розглядали у своїх працях І. Козубай, О. Ковальова, Ю. Полікарповна, Ю. Шемет,

О. Давидова та інші, що підкреслює актуальність теми та важливість подальших її досліджень.

Отже, **мета цієї публікації** – проаналізувати потенціал викладання англійської мови у старшій школі як ефективного засобу формування спільних європейських цінностей серед учнів, а також підкреслити важливість формування таких цінностей у підростаючого покоління.

Викладання англійської мови у старшій школі посідає важливе місце в сучасному освітньому просторі, оскільки воно сприяє не лише формуванню мовних компетентностей, а й залученню учнів до європейського культурного та ціннісного середовища. У контексті європейської інтеграції вивчення англійської мови стає засобом міжкультурного діалогу, взаєморозуміння та розвитку громадянської свідомості молоді. Через зміст навчальних програм, автентичні англомовні матеріали та інтерактивні методи навчання учні засвоюють такі цінності, як повага до прав людини, демократія, толерантність і солідарність. Навчання цінностей Європейського Союзу у школах вимагає спільного розуміння їхнього значення для побудови інклюзивного суспільства та їх просування за допомогою інтерактивних і інноваційних педагогічних методів. Відсутність у шкільних навчальних програмах тем важливих для формування головних цінностей обмежує формування прогресивного та толерантного громадянина. Крім того, недостатня початкова й безперервна підготовка вчителів із питань, пов'язаних з ЄС, послаблює їхню роль як посередників європейських цінностей для учнів і суспільства загалом [1, с. 262]. Таким чином, англійська мова виступає не лише навчальним предметом, а й інструментом виховання європейської ідентичності, що є невід'ємною складовою сучасних процесів інтеграції України до європейського співтовариства.

Вивчення іноземної мови в школі передбачає не лише розвиток говоріння чи письма, а й формування культурної компетентності. Мова та культура тісно пов'язані, тому для розвитку міжкультурного розуміння та співпраці навчання

іноземної мови включає ознайомлення з культурою країн, мову яких вивчають учні. Це охоплює звичаї, традиції, історію та цінності цих країн, що допомагає старшокласникам ефективно орієнтуватися у різних культурних контекстах. У контексті європейської інтеграції викладання англійської мови набуває особливого «європейського виміру». Воно включає не лише опанування однієї чи кількох офіційних мов ЄС, але й ознайомлення з мовами сусідніх країн і регіональними меншинними мовами, що сприяє збереженню мовного різноманіття, розвитку культурної обізнаності та взаєморозуміння серед європейських громадян. Особливу увагу приділено практичному застосуванню мовних знань. Учнів потрібно заохочувати використовувати здобуті знання англійської мови використовуючи реальні життєві ситуації, застосовувати інтерактивні технології і вчити працювати у команді, пропонуючи різноманітні проєкти. Такий підхід дозволяє поєднати мовну компетентність із практичним досвідом, підвищуючи рівень володіння мовою, впевненість учнів та їх моральність [2, с. 121] . Така форма навчання англійської мови у старшій школі стає ефективним інструментом формування європейських цінностей, міжкультурного розуміння та громадянської свідомості.

Висновки. Викладання іноземної мови у старшій школі має значно ширший потенціал, ніж лише формування знання слів та правил. Воно є формою поширення цінностей Європейського союзу та розвитку критичного мислення, культурної обізнаності і міжкультурної комунікації. Через зміст навчальних матеріалів, комунікативні методики, дискусії та інші форми діяльності учні отримують можливість не лише вдосконалювати знання мови, а й осмислювати такі принципи, як повага до людської гідності, рівність, свобода та демократичність. Урок іноземної мови перестає бути лише шкільним предметом, він формує моральні орієнтири, що сприяють становленню свідомого та толерантного громадянина європейського суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Asderaki F., Sideri O. Teaching EU Values in Schools through European programs during COVID-19 pandemic. *The «Teachers4Europe: setting an Agora for Democratic Culture Program» HAPSc Policy Briefs Series.* 2020. Vol. 1, no. 1. Pp. 259-270. URL: https://doi.org/10.12681/hapscpbs.24977 (дата звернення: 17.10.2025).

2. Ковальова О. Б., Никитенко О. В., Малик Ю. І. Принципи вивчення іноземних мов здобувачами вищої освіти у контексті європейської інтеграції. *Pedagogical Sciences Theory and Practice*. 2024. № 2. с. 118-123. URL: https://doi.org/10.26661/2786-5622-2024-2-18 (дата звернення: 17.10.2025).

Гузь В.В.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
Кіріянова Д. А.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО І МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Актуальність дослідження зумовлена потребою модернізації української освіти відповідно до європейських цінностей, що передбачає розвиток активної, самостійної та мислячої особистості. Формування пізнавальної активності дітей дошкільного і молодшого шкільного віку є важливою умовою становлення їхньої суб'єктності, творчого потенціалу та готовності до безперервного навчання в європейському освітньому просторі. Дослідження теоретичних засад цієї проблеми сприяє вдосконаленню психолого-педагогічних підходів до формування пізнавальної активності як ключової компетентності сучасної дитини.

Теоретичні засади проблем пізнавальної активності розкрито у працях А. Запорожця, К. Ушинського, Л. Буєвої, Г. Костюка, Н. Менчинської, В. Онищука, М.

Данилова, О. Савченко та ін. Науковці визначають пізнавальну активність як властивість особистості, що виявляється у готовності, прагненні до самостійного засвоєння знань і способів діяльності (В. Лозова, Т. Ткачук, О. Сауліна). Вона тісно пов’язана з розвитком пізнавальної самостійності, здатністю самостійно ставити мету, планувати дії, оцінювати результати.

Метою дослідження є аналіз теоретичного підґрунтя поняття «пізнавальна активність» дітей дошкільного і молодшого шкільного віку, виявлення рівнів її сформованості та визначення зв’язку з пізнавальними потребами й мотивами.

Пізнавальна активність є проявом загальної активності особистості та виявляється у прагненні до пізнання, самостійності, творчості. Діяльність виступає засобом реалізації активності [3].

Пізнавальна активність — особливий різновид активності, що виявляється у готовності до інтелектуальної діяльності, мобілізації морально-вольових якостей і творчому застосуванні знань.

З погляду психології, активність є здатністю людини здійснювати суспільно значущі перетворення, що проявляється у творчості, спілкуванні, волі [2]. Вона завжди пов’язана з потребами, мотивами та інтересами особистості.

Пізнавальна активність може бути потенційною (готовність до пізнання) і функціонуючою (реальна діяльність). Залежно від ставлення суб’єкта до навчання, розрізняють ситуативну активність, що виявляється епізодично, та інтегровану — стійку якість особистості.

За рівнями розрізняють: репродуктивну активність — відтворення знань за зразком; реконструктивну — пошук і застосування відомих способів у нових ситуаціях; творчу — самостійне формулювання проблеми й пошук оригінальних рішень [2].

М. Лисіна пов’язує пізнавальну активність із допитливістю, готовністю до пошуку нової інформації. У дошкільному віці вона проявляється через орієнтувальний рефлекс і бажання отримувати нові враження; у молодшому шкільному — через розвиток інтересу до навчання, мислення, пам’яті та

самостійної діяльності.

Діти цього віку навчаються формулювати мету діяльності, планувати її, обирати способи дій. Розвиток цих умінь відбувається поступово — від орієнтації на допомогу дорослого до самостійного планування й контролю.

Розвитку пізнавальної активності сприяють: позитивна емоційна атмосфера навчання, схвальне педагогічне оцінювання, цікаві форми роботи, ігрові та пошукові методи, індивідуальний підхід, створення ситуацій успіху, активна взаємодія з батьками.

У структурі пізнавальної активності виділяють три компоненти [1]:

1. емоційний — інтерес, позитивне ставлення до навчання;
2. змістовий (когнітивний) — знання, мисленнєві операції, вміння робити умовисновки;
3. вольовий (діяльнісний) — самостійність, ініціативність, наполегливість.

Ці компоненти розвиваються поетапно — від емоційного зацікавлення до усвідомленої й творчої діяльності.

Пізнавальна активність — інтегрована якість особистості, що базується на потребах, мотивах та інтересі до пізнання. Вона визначає ставлення дитини до навчального процесу, рівень самостійності й готовності до творчої діяльності [4]. Ефективність її формування залежить від педагогічних умов: емоційної підтримки, використання проблемних і ігрових методів, створення ситуацій успіху та залучення дітей до самостійного пошуку знань. Поступове ускладнення форм активності — від репродуктивної до творчої — сприяє становленню мислячої, самостійної, пізнавально активної особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Брежнєва О.Г. Формування пізнавальної активності у старших дошкільників. *Дошкільне виховання. № 2.* 1998. С. 12-14.

2. Лозова В.І. Цілісний підхід до формування пізнавальної активності школярів. Харків: ОВС. 2000. 164 с.

3. Лупаренко С. Розвиток пізнавальної активності молодших школярів засобами вальдорфської педагогіки: *дис. … канд. пед. наук*. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди. 2007. 20 с.

4. Психологічна енциклопедія. Автор-упорядник О. М. Степанов. К.: «Академвидав». 2006. 424 с.

5. Рибалко Я. Розвивальна освіта: активність, самостійність, свобода. Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: *[зб. наук. праць]* . редкол.: Т.І. Сущенко (відпов. ред.) та ін. – Київ; Запоріжжя. – Вип. 18. 2009. С. 23–28

Дерік Л. Є.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

УЧИТЕЛЬ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЯК ПРОВІДНИК ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ

Сучасне суспільство вимагає від молодого покоління нових підходів до мислення, системи цінностей і знань. Європейський освітній простір демонструє, як ці цінності можуть стати фундаментом високої якості навчання та розвитку особистості. Україна — держава, що свідомо підтримує ідею європейського розвитку, має можливість будувати власну систему освіти, спираючись на спільні європейські цінності. Особливого значення набуває підтримка таких засад, як свобода, демократія, толерантність та повага до прав людини [2]. Саме школа виступає осередком формування цих цінностей з раннього віку, а вчитель — провідником, який допомагає дітям зрозуміти й прийняти їх. Учитель початкової школи відіграє ключову роль у цьому процесі, формуючи в дітей перші уявлення про добро, справедливість і рівність.

Ще зовсім недавно вчитель сам переймав знання, досвід і цінності від наставників. Проте з розвитком освіти, науки та суспільства зростають вимоги до педагогічної професії. Сьогодні сучасний учитель початкової школи має бути

не лише носієм знань, а й провідником проєвропейського світогляду, здатним формувати у молодших школярів ціннісні орієнтири на основі гуманізму, демократії та взаємоповаги.

Учитель виступає моральним орієнтиром для дитини: його слова, дії та стиль спілкування формують перше уявлення учнів про демократичні норми співжиття. Будучи авторитетним дорослим у житті молодшого школяра, педагог має унікальну можливість впливати на розвиток особистості дитини. Важливо, щоб учитель допомагав учням навчатися аналізувати власні вчинки, оцінювати поведінку інших, виховував почуття справедливості, відповідальності та відкритості до діалогу. Саме через щоденну взаємодію вчитель формує у дітей повагу до себе й до інших, толерантність, активну громадянську позицію та здатність до співпраці.

Впровадження європейських цінностей у шкільне життя відбувається не лише через щоденну педагогічну взаємодію, створення атмосфери поваги, взаємодопомоги та відкритого діалогу, а й безпосередньо під час навчального процесу. Концепція Нової української школи передбачає педагогічну автономію вчителя, що надає йому можливість самостійно обирати методи, форми та засоби навчання, орієнтуючись на потреби дітей і цінності демократичного суспільства [1].

Поширювати європейські цінності можна через тематичні класні заходи, наприклад: «Ми різні — ми рівні», «Доброта у вчинках», «Взаємини між людьми». Ефективним засобом є також проєктна діяльність на теми: «Подорожуємо Європою», «Україна в майбутньому», «День Європи у школі», «Культура європейських країн». Участь учнів у таких проєктах, використання групових форм роботи, дискусій та елементів шкільного самоврядування сприяють розвитку самостійності, критичного мислення та формуванню активної громадянської позиції молодших школярів.

Водночас впровадження європейських цінностей у навчальний процес стикається з певними викликами. Серед них — недостатній рівень підготовки

педагогів до ціннісного виховання, нестача методичних матеріалів, а також необхідність адаптації європейських практик до національного освітнього контексту. Крім того, соціальні та культурні особливості регіонів України, а також сучасні суспільні виклики, зокрема воєнні та економічні, ускладнюють системне впровадження цих цінностей.

Разом із тим перспективи інтеграції європейських підходів у початкову школу залишаються високими. Розвиток педагогічної автономії, проєктна діяльність, міжшкільне та міжнародне співробітництво, участь у програмах Erasmus+ та eTwinning сприяють створенню освітнього середовища, яке виховує у дітей демократичні, толерантні та громадянсько активні установки [3, с.34]. Завдяки цьому школа стає простором не лише передачі знань, а й формування проєвропейського світогляду та компетентностей, необхідних для життя в сучасному суспільстві.

Популяризація європейських цінностей у школі буде успішною лише за умови активної співпраці всіх учасників освітнього процесу — учнів, учителів, батьків та громади. Особливого значення набуває роль батьків як партнерів, які підтримують можливості, що надає шкільна програма. Лише за таких умов можливо реалізувати педагогічні ідеї, сприяти розвитку у дітей проєвропейських цінностей та формувати компетентності, необхідні для життя в сучасному суспільстві.

Отже, учитель початкової школи відіграє ключову роль у формуванні у дітей проєвропейського світогляду та базових цінностей демократії, толерантності, поваги та справедливості. Його педагогічна діяльність, використання інтерактивних методів, проєктної роботи та співпраця з батьками й громадою створюють сприятливе освітнє середовище для розвитку компетентностей молодших школярів. Лише системний підхід, який поєднує особистісну позицію вчителя, шкільну програму та активну участь усіх учасників освітнього процесу, дозволяє ефективно впроваджувати європейські цінності у сучасну початкову освіту України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концепція Нової української школи. Міністерство освіти і науки України. 2016. [Електронний ресурс]. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf

2. Рада Європи. Хартія прав людини та демократичної освіти [Електронний ресурс] — Режим доступу: https://www.coe.int/en/web/education/human-rights-education

3. Ярова О. Б. Досвід розвитку початкової освіти в країнах ЄС — джерело модернізації початкової освіти в Україні / О. Б. Ярова // Український педагогічний журнал. — 2018. — № 1. — С. 31 – 37.

Дємєнєва О.В.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
Масюкова Є.С.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

«ПОЛІТИЧНА ПРОМОВА» ЯК ФОРМА ПУБЛІЧНОГО ВИСТУПУ

У сучасному суспільстві політична комунікація є одним із найвпливовіших інструментів формування громадської думки, політичних наративів та ідеологічних орієнтирів. У XXI столітті політичний дискурс зберігає свою актуальність для міждисциплінарних досліджень у межах філології, соціології, політології та психології, оскільки він має значний потенціал програмувати масову свідомість, визначати суспільні стереотипи й моделі поведінки. Однією з найважливіших форм реалізації політичного дискурсу є публічна промова, що поєднує мовленнєві, риторичні та психологічні аспекти впливу.

Публічна мова здавна є дуже престижною формою спілкування і предметом спостереження та аналізу. Під публічною мовою розуміється усний монологічний виступ однієї людини перед групою людей, що характеризується

наявністю задуму, структурно-композиційною та змістовною завершеністю, цілеспрямованістю та установкою на вплив.

Метою є визначення специфіки політичної промови як форми публічного виступу, аналіз її структурно-семантичних та прагматичних характеристик, а також чинників, що зумовлюють її ефективність. Завдання полягають у з'ясуванні теоретичних підходів до вивчення публічної мови, окресленні ролі контексту, хронотопу, особистості мовця та мовних засобів у формуванні переконливого впливу на аудиторію.

Дослідження публічної мови можна розділити на три наукових напрями: риторичний, психологичний та лінгвістичний. Риторичний напрямок досліджує публічну мову як предмет риторики, з позицій трьох категорій: етосу, пафосу, логосу. Психологічний напрям досліджує публічну мову у рамках психології спілкування з метою виявити умови ефективної переконливої комунікації. Лінгвістичний напрямок вивчає публічну мову в рамках теорій лінгвістики тексту та дискурсу, розглядаючи публічну мову як продукт риторичної діяльності, де звучить монологічний текст.

Для підготовки ефективного публічного виступу, здатного повною мірою реалізувати свою основну функцію переконання, необхідний комплексний підхід, який би враховував різні фактори, що зумовлюють прагматичний ефект, що шукається.

При плануванні політичної промови слід враховувати:

- широкий політико-соціальний та культурний контекст, що детермінує не лише концептуальний зміст, а й способи вербалізації смислів у мовленні. Політичний дискурс неминуче відбиває всі результати історико-культурної еволюції суспільства на даний момент. Йдеться про актуальність явищ і подій, їх причинно-наслідкові зв'язки як на глобальному рівні, так і на рівні регіональних та національних спільнот; цінності, які існують у суспільстві у конкретний період його розвитку та визначають позитивну чи негативну значимість об'єктів навколишнього світу для людини, соціальної групи,

суспільства загалом.

- ситуацію спілкування, що визначає безпосередні умови та спрямованість комунікації з урахуванням характеристик цільової аудиторії. Під час моделювання ситуації спілкування вчені звертаються до поняття хронотопу.

- особистість самого оратора. З одного боку, цей чинник значимий для процесу конструювання тексту виступу, політиком чи спічрайтером. З іншого боку, досягнення прагматичного ефекту обумовлено іміджем та статусом адресанта. Когнітивні стратегії промовця нерозривно пов'язані з самосвідомістю та сприйняттям свого іміджу та статусу, соціальним та політичним досвідом. Спічрайтер, у свою чергу, повною мірою повинен розуміти та адаптувати текст відповідно до особи політика. Реакція адресата обов'язково залежить від сприйняття ним промовця як особистості.

- конкретний текст публічного виступу в певних умовах з урахуванням вищезгаданих обставин і факторів неминуче має специфічну семантичну і синтаксичну структуру, а також відповідні фонетичні характеристики, що дозволяє досягти запланованого персуазивного/спонукального мовного ефекту.

Політична промова є складним багаторівневим явищем, у якому поєднуються соціокультурні, когнітивні та лінгвістичні чинники. Її ефективність визначається гармонійним поєднанням контекстуальних умов, особистісних характеристик промовця та добору мовних засобів. Вона виконує не лише інформаційну, а й маніпулятивну функцію, формуючи соціальні смисли, політичні орієнтації та поведінкові моделі аудиторії. Отже, створення базової моделі політичної промови потребує комплексного підходу, який інтегрує риторичний, психологічний і лінгвістичний аналіз, що відкриває нові перспективи для подальших досліджень політичного дискурсу в сучасному комунікативному просторі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бацій І. С. Краса і сила слова: Бесіди про мову художнього твору. К., 2003. 321с.

2. Бойко Н. І. Українська експресивна лексика в словнику, мові та мовленні: Навч. посібник для студентів філол. спеціальностей. Ніжин: Редакційно-видавничий відділ НДПУ ім. М. Гоголя, 2012. 217 с

3. Вінтонів М. О., Вінтонів Т. М., Мала Ю. В. Синтаксичні засоби експресивізації в українському політичному дискурсі. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2018. 336 с.

4. Ільченко М. Маніпулятивність як складова стратегій англомовного електорального дискурсу (на матеріалі передвиборчих дебатів). Науковий вісник ХДУ. Серія «Лінгістика». Вип. 12. Херсон : ХДУ, 2010. С. 316-322.

5. Крапива, Ю. В. Політична промова як різновид політичної комунікації. Закарпатські філологічні студії : науковий журнал/ голов. ред. І. М. Зимомря. Ужгород : Видавничий дім "Гельветика", 2019. Т. 2. Вип. 11. С. 42-45.

6. Самойлова І. В., Подвойська О. В. Лексичні особливості політичних промов. Наукові записки НДУ ім. Миколи Гоголя. Філологічні науки. Книга 1. 2016. С. 235–238.

Єгорова Д. М.
Мелітопольський
державний педагогічний
університет імені Богдана
Хмельницького

ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ТА МІЖКУЛЬТУРНОГО ДІАЛОГУ УЧНІВ ЗЗСО У КОНТЕКСТІ ЦІННОСТЕЙ ЄС

Сучасна система освіти України перебуває у процесі глибоких змін, зумовлених євроінтеграційним вибором держави та потребою формування в учнів ключових компетентностей, що відповідають ціннісним орієнтирам Європейського Союзу. Однією з провідних серед них є здатність до

міжкультурного діалогу та виявів толерантності як основи демократичного й мирного співіснування у полікультурному суспільстві.

Саме тому **метою цієї публікації** є висвітлення значення формування толерантності та міжкультурного діалогу учнів закладів загальної середньої освіти у контексті європейських цінностей.

Аналіз науково-методичної літератури з тематики дослідження підтверджує постійне зростання наукового зацікавлення зазначеною проблематикою. Так, формуванню толерантності та міжкультурного діалогу присвячено низку праць як зарубіжних (J. A. Banks, M. J. Bennett, M. Byram), так і вітчизняних авторів (Д. Губарєва, О. Костюк, І. Мельнікова, К. Молчанова, О. Пасічник, О. Попов, І. Резніченко, Л. Філатова, Т. Харлицька, С. Шехавцова, Л. Шовкун).

Згідно з *Декларацією принципів толерантності*, затвердженою Резолюцією Генеральної конференції ЮНЕСКО 16 листопада 1995 року, «толерантність означає повагу, прийняття і правильне розуміння багатого різноманіття культур нашого світу, форм самовираження і способів виявів людської індивідуальності» [1]. Спираючись на це, «учні не вказують у розмові чи поведінці на фізичні або розумові труднощі своїх ровесників; учителі заохочують, щоб діти не соромилися обирати донедавна гендерно нетипові професії та толерантно ставилися до батьків і дітей, які відрізняються кольором шкіри, віросповіданням чи політичними поглядами» [2, с. 18–20].

Услід за В. Євтухом визначимо міжкультурний діалог як «відкритий і сповнений поваги обмін поглядами між індивідами та групами з різним етнічним, релігійним і лінгвістичним походженням і спадщиною на основі взаємного порозуміння» [3, с. 6]. У процесі діалогу здійснюється активний обмін переважно культурною інформацією, яка істотно впливає на формування уявлень про його учасників. Варто зазначити, що міжкультурний діалог стає можливим за умови наявності свободи самовираження, відкритості до висловлення власної позиції, а також готовності та вміння учасників уважно

слухати одне одного [3, с. 7]. Тому важливо формувати навички безконфліктного й продуктивного спілкування саме в процесі здобуття загальної середньої освіти.

До методів, що сприяють формуванню толерантності та міжкультурного діалогу в здобувачів середньої освіти, О. А. Попов відносить інтерактивні форми навчання, зокрема дискусії, рольові ігри та командні проєкти, які відіграють ключову роль у вихованні толерантності. Вони розвивають у здобувачів освіти навички ефективного спілкування, вміння слухати, розуміти позицію інших та конструктивно вирішувати конфлікти. Окрім цього, активізація учнівського самоврядування відкриває можливості для залучення школярів до прийняття рішень і спільної відповідальності за життя колективу. Такий досвід сприяє становленню лідерських якостей, формуванню поваги до різних точок зору та розвитку здатності до командної взаємодії [4, с. 37]. Також можливе використання психолого-педагогічних, культурологічних і мистецьких методів, які допомагають розвивати самопізнання та емпатію, а також усвідомлювати різноманіття культурних проявів і спільність людських цінностей.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що формування толерантності та міжкультурного діалогу в учнів закладів загальної середньої освіти є ключовою умовою розвитку сучасної освіти в контексті європейських цінностей. Це сприяє вихованню поваги до різних культур, поглядів і традицій, розвитку вмінь співпрацювати та спілкуватися без упереджень. Ефективне використання діалогічних, інтерактивних, проєктних, культурологічних і психолого-педагогічних методів забезпечує формування в учнів умінь співпрацювати, слухати, поважати іншу думку та сприймати культурне різноманіття як цінність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Декларація принципів толерантності, затверджена Резолюцією Генеральної Конференції ЮНЕСКО. 16 листопада 1995 року. [Електронний ресурс]. URL: https://nibu.kyiv.ua/exhibitions/337/ (дата звернення: 17.10.2025).

2. Міністерство освіти і науки України. Ціннісні орієнтири сучасної

української школи. [Електронний ресурс]. 2019. URL: https://mon.gov.ua/staticobjects/mon/sites/1/Serpneva%20conferentcia/2019/Presentasia-Roman-Stesichin.pdf (дата звернення: 17.10.2025).

3. Євтух В. Міжкультурний діалог: ефективний конструкт інтегративного розвитку поліетнічних суспільств. *Політичний менеджмент.* 2009. №3. С. 4-13. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/yevtukh_mizhkulturnyi.pdf?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 17.10.2025).

4. Попов О. А. Толерантність у сучасному суспільстві: виклики та педагогічні підходи. *Освітньо-науковий простір*. 2024. Вип. 6(1). Т.2. С. 32-39. DOI 10.31392/ONP.2786-6890.6(1)/2.2024.04.

Єложенко А.О.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ІНТЕГРАЦІЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА МЕДІАГРАМОТНОСТІ В ОСВІТУ

Цифрові технології та медіаграмотність в освітньому процесі є однією з найактуальніших тем на сучасному етапі, адже традиційна освіта не задовольняє потреби здобувачів освіти, які бажають власноруч конструювати свій простір. Це дозволяє не тільки використовувати технології у навчанні, а й розвивати критичне мислення, аналітичні навички та відповідальну поведінку у медіапросторі [1].

Метою моєї публікації є дослідження методів, які допоможуть:

- підвищити рівень освіченості учасників навчально-виховного процесу в медійній діяльності;

- сформувати медіакультуру здобувачів освіти.

Інноваційна діяльність – одна з умов удосконалення системи освіти. З її допомогою ми можемо застосувати сучасні методики та підходи до навчання,

використовуючи цифрові технології.

Однією з інновацій сучасної освіти є процес цифровізації. Це передбачає використання різноманітних застосунків та програм:

1. **Онлайн-ресурси та платформи** (ВШО, Ed-Era, Classroom, Microsoft Teams, Google Meet, Flipitu, Redmenta);

2. **Засоби для організації дистанційного навчання** (Google Workspace, Microsoft Teams);

3. **Мультимедійні ресурси** (CANVA, Suno, Ghola, Napkin AI);

4. **Інтерактивні вправи** (Quizlet, Mentimeter, Тренажер з правопису української мови);

5. **Проєктна діяльність** (Padlet, Lenovo Tech Today);

Головна мета їх використання — поліпшення якості освітнього процесу та мотивації здобувачів освіти до навчання.

Ефективне застосування цифрових інструментів неможливе без сформованої медіаграмотності, яка є ключовою компетентністю сучасного учня. В сучасних умовах інформаційного перенасичення важливо не тільки вміти користуватися технологіями, а також й критично оцінювати контент, розпізнавати маніпуляції та безпечно взаємодіяти з медіа [2].

Медіаграмотність — це здатність критично сприймати, аналізувати, створювати та поширювати інформацію в різних медіаформатах, тому важливо дотримуватися етикету відповідального користувача медіа.

Етикет медіаграмотності — це сукупність норм, правил і принципів, які повинен дотримуватись користувач в цифровому середовищі. Завдяки етикету формується культура спілкування, взаємодія та створення контенту, що сприяє безпечному та етичному використанню медіа.

Основні принципи етикету медіаграмотності:

1. Повага до авторського права
2. Відповідальність за власний контент
3. Толерантне спілкування

4. Захист особистих даних
5. Оцінка контенту
6. Перевірка інформації
7. Конструктивне спілкування

Педагоги відіграють ключову роль у формуванні медіаетики учнів під час навчального процесу. Цей процес стає можливим завдяки вивченню медіаетики на уроках, аналізу та обговоренню реальних ситуацій з медіапростору, обговоренню учнями власних правил цифрової поведінки [3].

Завдяки інтеграції цифрових технологій та медіаграмотності в освіту навчальний процес стає цікавішим та формує свідомого, активного та відповідального користувача, який не тільки споживає інформацію, а й осмислює її, створюючи власний контент та взаємодіють у цифровому світі з повагою до себе та інших.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інтеграція цифрових технологій в освітній процес [Електронний ресурс]. URL: https://ela.kpi.ua/items/98c79efa-88e1-4349-8e0f-a7adccc83b36 (дата звернення: 16.10.2025).

2. Клець В. Формування медіаграмотності молодших школярів в умовах Нової української школи [Електронний ресурс]. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/26576/1/Klets_2024.pdf (дата звернення: 16.10.2025).

3. Шумицька Г. В. Основи медіаграмотності: навчально-методичний посібник [Електронний ресурс]. URL: https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi80/0060114.pdf (дата звернення: 16.10.2025)

Засипко В.П.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

НАВЧАННЯ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОМУ ПРОГРАМУВАННЮ НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ В ШКОЛІ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

В сучасній Україні, де суспільство та державні інституції направлені на інтеграцію з Європейський Союзом, важливим фактором є залучення усіх громадян до тенденцій та цінностей що формуються в країнах Європи на сьогоднішній день.

Йдеться не лише про засвоєння базових цінностей, таких як концепції громадянської активності, демократії та прав людини, гендерної рівності та соціальної справедливості, а і про розвиток компетентностей з інформатики, виховання відповідальності у сфері цифрових технологій, що тісно пов’язане з європейськими цінностями сталого розвитку [4, с. 22]. Особливої актуальності це набуває у вимірі енергоефективності: сучасне програмування може бути не лише інструментом створення програмних продуктів, а й засобом економії енергетичних ресурсів.

Більшість наявних досліджень, присвячених шкільним енергетичним практикам, акцентують увагу на поведінкових (зміна ставлення, розвиток енергетичної культури) [2; 3] або технічних аспектах (використання сенсорів, енергоаудит, автоматизація моніторингу) [1]. Водночас питання впровадження енергоефективності саме у навчання оптимізаційному програмуванню поки що залишається малодослідженим, що створює перспективу для українських освітніх ініціатив. Саме тому **мета** цієї **публікації** – обґрунтувати доцільність інтеграції енергоефективного програмування в шкільні курси інформатики як складової європейських освітніх практик сталого розвитку.

Ситуація в енергосистемі України після 2022 року підтвердила критичну важливість розвитку культури енергозбереження на всіх рівнях суспільства. За даними звіту програми розвитку ООН “Sustainable Energy Recovery and Resilience:

Post-war Assessment of Ukraine's Power Sector", понад половину об'єктів енергетичної інфраструктури було пошкоджено внаслідок бойових дій, що призвело до періодичних відключень електроенергії та потреби у більш раціональному її використанні [5, с. 11]. В умовах енергетичної нестабільності саме освіта стає одним із головних інструментів формування енергетично свідомої поведінки молодого покоління. Зокрема, навчання програмуванню, орієнтованому на енергоефективність, може виховувати в учнів практичні навички оптимізації використання енергоресурсів навіть на рівні роботи комп'ютерних систем.

Європейські освітні проєкти, такі як GAIA, Energy@School та Schools4Energy, продемонстрували ефективність інтеграції тем енергозбереження у навчальний процес. Так, у проєкті GAIA учні здійснювали моніторинг споживання енергії у школах за допомогою IoT-пристроїв та аналізували дані у хмарному середовищі [1, с. 3]. Проєкт "Energy@School" сформував модель "учень як енергетичний охоронець", що передбачала не лише навчання, а й практичну участь школярів у підвищенні енергоефективності шкільних будівель [2, с. 1]. У свою чергу, ініціатива "Schools4Energy" була спрямована на зміну поведінкових моделей учнів і продемонструвала, що участь дітей у розробці заходів з енергозбереження забезпечує довгостроковий ефект [3, с. 4].

Навчання енергоефективному програмуванню може здійснюватися через завдання, спрямовані на пошук оптимальних алгоритмів і порівняння їхнього енергоспоживання. Учні можуть досліджувати, як різні структури даних, методи сортування чи логіка циклів впливають на швидкість виконання програм і споживання енергії. Такий підхід формує в учнів критичне мислення, екологічну свідомість та відповідальність за використання цифрових ресурсів.

Європейський досвід показує, що поєднання інформатичної освіти з компонентом енергоощадності є дієвим способом реалізації принципів сталого розвитку. У Німеччині, Фінляндії та Нідерландах у межах шкільних курсів інформатики запроваджуються модулі з "green computing" — зелених обчислень,

де учні вивчають вплив коду на енергоспоживання пристроїв [4, с. 35]. Адаптація таких практик в Україні може здійснюватися шляхом оновлення навчальних програм, підготовки педагогів та впровадження практичних занять з аналізу енергоефективності програмного коду. Це не лише відповідає європейським освітнім цінностям, а й сприяє підготовці нового покоління свідомих цифрових громадян.

Висновки. Інтеграція енергоефективного програмування в освітній процес є перспективним напрямом, що поєднує розвиток цифрових компетентностей учнів із формуванням екологічної свідомості та відповідального ставлення до використання енергоресурсів. Такий підхід не лише відповідає сучасним викликам енергетичної безпеки України, а й сприяє реалізації європейських цінностей сталого розвитку в освітньому середовищі.

Європейський досвід демонструє ефективність поєднання інформатики з практиками енергозбереження, зокрема через модулі “green computing” та учнівські проєкти з моніторингу енергоспоживання. Адаптація цих моделей в українських школах потребує оновлення навчальних програм, підготовки педагогів та впровадження практичних завдань з аналізу енергоефективності, що дозволить сформувати нове покоління цифрових громадян, здатних діяти в інтересах сталого майбутнього.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Mylonas G., Amaxilatis D., Pocero L., Chatzigiannakis I., Tsironis N. *Using an Educational IoT Lab Kit and Gamification for Energy Awareness in European Schools.* 2019. URL: https://arxiv.org/abs/1909.01625. (дата звернення: 14.10.2025).

2. **European Commission.** *Energy@School: guardians of ‘smart energy’ schools.* EU Regional Policy, 2019. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/projects/europe/energy-school-guardians-of-smart-energy-schools. (дата звернення: 14.10.2025).

3. Pietrapertosa F., Tancredi M., Salvia M., et al. *Schools4energy: An educational awareness program to reduce energy consumption in schools. Journal of Cleaner*

Production, 2020, Vol. 277, 124119. DOI: https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2020.124119.

4. **European Schoolnet.** *GreenComp: The European sustainability competence framework.* Publications Office of the European Union, 2022. URL: https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC128040. (дата звернення: 14.10.2025).

5. **United Nations Development Programme (UNDP) Ukraine.** *Sustainable Energy Recovery and Resilience: Post-war Assessment of Ukraine's Power Sector.* UNDP, 2024. URL: https://www.undp.org/ukraine/publications. (дата звернення: 14.10.2025).

Капсамун А. О.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПІДХІД ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ ШКІЛ

Сучасна освіта дедалі більше орієнтується на розвиток особистості, здатної мислити критично, самостійно приймати рішення та адаптуватися до змінного інформаційного простору. В умовах євроінтеграційних процесів України виникає потреба оновлення методичних підходів до викладання іноземних мов, зокрема англійської, із урахуванням європейських освітніх стандартів, що спрямовані на формування критичного мислення як ключової компетентності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій дає зрозуміти, що проблема розвитку критичного мислення, активно досліджується у працях таких відчизняних науковців як: Білан В., Гембарук А., Клочко О., Саух П., Терно С., Ялоха Т. Проте, вважаємо, що окремі аспекти методики розвитку критичного мислення учнів у процесі навчання англійської мови, а також практичне впровадження європейських освітніх підходів в українську систему освіти потребують детальнішого розгляду, саме тому **метою** нашої публікації є

висвітлення проблеми формування критичного мислення на уроках англійської мови з реалізацією європейського підходу у українських школах.

Вважаємо, що перш за все слід висвітлити поняття «критичне мислення». Надурак В. пояснює це як навичку, що передбачає вміння аналізувати процес мислення на предмет його відповідності критерія раціональності [1, с. 134]. З цього ми можемо дійти висновку, що критичне мислення полягає у вмінні свідомо оцінювати інформацію, виявляти логічні помилки, робити обґрунтовані висновки та приймати зважені рішення на основі доказів і фактів. Це процес осмисленого аналізу, який допомагає не лише засвоювати знання, а й критично переосмислювати їх, формуючи власну позицію щодо певного питання чи проблеми. У контексті вивчення англійської мови критичне мислення набуває особливого значення. Вивчення мови передбачає не лише засвоєння лексичних та граматичних правил, а й розвиток аналітичних навичок, здатності оцінювати інформацію, аргументовано висловлювати власну думку та критично оцінювати джерела інформації. Англійська мова, як міжнародна, відкриває широкі можливості для застосування цих навичок через читання текстів, обговорення актуальних подій, участь у дебатах та проектних завданнях. Саме ці потреби і стають підґрунтям для запозичення європейського досвіду.

На думку Наумук І. та Наумук. О., активне навчання передбачає постійну взаємодію здобувачів освіти з навчальним матеріалом через різні методи, що сприяють розвитку критичного мислення. Методами стратегії активного навчання вважаємо групова робота, дискусії та дебати, рольові ігри, мозковий штурм [2. С. 3].

Розкриємо детальніше кожен пункт. Групова робота передбачає роботу учнів над дослідженнями або творчими завданнями, що вимагають збору, аналізу та систематизації інформації. На уроках англійської мови це можуть бути міні-проекти, презентації або дослідження актуальних тем. Такі завдання стимулюють учнів мислити самостійно, формулювати гіпотези, перевіряти інформацію та робити обґрунтовані висновки англійською мовою. Дискусії та

дебати дозволяють учням активно висловлювати свою думку, слухати і аналізувати аргументи інших, порівнювати різні точки зору та робити логічні висновки.

Використання цих методів на уроках англійської сприяє розвитку не лише мовних навичок, а й уміння критично оцінювати інформацію, аргументовано відстоювати власну позицію та вчитися конструктивно вести діалог. Рольові ігри та симуляції створюють змодельовані або реальні ситуації, у яких учні приймають рішення, оцінюють наслідки своїх дій та взаємодіють з іншими. На уроках англійської це можуть бути соціальні сценарії або культурні дискусії, які допоможуть учням розвивати критичне мислення через аналіз проблем, прийняття рішень та відпрацювання комунікативних навичок у реальному контексті. Під час мозкового штурму учні вільно висловлюють думки щодо певної теми без критики чи оцінювання. Метою є зібрати якомога більше різних поглядів, які потім аналізуються та систематизуються. Цей метод не тільки сприяє розвитку мовлення та співпраці, а й критичного мислення на уроках англійської мови, оскільки спонукає учнів мислити творчо, аргументувати позиції, оцінювати ідеї однокласників та робити усвідомлений вибір найкращих рішень.

Висновок. Таким чином, формування критичного мислення на уроках англійської мови наразі є актуальним завданням української школи. Впровадження європейських методик навчання дозволяє поєднувати розвиток мовних навичок із формуванням аналітичного та рефлексивного мислення учнів. Це сприяє підготовці школярів до активної участі в глобальному інформаційному просторі, розвитку самостійності та здатності приймати обґрунтовані рішення у різних життєвих ситуаціях.

СПИСОК ВИКОРИСТАННИХ ДЖЕРЕЛ

1. Надурак В. Критичне мислення: поняття та практика. *Філософська методологія і освітні технології.* Т. 28, № 2. 2023 р. С. 129–147. https://doi.org/10.31874/2309-1606-2022-28-2-7

2. Наумук І., Наумук О. Сучасні стратегії та методики формування критичного мислення у здобувачів освіти. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка.* Т. 2, №33. 2024 р. С. 75-82. https://doi.org/10.33842/22195203-2024-2-33-75-82

Князєва Д. С.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ НА ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ВЧИТЕЛЯ ІНФОРМАТИКИ

В сучасних реаліях в Україні, використання європейських цінностей стало досить актуальним, адже Європа відкрила свої двері допомоги. Більшість українців, які знаходяться у Європі, є педагогами закладів загальної середньої, фахової передвищої і вищої освіти, зокрема вчителі інформатики, яким довелося адаптуватися до стандартів країн, які їх прийняли, поєднуючи дистанційну роботу в українських закладах та навчання з практикою у місцевих закладах освіти. Саме це перебудовує їхній професійний розвиток та навички, які було здобуто в Україні, для впровадження нових педагогічних та цифрових підходів у викладанні інформатики.

Метою цієї **публікації** є обґрунтування важливості впливу спільних цінностей ЄС на методи викладання та сам професійний розвиток вчителів інформатики за європейськими стандартами з урахуванням досвіду роботи в країнах, де їх прийняли, та водночас викладанням дистанційно в українських закладах освіти.

Питання європейських цінностей та їхнє впровадження в розвиток освіти та підвищення кваліфікації педагогів, широко висвітлюють як зарубіжні (P. Mompoint-Gaillard, U. Krause, I. Sieben, E. Claes), так і вітчизняні науковці та науковиці (С. Золотухіна, О. Іонова, Я. Казимир, С. Лупаренко, В. Ушмарова).

Європейські цінності: демократія, толерантність, рівність, права людини,

людська гідність, солідарність, свобода, гуманізм, міжкультурна освіта, мир і екологічна обізнаність – все це формує морально-політичну частину освіти для підготовки та навчання як діючих, так і майбутніх учителів [1]. Для вчителів інформатики ці цінності мають означати не лише етичність при навчанні здобувачів освіти, а й конкретні вимоги до компетентності: формування цифрової етичності, поваги до приватного життя, протидії дискримінації та кібербулінгу в онлайн-середовищі, розвитку критичного мислення, щодо поставленого завдання, та відповідальному використанню інформаційних технологій.

За результатами дослідження Я. Казимира можна винести, що спеціалізована підготовка може показати навички, які можуть бути здобуті у проходженні навчання та практики в іншій країні, та якість викладання, що формує відповідальність та професіоналізм. Стимулювання безперервного навчання вчителів сприяє набуттю практичних цифрових навичок та зміцнює співпрацю між закладами освіти, які необхідні для оновлених курсів інформатики. Викладачі можуть представляти собою потужний мотиваційний механізм для заохочення вчителів інформатики брати участь у різноманітних проєктах та стажуваннях у ЗО [2]. Можна сказати, що застосування європейських цінностей у навчанні сприяє не лише розвитку інформаційно-технологічних навичок, але й зміцненні професіоналізму, створенні систем визнання та можливостей для професійного зростання вчителя інформатики.

В. Ушмарова пропонує запроваджувати активні методи та форми організації навчальної діяльності, зокрема: «моделювання професійних ситуацій ціннісного вибору за допомогою рольових та ділових ігор «Зрозумій мене», «Ефективне переконання» та «Аукціон цінностей»» [3]. Такі вправи мають відпрацьовуватися за принципом «кейс-метод»: етичні дилеми при використанні штучного інтелекту, захист особистої інформації, протидії кібербулінгу, авторське право в проєктах та правильне використання інтернет-ресурсів.

Висновки. У підсумку, впровадження європейських цінностей у професійний розвиток вчителів інформатики може поєднувати знання інформаційних технологій з гуманістичним підходом до здобувачів. Це може підвищити не лише якість викладання, а й сформувати правильне та відповідальне використання цифрових технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Золотухіна С. Т., Іонова О. М., Лупаренко С. Є. Актуальні цінності європейської освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищих та загальноосвітніх школах.* Запоріжжя, 2021. Т. 1, вип. 76. С. 42-46.

2. Казимир Я. В. Європейські цінності та принципи професійного розвитку педагогів. *Ціннісно-орієнтований підхід в освіті і виклики євроінтеграції.* Суми, Україна, 29-30 трав. 2020. Суми : Сумський державний університет, 2020. С. 137-137.

3. Ушмарова В. В. Професійна підготовка педагогів в контексті європейських цінностей. *Становлення сучасної Української держави: роль європейських цінностей у формування демократичного буття / The Formation of the Modern Ukrainian State: The Role of European Values in the Formation of Democratic Life,* Миколаїв, Україна, 7 листоп. 2023. Миколаїв, 2023. С. 126-129.

Колиханіна-Станчак Ю.С.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
Варіна Г.Б.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ОБІЗНАНОСТІ ЮНАКІВ У СФЕРІ РЕПРОДУКТИВНОГО ЗДОРОВ'Я ТА ПЛАНУВАННЯ РОДИНИ

Репродуктивне здоров'я молоді є фундаментальною складовою індивідуального та суспільного добробуту, що визначає не лише фізіологічні показники, а й соціальні, демографічні та економічні перспективи держави.

Від стану репродуктивного здоров'я залежить рівень народжуваності, якість життя сімей, динаміка демографічних процесів і загальний потенціал розвитку нації. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), у Європейському регіоні близько 12 % населення становлять підлітки віком 10–19 років, і саме ця група є найбільш вразливою в питаннях статевого виховання, ранніх вагітностей і ризикованої поведінки [1]. В українському контексті проблема набуває особливої актуальності. Згідно з даними Центру громадського здоров'я МОЗ України (2024 р.), щороку реєструється понад 2 500 випадків пологів серед дівчат віком до 18 років, а рівень знань молоді про сучасні методи контрацепції залишається недостатнім [4]. Соціологічні опитування свідчать, що лише близько 40 % юнаків і дівчат мають системні уявлення про репродуктивне здоров'я, тоді як решта отримують інформацію переважно з неформальних джерел – інтернету, соціальних мереж або однолітків. Така ситуація зумовлює підвищені ризики інфекцій, що передаються статевим шляхом, небажаних вагітностей, а також формує викривлені уявлення про роль сім'ї та відповідальність у міжособистісних стосунках [6]. У контексті євроінтеграційного курсу України та реалізації Національної стратегії у сфері охорони здоров'я населення до 2030 року, питання формування культури репродуктивного здоров'я молоді посідає центральне місце серед завдань освітньої та соціальної політики. Важливим інструментом є просвітницька діяльність у закладах освіти – лекції, інтерактивні заняття, тренінги, дискусії, що не лише забезпечують знання про фізіологію, методи планування сім'ї, профілактику інфекцій, а й сприяють формуванню ціннісних орієнтирів: відповідальності, поваги у стосунках, усвідомленої готовності до батьківства, розуміння соціальної значущості сім'ї [3].

Таким чином, дослідження питань просвітницької діяльності у сфері підвищення обізнаності юнаків щодо репродуктивного здоров'я та планування родини є актуальним, соціально значущим і стратегічно необхідним для забезпечення сталого демографічного розвитку, зміцнення інституту сім'ї та

формування здорової молодої генерації України.

Просвітницька діяльність у сфері репродуктивного здоров'я молоді має багатовимірний вплив, що проявляється одночасно у фізіологічному, соціальному, психологічному та економічному вимірах. Передусім, вона виконує превентивну функцію, оскільки забезпечує базове розуміння анатомо-фізіологічних процесів, сучасних методів контрацепції та механізмів профілактики інфекцій, що передаються статевим шляхом. Це сприяє зниженню ризику незапланованих вагітностей, репродуктивних ускладнень і пов'язаних із ними соціально-психологічних наслідків, що набуває особливого значення в умовах воєнної нестабільності та кризових явищ у суспільстві.

Не менш важливою є роль таких програм у формуванні цінностей та життєвих навичок. Лекції, інтерактивні заняття та тренінги, присвячені питанням здорових стосунків, відповідальності, партнерства і батьківства, сприяють вихованню поваги до себе та інших, розвитку емпатії, комунікативної культури та готовності до усвідомленого прийняття рішень. У цьому аспекті просвітницька робота не суперечить традиційним сімейним цінностям, а навпаки – поглиблює їх, роблячи більш усвідомленими, гуманістично спрямованими та соціально захищеними.

В умовах післявоєнного відновлення надзвичайно важливим стає аспект соціальної стійкості. Освіта, яка охоплює теми психосоціальної підтримки, сімейних відносин і репродуктивного здоров'я, сприяє нормалізації соціальних практик, формуванню довіри, зниженню рівня девіантної поведінки серед підлітків та підтримує демографічну стабільність у довгостроковій перспективі. Такі програми виконують і терапевтичну функцію – допомагають підліткам подолати наслідки стресу, втрат і психологічних травм, сприяючи відновленню базових відчуттів безпеки, любові та соціальної приналежності [5].

З позицій державної політики просвітницька діяльність у сфері репродуктивного здоров'я також є економічно обґрунтованою інвестицією.

Профілактичні освітні програми довели свою ефективність у зниженні витрат на медичне лікування ускладнень, пов'язаних із небажаними вагітностями чи статевими інфекціями, а також у скороченні потреби в соціальній допомозі одиноким матерям чи неповнолітнім батькам. Для України, де питання демографічного відновлення та зміцнення людського капіталу є стратегічними, такі інвестиції мають не лише економічний, а й національний вимір – вони забезпечують розвиток здорового, освіченого та соціально відповідального покоління [2].

Таким чином, освітня та просвітницька робота у сфері репродуктивного здоров'я молоді має комплексний характер, поєднуючи профілактичний, виховний, психологічний, соціальний та економічний ефекти. Вона сприяє зниженню ризиків для здоров'я, формуванню системи цінностей, зміцненню моральних орієнтирів і розвитку громадянської відповідальності. У сучасних українських умовах, позначених наслідками війни, соціальною нестабільністю та демографічними викликами, така діяльність є не лише складовою освітнього процесу, а й важливим чинником суспільної стабільності, відновлення нації та національної безпеки. Її системна реалізація сприятиме вихованню покоління, здатного усвідомлено ставитися до власного здоров'я, будувати гармонійні сімейні стосунки та відповідально формувати майбутнє України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Всесвітня організація охорони здоров'я. Підлітки та репродуктивне здоров'я: інформаційний бюлетень ВООЗ, Європейський регіон [Електронний ресурс]. 2023. Режим доступу: https://www.who.int/europe/news-room/fact-sheets/item/adolescents-and-reproductive-health

2. Гладун О. М. Демографічні виклики та репродуктивна поведінка молоді в Україні. Київ: Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, 2022. 98 с.

3. Міністерство охорони здоров'я України. Національна стратегія у сфері охорони здоров'я населення до 2030 року [Електронний ресурс]. Київ, 2021. Режим доступу: https://moz.gov.ua

4. Центр громадського здоров'я МОЗ України. Аналітична довідка про стан репродуктивного здоров'я підлітків в Україні за 2024 рік [Електронний ресурс]. Київ: ЦГЗ МОЗ України, 2024. Режим доступу: https://phc.org.ua

5. ЮНІСЕФ Україна. Психосоціальна підтримка підлітків у період війни: аналітичний звіт [Електронний ресурс]. Київ: UNICEF, 2024. Режим доступу: https://www.unicef.org/ukraine

6. United Nations Population Fund (UNFPA). Adolescent Pregnancy in Eastern Europe and Central Asia [Електронний ресурс]. 2023. Режим доступу: https://eeca.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/Adolescent_pregnancy_in_Eastern-Europe_and_Central_Asia_0.pdf

Кравець К. А.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Європейська інтеграція України вимагає не лише оновлення політичних і правових інститутів, а й глибоких змін у системі освіти. Одним із ключових завдань сучасної школи стає формування громадянської компетентності, яка ґрунтується на спільних цінностях Європейського Союзу: повазі до людської гідності, свободі, демократії, рівності, верховенстві права та правах людини [1]. Ці цінності є не просто декларацією — вони визначають гуманістичний напрям розвитку освіти, що формує відповідальну, активну та толерантну особистість. Саме тому метою нашої публікації є обґрунтуванні ролі європейських цінностей як фундаменту для формування громадянської компетентності учнів НУШ.

Під час аналізу літератури з зазначеної проблематики нами було виділено

основні напрями, які висвітлюють зв’язок між європейськими цінностями та громадянською освітою: концептуальні засади демократичного виховання (Г. Єрмоленко, О. Сухомлинська), розвиток соціальної компетентності учнів (Т. Добко, І. Бех), а також документи ЄС, що визначають ключові компетентності для навчання впродовж життя [1–3]. Проблема виховання громадянина демократичного суспільства активно розробляється у працях європейських і українських дослідників. Рада Європи в документі Reference Framework of Competences for Democratic Culture наголошує, що школа має створювати умови для виховання учнів у дусі поваги до прав людини, культурного різноманіття та соціальної справедливості [2]. У рекомендаціях Європейської комісії підкреслюється важливість соціальної та громадянської компетентностей як невід’ємної складової життєвих навичок особистості [3]. В Україні ідеї формування громадянської компетентності реалізуються в межах освітньої реформи «Нова українська школа» (2016 р.) [5]. У цьому документі наголошується, що освітній процес має ґрунтуватися на цінностях демократії, довіри, відповідальності та поваги до гідності людини. Л. Гриневич вважає, що мета сучасної школи — «навчати дітей жити у суспільстві, розуміти інших і спільно вирішувати проблеми, спираючись на загальнолюдські цінності» [4]. Дослідниця О. Онопрієнко зазначає, що включення європейських цінностей у зміст освіти є важливою умовою формування європейської ідентичності молоді, а також підґрунтям для розвитку культури толерантності та взаємоповаги [6]. На наш погляд, ефективна інтеграція європейських цінностей у систему початкової та середньої освіти має відбуватися через кілька ключових напрямів:

- оновлення змісту навчальних програм відповідно до концепції «Нова українська школа» та компетентнісного підходу;
- упровадження практико-орієнтованих методів (проєктна діяльність, дебати, шкільне самоврядування), які сприяють розвитку критичного мислення та громадянської активності;

- формування шкільного середовища, що базується на взаємоповазі, діалозі та культурі миру;
- системне підвищення кваліфікації педагогів у сфері громадянської освіти та європейських студій.

Хотілося б також зазначити, що важливим є не лише зміст навчання, а й сама атмосфера в школі. Коли учні відчувають себе почутими, коли шкільна спільнота розвиває партнерські стосунки між учителем, дитиною та батьками — саме тоді формується справжня проєвропейська культура співжиття.

Висновки. Таким чином, європейські цінності становлять основу для розвитку громадянської компетентності сучасного учня. Їхня інтеграція в українську систему освіти сприяє вихованню відповідальної особистості, здатної до демократичної участі, соціальної активності та поваги до людської гідності. Важливо продовжувати системну роботу над упровадженням цих цінностей у навчальний процес, забезпечуючи підготовку педагогів, методичне супроводження та розвиток міжнародного партнерства шкіл.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Charter of Fundamental Rights of the European Union. Official Journal of the European Communities. 2000. P. 364/1. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12012P%2FTXT (дата звернення 07.10.2025).

2. Council of Europe. Reference Framework of Competences for Democratic Culture. Strasbourg : Council of Europe Publishing, 2018. 107 p.

3. Key Competences for Lifelong Learning. European Commission, 2018. URL: https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/5b2b3ec4-f4a0-11e8-9982-01aa75ed71a1. (дата звернення 07.10.2025).

4. Гриневич Л. Нова українська школа: освіта для життя в XXI столітті. Освітня політика : сайт. 2017. URL: http://education-ua.org/ua/articles/911-nova-ukrajinska-shkola-osvita-dlya-zhittya-v-xxi-stolitti.

5. Концепція «Нова українська школа». Київ : МОН України, 2016. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf. (дата звернення 07.10.2025).

6. Онопрієнко О. Інтеграція європейських освітніх цінностей у зміст загальної середньої освіти України. Педагогічний дискурс. 2019. № 27. С. 54–59.

Макаренко Б.М.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ЄВРОПЕЙСЬКІ ЕКОЛОГІЧНІ ЦІННОСТІ У ЗМІСТІ ОСВІТИ: ІНТЕГРАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ РУДЕРАЛЬНОЇ РОСЛИННОСТІ МІСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Сучасний європейський освітній простір ґрунтується на спільних цінностях, серед яких провідними є повага до людської гідності, демократії, верховенства права, а також – усвідомлення взаємозалежності людини та природи. Відповідно до стратегічних документів Європейського Союзу (зокрема Європейського зеленого курсу), освіта розглядається як ключовий інструмент забезпечення екологічної трансформації суспільства.

В Україні процес інтеграції у європейський освітній і науковий простір актуалізує потребу переосмислення ролі екологічної освіти як засобу формування нової системи цінностей, заснованої на принципах сталого розвитку. Особливе значення в цьому контексті мають результати сучасних екологічних досліджень, які можуть бути ефективно використані в освітньому процесі для формування екологічної компетентності здобувачів освіти.

Одним із малодосліджених, але важливих напрямів інтеграції науки й освіти є використання результатів дослідження рудеральної рослинності міських територій. Рудеральна флора формується під впливом антропогенних чинників і є важливим індикатором стану урбанізованого середовища. Її аналіз дозволяє

виявити рівень техногенного навантаження, процеси самовідновлення екосистем, особливості адаптації видів до змінених умов існування [4].

З педагогічної точки зору, вивчення рудеральної рослинності має потужний освітній потенціал. По-перше, воно сприяє усвідомленню студентами екологічних взаємозв'язків у міському середовищі. По-друге, стимулює розвиток дослідницьких навичок, аналітичного мислення та наукової допитливості. По-третє, дозволяє розглядати локальні екосистеми як частину загальноєвропейського природного простору, де питання збереження біорізноманіття є спільною цінністю та спільною відповідальністю.

Інтеграція результатів дослідження рудеральної рослинності у зміст навчальних дисциплін може здійснюватися через:

- **створення навчальних кейсів** про біорізноманіття міських територій;
- **виконання студентських польових спостережень** за видовим складом рослинності у різних функціональних зонах міста;
- **розроблення міні-досліджень і проєктів** щодо екологічного оздоровлення міських екосистем;
- **використання цифрових технологій** (електронних гербаріїв, інтерактивних карт урбанофлори тощо) для візуалізації результатів.

Такі підходи сприяють не лише засвоєнню знань, а й формуванню в здобувачів освіти світоглядних орієнтирів, властивих європейській культурі – прагнення до гармонії людини й природи, усвідомлення екологічної відповідальності, культури ощадливого використання природних ресурсів.

Інтеграція екологічних досліджень у зміст освіти дозволяє:

1. **Забезпечити міждисциплінарний підхід** у підготовці фахівців, поєднавши природничі, соціальні та гуманітарні знання.
2. **Сприяти формуванню європейської ідентичності** через спільні цінності екологічної етики, відповідальності, сталого розвитку.
3. **Підвищити практичну спрямованість освіти**, залучаючи студентів до реальних екологічних досліджень і громадських ініціатив.

Дослідження рудеральної флори стає не лише науковою, а й освітньою платформою для виховання нової генерації громадян, здатних діяти відповідно до принципів Європейського зеленого курсу. Такі дослідження вчать бачити цінність навіть у стійких до порушень видів, усвідомлювати значення адаптації й взаємозв'язку між природою та суспільством [4].

Формування європейських екологічних цінностей через освіту передбачає активне залучення здобувачів до науково-дослідної діяльності, спрямованої на вивчення та охорону локальних екосистем. Результати дослідження рудеральної рослинності міських територій можуть стати ефективним дидактичним інструментом у підготовці екологічно свідомих фахівців, здатних діяти відповідно до європейських стандартів сталого розвитку [5, с. 102].

Таким чином, поєднання науки й освіти в екологічному вимірі – це шлях до зміцнення спільних європейських цінностей, утвердження культури відповідального природокористування й розвитку суспільства, орієнтованого на гармонію людини і довкілля.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вербицький В.В. Екологічна освіта і виховання: теорія та практика реалізації. К.: Центр навчальної літератури, 2021.

2. Кисельова Л. В. Екологічна культура як складова формування європейських цінностей у сучасній освіті. Педагогічні науки. 2020. № 89. С. 23–29.

3. Мельник Л.Г. Екологічна економіка і сталий розвиток. Суми: Університетська книга, 2020.

4. Миронюк О. С. Рудеральна флора міських екосистем України: структура, закономірності формування, динаміка. Львів: ЛНУ ім. І.Франка, 2018.

5. Розман І.М. Роль екологічної освіти у формуванні європейських цінностей молоді. Освітологічний дискурс. 2022. № 1. С. 102–108.

Маслова М. М.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ЦІННІСНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ВІД ЗНАНЬ ДО ДІЇ В ІНТЕРЕСАХ ДЕМОКРАТІЇ

Орієнтація України на вступ до Європейського Союзу та впровадження концепції Нової української школи зумовлюють нагальну потребу в інтеграції демократичних принципів у національну систему повної середньої освіти. Така ціннісна трансформація шкільної освіти передбачає перехід від традиційної моделі, орієнтованої переважно на засвоєння знань, до формування ключових європейських цінностей, зокрема свободи слова й пересування, прав людини, рівності, верховенства права, недискримінації, антирасизму, людської гідності, справедливості, що сприяють активній участі учнів у житті демократичного суспільства [3, с. 111-112].

Останні наукові дослідження та публікації засвідчують зростаючий інтерес вітчизняних учених до проблеми формування демократичних цінностей в учнівської і студентської молоді, яка має бути освіченою, свідомою та здатною до активної участі в житті демократичного суспільства. Цей інтерес знайшов відображення у працях Н. Бондаренка, Н. Григорук, І. Єжель, В. Заїчко, Л. Колесник, О. Кузьменко, А. Круглашової, В. Мохонька, О. Овчарук, Н. Ротар, С. Терепищого, І. Цікул. Водночас слід зазначити, що питання впровадження демократичних принципів у загальну середню освіту, зокрема в шкільну практику, досліджується значно меншою мірою. Саме тому **метою цієї публікації є** обґрунтування необхідності інтеграції демократичних цінностей у зміст і практику загальної середньої освіти України відповідно до європейських підходів.

Демократичні цінності ґрунтуються на принципах рівноправності та рівного доступу до можливостей для всіх членів суспільства. Вони виходять із переконання, що кожна особа має невід'ємне право на свободу, гідність і повагу.

У демократичному суспільстві кожен громадянин наділений свободою висловлювати власні думки та брати участь у процесах ухвалення рішень, що впливають на життя спільноти [2, с. 21]. У цьому контексті особливої ваги набуває розвиток критичного мислення, соціальної відповідальності, активності, автономності, толерантності та здатності до конструктивного діалогу – як основи для формування свідомого громадянина, здатного діяти в інтересах спільноти [1, с. 38]. Для шкільної освіти це означає формування громадянських орієнтирів, що є важливими для майбутнього нашої держави, таких, як підтримка активного громадянства, розвиток суспільства знань, розуміння соціальних і економічних потреб, а також стимулювання навчання протягом життя.

Відзначається, що школа має формувати «життєві імперативи громадянина», звертаючи особливу увагу на внутрішні установки тих, хто навчається, які проявляються у суспільно корисній діяльності через:

- участь учнів у громадських ініціативах;
- розвиток соціальної чутливості та здатності реагувати на несправедливість;
- формування відповідального ставлення до дій у спільноті та конструктивної поведінки в конфліктних ситуаціях;
- усвідомлення власної ідентичності як частини локальної, національної, європейської та глобальної спільноти;
- виховання толерантності та протидії дискримінації [1, с. 52-53].

В цьому випадку, шкільна освіта перетворюється на ключовий інструмент формування демократичних цінностей відповідно до європейських освітніх орієнтирів, а саме – на освіту для демократичного громадянства, спрямовану на «забезпечення учнів знаннями, навичками та розумінням демократичного громадянства; розвиток їхнього ставлення та поведінки, надання можливості здійснювати та захищати свої демократичні права й обов’язки в суспільстві, цінувати різноманітність, брати активну участь у демократичному житті з

метою сприяння та захисту демократії та верховенства права» [4, с. 74].

Висновки. Отже, ціннісна трансформація шкільної освіти в Україні є необхідною умовою для формування покоління свідомих, відповідальних і активних громадян, здатних жити й діяти в демократичному суспільстві. Інтеграція європейських демократичних цінностей у зміст і практику загальної середньої освіти сприяє не лише розвитку громадянських компетентностей, а й формуванню внутрішніх переконань, що мотивують учнів до суспільно значущої діяльності, поваги до прав людини, толерантності та соціальної справедливості.

Школа, як ключовий соціальний інститут, має стати простором, де демократичні цінності не лише декларуються, а й реалізуються через щоденну педагогічну практику, взаємодію, участь і співтворчість. Саме через освіту для демократичного громадянства можливо забезпечити сталий розвиток суспільства, в якому кожен учень не просто засвоює знання, а вчиться мислити критично, діяти відповідально та брати активну участь у житті своєї громади та країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Громадянська освіта в умовах безпекових викликів і загроз : навчальний посібник / за ред. А. М. Круглашова, Н. Ю. Ротар, І. В. Цікул. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2022. 184 с.

2. Заїчко В. В. Ідентичність та демократичні цінності в контексті концепції відкритої освіти. *Демократичні цінності в освіті: виклики та можливості в епоху пост-правди: матеріали доповідей та виступів учасників Міжуніверситетського круглого столу*, м. Київ, Український державний університет імені Михайла Драгоманова, 10 квітня 2023 року. К.: Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. С. 20-22.

3. Маслова А., Гончарова О. Зміцнення провідних європейських цінностей в українській педагогічній освіті в умовах війни. *Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору.* 2023. 91((II) 1), 108-116. DOI: https://doi.org/10.38014/osvita.2023.91.10.

4. Овчарук О. В. Теорія і практика шкільної освіти для демократичного громадянства в країнах – членах Ради Європи. Київ : ПП «Видавництво «Фенікс», 2021. 400 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/727361/1/Ovcharuk_monografia.pdf

Метелик В.В.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

РОЛЬ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ У ФОРМУВАННІ ГРОМАДЯНСЬКОЇ СВІДОМОСТІ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

В умовах стратегічного курсу України на європейську інтеграцію, що набув особливої гостроти внаслідок повномасштабної агресії, питання формування нової генерації громадян, чия свідомість ґрунтується на фундаментальних демократичних цінностях, набуває екзистенційного значення. Систематична інтеграція ключових європейських цінностей — поваги до людської гідності, свободи, демократії, рівності, верховенства права та поваги до прав людини — в український освітній простір є фундаментальною передумовою для культивування сучасної, активної громадянської свідомості серед молоді.

Європейські цінності не є абстрактними ідеалами, а юридично кодифікованою системою, закріпленою у статті 2 Договору про Європейський Союз та деталізованою у Хартії основних прав ЄС. Водночас громадянська свідомість є багатовимірним конструктом, що охоплює когнітивний (знання про демократію, права та обов'язки), афективний (патріотизм, повага, толерантність) та поведінковий (здатність до участі у суспільному житті, критичне мислення) компоненти.

Освіта виступає ключовим інструментом для передачі цих цінностей та формування відповідних компетентностей. Рада Європи розглядає освіту як «захисний механізм» проти екстремізму, ксенофобії та нетерпимості, пропонуючи для цього дієвий інструмент — модель «Компетентності для

демократичної культури». Ця модель визначає конкретний набір з 20 компетентностей (цінності, ставлення, навички, знання), необхідних для ефективної участі у житті демократичного суспільства, і зміщує акцент з пасивного засвоєння знань на формування активної, відповідальної позиції.

На національному рівні Україна задекларувала амбітні цілі у Законі «Про освіту» та «Концепції розвитку громадянської освіти», що передбачають наскрізний підхід та навчання через участь.[4] Однак на практиці часто спостерігається розрив між деклараціями та реалізацією, де елементи радянської патерналістської моделі все ще зберігаються.[6] Цей розрив ефективно долається завдяки європейським освітнім та молодіжним програмам, що функціонують як практичні провідники європейських цінностей.

Ключовими інструментами у цьому процесі є:

- Erasmus+: Флагманська програма ЄС, що через академічну мобільність та міжкультурну взаємодію сприяє формуванню європейської ідентичності та виховує «справжніх європейських громадян».
- eTwinning: Онлайн-платформа для спільних проєктів українських та європейських шкіл, що на практиці розвиває навички співпраці, міжкультурної комунікації та подолання мовних бар'єрів.
- Youthpass: Інструмент визнання неформальної освіти, що через процес рефлексії допомагає молоді усвідомити та задокументувати набуті громадянські компетентності, підвищуючи їхню цінність для подальшого навчання та працевлаштування.

В умовах війни роль громадянської освіти набула виміру національної безпеки. Пріоритетним завданням стало формування громадянина-патріота, готового захищати свободу та незалежність України, поєднуючи патріотизм із глибоким розумінням демократичних цінностей, за які ведеться боротьба. Таким чином, впровадження європейських підходів у шкільну і вищу освіту сприяє не лише підготовці молоді до життя в об’єднаній Європі, але й

консолідації українського суспільства, зміцненню його стійкості та розбудові демократичного майбутнього.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Європейські цінності. *Європейський Союз*. URL: https://op.europa.eu/webpub/com/eu-and me/uk/WHAT_IS_THE_EUROPEAN_UNION.html (дата звернення: 22.10.2025).

2. Формування громадянської компетентності старшокласників засобами різних предметів. Івано-Франківський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти. URL: https://www.ippo.if.ua/predmety/pravo/media/files/%20ГРОМАДЯНСЬКОЇ%20КОМПЕТЕНТНОСТІ%20СТАРШОКЛАСНИКІВ%20ЗАСОБАМИ%20РІЗНИХ%20ПРЕДМЕТІВ.doc (дата звернення: 22.10.2025).

3. Компетентності для культури демократії (КДК) - перспектива розвитку школи та суспільства. *Living Democracy*. URL: https://www.living-democracy.com/uk/principals/leadership/competences-for-a-democratic-culture/competences-for-democratic-culture-cdc-a-development-perspective-for-school-and-society/ (дата звернення: 22.10.2025).

4. Про схвалення Концепції розвитку громадянської освіти в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України № 710-р від 3 жовтня 2018 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2018-p (дата звернення: 22.10.2025).

5. Erasmus+: The EU's programme to support education, training, youth and sport in Europe. *European Commission*. URL: https://erasmus-plus.ec.europa.eu/ (дата звернення: 22.10.2025).

6. Сучасний стан, пріоритети та перспективи розвитку системи громадянської освіти в Україні : аналітична доповідь. Центр Разумкова, 2023. 134 с. URL: https://razumkov.org.ua/images/2023/12/18/2023-POLIT-OSVITA.pdf (дата звернення: 22.10.2025).

Мітєва Т.Є.
Ізмаїльський державний
гуманітарний університет

ОСВІТНІЙ ПОТЕНЦІАЛ КЛАСИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ В УТВЕРДЖЕННІ СПІЛЬНИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ

Класична література є фундаментом європейської культури та духовності. Вона відображає морально-етичні ідеали, що формувалися впродовж століть, і становить ціннісну основу сучасного європейського суспільства. Твори античних авторів, середньовічних мислителів і письменників доби Відродження не лише визначили напрями культурного розвитку, а й заклали підґрунтя для формування освітніх і світоглядних традицій, у яких домінують гуманістичні цінності — повага до людини, гідність, свобода, толерантність, справедливість.

Антична література започаткувала традицію осмислення людини як вищої цінності буття. Гомерівські епоси утверджували ідею честі, мужності, вірності обов'язку; трагедії Софокла та Есхіла — моральний вибір людини перед долею та законом; філософські твори Платона й Арістотеля — ідеали розуму, гармонії та справедливості. У цих текстах уже простежуються риси, що згодом стали наріжними каменями європейської ідентичності: пошук істини, прагнення до знання, утвердження гідності особистості.

Середньовічна література поєднала античну традицію з християнськими моральними принципами. У творах Данте, Петрарки, Абеляра, Томи Аквінського відображено духовну боротьбу між земним і божественним, роздуми про сенс життя, віру та моральну відповідальність. Саме в цю епоху утверджуються такі цінності, як співчуття, милосердя, віра в добро, які стали частиною спільного морального поля Європи.

Доба Відродження відзначається розквітом гуманістичного мислення, що повернуло людину у центр світобудови. Творчість Шекспіра, Сервантеса, Рабле, Боккаччо, Еразма Роттердамського засвідчує, що гуманізм став не лише літературним напрямом, а й світоглядною основою європейської цивілізації. Ідеї

свободи, гідності, самопізнання, виховання через мистецтво — це універсальні орієнтири, які зберігають актуальність у сучасній освіті.

У сучасному навчальному процесі звернення до класичної літератури сприяє формуванню в студентів європейського світогляду. Через аналіз літературних текстів вони засвоюють не лише зміст, а й ціннісний контекст — поняття свободи, відповідальності, рівності, взаємоповаги. Таке осмислення сприяє становленню молоді як активних громадян, здатних до критичного мислення, діалогу культур і розуміння спільного європейського спадку.

Освітній потенціал класичних текстів полягає у вихованні духовно зрілої особистості, здатної до самоаналізу, співчуття, моральної саморегуляції. Вивчення античної, середньовічної та ренесансної літератури формує у студентів почуття приналежності до європейського культурного простору, усвідомлення ролі України як частини великої гуманістичної традиції.

Таким чином, класична література не лише зберігає історичну пам’ять, а й виконує важливу освітню функцію — формує ціннісну систему, спільну для всіх народів Європи. Її педагогічне осмислення сприяє побудові сучасної європейської освіти, орієнтованої на розвиток культури миру, толерантності та людяності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аверінцев С. С. Софокл і античний гуманізм. – К.: Дух і Літера, 2001. – 312 с.

2. Бахтін М. М. Творчість Франсуа Рабле і народна культура середньовіччя та Ренесансу. – К.: Основи, 1993. – 544 с.

3. Іванова Н. Освітній потенціал європейської літературної спадщини. – Одеса: Астропринт, 2018. – 216 с.

4. Козловська О. Гуманізм у контексті європейської літератури Відродження. – Львів: ЛНУ, 2020. – 189 с.

5. Топольницька Н. Класична література як чинник формування культурної ідентичності. – Київ: Академвидав, 2019. – 234 с.

Патейчук Р.П.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

БАГАТОМОВНІСТЬ ЯК УМОВА ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ ТА АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

У добу глобалізації та цифровізації освіта стає ключовим чинником інтеграції суспільства у світовий простір. Для педагога-початківця, незалежно від того, чи він є вчителем загальноосвітньої школи, чи викладачем закладу вищої освіти, володіння кількома мовами виступає не лише засобом комунікації, а й передумовою професійного зростання та академічної мобільності.

Ми виходимо з позиції, що багатомовність забезпечує педагогові доступ до ширших професійних, освітніх і культурних можливостей, а також сприяє його адаптації до нових вимог європейського освітнього простору. Як наголошує дослідниця Н. Бакуліна, «багатомовна компетентність стає маркером готовності сучасного педагога діяти у глобалізованому світі, спілкуватися міжкультурно та мислити відкрито» [1, с. 5].

Отже, **мета** нашої роботи – проаналізувати, як багатомовність впливає на професійне становлення вітчизняних педагогів, і як цей процес співвідноситься з європейськими тенденціями.

Завдання дослідження:

- визначити роль багатомовності у професійному розвитку майбутнього педагога;
- дослідити її зв’язок із академічною мобільністю;
- порівняти особливості реалізації багатомовних стратегій в Україні та в європейських системах освіти;
- окреслити бар’єри та перспективи впровадження багатомовної підготовки в українському освітньому контексті.

Концепт багатомовності у сучасній педагогіці. Ми розглядаємо

багатомовність як *індивідуальну характеристику педагога*, що включає здатність ефективно користуватися двома й більше мовами у професійній діяльності, і як соціально-педагогічний феномен, що формує відкритість, толерантність, рефлексію.

За визначенням Гаманюк, «багатомовність — це не лише сукупність мовних знань, а здатність діяти на перетині культур і смислів» [6, с. 8]. У сучасному українському освітньому просторі, де посилюється вплив європейських стандартів (CEFR, Erasmus+, eTwinning), володіння кількома мовами стає ключовим індикатором педагогічної зрілості та конкурентоспроможності.

У європейських країнах багатомовність давно розглядається як обов'язкова компетентність педагога. Так, у Фінляндії та Нідерландах учителі мають підтвердити знання принаймні двох іноземних мов; у Франції діє державна програма *"Langues vivantes pour tous"*, яка стимулює викладання не лише англійської, а й другої європейської мови [9, с. 4]. В Україні ж багатомовна освіта перебуває на стадії становлення, хоча спостерігається зростання кількості двомовних програм і міжвузівських проєктів [5, с. 3].

Багатомовність як чинник професійного зростання українського педагога. Ми вважаємо, що багатомовність у професійному становленні українського педагога проявляється у таких аспектах:

- *Методична рефлексія.* Володіння кількома мовами дає змогу педагогу розглядати освітній процес багатокутно, аналізувати мовні явища, будувати зв'язки між системами. Це підтверджує X. Gao, який зазначає, що «викладачі з багатомовним досвідом демонструють глибшу рефлексію та креативність у методах навчання» [8, с. 6].
- *Професійна гнучкість.* Українські педагоги, які володіють іноземними мовами, мають змогу брати участь у міжнародних стажуваннях і програмах підвищення кваліфікації (*Erasmus+, DAAD, Fulbright*), що сприяє розширенню їхнього досвіду та розвитку міжкультурної компетентності.

• *Інноваційність викладання.* Багатомовність стимулює впровадження технологій *CLIL* (Content and Language Integrated Learning) — навчання предметів через іноземну мову [7]. Такі підходи вже впроваджуються у низці педагогічних ЗВО, в тому числі і в нашому МДПУ імені Богдана Хмельницького, де майбутніх учителів навчають проводити уроки іншими мовами [5, с. 5].

У порівнянні з педагогами європейських країн, українські викладачі перебувають на етапі формування системної багатомовної культури, тоді як у ЄС багатомовність уже є частиною освітньої політики. Наприклад, у Фінляндії педагогічні коледжі інтегрують вивчення мов у всі етапи професійної підготовки [3, с. 7].

Академічна мобільність і мовний капітал педагога. Академічна мобільність педагога безпосередньо пов'язана з його «мовним капіталом» (термін П. Бурдьє). Вчителі та викладачі, які володіють кількома мовами, мають доступ до ширшого кола професійних мереж, міжнародних конференцій, публікацій, проєктів [2].

Як зазначає J. Daelman, «мовна компетентність відкриває шлях до педагогічної мобільності, що є індикатором професійного зростання у глобалізованому світі» [4, с. 3].

Таким чином, доходимо висновку, що для українських педагогів багатомовність стає механізмом розширення горизонтів – не лише через можливість стажування за кордоном, але й через внутрішню кар'єрну динаміку. Вчитель, який володіє англійською, німецькою чи польською мовою, може стати тьютором міжнародних програм, координатором обмінів, викладачем інтегрованих курсів або методистом у європейських проєктах.

Для європейських викладачів академічна мобільність має дещо інший характер: вона передбачає транснаціональні кар'єрні траєкторії, коли педагог може безперешкодно змінювати країну роботи. Український педагог, натомість, стикається з бар'єрами – від мовної невпевненості до браку досвіду міжнародної комунікації.

Отже, головними бар'єрами розвитку багатомовності серед українських педагогів є:

- недостатня кількість практичних модулів з іноземних мов у програмах підготовки педагогів;
- обмеженість мовного середовища;
- низький рівень методичної підтримки багатомовного викладання;
- відсутність мотиваційних механізмів підвищення мовної кваліфікації.

Як зазначає О. Горошкіна, «педагогічна система України має зробити крок від декларативного визнання багатомовності до створення реального багатомовного освітнього середовища» [5, с. 6]. Для цього необхідні курси з інтегрованого навчання мов, міжнародні мовні практики й стажування, стимулювання участі педагогів у європейських проєктах.

Висновки. У результаті проведеного аналізу ми дійшли висновку, що багатомовність є ключовою умовою професійного зростання та академічної мобільності українського педагога. Вона формує когнітивну гнучкість, міжкультурну компетентність, сприяє інноваційності викладання та відкриває доступ до міжнародної співпраці. Порівняльний аналіз показав, що європейські педагоги мають інституційно підтриману багатомовність, тоді як в Україні вона переважно розвивається через індивідуальну ініціативу.

Варто відзначити, що для досягнення рівня європейських стандартів українські педагогічні ЗВО мають розвивати системну мовну підготовку майбутніх учителів, забезпечити підвищення кваліфікації, стимулювати участь у програмах міжнародної мобільності та створювати умови для природного формування багатомовного середовища. Таким чином, багатомовність стане не лише інструментом комунікації, а фундаментом професійного поступу та громадянського зростання майбутнього українського педагога в європейському освітньому просторі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бакуліна Н. В. Формування багатомовної компетентності: до актуальності. *Innovations in Modern Education*. 2022. С. 5–8.

2. Bernstein K. A. Teacher beliefs about multilingual learners: how language ideologies inform practice. *Journal of Language Education*. 2023.

3. Burner T. Teachers' multilingual beliefs and practices in English contexts: a review. *Language Teaching Review Journal*. 2023.

4. Daelman J., Van Lierde K., Bettens K., Nys J., D'haeseleer E. Attitudes of Teachers toward Multilingualism, Heritage Language Maintenance, and Second Language Learning at School. *Folia Phoniatr Logop*. 2024. DOI: 10.1159/000538210.

5. Горошкіна О., Снігірьова С., Бакуліна В. Модель багатомовної освіти в закладах загальної середньої освіти. Київ : УкрІНТЕІ, 2023. 10 с.

6. Гаманюк В. А. Феномен багатомовності та його соціально-політичний контекст. Луцьк : Волинь, 2013. 12 с.

7. Cenoz J. Pedagogical Translanguaging and Multilingual Education. Cambridge : Cambridge University Press, 2022. 112 p.

8. Gao X. A. Multilingualism and Language Teacher Education: Adopting Multilingual & Multicultural Resources in the Classroom. *Applied Linguistics Review*. 2023. P. 6–12.

9. *Langues vivantes pour tous: Programme national français*. Paris : Ministère de l'Éducation nationale, 2022. URL: https://www.education.gouv.fr/langues-vivantes (дата звернення: 18.10.2025).

Петрушов А.В.
магістрант кафедри
романо-германської філології
Полтавський національний
педагогічний університет
імені В.Г. Короленка,
Петрушова Н.В.
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри англійської
та німецької філології,
Полтавський національний
педагогічний університет
імені В.Г. Короленка

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ВИКЛАДАННІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ В ЗЗСО

У сучасній українській шкільній освіті парадигма викладання основних предметів акцентує увагу передусім на розвитку учня як особистості, переходячи від традиційного запам'ятовування знань та освоєння певних вмінь до формування ключових компетентностей, орієнтації на нові суспільні потреби та активної взаємодії з навчальним процесом. Це у повній мірі стосується і вивчення іноземних мов, яке з урахуванням європейських прагнень нашого суспільства, набуває особливої значущості, оскільки воно не лише сприяє формуванню мовних навичок, а й виступає чинником соціокультурної інтеграції учнів у європейський освітній і культурний простір. Невпинні зміни сучасного світу, введення військового стану та постійні стресові ситуації призвели до того, що система шкільної освіти в Україні освіти стикається з різноманітними викликами та проблемами. Сучасна школа є унікальним простором, який охоплює весь всесвіт знань, де творчі уми сходяться, взаємодіють між собою та будують бачення нових реалій і підготовка з іноземних мов, зокрема німецької мови, стає необхідним елементом освітньої політики, спрямованої на розвиток навичок і вмінь учня, здатного критично мислити, ефективно комунікувати та співпрацювати в умовах глобального інформаційного суспільства, враховуючи використання сучасних цифрових технологій навчання.

Під час своєї професійної діяльності вчителі ЗЗСО, звертаючи увагу на

новітні цифрові технології та новітні підходи до навчання, повинні рухатись уперед в своєму професійному розвитку, керуючись, насамперед, принципами наступності, перспективності, активності та емоційності. Адже інтеграція цифрових технологій у процес вивчення іноземних мов у школі відкриває нові можливості для індивідуалізації, перспективності та підвищення ефективності процесу, що повністю відповідає сучасним освітнім викликам.

На даний час досить гостро постає проблема реформування шкільної освіти, яке має на меті зробити її більш якісною шляхом забезпечення широких можливостей для розвитку, навчання та виховання творчої особистості, що вказує на необхідність оновлення методичних підходів до викладання іноземних мов у школі, що пов'язане зі зростанням інформаційного потоку та появою нових форм навчальної взаємодії. Надзвичайно необхідною є орієнтація не лише на просте засвоєння мовної системи, але й на розвиток спілкування та самореалізації учнів, їх здатності застосовувати іноземну мову як засіб пізнання, формування практичних навичок спілкування. Це у свою чергу, акцентує увагу вчителя на розвитку комунікативної компетентності, яка охоплює соціокультурну, мовну, мовленнєву, міжкультурну та стратегічну складові [2].

Українські стандарти мовної освіти відповідають всім основним міжнародним критеріям оцінювання комунікативних умінь, що дає можливість корелювати результати навчання учнів українських шкіл із загальноєвропейськими підходами, підвищує конкурентоспроможність випускників та сприяє можливості їх академічної мобільності [1].

Комунікативний підхід у навчанні німецькій мові у ЗЗСО передбачає можливість трансформації від механічного повторення мовних структур до свідомого використання мови як інструмента власної індивідуальності та активного свідомого пізнання світу, адже оволодіння іноземною мовою найефективніше відбувається тоді, коли учень активно включається у реальне спілкування в автентичних змістовних ситуаціях [3]. Важливим компонентом вивчення німецької мови є також застосування компетентнісного підходу до

навчання, яких включає не лише передачу певних знань та оволодіння навичками спілкування, а й формування вмінь, які учень згодом буде застосувати у своїй практичній діяльності, коли зможе ефективно спілкуватися іноземною мовою в реальних або наближених до реальних ситуаціях. Такий підхід сприяє усвідомленню практичної цінності знань, вмінь і навичок, формуванню відповідальності учня за власне навчання [4].

Таким чином, вивчення іноземної мови у сучасній школі повинно сприяти формуванню міжкультурної компетентності, розвитку критичного мислення, навичок роботи з інформацією та комунікативної гнучкості, використовувати прогресивні цифрові технології. У свою чергу, цифровізація іншомовної освіти є невід'ємним чинником модернізації навчального процесу та відкриває нові перспективи для підвищення якості знань, створення інноваційного освітнього простору, інтерактивних методів навчання, розвитку особистісно орієнтованого підходу для створення ефективного та захопливого освітнього середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Методичні рекомендації щодо забезпечення якісного вивчення, викладання та використання англійської мови у закладах вищої освіти України. Наказ МОН № 898 від 25.07.2023 року. URL: https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/89634/ (дата звернення: 20.09.2025).

2. Наказ МОН України «Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників з розвитку цифрової компетентності». 2021. URL: https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennyatipovoyi-programi-pidvishennya-kvalifikaciyi-pedagogichnih-pracivnikiv-z-rozvitkucifrovoyi-kompetentnosti (дата звернення: 14.05.2025).

3. Яценко Г. Ю. Комунікативність в системі дистанційного навчання: фактори інтенсифікації : дис. ... канд. філос. наук : 09.00.10. Київ, 2009. 211 с.

4. Communicative Competence. URL: https://www.learnalberta.ca/content/eslapb/about_communicative_competence.html (дата звернення: 09.06.2025).

Подзиваловський О. Д.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
Хоменко Н. Д.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ТА МІЖКУЛЬТУРНОГО ДІАЛОГУ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В 9 КЛАСАХ

Інтеграція європейських цінностей в освітній процес відкриває нові можливості для розвитку таких складових, як толерантність і міжкультурний діалог. Уроки англійської мови в 9-х класах стають оптимальним середовищем для формування цих якостей, оскільки на них учні розвивають комунікативні навички та одночасно знайомляться з іншими культурами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти виховання толерантності в учнівському середовищі висвітлювали у своїх працях такі вітчизняні вчені, як: Н. Богданець-Білоскаленко, Т. Білоус, О. Грива, І. Демченко, Л. Завірюха, О. Зарівна, Л. Іскра, Н. Нікітіна, В. Тіт, О. Хижняк та О. Хом'як. Однак, специфіка використання потенціалу уроків іноземної мови, як інструменту для виховання толерантності та міжкультурного діалогу саме в 9 класі, потребує більш детального вивчення, що й обумовлює актуальність нашої роботи.

Тому метою цієї публікації є теоретичне обґрунтування та аналіз практичних шляхів виховання толерантності та міжкультурного діалогу в учнів 9-х класів на уроках англійської мови.

У своєму дослідженні Н. Нікітіна стверджує, що толерантна поведінка не є вродженою якістю людини. Вона формується в процесі цілеспрямованого виховання та самоосвіти, що вимагає від особистості значних інтелектуальних та емоційних зусиль, спрямованих на переосмислення власних стереотипів і трансформацію свідомості [3 с. 20]. З цього ми чітко можемо розуміти, що школа, зокрема уроки іноземної мови, мають взяти на себе активну роль у процесі

виховання толерантності .

Дослідження показує, що педагогіка толерантності передбачає організацію навчальної діяльності на засадах співробітництва, що сприяє розвитку поваги до інших культур. Також вона включає активну роботу з подолання стереотипів і упереджень та формування нових, позитивних комунікативних навичок [3 с. 20]. Вважаємо це актуальним для уроків в 9 класі, оскільки саме в цьому віці у школярів активно формуються соціальні установки. Отже, інтеграція педагогіки співробітництва в уроки є практичним шляхом до розвитку толерантності та міжкультурного діалогу. В. Калінін та Л. Калініна в своїй статті наголошують, що для учнів 9-х класів важливо не лише розуміти інформацію навчальних матеріалів, але й активно порівнювати культурні феномени країн, що вивчаються, з явищами рідної культури, виявляючи як спільні риси, так і відмінності [2 с. 275-276]. У таких порівняннях є корисними аспекти мислення на які у своєму дослідженні звертають увагу Г. Бьорн, М. Діпеда та Г. А. Міклевольд, а саме одним з цих аспектів є «децентрація» — тобто здатність поставити себе на місце іншої людини. Також важливою є здатність утримуватися від оцінкових суджень про те, який тип мислення або поведінки є «кращим» або «гіршим» [1 с. 2]. Ми вважаємо, що цей підхід є актуальним, тому що саме через аналіз і порівняння у школярів формується критичне розуміння «свого» та «чужого», що є основою для поваги, а не відторгнення. Це прямий шлях до подолання стереотипів. Отже, включення до навчального процесу завдань на порівняння культур є практичним застосуванням міжкультурного діалогу.

Також вважаємо важливим зазначити, що В. Калінін та Л. Калініна стверджують, що такі ключові навички, як критичне мислення, креативність та іншомовна комунікація, найефективніше розвиваються в умовах кооперативного навчання (cooperative learning), наприклад, робота в парах або колективна діяльність всього класу [2 с. 275]. З цього ми можемо зрозуміти, що групова робота створює природне середовище для комунікації. У такому

середовищі учні стикаються з різними точками зору і вчаться домовлятися, що є фундаментом толерантної поведінки.

Г. Бьорн, М. Діпеда та Г. А. Міклевольд в своїй роботі також вважають що групові методи занять є ефективними для розвитку міжкультурного діалогу та спів-розуміння. Зокрема цікавим нам є описаний метод аналізу реальних або модельованих міжкультурних конфліктних ситуацій, що потребують інтерпретації та пошуку рішення [1 с. 6]. Це свідчить про ефективність методів які змушують учнів застосовувати теорію на практиці, ставати себе на позицію іншого та шукати конструктивні шляхи вирішення конфлікту. Отже, аналіз таких ситуацій на уроках англійської мови є конкретним європейським підходом, що дозволяє застосувати теоретичне розуміння толерантності на практиці міжкультурного діалогу, та розвиває в учнів емпатію та критичне мислення.

Науковці наголошують, що для розвитку толерантного міжкультурного діалогу недостатньо лише знань і навичок. Критично важливими є внутрішні установки особистості, такі як відкритість, повага до відмінностей, цікавість до іншого досвіду та здатність утриматися від поспішних оцінок [3 с. 3]. Що знову говорить нам, що для ефективного виховання толерантності педагогічний процес має бути спрямований не лише на передачу інформації, але й на формування в учнів відкритості і поваги.

Висновки. Виховання толерантності та міжкультурного діалогу учнів є невіддільною частиною якісної мовної освіти в сучасних умовах. Це може здійснюватись завдяки створенню навчального середовища, якому притаманні повага, співпраця та відкритість до нової інформації. Завдяки цьому реалізовуватимуться європейські цінності і забезпечуватиметься формування в учнів необхідних якостей задля успішного життя в багатокультурному світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bøhn H., Dypedahl M., Myklevold G. A. Developing intercultural competence in English foreign language learning: focus on communication differences.

Scandinavian Journal of Educational Research. 2025. P. 1–6. DOI: https://doi.org/10.1080/00313831.2025.2558725

2. Калінін В., Калініна Л. Особливості навчання іноземної мови учнів 7-9 класів в контексті спеціальних компетентностей вчителя. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2025. Вип. 86, Т. 2. С. 271–277.

3. Нікітіна Н. П. Толерантність як педагогічна проблема. *Інноваційна педагогіка* : спецвипуск / При-чорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій. Одеса, 2019. С. 19–23.

Ремесленнікова В. В.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені БогданаХмельницького

НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА ЯК ПРОСТІР РОЗВИТКУ ДЕМОКРАТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ І ГРОМАДЯНСЬКОЇ СВІДОМОСТІ

Нова українська школа (НУШ) виступає ключовим простором для розвитку демократичних цінностей і громадянської свідомості, оскільки її інноваційні методики навчання, акцент на критичному мисленні та активній участі учнів у соціальному житті забезпечують формування свідомого громадянина, що сприймає принципи демократії як основу суспільного життя. Попри наявні інфраструктурні та кадрові виклики, НУШ має значний потенціал стати наріжним каменем у розвитку громадянської свідомості, оскільки її освітня модель, орієнтована на цінності та компетентності, надає унікальну можливість виховати покоління активних громадян, готових до демократичних перетворень у постконфліктному суспільстві [2, с.5]

Саме тому **метою** цієї **публікації** є висвітлення Нової української школи як простору розвитку демократичних цінностей громадянської освіти. Аналіз науково-методичної літератури з тематики дослідження підтверджує стійке

зростання наукового інтересу до зазначеної тематики. Так формуванню школи як простору демократичних цінностей і громадянської свідомості у Новій українській школі присвячено низку робіт вітчизняних авторів (І. Бех, Н. Бібік, А. Глазкова, Л. Гриневич, Т. Дрожжина, С. Калашнікова, О. Масалітіна, О. Овчарук, О. Пометун, Т. Ремех, В. Сидоренко, Р. Шияк).

На підставі експертних оцінок, найбільш успішними на сучасному ринку праці будуть фахівці з навичками навчання впродовж життя, критичного мислення, цілепокладання, командної роботи та міжкультурної комунікації. Проте, сучасна українська школа не готує учнів до цих вимог. Українські школярі, як і раніше, отримують застарілі, несистематизовані знання, обсяг яких значно зріс на тлі загального світового інформаційного потоку. Підручники занадто теоретизовані та переобтяжені другорядними фактами. Учні часто можуть лише відтворювати фрагменти вивченого, але не вміють застосовувати ці знання для розв'язання реальних життєвих проблем. Існуючий спосіб навчання не мотивує дітей до здобуття знань. Таким чином, українська освітня система відстає від потреб ринку праці, пропонуючи застарілий та переобтяжений фактами матеріал, що не розвиває необхідних сучасних компетентностей. У сучасному, складному світі недостатньо лише передати дитині знання. Ключовим є навчити її ефективно користуватися цими знаннями. Саме взаємозв'язок знань і вмінь із ціннісними орієнтирами учня формує його життєві компетентності, які є необхідною основою для успішної самореалізації та ефективності у навчанні та праці [2, с.4]

Однак, варто відзначити, що українська освіта перебуває у стані активних змін та реформ. У межах цих процесів, акцент зміщується від простої передачі фактажу до розвитку ключових компетентностей [1, с. 30]. Наприклад, для розвитку комунікативної компетентності на уроках (особливо мови та літератури) дедалі активніше застосовуються методи, спрямовані на розвиток комунікації, командної роботи, діалогу та критичного мислення такі, як рольові ігри, проєктна діяльність, дискусії, вирішення проблемних ситуацій. Розуміння

важливості соціально-емоційного навчання зростає, що сприяє формуванню в учнів умінь співпереживати, керувати емоціями та ефективно взаємодіяти у багатокультурному середовищі. Таким чином, освітня система усвідомлює виклики сучасності і поступово трансформується, щоб дати учням інструменти, необхідні для успіху в XXI столітті.

Висновки. Нова українська школа успішно трансформує освітнє середовище, переходячи від авторитарного підходу до дитиноцентричного і партнерського [3, с. 258]. Саме тому НУШ є ключовою основою для розвитку демократичних цінностей та громадянської свідомості серед учнів. Її інноваційні принципи створюють необхідні механізми для цих позитивних змін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дука, В. Нова українська школа: освітнє середовище для дітей з особливими освітніми потребами. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови.* 2022. 1(20). С. 22-37. https://doi.org/10.33189/epsn.v1i20.201

2. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. Упоряд.: Л. Гриневич, О. Елькін, С. Калашнікова, І. Коберник та ін. За ред. М. Грищенка. 2016. 40с.

3. Товканець Г. В., Сідор Ю. І. Освітнє середовище початкової школи у формуванні ціннісних орієнтацій молодших школярів. *Освіта і наука*. 2023. Вип. 2(35). С 253-260.

Розман І.І.
Мукачівський державний університет
Костик В.В.
Мукачівський державний університет

ШКОЛА ЯК ОСЕРЕДОК ДЕМОКРАТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ АКТИВНОСТІ

Учитель – це не лише передавач знань, але й агент цінностей, культурних норм і соціальних установок. У Європейському Союзі ключові цінності – демократія, права людини, толерантність, рівність, повага до людської гідності – входять до освітніх стандартів, до навчальних програм і до очікувань щодо поведінки як вчителів, так і учнів [4].

В Україні, у процесі євроінтеграції та освітніх реформ (зокрема Нова українська школа), учитель має активну роль у формуванні цих цінностей: через власний приклад, через викладання предметів, через виховні моменти та через організацію шкільного середовища.

Учитель сприяє формуванню громадянської компетентності, міжкультурної свідомості, навичок діалогу й співпраці, заохочує критичне мислення, осмислене ставлення до прав людини та соціальної справедливості.

Європейські стандарти педагогічної етики передбачають дотримання принципів честі, поваги до гідності учня, справедливості, неупередженості, конфіденційності, відповідальності та професійної доброчесності. Вони також включають обов'язки щодо рівності, інклюзивності, уникнення дискримінації за будь-якими ознаками [2].

В Україні зростає увага до професійних стандартів учителя – як до нормативних документів, що задають не лише освітній, а й етичний профіль педагога. Наприклад, професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти» передбачає не лише навчальні функції, але й такі компетентності, як партнерство з батьками, виховання поваги до законів та прав людини, демократична взаємодія [4].

Професійні стандарти є одним із необхідних інструментів управління

якістю педагогічної освіти і оптимальним засобом забезпечення його безперервності. Оскільки в Україні на порядку денному постає питання про впровадження оновлених професійних стандартів педагогічних працівників, дослідження процесів стандартизації професійної педагогічної освіти з урахуванням широкого міжнародного контексту є особливо актуальним [1].

Відповідно до затвердженого стандарту: мета професійної діяльності вчителя полягає в організації навчання та виховання здобувачів освіти під час здобуття ними повної загальної середньої освіти шляхом формування у них ключових компетентностей і світогляду на основі загальнолюдських і національних цінностей, а також розвитку інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, необхідних для успішної самореалізації навчання [5].

Отже, важливо, щоб школа реалізовувала принципи участі та співуправління, коли учні можуть брати участь у прийнятті рішень, що стосуються шкільного життя. Це сприяє розвитку лідерських якостей, самостійності, ініціативності та вмінню відстоювати власну позицію в межах демократичних норм. Наприклад, діяльність учнівського самоврядування може стати практичною школою демократії, де учні навчаються домовлятися, відповідально виконувати обов'язки й враховувати інтереси інших [3].

Школа як осередок демократичної культури та громадянської активності виступає ключовим інститутом формування особистості, здатної мислити критично, приймати зважені рішення, поважати права людини та брати активну участь у житті суспільства. Саме у шкільному середовищі закладаються основи соціальної відповідальності, взаємоповаги, толерантності та громадянської свідомості. Демократична школа функціонує не лише як місце передачі знань, а як простір діалогу, співпраці й взаємодії, де вчителі, учні та батьки стають рівноправними партнерами у навчальному процесі [7].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авшенюк Н.М. Механізми забезпечення якості педагогічної освіти в Австралії, Великій Британії, США. 2021. URL: https://surl.li/gxlsld

2. Етична компетентність сучасного вчителя. URL: https://surl.li/fseurg

3. Кремень В. Г. Освіта і суспільство: європейський вектор розвитку. Київ: Педагогічна думка, 2020.

4. Нова українська школа. URL: https://surl.li/alybgn

5. Професійна мобільність – запорука успішної реалізації педагогічних працівників. 2025. URL: https://surl.li/lnybho

6. Роль вчителя у сучасному суспільстві. URL: https://surl.li/yxnarw

7. Савченко О. Я. Педагогічна культура вчителя в умовах освітніх трансформацій. Київ: Либідь. 2019.

Розман І.І.
Мукачівський державний університет
Палагузинець Б.М.
Мукачівський державний університет

УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДОМ ОСВІТИ НА ЗАСАДАХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРИНЦИПІВ ПРОЗОРОСТІ Й ПІДЗВІТНОСТІ

Заклад освіти як осередок демократичної культури та громадянської активності є важливою ланкою у становленні сучасного навчального процесу.

Школа є ключовим середовищем, де формуються цінності: тут діти навчаються не тільки предметів, а й принципів співжиття, самоврядування, участі, відповідальності. Демократична шкільна культура може проявлятися через надання учням права голосу в шкільних справах, участь у прийнятті рішень (наприклад учнівський парламент), прозорість правил і процедур, справедливе ставлення, участь учнів і громади у житті школи [2].

Управління закладом освіти на засадах європейських принципів прозорості й підзвітності формуються на прозорості та підзвітності як фундаментальних засад. Це означає, що рішення, ресурси, фінанси, кадрові питання в школі повинні бути зрозумілими для всього шкільного середовища: учителів, учнів, батьків і громади.

Звітування, участь громадськості, оголошення політик, критерії

оцінювання,– усе це елементи прозорості. Підзвітність означає, що адміністрація і вчителі несуть відповідальність за якість освіти, за дотримання етичних стандартів, за ефективне використання ресурсів [2].

Європейський освітній простір базується на шести вимірах: якість, інклюзія та гендерна рівність, зелений та цифровий перехід, вчителі, вища освіта, сильніша Європа у світі. Ініціативи, серед іншого, розглядатимуть шляхи підвищення якості, зокрема щодо базових та цифрових навичок, а також підвищення інклюзивності шкільної освіти та гендерної чутливості, а також покращення успішності у школі. Вони допоможуть поглибити розуміння зміни клімату та сталого розвитку, сприятимуть екологізації освітньої інфраструктури, підтримуватимуть професію вчителя, подальшому розвитку європейських університетів та посилюватимуть зв'язок між освітніми та навчальними закладами [5].

Вчена «зазначає, що спільність у баченні міжнародними організаціями розвитку освіти й навчання в третьому тисячолітті під впливом спільних для усіх країн викликів; розкрито єдині для всіх організацій пріоритети: підвищення якості та забезпечення справедливості в освіті, яка розглядається в комплексі (формальна, неформальна та інформальна) та в тривалості (протягом життя). Інструментами досягнення цього визначено базові навички/ключові компетентності всіх громадян, та ефективні заходи із забезпечення якості освітніх послуг на рівні держави (підзвітність, тестування, акцентуація результатів навчання тощо)» [6].

У Звіті ЮНЕСКО «Підзвітність в освіті» аналізується прогрес у досягненні, які пов’язані з освітою, шляхом вивчення того, як притягнути різних зацікавлених сторін до відповідальності за інклюзивну, справедливу та якісну освіту. У звіті зазначається, що чинні механізми підзвітності не завжди ефективні, і що підзвітність є спільною відповідальністю, до якої залучені уряди, школи, вчителі, батьки та приватний сектор. У ньому рекомендується зміцнювати системи підзвітності, уникаючи при цьому непропорційної

зосередженості на вузьких результатах та каральних санкціях [4].

Отже, управління закладом освіти на засадах європейських принципів прозорості й підзвітності у європейському освітньому контексті передбачає відповідальність адміністрації школи та педагогів за результати навчання, ефективність використання фінансових ресурсів і дотримання етичних та професійних стандартів. Це не лише формальна звітність перед органами управління освітою, а насамперед – культура відкритого діалогу, взаємної поваги і спільного прийняття рішень (OECD, 2020). Такий підхід стимулює розвиток внутрішньої автономії навчальних закладів і сприяє підвищенню якості освіти [3].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Council of Europe. Reference Framework of Competences for Democratic Culture. Strasbourg: Council of Europe Publishing. 2018. URL: https://www.coe.int/en/web/reference-framework-of-competences-for-democratic-culture

2. European Commission. Education for Democratic Citizenship and Human Rights Education in Europe. Strasbourg: Council of Europe. 2021 URL: https://www.coe.int/en/web/edc

3. OECD. (2020). School Leadership for Learning: Insights from TALIS 2018. Paris: OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/919d4f8a-e

4. UNESCO. 2017. Accountability in Education: Meeting our Commitments. Global Education Monitoring Report. URL: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000259338

5. Європейська комісія. European Education Area: Achieving the European Education Area by 2025. URL: https://education.ec.europa.eu/education-levels/european-education-area

6. Локшина О. І. Європейський вимір розвитку шкільної освіти в Україні. Київ: ІПНЗ НАПН України. 2020.

Розман І.І.
Мукачівський державний університет
Палинчак Ю.І.
Мукачівський державний університет

ПАРТНЕРСТВО ШКОЛИ, СІМ'Ї ТА ГРОМАДИ В РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІННОСТЕЙ ЄС У ВИХОВАННІ ДІТЕЙ

Цінності, такі як солідарність, повага, толерантність, соціальна справедливість, найкраще культивуються за умов тісної взаємодії школи з родиною і громадою. Школа не може виховати громадянина лише класом, а необхідна синергія з батьками, місцевими органами влади, громадськими організаціями [7].

Спільні освітні проєкти, зустрічі, участь сім'ї в шкільних подіях, залучення громади у підтримку школи і дітей, – все це сприяє реалізації європейських цінностей на практиці.

Партнерство школи, сім'ї та громади є одним із ключових чинників формування гармонійного, соціально відповідального та демократично свідомого молодого покоління.

У європейському контексті воно розглядається як основа виховання громадян, здатних жити в умовах плюралізму, поваги до прав людини, толерантності та міжкультурного діалогу. Реалізація цінностей Європейського Союзу у вихованні дітей передбачає спільну діяльність усіх соціальних інститутів, спрямовану на розвиток таких базових принципів, як гідність, свобода, рівність, солідарність, демократія та верховенство права [2].

Європейський вимір партнерства у вихованні, згідно з [2] полягає у тому, що освітній процес має бути не лише академічним, а й соціальним простором, у якому дитина навчається співпраці, діалогу й активній участі в житті громади. Школа, сім'я та громада у цьому трикутнику відіграють взаємодоповнювальні ролі: школа передає знання, формує ціннісні орієнтири, розвиває критичне мислення, а сім'я забезпечує емоційне підґрунтя, моральну підтримку та стабільність.

Громада теж не залишається осторонь: створює соціальний простір для практичного застосування здобутих цінностей через участь у волонтерських, екологічних, культурних ініціативах.

В умовах європейської інтеграції України така триєдина співпраця стає визначальною, адже саме через взаємодію цих середовищ формуються громадяни, здатні до активної участі в демократичному суспільстві.

Форми та механізми партнерства освітніх систем у взаємодії партнерства школи, сім'ї та громади базується на принципах відкритості, взаємоповаги, співвідповідальності та участі.

До найпоширеніших форм належать: батьківські ради та консультативні комітети, які беруть участь у плануванні шкільних політик; спільні освітні проєкти, що залучають дітей, батьків і місцеві громади до суспільно корисної діяльності; програми громадянської освіти, у межах яких діти разом із дорослими реалізують ініціативи, спрямовані на вирішення проблем громади; соціальне партнерство із місцевими органами влади, неурядовими організаціями, яке допомагає інтегрувати школу в життя громади [3].

Дослідження [6] підтверджує, що школи, які активно залучають батьків і громаду до освітнього процесу, демонструють вищий рівень академічних результатів і соціальної згуртованості учнів. Такий підхід сприяє вихованню молоді в дусі європейських цінностей – поваги, справедливості, відповідальності та солідарності.

Європейські освітні програми, зокрема Erasmus+ та eTwinning, активно підтримують ідею шкільно-громадського партнерства. Вони сприяють обміну досвідом між навчальними закладами різних країн, залученню батьків до міжнародних освітніх проєктів, формуванню співпраці та відкритості [4].

Такі ініціативи допомагають учням засвоювати демократичні норми через практику: участь у дебатах, форумах, соціальних кампаніях і волонтерських заходах.

Отже, партнерство школи, сім'ї та громади – це не лише педагогічна

стратегія, а ціннісна модель взаємодії, що відображає дух європейської демократії. Воно забезпечує ефективну реалізацію цінностей ЄС у вихованні дітей, створює передумови для формування громадян із активною життєвою позицією, відкритих до співпраці, толерантних та відповідальних. Такий підхід сприяє зміцненню соціального капіталу суспільства й утвердженню України як європейської демократичної держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Council of the European Union. Council Recommendation on promoting common values, inclusive education, and the European dimension of teaching. Brussels. 2018. URL: https://www.coe.int/en/web/reference-framework-of-competences-for-democratic-culture

2. European Commission. *Education for Democratic Citizenship and Human Rights Education in Europe.* Strasbourg: Council of Europe. 2021. URL: https://www.coe.int/en/web/edc

3. European Commission. Key Competences for Lifelong Learning. Luxembourg: Publications Office of the European Union. 2019. URL: https://www.coe.int/en/web/edc

4. European Commission. Supporting school-community cooperation for inclusive education. Brussels 2023. URL: https://www.coe.int/en/web/edc

5. European Education and Culture Executive Agency. Erasmus+ and eTwinning: Promoting active citizenship and shared values. Brussels . 2022

6. OECD. School Leadership for Learning: Insights from TALIS 2018. Paris: OECD Publishing. 2020. URL: https://doi.org/10.1787/919d4f8a-en

7. МОН України. Концепція «Нова українська школа». Київ: Міністерство освіти і науки України. 2018. URL: https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola

Розман І.І.
Мукачівський державний університет
Солецька Е. Р.
Мукачівський державний університет

ОСВІТНІ ІННОВАЦІЇ У РОЗВИТКУ БЕЗПЕЧНОГО, ІНКЛЮЗИВНОГО ТА ТОЛЕРАНТНОГО ШКІЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА

Інновації – це не лише технології, але й методи, підходи, середовища, що сприяють безпеці, прийняттю різноманіття, інклюзії. В Україні вже реалізуються проєкти, спрямовані на інклюзивну освіту, на адаптацію шкіл до потреб дітей з особливими освітніми потребами, на створення безпечної психологічної атмосфери, на боротьбу з булінгом, дискримінацією. Це відповідає європейським стандартам, де кожен учень повинен відчувати свою цінність, свою захищеність, мати рівні можливості.

Станом на 1 січня 2025 року в Україні функціонують 33 397 інклюзивних класів у закладах загальної середньої освіти, в яких навчається 47 610 учнів з ООП (особливими освітніми потребами) [3].

У закладах дошкільної освіти – 7 658 інклюзивних груп, з 15 297 вихованцями з особливими освітніми потребами https://mon.gov.ua/osvita-2/inklyuzivne-navchannya/statistichni-dani [3]. Ми звертаємо увагу, що крім того, є 728 спеціальних класів у середній освіті з 6 179 учнями з ООП [3].

Це означає, що інклюзивність в освіті вже має досить широку присутність, але є простір для збільшення охоплення та покращення якості.

У статті Мельничук О. «Становлення та розвиток інклюзивної освіти в Україні» розглядаються нормативно-правові заходи, які були ухвалені для підтримки інклюзивної освіти, її розширення [2].

У грудні 2024 році відбувся «Перший всеукраїнський урок про інклюзивність», приурочений до Міжнародного дня людей з інвалідністю. Мета полягала у залученості вчителів у процес виховання толерантного ставлення до людей з інвалідністю, подолати стигму. Це реальна шкільна практика, яка показує, як через виховні заходи можна реалізовувати європейські

цінності інклюзії [4]

Необхідно наголосити, що у рамках конференції «Цифрова компетентність учителя 2025» в Україні спілкувалися про те, як вчителі використовують дистанційні технології, онлайн-курси, вебінари для збереження освітнього процесу під час війни. Цей досвід включає й розвиток цифрової культури, адаптацію до нових форматів, а також пошук партнерів і зовнішніх ресурсів [6]

Проєкти, які спрямовані на формування інформаційно-цифрових компетентностей у майбутніх учителів, особливо в умовах дистанційного навчання. Наприклад, в Ужгородському університеті формують медіа-грамотність, навички роботи з інтернетом, алгоритмічне мислення, створення цифрового контенту [5].

Всеукраїнський науково-практичний семінар «Цифрова компетентність сучасного вчителя НУШ: 2021» – приклад того, як на державному і академічному рівнях здійснюються заходи з підвищення кваліфікації, обмін досвідом, обговорення викликів (матеріальних, технічних, методичних) [6].

Згідно з аналізом, безліч нормативних документів (концепцій, законів, підзаконних актів) було ухвалено для підтримки інклюзивного навчання в Україні. Зокрема, Концепція «Нова українська школа», яка закладає базу для змін, що включають інклюзивність. Проте, за даними, тільки ~15 % загальноосвітніх шкіл на певному етапі охоплені інклюзивним навчанням (хоча ця цифра змінюється з часом) — через брак ресурсів, необхідної підготовки вчителів, інфраструктури [1].

Коли говорити про реальні приклади, можна навести урок про інклюзивність як модель, продемонструвати як вчителі, школярі, громада беруть участь – це демонстрація цінностей на практиці.

Дані про кількість інклюзивних класів і дітей з ООП допомагають показати масштаб, прогрес та області, де є прогалини.

Приклади з цифрової компетентності і дистанційного навчання під час війни – ілюструють, як вчитель стає агентом змін, як реагує освітня система на

виклики, і як європейські практики та інструменти (наприклад, вебінари, онлайн-курси, міжнародні конференції) стають актуальними.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гладуш В. 1 Інклюзивна освіта в Україні: успіхи, проблеми, перспективи https://surl.li/vcmkng

2. Мельничук О. «Становлення та розвиток інклюзивної освіти в Україні» URL: https://library.vspu.net/items/6cf57782-94a5-4944-b464-b67867ba67fb

3. МОН. Оперативні статистичні дані на 01.01.2025:URL:https://surl.lt/qvhshd

4. Нова ініціатива сприятиме розвитку інклюзивної освіти для 160 000 дітей з інвалідністю в Україні URL: https://www.unicef.org/ukraine/press-release/activation-to-boost-inclusive-education

5. Стойка Я. Формування інформаційно-цифрової компетентності майбутніх учителів в умовах дистанційного навчання. 2023 URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/53784

6. Цифрова компетентність сучасного вчителя НУШ: 2021» URL: https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/179

7. Цифрова компетентність учителя 2025. URL: https://iitlt.gov.ua/tsyfrova-kompetentnist-vchytelia-2025-for-2

Розман І.І.
Мукачівський державний університет
Турдай А.В.
Мукачівський державний університет

ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРОГРАМИ (ERASMUS+, ETWINNING) ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ШКІЛ У ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРОСТІР

Європейські стандарти педагогічної етики передбачають дотримання принципів честі, поваги до гідності учня, справедливості, неупередженості, конфіденційності, відповідальності та професійної доброчесності. Вони також включають обов’язки щодо рівності, інклюзивності, уникнення дискримінації за

будь-якими ознаками.

Програми ЄС, зокрема Erasmus+, eTwinning, дають закладам освіти і педагогам можливості міжнародної співпраці, обміну досвідом, спільних проєктів, мобільності. Вони сприяють культурному обміну, розвитку мовних навичок, інтеграції у європейський освітній простір. Україна є партнерською країною для Erasmus+, українські заклади освіти беруть участь у стратегічних партнерахствах, проєктах розвитку, мобільності [5].

В Україні зростає увага до професійних стандартів учителя – як до нормативних документів, що задають не лише освітній, а й етичний профіль педагога. Наприклад, професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти» передбачає не лише навчальні функції, але й такі компетентності, як партнерство з батьками, виховання поваги до законів та прав людини, демократична взаємодія [6].

Імплементація цих стандартів є складним процесом: потрібні відповідні нормативно-правові акти, підтримка на рівні школи та місцевих громад, підготовка вчителів до виконання етичних вимог, а також створення механізмів контролю та підтримки – наставництва, супервізії, професійних спільнот.

Мобільність педагогів – це ключовий елемент європейського освітнього простору. Вона передбачає, з одного боку, можливість навчання, стажування, обміну досвідом за кордоном (через програми, як Erasmus+), а з іншого – визнання цієї мобільності. В Україні мобільність стає частиною реформ: зміни до Національної рамки кваліфікацій включають пункт про мобільність у дошкільній, середній освіті [4].

Переваги мобільності: підвищення кваліфікації, обмін інноваційними педагогічними методами, нові культурні й мовні компетентності, розширення світогляду. Виклики: фінансові бар'єри, організаційні складнощі, мовний бар'єр, визнання результатів мобільності. Європейські політики намагаються подолати ці бар'єри (наприклад, у рамках Erasmus+, взаємного визнання кваліфікацій) [3].

Однією з базових компетентностей, що визнаються в ЄС і міжнародних

документах, є цифрова грамотність та компетентність учителя. Це включає вміння використовувати цифрові технології для навчання, оцінювання, комунікації, створення безпечного цифрового середовища, дотримання цифрової етики. В Україні триває ініціатива спільно з ЄК та іншими організаціями щодо дослідження цифрових компетентностей учителів, із застосуванням SELFIE for Teachers – інструменту саморефлексії [1].

Цифрові навички дозволяють учителю бути готовим до дистанційного або гібридного навчання, до використання онлайн-ресурсів, до інноваційних методів (мережеве співробітництво, проєктна робота, мультимедійне й інтерактивне навчання), що також є частиною європейських освітніх стандартів.

У європейському підході вчитель має бути не просто викладачем, а агентом змін – тобто активним учасником демократичного суспільства. Це означає, що він формує навички критичного мислення, участі, відповідальної громадянськості, готовності до діалогу, прийняття різноманіття. Підготовка учителя повинна включати ці елементи: знання прав людини, демократичних процедур, вміння вести дискусію, вирішувати конфлікти, працювати в середовищі різних культур і точок зору.

В Україні це відображено у нових стандартах, у вмісті підвищення кваліфікації, у партнерстві з громадськими організаціями, в програмах, які спрямовані на виховання толерантності, культури прав людини [2].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Education and support for Ukrainian pupils URL: https://school-education.ec.europa.eu/en/discover/education-and-support-ukrainian-pupils?prefLang=uk

2. Державний стандарт базової середньої освіти.2020. URL: https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/

3. Навчальна мобільність: як зробити її нормою в EU. 2023. URL: https://www.fpsu.org.ua/napryamki-diyalnosti/mizhnarodna-robota/25523-navchalna-mobilnist-iak-zrobyty-ii-normoiu-v-eu.html

4. Національна рамка кваліфікаційURL: https://surl.li/rtuxns

Про Програму – National Erasmus+ Office in Ukraine. URL: https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://erasmusplus.org.ua/programa-yes-erazmus/pro-programu/

5. Професійна мобільність – запорука успішної реалізації педагогічних працівників/ 2024/ URL: https://naurok.com.ua/vistup-na-temu-profesiyna-mobilnist-zaporuka-uspishno-realizaci-pedagogichnih-pracivnikiv-468595.html

Романова В.В.
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

ТОЛЕРАНТНІСТЬ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ НУШ

У сучасних умовах модернізації освіти та становлення Нової української школи головним завданням закладу загальної середньої освіти є створення умов для засвоєння правильної системи цінностей, які в майбутньому впливатимуть на визначення життєвих орієнтирів. Тому саме на школу покладено обов'язок виховання підростаючого покоління в дусі толерантності.

Актуальність питання толерантності в освітньому процесі є особливо важливою в умовах сучасних реформ в українській освіті, зокрема впровадження Нової української школи (НУШ). Однією з основних цілей НУШ є формування у школярів не лише академічних знань, але й ключових життєвих компетентностей, серед яких толерантність займає важливе місце. В умовах глобалізації, різноманіття культур, етносів та релігій це питання стає невід'ємною складовою розвитку сучасного суспільства та освіти, сприяючи формуванню у школярів відкритості до інших та взаємоповаги. Толерантність допомагає створити сприятливе середовище для навчання, в якому кожен учень

може відчувати себе цінним і вільним від дискримінації.

Вивчення питання толерантності в освіті та її впровадження у шкільному процесі є предметом досліджень багатьох вітчизняних науковців. Зокрема, проблема толерантності була розглянута в працях таких вчених, як Ірина Білоцерківська, Галина Кононенко, Вікторія Чернишова. Вони зазначають, що розвиток толерантності у школярів можливий через інтеграцію відповідних виховних та навчальних програм, які сприяють формуванню у дітей навичок взаємоповаги та розуміння різноманіття. Також в Україні активно досліджуються методи впровадження концепції толерантності в навчальний процес, зокрема через програми соціальної і емоційної освіти.

Метою даної публікації є аналіз важливості та методів інтеграції толерантності в освітній процес Нової української школи, а також визначення основних викликів та можливостей, які можуть виникнути при реалізації цієї мети. Публікація спрямована на висвітлення теоретичних аспектів толерантності та надання практичних рекомендацій для педагогів щодо її формування у школярів.

Толерантність – це повага до свободи іншої людини, її поглядів, думок, поведінки, прийняття і правильне розуміння різноманіття культур нашого світу, форм самовираження людини і способів вияву людської індивідуальності [1].

Виховання толерантності - це спільна справа багатьох державних і громадських інститутів, але коли справа стосується дітей, головне навантаження й відповідальність в роботі з ними лягає саме на освітнє середовище, на педагогів-вчителів, вихователів, соціальних педагогів, педагогів – психологів [6, с. 26], [7], [8, с. 50].

Особливої уваги заслуговує навчання толерантності в початковій школі. Необхідно навчити молодших школярів поважати не тільки себе, але і тих, хто знаходиться поруч. У початковій школі формування толерантного ставлення до

оточуючих людей має на меті виховання у молодшого школяра почуття впевненості в собі і поваги самого себе та інших [4].

Загалом, формування толерантності включає врахування наступних аспектів:

1. Визначення толерантності та її значення в контексті НУШ. Толерантність є важливою складовою формування громадянських компетентностей учнів. Вона включає в себе вміння приймати інші погляди, поважати права та гідність інших людей, а також сприяти розвитку взаєморозуміння в різноманітних соціальних групах. [3]

2. Інтеграція толерантності в навчальний процес. Включення теми толерантності у навчальні програми сприяє розвитку у школярів не лише знань, але й емоційної зрілості. Це передбачає застосування інноваційних методів навчання, таких як проєкти, рольові ігри та інші форми активного залучення учнів [2].

3. Виклики впровадження толерантності в школах. Основними викликами є стереотипи, негативні упередження, а також недостатнє навчання вчителів щодо ефективних підходів до виховання толерантності серед учнів [5, с. 113].

4. Рекомендації для вчителів щодо розвитку толерантності. Вчителі повинні впроваджувати інтерактивні методи роботи, стимулюючи учнів до розв'язання конфліктів мирним шляхом, проводити виховні години, спрямовані на обговорення теми толерантності, та використовувати мультимедійні ресурси, що відображають різноманіття культур.

Висновки. Виховання толерантності в учнів є важливою складовою Нової української школи. Важливість цього процесу полягає в тому, що він сприяє формуванню у молодого покоління принципів співіснування, мирного розв’язання конфліктів та взаємоповаги до культурних та соціальних відмінностей. Інтеграція толерантності в освітній процес вимагає систематичної роботи педагогів, використання сучасних методик та форм навчання, що відповідають потребам учнів та їх соціальному середовищу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білоцерківська І. Толерантність у сучасній освіті: теоретичні та практичні аспекти. Київ: Видавництво "Освіта". 2020. URL: https://osvita.kiev.ua (дата звернення: 07.04.25).

2. Кононенко Г. Роль соціальної освіти у формуванні толерантності серед учнів. Харків: ХНУ. 2019. URL: http://hnup.edu.ua (дата звернення: 07.04.25).

3. Чернишова В. Інклюзивна освіта та толерантність в освітньому середовищі. Одеса: Одеський педагогічний університет. 2018. URL: http://onu.edu.ua (дата звернення: 07.04.25).

4. Пономаренко О. Формування толерантності у дітей засобами інтерактивних технологій навчання. Київ: Видавництво "Шкільний світ". 2021. URL: http://www.osvitasvit.com (дата звернення: 07.04.25).

5. Шевченко С. Толерантність як педагогічна категорія в умовах Нової української школи. *Вісник педагогічної науки*. 2017. 4(2). С. 112-117.

6. Кудрявцева О. Сучасні підходи до розвитку толерантності в школах України. *Педагогіка та психологія.* 2022. №3, С. 24-30.

7. Петрова Т. Толерантність у навчальному процесі: принципи та методи впровадження. Львів: Львівський національний університет. 2020. URL: http://www.lnu.edu.ua (дата звернення: 07.04.25).

8. Смирнова І. Толерантність у міжкультурній освіті: стратегічні напрямки розвитку. *Освітній простір*. 2021. 12(3), С. 45-50.

Сіденко Є.В.

Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ІСТОРИЧНА ОСВІТА ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ У СТУДЕНТІВ УКРАЇНСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

Історична освіта в сучасній Україні набуває особливого значення, оскільки вона виходить за межі простої передачі знань про минуле [3]. Сьогодні вона стає важливим чинником формування громадянської свідомості, критичного мислення та відповідального ставлення до суспільства і довкілля. У контексті європейської інтеграції України історична освіта постає як інструмент формування цінностей сталого розвитку, що відповідають стратегічним пріоритетам розвитку нашої держави та загальноєвропейським орієнтирам.

Мета цієї публікації полягає в теоретичному обґрунтуванні потенціалу історичної освіти як ефективного інструменту формування європейських цінностей сталого розвитку у студентів українських університетів.

Одним із ключових аспектів є те, що історія дозволяє студентам осмислити досвід попередніх поколінь, зрозуміти наслідки неправильних політичних рішень, соціальної несправедливості чи нехтування екологічними проблемами. Аналіз минулого допомагає усвідомити, наскільки важливим є баланс між економічним розвитком, соціальною стабільністю та збереженням навколишнього середовища. Саме цей баланс і лежить в основі концепції сталого розвитку, яка визначає перспективи сучасної Європи. Вперше на українських землях титул «університету» офіційно надано єзуїтській колегії у Львові. 20 січня 1661 р. польський король Ян Казимир підписав розпорядження, яке надавало університету статус академії та титул університету з правом викладання всіх сучасних університетських дисциплін і присвоєння вчених ступенів [2, с. 21].

В українських університетах історична освіта формує не лише знання про національне минуле, але й виховує здатність бачити Україну як частину європейського цивілізаційного простору. Знайомство з історією європейських держав, процесами інтеграції та формуванням демократичних інститутів дозволяє студентам порівнювати різні історичні шляхи, вчитися на прикладах, а також робити висновки про цінність таких понять, як верховенство права, толерантність, солідарність та свобода особистості. Усе це є фундаментом європейських цінностей, які безпосередньо пов'язані з реалізацією цілей сталого розвитку.

Окрему увагу в процесі навчання заслуговує міждисциплінарний підхід. Поєднання історії з екологічними, економічними та соціологічними дисциплінами допомагає студентам усвідомлювати, що проблеми сучасного світу мають комплексний характер. Наприклад, вивчення індустріалізації та її наслідків у Європі дозволяє зрозуміти витоки екологічної кризи та актуальність пошуку «зелених» технологій. Аналіз історії воєн та конфліктів сприяє формуванню ідеї миру як однієї з головних умов сталого розвитку [1].

Не менш важливою є виховна функція історичної освіти. Вона навчає поважати різноманіття культур і націй, формує готовність до діалогу та співпраці. Європейські цінності толерантності, рівності та соціальної справедливості знаходять відображення у вивченні історії інтеграційних процесів, прав людини та демократичних рухів. Саме ці цінності дозволяють створювати суспільство, у якому гармонійно поєднуються права особистості, розвиток держави та турбота про майбутні покоління.

Важливим інструментом реалізації завдань сталого розвитку є також історична пам'ять. Усвідомлення трагедій минулого, таких як війни, геноциди, екологічні катастрофи, формує у студентів розуміння відповідальності за сьогодення та майбутнє. Історія стає не лише предметом вивчення, але й моральним орієнтиром, який допомагає робити правильний вибір у сучасних умовах глобальних викликів.

Висновки. Таким чином, історична освіта в українських університетах є потужним інструментом формування європейських цінностей сталого розвитку. Вона допомагає студентам усвідомити взаємозв'язок між минулим, теперішнім і майбутнім, виховує відповідальність перед суспільством та природою, формує готовність діяти в інтересах не лише власної країни, але й усього людства. Саме завдяки поєднанню знань, цінностей та навичок, які надає історична освіта, українська молодь здатна стати активним учасником процесів європейської інтеграції та творення майбутнього на засадах сталого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міждисциплінарний підхід : вебсайт. URL: https://stud.com.ua/77628/istoriya/mizhdistsiplinarniy_pidhid (дата звернення: 02.10.2025).

2. Парпан У. Історико-правові особливості розвитку вищої освіти в Україні (XVII–XIX ст.). 2017. С. 18-25. URL: https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2018/jun/13121/18-25.pdf (дата звернення: 02.10.2025).

3. Чупрій Л. Історична освіта в Україні як складова державної політики пам'яті. URL: file:///Users/user/Downloads/PoMe_2011_4_5.pdf (дата звернення: 02.10.2025).

Сірий А.С.
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ ТА БАГАТОМОВНІСТЬ: ІНТЕГРАЦІЯ В СИСТЕМУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Одним із ключових напрямів модернізації освіти в Україні у контексті європейської інтеграції є інтеграція європейських цінностей та принципів багатомовності в систему підготовки майбутніх учителів. Сучасна педагогічна освіта має не лише формувати професійні компетентності, а й виховувати громадян демократичного суспільства, здатних діяти на засадах поваги до

людської гідності, толерантності, культурного різноманіття й прав людини. В цьому контексті багатомовність розглядається як інструмент міжкультурного діалогу та невід'ємна складова європейської ідентичності. Уміння спілкуватися кількома мовами дозволяє майбутньому вчителеві бути відкритим до культурного обміну, критичного мислення та педагогічних інновацій, що відповідає європейським освітнім стандартам.

Питання європейських цінностей, громадянської освіти та багатомовності активно досліджують як українські (Л. Гриневич, Н. Ничкало, О. Пометун, О. Сухомлинська), так і зарубіжні (Jacques Delors, Jürgen Habermas, Joseph Lo Bianco, Michael Byram) науковці. Тому, **мета цієї публікації** – обґрунтувати важливість європейських цінностей та багатомовності як сладових професійної підготовки майбутніх педагогів.

Європейські цінності — це сукупність гуманістичних і демократичних принципів, що визначають суспільне життя в ЄС: повага до прав людини, свобода, демократія, рівність, верховенство права, толерантність і солідарність. Їх інтеграція в педагогічну освіту формує не лише професійні, а й світоглядні якості майбутнього вчителя. Як зазначає О. Пометун, формування громадянської компетентності педагога неможливе без розуміння ним європейських цінностей як практичного орієнтиру в освітній діяльності [1]. Багатомовність — ще один фундаментальний принцип Європейського Союзу, який реалізується через політику *«Mother tongue plus two» («Рідна мова плюс дві іноземні»)*. Як наголошує Joseph Lo Bianco, знання кількох мов не лише підвищує комунікативну компетентність, а й сприяє соціальній єдності та міжкультурному розумінню. Для майбутніх учителів це означає формування здатності навчати дітей у багатомовному середовищі, де кожна культура має право на самовираження. У працях Michael Byram (*«Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence», 1997*) підкреслюється, що підготовка педагогів у сучасному світі має бути спрямована на розвиток міжкультурної компетентності — здатності до діалогу, емпатії та поваги до культурних відмінностей. Ця ідея резонує з

позицією О. Сухомлинської, яка наголошує, що гуманістичний світогляд учителя — ключ до виховання відповідального, морального й толерантного учня. Європейські цінності й багатомовність у системі педагогічної освіти тісно пов'язані з розвитком компетентнісного підходу. Л. Гриневич зазначає, що в сучасній освіті важливо не лише навчати предмету, а й формувати ціннісні орієнтири, які дозволяють людині бути громадянином демократичного суспільства. Отже, інтеграція європейських цінностей у підготовку вчителів сприяє становленню професійно й морально зрілої особистості, готової до міжкультурного діалогу та партнерства в європейському просторі освіти.

Висновки. Інтеграція європейських цінностей і багатомовності в систему підготовки майбутніх учителів є не лише педагогічною необхідністю, а й стратегічним напрямом розвитку української освіти. Європейські цінності формують гуманістичний світогляд майбутнього вчителя, а багатомовність забезпечує відкритість до культурного різноманіття й підвищує якість міжкультурної комунікації. Педагог, який поділяє ці принципи, здатний виховати учнів, орієнтованих на повагу, взаєморозуміння та співпрацю — основи європейської спільноти.

СПИСОК ВИКОРСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пометун О.І., «Формування громадянської компетентності: погляд з позиції сучасної педагогічної науки», Вісник програм шкільних обмінів, № 23, с. 18–24, 2005.

2. Byram M., «Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence», 1997.

Соловйова А.В.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
Гончарова О.А.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

АНГЛОМОВНА СОЦІОКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ У СТАРШІЙ ШКОЛІ

Формування соціокультурної компетентності є важливим у процесі навчання іноземних мов, оскільки дозволяє студентам розуміти культурні особливості, традиції та норми поведінки носіїв мови. Це допомагає уникати непорозумінь, сприяє більш ефективному спілкуванню і глибшому розумінню контексту мовних виразів. Завдяки цьому навчання стає більш комплексним і наближеним до реального використання мови в різних соціокультурних ситуаціях.

Спілкування з носіями мови обумовлено соціальними, психологічними та культурними факторами. Його успішність багато в чому залежить від знання країнознавчих реалій, особливостей національних стилів поведінки, принципів мислення, морально-етичних цінностей і культурних норм, міжкультурних відмінностей невербального спілкування, норм етикету.

Відповідно до вимог Державного стандарту у старшій школі учні повинні уміти відображати за допомогою мови своє бачення світу, способу життя та мислення, особливості культури певного народу, висловлюватися на різні теми, що входять до сфери їхніх інтересів (музика, фільми тощо); усвідомлювати, які особливості культури народу відображені в його мові, уміти спілкуватися з представниками інших культур з урахуванням цих особливостей [1, с. 18].

Усе це визначає суть соціокультурної компетентності. Дослідженням соціокультурної компетентності, як необхідної ланки в освітньому процесі під

час навчання іноземної мови займались багато науковців: І. Бачинська, О. Бігич, Н. Божок, Т. Бондар, Г. Борецька, Н. Бориско, Ю. Головач, С. Долінченко, О. Жорнова, І. Закір'янова, Л Калініна, Н. Максимець, С. Ніколаєва, І. Процюк, Т. Фоменко, M. Byram, J. Cummins, A. Fantini, G. Neuner, L. Parmenter, H. Starkey та ін.

Результати вивчення психолого-педагогічних досліджень засвідчили наявність різних поглядів на природу та розуміння сутності досліджуваної категорії. Наприклад, за О. Коломіновою соціокультурна компетентність (далі СКК) це «система уявлень про основні національні традиції, звичаї та реалії країни, мова якої вивчається, а також система навичок і вмінь узгоджувати свою поведінку згідно з цими знаннями» [6, с. 17]. Це твердження можна доповнити визначенням М. Максимець, для якої соціокультурна компетентність – це здатність особистості активно і відповідально діяти у соціумі, беручи за основу демократичні цінності, і виявляючи повагу та розуміння до інших мов і культур [7, с. 212]. Соціокультурна компетентність, за визначенням Т. Колодько розуміється як уміння людини усвідомлено застосовувати соціальний і культурний контексти країни, мова якої вивчається, у процесі іншомовного спілкування [5]. І. Процюк зазначає, що "соціокультурна компетентність" це знання елементів національної культури, національно-культурної специфіки мовної поведінки носіїв відповідної мови та здатність користуватися такими елементами соціокультурного контексту як звичаї, правила, норми, країнознавчі знання носія мови [8].

У визначеннях поняття «соціокультурна компетентність» дослідники звертають увагу не лише на розумінні інших осіб, а й на розумінні себе:

І. Закір'янова характеризує поняття соціокультурної компетентності як інтегральну якість особистості, що дозволяє людині на основі відрефлексованої наявної системи знань визначити свої уподобання, на основі яких можливо конструювати свою поведінку й відносини з партнерами по взаємодії, впливати на проблемні ситуації в системах відносин "Людина – людина",

самореалізовуватися в конкретних культурно-історичних умовах власної життєдіяльності [4]. О. Жорнова зазначає, що соціокультурна компетентність - це здатність особистості забезпечувати самозміну засобами звичної активності, що проявляється як ефективний вплив на життєдіяльність інших громад, переосмислення, усвідомлення існування інших культурних значень раніше привласненого сенсу життєдіяльності [3, с. 93]. Дослідниця Т. Фоменко вбачає в СКК якісну рису особистості. Таку рису можна сформувати внаслідок опанування комплексних знань щодо особливостей СК життя в іншій країні, її ціннісних вимірів. СКК забезпечує здатність і готовність реалізувати міжкультурну комунікацію з представниками інших народів [9]. Л. Воротняк визначає соціокультурну компетентність як здатність людини інтегруватися в іншу культуру при збереженні взаємозв'язку з рідною мовою, культурою, яка ґрунтується на поєднанні особистісних якостей, синтезованих знаннях, уміннях та навичках позитивної міжетнічної й міжкультурної взаємодії, що, внаслідок, сприяє безконфліктній ідентифікації особистості в багатокультурному суспільстві та її інтеграції в полікультурний світовий простір [2, с. 105].

Аналіз наукової літератури показав, що поняття «соціокультурна компетентність» розглядається досить різнобічно. Однак, попри результати наведених досліджень з визначенням поняття «соціокультурна компетентність», можемо констатувати, що поза увагою дослідників і практиків залишається визначення поняття «англомовна соціокультурна компетентність».

Отже, узагальнюючи тлумачення поняття «соціокультурна компетентність», ми зробимо спробу сформулювати інтегроване визначення цього феномену, що поєднує погляди вчених на проблему. Англомовну соціокультурну компетентність ми визначаємо як динамічну здатність особистості розрізняти та розуміти міжкультурні відмінності; поважати соціальні та культурні особливості англомовних країн; спілкуватися англійською мовою, враховуючи власну культуру і культуру партнера по

спілкуванню; застосовувати відповідні соціокультурні знання, правила та норми поведінки, що забезпечують адаптацію в іншомовному суспільстві та реалізується в здатності успішно розв'язувати завдання в англомовному спілкуванні.

Отже, роблячи висновок, ми б хотіли зауважити, що сучасне навчання іноземних мов вимагає інноваційних методів та засобів, які б сприяли ективному формуванню англомовної соціокультурної компетентності учнів на уроках англійської мови в ЗЗСО. Таким чином, вважаємо, що метод проєктів у процесі навчання англійської мови є одним із перспективних підходів, оскільки цей метод допомагає усвідомити соціокультурні аспекти країни, мова якої вивчається, сприяє розвитку вмінь застосовувати країнознавчі, культурологічні та лінгвокраїнознавчі знання на практиці, щоб забезпечити ефективне та доречне спілкування англійською.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бирюк О. В. Контроль рівня сформованості соціокультурної компетентності майбутніх учителів у навчанні читання англомовних газетно-журнальних статей. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер. : Педагогічні науки.* 2014. Вип. 119. С. 18-21.

2. Воротняк Л. І., Особливості формування полікультурної компетенції магістрів у вищих педагогічних навчальних закладах. *Вісник Житомирського державного університету (Педагогічні науки).* 2008. Вип.39. С. 105-109.

3. Жорнова О. І. Соціокультурна компетентність студентів в контексті оминання "слабких ланок" сучасного освітнього процесу. *Вища освіта України*. 2006. (Т. 3). С. 93–100.

4. Закір`янова І. А. Формування соціокультурної компетентності у майбутніх вчителів іноземної мови в процесі професійної підготовки : автореф. дис. … канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2006. 22 с.

5. Колодько Т. М. Теоретичні аспекти формування іншомовної соціокультурної компетенції майбутнього вчителя. *Соціалізація особистості: зб.*

наук. праць. 2003. Вип. 21. С. 132-140. с. 134.

6. Коломінова О. Методика формування соціокультурної компетенції учнів молодшого шкільного віку в процесі навчання усного англомовного спілкування: автореф. дис…. канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 1999. 17 с.

7. Максимець М. Формування соціокультурної компетенції у процесі вивчення іноземної мови. *Вісник Львівського університету. Сер. педагогічна*. 2006. № 21. С. 211-218.

8. Процюк І. Є. Формування соціокультурної компетентності особистості в науковій літературі. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*. 2016. Вип. 3. С. 107-113. 9. Фоменко Т. Визначення поняття «соціокультурна компетентність» у сучасній парадигмі вищої освіти. *Засоби навчальної та науково-дослідної робити:* зб. наук. праць. 2014. № 42. С. 149–156.

Таран С.О.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ФОРМУВАННЯ ЦІННОСТІ ЕКОЛОГІЧНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРИРОДИ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В ПОЗАШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ

Ключові слова: екологічні цінності, позашкільна освіта, молодші школярі, європейські цінності, екологічне ставлення до природи, арт-терапія, апсайклінг, природні матеріали, сталий розвиток, ментальне здоров'я.

Позашкільна освіта, як гнучка та інноваційна складова освітньої системи, виступає потужним інструментом виховання екологічно відповідальних громадян [1]. Позашкільні заклади створюють унікальне середовище для формування екологічних цінностей у дітей молодшого шкільного віку через: практико-орієнтований підхід - безпосередній контакт з природою, що забезпечує емоційний зв'язок з довкіллям; ігрову діяльність як провідну форму

навчання для даного вікового періоду; творчу самореалізацію через роботу з природними та вторинними матеріалами; формування позитивного емоційного досвіду взаємодії з природою; розвиток відповідальності через доступні для розуміння екологічні практики [2, с. 110-115].

Інтеграція новітніх арт-терапевтичних практик, роботи з природними матеріалами та апсайклінгу у позашкільній освіті створює позитивний емоційний досвід взаємодії з природою, що є основою для формування сталих екологічних цінностей та підтримує емоційне благополуччя дітей через усвідомлення власного позитивного впливу на довкілля [3, с.38-44]. Формування екологічних цінностей у молодших школярів через європейські стандарти реалізується через: адаптацію міжнародних екологічних проєктів для молодшого шкільного віку; знайомство з успішними європейськими кейсами збереження природи; розвиток екологічного мислення через творчу діяльність; формування звички відповідального споживання [4].

Мета дослідження – розкрити можливості позашкільної освіти у формуванні цінності екологічного ставлення до природи у молодших школярів через інтеграцію творчих та арт-терапевтичних практик. Основними формами роботи гуртків еколого-натуралістичного напрямку представлено: творчі заняття з природними матеріалами, що розвивають естетичне сприйняття природи; практики з апсайклінгу – творче перетворення вторинної сировини на дизайнерські прикраси, практичні вироби для побуту та розваг; використано арт-терапевтичні техніки для формування емоційного зв'язку з природою та підтримки ментального здоров'я через творчу самореалізацію; проведено спостереження за природою, екологічні ігри та квести, що формують екологічну поведінку в доступній для дітей формі [2, с. 112]. Застосовано як традиційні, так і сучасні методи та форми роботи. Серед них - лекції, практичні заняття (догляд за рослинами та тваринами, експерименти), дослідження, інтелектуальні конкурси, створення проектів, організація екологічних акцій. У дослідженні залучено дітей молодшого шкільного віку 6-10 років. Використано такі методи

дослідження: опитування (проєктивні методи, емоційні шкали, ігрові методи), спостереження, психодіагностичні методики.

Результати досліджень свідчать, що 70% молодших школярів із захопленням сприймають гурткові заняття, що підтверджує високий потенціал таких занять в позашкільній освіті та доцільність масштабування такого підходу в системі позашкільної освіти. У дітей, які проходили опитування, відмічено зниження рівня стресу та підвищення рівня емоційної стабільності, що сприяє ментальному здоров'ю [3, с.38-44]. Рівень тривожності у 65% дітей виявився більш низький, ніж у дітей, які не відвідували заняття. Менші за віком школярі проявляють більшу гнучкість до сприйняття, що свідчить про те, що необхідним є розробка віково специфічних підходів та методів. Підтверджено, що діти, які отримують екологічне виховання від батьків, виявляють значно вищу сприйнятливість до творчих екологічних занять [3, с. 40].

Порівнюючи отримані результати з попередніми дослідженнями, можна зробити висновок, що позашкільна освіта значно впливає на підвищення рівня екологічної свідомості молодших школярів. Серед основних викликів – створення безпечного та стимулюючого середовища, адаптація методів роботи до вікових особливостей молодших школярів, забезпечення систематичності занять для закріплення екологічних цінностей. Перспективними напрямами є: розробка спеціалізованих програм екологічного виховання для молодшого шкільного віку на основі європейських стандартів; створення методичних посібників з арт-терапевтичних екологічних практик; впровадження системи «зеленої сертифікації» позашкільних закладів; розвиток мережі екологічних гуртків для молодших школярів; інтеграція цифрових технологій в екологічну освіту [5, с. 45].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року :

розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/249613934 (дата звернення: 10.10.2025).

2. Пустовіт Г. П. Позашкільна освіта як складова системи безперервної екологічної освіти. Позашкілля. 2019. № 3. С. 110-115.

3. Пустовіт Г. П., Рудченко Л. Д., Колесник К. Б. Діагностика емоційного ставлення учнів до природи. Позашкільна освіта та виховання. 2018. № 4. С. 38–44.

4. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. United Nations. URL: https://sdgs.un.org/2030agenda (дата звернення: 10.10.2025).

5. UNESCO. Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives. Paris : UNESCO, 2017. 62 p.

Федоренко Д. О.
Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя
Філоненко О. С.
Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя

ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ПОЗАУРОЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У сучасному світі, який увійшов у третє тисячоліття, розвиток України визначається в загальному контексті Європейської інтеграції з орієнтацією на фундаментальні цінності західної культури: парламентаризм, патріотизм, права людини, права національних меншин, лібералізацію, свободу пересування, свободу отримання освіти будь-якого рівня тощо, що є невід'ємним атрибутом громадянського демократичного суспільства [5].

Становлення української державності, побудова громадянського суспільства, інтеграція України у світове та європейське співтовариство передбачають орієнтацію на Людину, її духовну культуру й визначають основні напрями виховної роботи з молоддю та модернізації освітнього процесу.

В основу системи патріотичного виховання покладено ідею розвитку української державності як консолідуючий чинник розвитку суспільства й нації в цілому. Форми й методи виховання базуються на українських народних традиціях, кращих надбаннях національної та світової педагогіки й психології [4].

Патріотизм – одне з найбільш глибоких людських почуттів. Це поняття розуміють як відданість і любов до Батьківщини, до свого народу, гордість за їхнє минуле й сьогодення, готовність до її захисту. Це почуття є одним із найважливіших духовних надбань особистості. Воно характеризує вищий рівень розвитку особистості й проявляється в її активно-діяльнісній самореалізації на благо Батьківщини [1].

Одним із покликань української національної системи освіти та виховання є завдання пробуджувати і виховувати в кожній дитині патріотичні якості, цінності:

- любов до батька і матері, родичів, своїх предків, рідної природи, землі;

- любов до рідної мови, культури, народу, пошану до його історичного минулого, національних традицій, звичаїв;

- глибоке усвідомлення своєї національної приналежності, відчуття єдності з представниками своєї нації;

- збереження своєї людської і національної гідності, честі;

- активну діяльність з метою розвитку рідної культури, мистецтва, науки, демократії, державотворчих процесів;

- боротьбу за підвищення духовності і добробуту всіх українців, представників національних меншин України;

- синівську любов до України – Батьківщини, готовність захищати від ворогів рідну землю, здатність на подвижництво, героїчні справи в ім’я свободи і незалежності України;

- готовність боротися з неправдою, злом, потворністю в будь-яких формах, спростовувати антиукраїнські, антинаукові версії, ідеї, шкідливі і ворожі для

нашого народу, Батьківщини [3].

Ефективним чинником патріотичного виховання молодших школярів є позаурочна робота, оскільки вона охоплює всю навчально-виховну роботу вчителів, класних керівників, вихователів груп продовженого дня, організаторів виховної роботи в позаурочний час.

Одним із найефективніших методів патріотичного виховання є залучення учнів до організації та участі в різнорівневих проєктах, які сприяють формуванню та укріпленню національної свідомості, культурно-історичної пам'яті та розуміння української ідентичності. Наприклад, проведення екскурсій до пам'ятників культурної спадщини, участь у роботі клубів і конференцій з історії України, виготовленні патріотичних сувенірів тощо. Одночасно навчальна діяльність повинна бути насиченою патріотичним контентом. Для цього необхідно активно використовувати різноманітні методи навчання, зокрема інтерактивні лекції, розіграші, експерименти, участь у проєктах, фестивалях, дебатах тощо [6].

Цікавими і ефективними позаурочними формами і методами роботи на сучасному етапі педагогічної науки і практики в середній школі першого ступеня є такі: свята (сімейні, народні, державні, релігійні); екскурсії та походи, зокрема й віртуальні (краєзнавчі, історичними місцями, до музеїв, бібліотеки, на підприємства, в природу тощо); ігри, змагання, вікторини, квізи, квести; проєктна діяльність; уроки пам'яті; інформаційні хвилини; зустрічі з відомими людьми (героями війни, державними діячами, майстрами художньої творчості, письменниками, художниками тощо); випуски стінгазет, створення музейних експозицій, міні музеїв і виставок; робота з книгою (позакласне читання); театралізація; гурткова робота; еколого-патріотичні акції; сеанси кіно і мультиплікації; масові народні заходи (ярмарки, концерти та фестивалі) [2].

Отже, патріотичне виховання в початковій школі є невід'ємним складником формування громадянина демократичної держави, здатного усвідомлено діяти на благо свого народу й країни. Ефективна реалізація цього завдання можлива

за умови поєднання навчальної та позаурочної діяльності, застосування інноваційних і традиційних форм роботи, що сприяють розвитку національної свідомості, духовності та активної громадянської позиції молодших школярів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Актуальність виховання в учнівської молоді національно – патріотичних цінностей URL: https://ozshpaniv.com.ua/index.php/batkivska-storinka/346-aktualnist-vikhovannya-v-uchnivskoji-molodi-natsionalno-patriotichnikh-tsinnostej\ (дата звернення 03.10.2025).

2. Бугай Ю.С Павленко Ю.Г Організація позаурочної діяльності з формування патріотичних почуттів у дітей молодшого шкільного віку URL:https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1862739 (дата звернення 03.10.2025).

3. Керницька Т.В. Виховання національно-патріотичних цінностей – пріоритетне завдання виховної системи ПТНЗ URL:https://4vpupo.org.ua/download/metod_probl/vikh_patriot_tsin.pdf (дата звернення 04.10.2025).

4. Концепція національно-патріотичного виховання молоді URL:https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v3754643-09#Text (дата звернення 03.10.2025).

5. Кульчицький В.Й Педагогічні умови формування патріотичної вихованості учнів в умовах глобалізації URL: http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2020/68/part_1/5.pdf (дата звернення 03.10.2025).

6. Нємцева Л.О Патріотичне виховання учнів в умовах позашкільної діяльності URL: https://isp.pano.pl.ua/article/view/280220/276101 (дата звернення 04.10.2025).

Холостенко О. Є.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

МОВА, КУЛЬТУРА, СВОБОДА: ТРИ КРИЛА ОСВІТИ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ

Сучасна українська освіта перебуває в унікальній історичній точці – на перехресті двох потужних і взаємопов'язаних процесів. З одного боку, це відродження національної ідентичності, повернення до власних культурних коренів, утвердження української мови як державної та консолідуючої сили нації. З іншого боку, це активна інтеграція до європейського освітнього простору, адаптація міжнародних стандартів якості освіти, впровадження компетентнісного підходу та цінностей демократичного суспільства.

Ці два процеси – національне відродження та європейська інтеграція – не суперечать одне одному, а навпаки, взаємно збагачуються й доповнюються. Адже Європа – це не уніфіковане культурне поле, а простір «єдності в розмаїтті», де кожна нація зберігає свою унікальність, водночас розділяючи спільні фундаментальні цінності: гідність людини, свободу, демократію, рівність, верховенство права та повагу до прав людини [2].

Саме в цьому контексті особливого значення набувають три ключові складові освітнього процесу – мова, культура і свобода – три крила, що підносять освіту від простої передачі знань до рівня духовного формування особистості, здатної жити й діяти в сучасному демократичному суспільстві [1].

Мета даної **публікації** – проаналізувати роль кожної з цих складових у процесі виховання громадянина України та Європи, а також окреслити практичні шляхи їх реалізації в сучасному освітньому просторі.

Мова – це значно більше, ніж система знаків для передачі інформації. У психолінгвістиці мова розглядається як когнітивний інструмент, що формує спосіб мислення, категоризації реальності, концептуалізації світу. Відомий принцип лінгвістичної відносності, сформульований Сепіром-Ворфом,

стверджує: структура мови впливає на те, як її носії сприймають і осмислюють дійсність [4].

Для української нації, що пройшла через тривалі періоди колоніального пригнічення, мова набуває особливого символічного значення. Як зазначає відома українська лінгвістка Лариса Масенко у своїй праці «Мова і суспільство: постколоніальний вимір» (2020), «повернення мови – це повернення до себе, відновлення зв'язку поколінь, реконструкція національної ідентичності після століть асиміляційного тиску» [3, с. 120-125]. Українська мова сьогодні – це не лише засіб комунікації, а символ відродження, опору, самоствердження нації.

Водночас мова виконує функцію соціальної інтеграції. У багатомовному та полікультурному українському суспільстві державна мова стає тією спільною платформою, що об'єднує громадян різних регіонів, етнічних груп, релігійних спільнот. Вона забезпечує комунікативну єдність нації, створює почуття спільної належності, формує громадянську ідентичність.

Важливо розуміти, що через мову формуються не лише комунікативні навички, а й ціннісне мислення особистості. Рада Європи у своїх документах, зокрема в «Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти» (CEFR), наголошує: «Мовна освіта — це освіта для демократії» [7]. Цей принцип означає, що навчання мови не обмежується граматикою та лексикою, а включає виховання демократичних цінностей: поваги до розмаїття, толерантності, здатності до діалогу, критичного мислення.

Сьогодні, в умовах російської агресії та боротьби за незалежність, українська мова набула нового, глибоко символічного значення. У цьому контексті особливого значення набуває мовна політика в освіті. Забезпечення якісної освіти державною мовою, створення сучасних україномовних підручників, розвиток української наукової термінології, популяризація української літератури – всі ці завдання стають не просто адміністративними, а стратегічними для збереження національної ідентичності та забезпечення культурної безпеки держави.

Володіння англійською мовою сьогодні – це не данина моді, а об'єктивна необхідність для повноцінної участі в європейському освітньому, науковому, професійному просторі. Англійська відкриває доступ до найкращих світових університетів, до міжнародних наукових публікацій, до професійної мобільності в межах ЄС.

Програми академічної мобільності (Erasmus+), міжнародні проєкти, онлайн-курси провідних університетів світу – всі ці можливості стають доступними саме завдяки володінню англійською. Тому інвестиції в якісне викладання іноземних мов у школах та університетах – це інвестиції в майбутнє української молоді, в її конкурентоспроможність на європейському ринку праці.

Поєднання української та англійської у навчанні – це не протиставлення, а синергія локального й глобального, національного й універсального. Сучасна людина має бути укоріненою в своїй культурі, але водночас відкритою до світу. Вона має любити свою мову, але вільно володіти мовами міжнародного спілкування. Така модель культурної та мовної ідентичності відповідає духу сучасної Європи — простору, де національні культури не розчиняються в якійсь уніфікованій «євромасі», а зберігають свою самобутність, водночас взаємодіючи та збагачуючи одна одну.

Культура – це друге крило освіти європейських цінностей. Якщо мова дає інструмент комунікації, то культура наповнює цю комунікацію змістом, цінностями, сенсами. Через культурні коди – символи, ритуали, наративи, художні твори – суспільство передає від покоління до покоління моральні орієнтири, історичну пам'ять, естетичні стандарти, світоглядні принципи.

Саме культура формує те, що соціологи називають «цивілізаційною матрицею» – глибинні настановлення щодо того, що є добрим і поганим, правильним і неправильним, гідним і негідним. І саме через культурну освіту – через літературу, мистецтво, історію, етику – ці настановлення транслюються та інтеріоризуються особистістю.

Принцип «єдності в розмаїтті», закладений у фундамент Європейського

Союзу [5], має знайти своє втілення в освітніх практиках. Саме тому проєкти типу «Діалог культур», «Європейський клуб у школі», «Школа миру» стали важливими інструментами виховання європейської ідентичності в українських школах.

Культурна освіта не обмежується окремими предметами чи позакласними заходами. Вона має пронизувати весь освітній процес. Кожен урок української чи зарубіжної літератури – це своєрідний урок цінностей, урок європейського гуманізму.

Особливе значення в культурній освіті має викладання історії – як національної, так і європейської. Рада Європи наголошує на важливості критичного підходу до історії, що уникає як героїзації минулого, так і його демонізації, що вчить розуміти складність історичних процесів, багатоперспективність історичних подій.

Для України, що пережила травматичний досвід тоталітаризму, Голодомору, репресій, сучасної війни, історична освіта набуває особливого значення. Вона має не просто інформувати про події минулого, а формувати історичну пам'ять нації, що є основою колективної ідентичності. Водночас важливо, щоб викладання історії не перетворювалося на індоктринацію, а розвивало критичне мислення, здатність аналізувати різні точки зору, розуміти причинно-наслідкові зв'язки.

Свобода – це третє крило, що підносить освіту до рівня духовного розвитку особистості. У філософському сенсі свобода розуміється не як вседозволеність чи відсутність будь-яких обмежень, а як здатність до усвідомленого, відповідального вибору, як автономія особистості, що діє виходячи з власних переконань, а не під зовнішнім примусом.

У педагогічному контексті свобода означає визнання дитини як суб'єкта, а не об'єкта освітнього процесу. Це перехід від авторитарної моделі, де вчитель – непогрішне джерело істини, а учень – пасивний реципієнт знань, до партнерської моделі, де вчитель – фасилітатор, наставник, що супроводжує учня

в його особистісному та інтелектуальному зростанні. Концепція Нової української школи, ухвалена в 2016 році, базується саме на цьому розумінні свободи.

Одним з найважливіших аспектів свободи в освіті є свобода мислити. Це означає, що освіта має розвивати не здатність механічно відтворювати інформацію, а здатність самостійно аналізувати, оцінювати, синтезувати знання, формулювати власні судження.

Свобода в освіті – це також свобода творчості, можливість самовираження через різні форми творчої діяльності. Освіта XXI століття має розвивати не лише когнітивні навички (знання, розуміння), а й креативність – здатність генерувати нові ідеї, знаходити нестандартні рішення, творити щось оригінальне.

Повага до індивідуальності кожної дитини, визнання права на відмінність – це не лише педагогічний, а й етичний принцип, що випливає з фундаментального європейського принципу гідності людини. Кожна людина унікальна і цінна сама по собі, а не як засіб для досягнення якихось зовнішніх цілей.

Важливо наголосити: свобода в освіті – це не вседозволеність, не відсутність будь-яких правил і вимог. Справжня свобода завжди пов'язана з відповідальністю – за свої вчинки, за свої слова, за наслідки своїх рішень.

У європейських освітніх системах свобода навчання розглядається як ключ до формування відповідальної особистості. Саме таку модель сьогодні вибудовує Україна: школу, в якій мовою спілкування є повага, культурою – співпраця, а духом – свобода [6].

Висновки. І саме через ці три виміри – мову, культуру й свободу – Україна стає частиною європейської родини не лише формально-політично (через підписання угод, впровадження стандартів, реформування інституцій), а й духовно, ціннісно, ментально. Європейські цінності не просто декларуються в офіційних документах – вони проживаються в щоденній практиці, втілюються через слово, дію і свідомий вибір кожного громадянина.

Справжнє завдання вчителя – навчити дитину жити: жити вільно (робити усвідомлений вибір і нести відповідальність), жити гідно (поважати себе та інших, відстоювати свої права, не порушуючи прав інших), жити культурно (володіти багатством мовного і культурного капіталу, орієнтуватися в світі).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про освіту» (2017). [Електронний ресурс]. URL: https://mon.gov.ua (дата звернення: 18.10.2025).

2. Council of Europe. Key Competences for Lifelong Learning (2020). Luxembourg: Publications Office of the European Union.

3. Масенко Л. Мова і суспільство: постколоніальний вимір. Київ: Академія, 2004. 164 с.

4. Delors, J. Learning: The Treasure Within. UNESCO, 1996.

5. Європейська комісія. Єдність у різноманітті: культурна політика ЄС. Брюссель, 2019.

6. Сисоєва С., Кравченко О. Освіта і європейські цінності: сучасні підходи до формування особистості. Київ: Освіта, 2022.

7. Council of Europe, Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment – Companion volume, Council of Europe Publishing, Strasbourg, 2020. 278 p. URL: https://rm.coe.int/common-european-framework-of-reference-for-languages-learning-teaching/16809ea0d4 (дата звернення: 18.10.2025).

Шевченко Г. А.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
Помазан Д. Ю.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ФОРМУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ НА УРОКАХ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ У ШКОЛІ

Україна зараз перебуває на шляху до побудови сучасного демократичного суспільства, яке поділяє спільні з Європейським Союзом цінності. В умовах євроінтеграційних процесів особливої ваги набуває формування у молодого покоління громадянських компетентностей, заснованих на принципах демократії, прав людини, толерантності, свободи, солідарності.

Саме громадянська освіта у закладах загальної середньої освіти створює умови для засвоєння цих цінностей, оскільки допомагає учням усвідомити себе активними, відповідальними членами суспільства. Формування європейських цінностей через освітній процес стає важливим чинником розвитку громадянського суспільства в Україні та невід'ємною складовою сучасної шкільної освіти.

Мета дослідження – розкрити особливості формування європейських цінностей.

Проблема формування європейських цінностей у системі громадянської освіти висвітлюється у працях сучасних українських науковців — С. Базилевського, Т. Демчука, Л. Рябовол, О. Притули, І. Галактіонової, М. Нестерової, В. Крючко, А. Лукашенко. У більшості їхніх досліджень громадянська освіта трактується як важливий інструмент формування демократичних і європейських цінностей у молоді.

Європейські цінності становлять основу демократичного суспільства і визначають орієнтири для розвитку освіти в державах Європейського Союзу. До

них належать: гідність людини, свобода, рівність, солідарність, права громадян і правосуддя [2, с. 13-14]. Ці принципи є основою для цивілізованого громадянського суспільства, оскільки передбачають повагу до прав людини, демократію, верховенство права, соціальну справедливість і громадянську участь.

У контексті шкільної освіти ці цінності мають не лише теоретичний, а й практичний характер, адже вони формуються через щоденну комунікацію між здобувачами освіти та педагогами. Саме інтегрований курс громадянської освіти допомагає їх засвоювати. На уроках з цього предмету учні розвивають активну громадянську позицію, критичне та аналітичне мислення, уміння співпрацювати, поважати права інших.

Таке засвоєння знань і є формуванням європейських цінностей, оскільки воно діє на умовах демократичного освітнього середовища. Останнє своєю чергою ґрунтується на діалозі, партнерстві, довірі між учнями й учителями [3, с. 30-33]. Найбільш ефективними вправами науковці розглядають такі: метафоричні карти для представлення себе як особистості, що сприяє ознайомленню з внутрішнім світом кожного учасника; обговорення питань у стилі «так, тому що; ні, тому що…», яке стимулює дискусію, де учасники наводять аргументи та уважно слухають думки інших; використання прикладів із власного професійного досвіду, що дозволяє аналізувати педагогічні ситуації та формулювати висновки; робота в групах і “броунівський рух”, що допомагає розкрити індивідуальність кожного, обмінятися досвідом і вирішувати проблемні або філософські питання; демонстрації із схемами, нотатками, презентаціями та відео, що сприяють закріпленню матеріалу; шляхом голосування та передачі естафети кожен учасник отримує можливість висловити власну думку [4, с. 78].

Отже, формування європейських цінностей відбувається через упровадження компетентнісного підходу, інтерактивні методи навчання та створення демократичного освітнього середовища. Завдяки цілеспрямованому

педагогічному процесі, який спрямований на виховання свідомого, відповідального громадянина, здатного діяти в демократичному суспільстві формуються європейські цінності у процесі громадянської освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базилевський С. Громадянська освіта в Україні: сучасні орієнтири у світлі євроінтеграційних процесів. *Актуальні проблеми європейської інтеграції та євроатлантичного співробітництва України: матеріали 15-ї регіон. наук.-практ. конф.*, 17 трав. 2018 р., м. Дніпро. С. 108-111.

2. Тичина В. Правові цінності Європейського Союзу: навч. посіб. / В. Тичина; МОН України, Держ. ун-т «Житомир. політехніка». Харків: Право, 2023. 116 с.

3. Всеукраїнська програма освіти для демократичного громадянства «Демократична школа»: практичний посібник / М. Рафальска, А. Донець, М. Мельникевич-Чорна, І. Сабор, Х. Чушак. Європейський центр імені Вергеланда, 2017. 37 с.

4. Матвієнко В. О., Цихмейструк О. М. Особливості організації навчання "через" демократію в освітньому середовищі закладів освіти. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Педагогіка і психологія*. 2020. № 1. С. 73-84.

Шершньова О. В.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ РІВНОСТІ ТА НЕДИСКРИМІНАЦІЇ: УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ

У сучасних умовах європейської інтеграції та глобалізації освіта в Україні виступає стратегічним чинником формування громадянина нового типу соціально активного, толерантного, відповідального, здатного до співжиття й співпраці в демократичному суспільстві. Відповідно до цього вектору розвитку, державна освітня політика орієнтується на впровадження спільних для країн

Європейського Союзу цінностей - рівності, поваги до людської гідності, демократії, недискримінації та соціальної справедливості, які є базисом сучасної гуманістичної парадигми освіти.

Інклюзивна освіта посідає особливе місце в цьому процесі, адже є одним із ключових інструментів реалізації зазначених цінностей у практиці навчання та виховання. Вона сприяє не лише забезпеченню рівного доступу до освіти для всіх дітей, зокрема тих, які мають особливі освітні потреби, але й формуванню культури взаємоповаги, прийняття іншості та соціальної згуртованості. У цьому сенсі інклюзивна освіта є морально-ціннісним маркером гуманізації освітнього простору, який відображає рівень демократичності та цивілізаційного розвитку суспільства.

Таким чином, розвиток інклюзивної освіти в Україні є не лише педагогічним, а й соціально-політичним викликом, який вимагає інтеграції зусиль держави, громадянського суспільства, освітян і наукової спільноти для досягнення спільної мети – забезпечення якісної освіти для всіх дітей без винятку. Водночас інклюзивна освіта стає своєрідним індикатором наближення України до європейських стандартів у сфері прав людини, соціальної відповідальності та рівних можливостей.

Розвиток інклюзивної освіти в країнах Європейського Союзу спирається на широкий спектр міжнародних і регіональних документів, які визначають гуманістичні засади сучасної освітньої політики. Серед них Саламанкська декларація та Рамки дій у сфері освіти осіб з особливими потребами (ЮНЕСКО, 1994), що заклали підвалини концепції «освіти для всіх» Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю (2006), яка проголосила право кожної людини на рівний доступ до якісної освіти без дискримінації; Європейська соціальна хартія (переглянута), котра закріплює соціальні гарантії та принципи рівних можливостей; а також Стратегія Європейського Союзу щодо прав осіб з інвалідністю на 2021-2030 роки, орієнтована на створення інклюзивних суспільств і подолання бар’єрів у сфері освіти, зайнятості та громадської участі.

Усі ці документи визначають фундаментальний принцип освіта є невід'ємним правом кожної людини, а отже, держави мають забезпечити рівні умови для участі всіх дітей у спільному навчальному процесі незалежно від їхніх індивідуальних особливостей фізичних, когнітивних, соціальних чи культурних.

Україна, інтегруючись у європейський освітній простір, поступово імплементує ці гуманістичні принципи у власну систему освіти. Важливим кроком на цьому шляху стало ухвалення низки нормативно-правових актів, що закріплюють право на інклюзивне навчання. Основні положення відображені у Законах України «Про освіту» (2017), «Про повну загальну середню освіту» (2020), а також «Про інклюзивну освіту» (2023). Створення мережі інклюзивно-ресурсних центрів (ІРЦ) дало можливість налагодити систему комплексної психолого-педагогічної підтримки дітей з особливими освітніми потребами, їхніх батьків та педагогічних працівників. Таким чином, формується інституційна інфраструктура інклюзивного навчання, що відповідає європейським стандартам.

Попри наявні труднощі, тенденції розвитку інклюзивної освіти в Україні мають позитивну динаміку. Зростає кількість дітей, охоплених інклюзивним навчанням, удосконалюється нормативно-правова база, підвищується рівень суспільної толерантності. Важливу роль у цьому процесі відіграють програми європейської технічної допомоги та академічного співробітництва, серед яких – *EU4Skills*, *Inclusive Education for All*, *Erasmus+ Inclusion*, *European Training Foundation (ETF)* тощо. Їх реалізація сприяє професійному розвитку українських педагогів, обміну досвідом і впровадженню європейських стандартів педагогічної підтримки.

В українському контексті інклюзивна освіта набуває особливого значення, оскільки виступає потужним чинником демократизації суспільства, формує у дітей і молоді світогляд, заснований на повазі до різноманіття, толерантності, емпатії та взаєморозумінні. Вона виконує роль соціального каталізатора позитивних змін, сприяючи розвитку громадян, здатних до конструктивної

взаємодії в багатокультурному середовищі та до усвідомленої участі у житті демократичної держави.

Досвід країн Європейського Союзу переконливо демонструє, що ефективна інклюзія є динамічним і тривалим процесом, який потребує системності, міжсекторальної співпраці, належного ресурсного забезпечення та постійного вдосконалення педагогічної практики. Саме така взаємодія освіти, громади та держави створює умови для реального утвердження принципів гуманізму, недискримінації та соціальної відповідальності – цінностей, на яких ґрунтується сучасна європейська цивілізація.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII.

2. Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16.01.2020 № 463-IX.

3. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Інклюзивна освіта: історія розвитку, сучасний стан, перспективи. – Київ: Педагогічна думка, 2021.

4. Лях Т. Л. Європейський досвід інклюзивної освіти: виклики для України. – Київ: Інститут педагогіки НАПН України, 2022.

Шинкевич Д. К.
здобувач третього
(освітньо-наукового)
рівня вищої освіти 4 курсу
ПНПУ ім. В.Г. Короленка
Процай Л. П.
доцент кафедри початкової освіти
ПНПУ ім. В.Г. Короленка

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПІДХІД ДО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМЛИВОСТІ: ПЕДАГОГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ДЛЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У сучасних соціально-економічних умовах ключовим завданням освіти є формування в учнів здатності ініціювати зміни, приймати відповідальні рішення та реалізовувати власні ідеї — тобто розвивати підприємливість як

життєву компетентність. Українська система освіти, інтегруючись у європейський освітній простір, має враховувати провідні підходи Європейського Союзу до формування підприємницької компетентності, зокрема ті, що закріплені в Рекомендаціях Європейського парламенту та Ради ЄС «Про ключові компетентності для навчання впродовж життя» (2018) [1].

Проблематика розвитку підприємницької компетентності у школярів активно досліджується в європейській та українській педагогічній науці. У працях таких дослідників, як J. Lackéus, A. Fayolle, D. Gibb, підприємливість розглядається не лише як економічна, але й як соціальна компетенція, що формує активну громадянську позицію [2]. В українських дослідженнях (О. Пометун, Л. Лук'янова, Н. Глузман) підприємницьку компетентність визначають як інтегративну характеристику особистості, що охоплює ініціативність, креативність, самостійність, відповідальність[3].

Європейський підхід до формування підприємливості базується на ідеї, що підприємливість — це не лише здатність створювати бізнес, а насамперед — уміння втілювати ідеї в дію, знаходити нові рішення, брати відповідальність за результат і працювати в команді [4]. У документах ЄС підприємливість визначається як одна з восьми ключових компетентностей, що має формуватися у процесі загальної освіти разом з цифровою грамотністю, умінням навчатися протягом життя та соціальною активністю [1].

Європейська рамка компетентностей **EntreComp (Entrepreneurship Competence Framework)**, розроблена Європейською комісією, пропонує тривимірну модель підприємливості, що включає:

Ідеї та можливості — здатність бачити перспективи, креативно мислити, оцінювати ризики.

Ресурси — уміння управляти часом, фінансами, знаннями, формувати команду.

У дії — ініціювання, планування, реалізація та оцінка результатів[5].

Важливим педагогічним орієнтиром є міжпредметна інтеграція.

Європейські школи дедалі частіше впроваджують підприємницьку освіту не як окрему дисципліну, а як наскрізний компонент навчання — через проєктну діяльність, проблемне навчання, STEAM-освіту та цифрові інструменти [6]. У початковій школі підприємливість розвивають через інтегровані уроки, ігрові завдання, роботу в групах і створення мініпроєктів, які стимулюють ініціативність та відповідальність учнів.

Для української школи орієнтація на європейські підходи означає перехід від традиційного навчання до компетентнісно орієнтованої освіти, у якій знання поєднуються з досвідом, емоційним залученням і практичними діями. Важливими умовами цього процесу є підготовка педагогів до реалізації підприємницької освіти, використання цифрових технологій (Google Workspace, Canva, Trello, Scratch тощо) для навчальних проєктів, а також створення сприятливого шкільного середовища, що підтримує ініціативність учнів [7].

Отже, впровадження європейських принципів підприємницької освіти в українській школі вимагає не лише зміни змісту навчання, а й переосмислення ролі вчителя — з носія знань на фасилітатора розвитку, який підтримує інтерес дитини до самостійного пізнання і дії. Європейський підхід до розвитку підприємливості формує нову парадигму освіти, у центрі якої — особистість, здатна мислити критично, діяти творчо та брати відповідальність за власне майбутнє. Для сучасної української школи це означає необхідність упровадження компетентнісних, міжпредметних і практикоорієнтованих методів навчання, які сприяють формуванню підприємницької культури та активної громадянської позиції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. European Commission. *Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning*. Official Journal of the European Union, 2018/C 189/01.

2. Lackéus M. *Entrepreneurship in Education: What, Why, When, How*. OECD, 2015.

3. Пометун О. І., Лук'янова Л. Б. *Компетентнісний підхід у сучасній українській освіті: світовий досвід та українські перспективи*. Київ: КІС, 2019.

4. Fayolle A., Gailly B. *The Impact of Entrepreneurship Education on Entrepreneurial Attitudes and Intention: Hysteresis and Persistence*. *Journal of Small Business Management*, 2015.

5. European Commission. *EntreComp: The Entrepreneurship Competence Framework*. Brussels: EU Publications Office, 2016.

6. Gibb A. *Entrepreneurship Education in Europe: Towards Creating the Entrepreneurial Learning Community*. European Union, 2019.

7. Міністерство освіти і науки України. *Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи*. Київ, 2016.

Шинкевич Ю. О.
здобувачка третього
(освітньо-наукового)
рівня вищої освіти 4 курсу
ПНПУ ім. В.Г. Короленка
Процай Л. П.
доцент кафедри початкової освіти
ПНПУ ім. В.Г. Короленка

РОЗВИТОК ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СВІДОМОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

В умовах європейської інтеграції України набуває особливої актуальності формування у молодших школярів європейської свідомості, що передбачає усвідомлення цінностей демократії, толерантності, міжкультурного діалогу та взаємоповаги. Одним із ключових чинників цього процесу є розвиток іншомовної компетентності, оскільки саме володіння іноземною мовою забезпечує доступ до культурного різноманіття, сприяє міжособистісній комунікації та формує почуття належності до європейської спільноти [1].

Питання формування іншомовної компетентності молодших школярів досліджували О. Бігич, Н. Скляренко, Н. Бориско, які наголошують на важливості

раннього початку вивчення іноземної мови для розвитку міжкультурних компетентностей [2]. Дослідження європейських педагогів, зокрема J. Cenoz та D. Little, вказують, що іншомовна освіта в початковій школі сприяє не лише комунікативному розвитку, але й формуванню європейської ідентичності через усвідомлення спільних цінностей та культурних кодів [3].

Іншомовна компетентність у сучасній освіті розглядається як одна з ключових компетентностей Нової української школи, що забезпечує здатність дитини ефективно взаємодіяти у полікультурному середовищі [4]. Засвоюючи іноземну мову, учні не лише набувають мовленнєвих навичок, а й відкривають для себе нові моделі поведінки, способи мислення, традиції — тобто вчаться бачити різноманітність світу як цінність.

Європейська свідомість формується через розуміння приналежності до спільного європейського простору, що базується на спільних гуманістичних ідеалах: свободі, рівності, повазі до людської гідності. Вивчення іноземних мов стає засобом розвитку відкритості до інших культур і критичного сприйняття інформації [5]. Важливо, щоб цей процес супроводжувався педагогічно продуманими методами, такими як використання автентичних матеріалів (пісень, казок, мультфільмів), інтерактивних форм роботи, проектних технологій і цифрових ресурсів (наприклад, платформи eTwinning, Duolingo, LearningApps), що дозволяють дітям брати участь у спільних європейських освітніх проєктах [6].

Розвиток іншомовної компетентності також сприяє формуванню «європейських компетентностей» — соціальної активності, толерантності, емпатії, вміння співпрацювати в мультикультурному середовищі. Це відповідає Рекомендаціям Європейського парламенту та Ради ЄС щодо ключових компетентностей для навчання протягом життя (2018), де іншомовна компетентність визначається одним із базових компонентів освіти громадянина Європи [7].

Отже, розвиток іншомовної компетентності є важливим чинником

формування європейської свідомості молодших школярів, оскільки через вивчення мов вони засвоюють цінності демократичного суспільства, толерантність і відкритість до культурного різноманіття. Ефективна інтеграція іншомовної освіти в початковій школі має спиратися на міжкультурний підхід, використання сучасних педагогічних технологій і створення ситуацій реального мовленнєвого спілкування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Council of Europe. *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment*. Strasbourg: Council of Europe, 2020.

2. Бігич О. Б. *Методика навчання іноземних мов у початковій школі*. Київ: Лінгвіст, 2019.

3. Cenoz J., Little D. *Multilingual Education: Between Language Learning and Identity Formation*. Cambridge: Cambridge University Press, 2017.

4. Міністерство освіти і науки України. *Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи*. Київ, 2016.

5. Halász G. *Key Competences in Europe: Interpretation, Policy Formulation and Implementation*. European Journal of Education, 2018.

6. European Commission. *eTwinning: Building a European Learning Community*. Brussels, 2022.

7. Recommendation of the European Parliament and of the Council on Key Competences for Lifelong Learning. Official Journal of the European Union, 2018/C 189/01.

Maslova A. V.
Bogdan Khmelnitsky
Melitopol State
Pedagogical University

INTEGRATING EUROPEAN VALUES INTO HIGHER EDUCATION: A PATHWAY TOWARD SUSTAINABLE IDENTITY DEVELOPMENT

In the context of European integration and the transformation of Ukrainian higher education, the issue of developing a sustainable value-based identity among students becomes increasingly important. The dissemination of European values – such as democracy, human dignity, equality, respect for human rights, social responsibility, and cultural diversity – serves not only as a policy requirement but also as a strategic direction for shaping active, conscious, and socially engaged citizens [2, p. 9]. Higher education institutions are expected to act as agents of value transmission, ensuring that European principles are not only declared in official documents but meaningfully embedded into the learning environment, teaching methodologies, and interpersonal academic culture.

However, despite the presence of value-oriented narratives within educational standards, the practical integration of European values at the level of institutional culture and identity formation remains inconsistent. The challenge lies not only in updating curricula but in ensuring that students internalize these values as part of their personal and civic identity. Therefore, there is a pressing need for theoretically grounded and pedagogically feasible approaches that enable higher education to become a genuine space for identity development based on the EU common values and ideals.

A review of recent scientific and methodological research indicates a growing scholarly interest in the development of value orientations among Ukrainian youth. National researchers such as V. Antoniuk, K. Artiushyna, D. Bybyk, N. Bondarenko, H. Valyensa, I. Humenna, H. Hruts, O. Yehorova, N. Ihnatenko, V. Semychenko, and S. Stebliuk emphasize the importance of value-based education in strengthening students' civic responsibility, social resilience, and cultural self-awareness.

International scholars, including F. Asderaki, C. Borca, M. Crego, G. Domilescu, M. Schratz, V. Soriano, and W. Veugelers**,** actively explore European identity formation, intercultural dialogue, and ethical citizenship within educational spaces. Nevertheless, despite considerable academic discourse, studies specifically addressing the integration of European identity formation mechanisms in Ukrainian higher education remain limited, highlighting a research gap that requires further investigation.

Therefore, **the purpose of this publication** is to prove the importance of integrating European values into higher education as a basis for students' pro-European identity development.

European identity is framed as a vital foundation of legitimacy and a central factor in advancing European integration [4, p. 6583]. European identity may foster a shared sense of belonging among ethnically diverse populations by serving as a unifying social identity - encouraging individuals to identify as European [3, p.3]. This does not exclude one's own national identity and distinctiveness. On the contrary, it complements it by fostering a space for mutual understanding, cooperation, and unity among nations both within and beyond the EU.

The formation of a shared European identity should be based on the common European values, as these values give meaning to the very existence of identity. These values serve as the foundation for shaping a collective European identity, defining its essence and direction of further development [1, p. 48]. The integration of the EU values into education undoubtedly opens new opportunities for all participants in the educational process. It fosters the development of strong and effective relationships between learners and educators, promotes mutual respect and trust, and encourages the use of value-based innovative teaching practices. As a result, the educational environment becomes increasingly supportive and secure.

It is evident that higher education institutions hold significant potential in fostering European values by educating students about the fundamental principles of the European Union. Although these values are formally embedded in EU treaties, their development is not detached from national traditions; rather, they arise and transform

through continuous interaction between EU bodies and the democratic frameworks of member states [5].

To move from awareness of the EU common values to their implementation, universities should take three key steps: embed EU values across all disciplines as core principles; implement unified teacher training and peer learning platforms; and foster international collaboration and student exchanges that promote cross-cultural dialogue and engagement with EU ideals [5].

Another essential mechanism to forge the sense of European identity is to participate in Erasmus+ projects. Engaging Ukrainian youth in EU-funded projects and fostering their European identity is essential for the country's long-term development. Erasmus+ contributes to modernizing education, enhancing EU-related knowledge, and cultivating democratic competencies. To navigate an increasingly dynamic, interconnected, and multicultural world, young Ukrainians must be prepared to assume active roles within the European community.

Conclusion. The integration of European values into higher education is not merely a normative aspiration but a strategic imperative for fostering sustainable identity development among students. By embedding principles such as democracy, tolerance, inclusion, human dignity, and cultural diversity into curricula, pedagogical practices, and institutional culture, universities can cultivate a generation of socially responsible, critically engaged, and value-oriented citizens. This process not only strengthens students' civic and intercultural competencies but also contributes to the broader project of European integration by nurturing a shared sense of belonging that complements national identities.

To ensure meaningful implementation, higher education institutions must adopt a holistic and systemic approach that includes cross-curricular value integration, structured teacher training, and international collaboration. Programmes like Erasmus+ play a pivotal role in this transformation, offering Ukrainian youth opportunities to engage with European ideals in authentic, intercultural contexts. Ultimately, the success of this endeavor depends on the ability of universities to

become dynamic spaces where European values are not only taught but lived – laying the groundwork for a resilient, inclusive, and future-oriented European identity.

REFERENCES

1. Киридон А. М. Європейська ідентичність: структурування смислового простору. *Європейські історичні студії.* 2015. № 2. С. 26-53.

2. Goncharova O., Maslova,A. Pro-European Values of Higher Education Students: The Experience of Implementing J. Monnet Module. *Studies in Comparative Education*. 2025. (2). Pp. 4–11. DOI: 10.31499/2306-5532.2.2024.319839.

3. Mayer A.M., Crocetti E., Eckstein K., Noack P., Jugert P. Becoming European: Mid- and Short-Term Development of a European Identity Among adolescents. *Identity.* 2024. Pp. 1-19. DOI: 10.1080/15283488.2024.2394874.

4. Santos S.C., Amaral I., Camisao I. Benefits, Identity and Values. Discussing the Perceptions of Higher Education Students About Being Part of Europe. *Proceedings of INTED2021 Conference.* 8th-9th March 2021. Pp. 6583-6589. DOI: 10.21125/inted.2021.1314

5. Vlachopoulos D., Querci I., Ertan Y., Nacházelová E., Arsoy A. P., Camarioti A. Instructors' and Students' Perceptions of the Integration of EU Values into Teaching and Learning in Higher Education: A Phenomenological Study in The Netherlands, Türkiye, Greece, Czechia, and Italy. *Sustainability*. 2025. 17(10). P. 4589. DOI: 10.3390/su17104589.

Redko P. S.
Bogdan Khmelnitsky
Melitopol State
Pedagogical University

COMMON EU VALUES IN UKRAINIAN EDUCATION: CRITICAL APPROACH

For years Ukraine aligned its national education system with the European Union system and applied consistent effort for that. The priory was introduced in the National Doctrine for Education Development signed by President Leonid Kuchma in 2002. For over 20 years the integration process got different amounts of support in

Ukrainian society, but remained unchanged. Partly it is dictated by location and common history and at the same time by sharing common European humanistic values [2, c.189].

The long-standing goal of aligning Ukrainian education with EU values is now not only an internal challenge. Previously stated [1, c.60] that Ukraine struggled in integration due to underfinance of education, lack of highly-qualified educators, low level of educational research and systematic approach on the side of the state. Now it is complicated by a critical shift in the EU political landscape: the institutional rise of Far-Right Parties (FRPs). In early autumn 2025 about 33% of EU countries (9 out of 27) have Far-Right Parties (FRPs) in power or as significant coalition partners (see supplement 1 attached). FRPs oppose and criticize current mainstream parties approaches and traditional educational policies.

This article analyses how FRP-driven values necessitate a pragmatic, self-protective reassessment of Ukraine's education strategy.

Far-right parties are strongly focused on the cultural dimension of education, rather than the redistribution of opportunities[3, p.6; 4]. The common values and policy goals across European far-right parties (FRP) include:

- Dissemination of Conservative and Nativist Culture: Framing education.

  primarily as a means of transmitting (conservative and nativist) culture and values to future generations.

- Reshaping Curricula: A clear, common focus on reshaping educational content and curricula to promote specific "native" cultures and norms (languages, histories, traditions).

- Exclusion of "Foreign" Elements: Vehement opposition to "foreign" elements like multiculturalism, (European) internationalism, and content related to globalisation and immigration.

- Emphasis on (Christian) Religious Heritage: Rooting schools in a broadly defined religious heritage to create more homogeneous populations and identities.
- Authoritarian Values: Promoting values consistent with ideological authoritarianism, such as the need to respect authority and traditional gender and family models.
- Limiting Redistribution: Their overall program is characterized by a particular emphasis on the cultural role of education in transmitting illiberal values and supporting policies for limiting the redistributive effects of formal education.

Austrian Freedom Party (FPO) pioneered FRP in translating its core ideologies into educational policy. Schnell and Gruber mentioned populism, nativism, authoritarianism, liberalization as core principles [5].

When talking about common values for all parties and their confrontation to the values, we should consider conservative or liberal values vs. the nativist. Guidici [3, p.7] says "All the parties analysed make a clear distinction between the norms, languages, histories, and traditions that constitute 'native' cultures, whose dissemination should be institutionally ensured through formal education, and foreign elements that should not be represented in curricula." Native-born culture and values are of higher priority over the values of immigrant cultures, despite representation of the culture in a country.

Today, nativism maintains this exclusive position: it is the belief that genuine national identity is dependent upon a specific racial, ethnic, or religious background. Modern nativists continue to focus on immigration policy as a primary tool to control national demographics and enforce this idealized identity [6, p.3].

The increasing institutional power of Far-Right Parties (FRPs) across Europe and promotion of nativist education curricula is a response to perceived cultural erosion and migration tensions. While this movement often stems from domestic Western European concerns, its core principle - the prioritization of a specific, consolidated

national culture - offers a distinct advantage for Ukraine. Given the urgent need for cultural consolidation to guarantee national resilience and defense, this nativist paradigm presents a strategically viable model for educational policy.

If the Ministry of Education of Ukraine applies nativist values to the curriculum content of national education, there would be push to a more idealized national history, strengthening of Ukrainian state language, and European integration competences education will shift to a stricter model of patriotism tied to narrowly defined national identity. Considering many years of colonization from Russia and years of ongoing fatherland war since 2014, nativist values in education look self-protective, justified and logical for Ukraine.

The central challenge for Ukrainian education is not merely to align with EU policy, but to adopt a model that guarantees national resilience in the face of ongoing existential threat and the cultural volatility within the Union. Given that the liberal educational model prioritizes universal competencies and redistribution of opportunities, goals that appear secondary during a full-scale war, the nativist and traditionalist approach championed by certain Far-Right Parties (FRPs) offers a compelling alternative.

Such a pivot transforms possible retreat from liberal values into an act of institutional pragmatism and national defense. In this context, prioritizing Ukrainian nativism in education serves a dual function: it meets the internal necessity of cultural consolidation against foreign aggression, and it ensures the nation aligns with the educational principles increasingly favored by its primary external partners. The ultimate recommendation is for the Ministry of Education to formalize this shift, embracing education primarily as a mechanism for cultural transmission and the propagation of national identity. By making this strategic adjustment, Ukraine secures its alignment with the future of the European political landscape, ensuring that the two decades of integration efforts remain relevant and strategically effective.

REFERENCES

1. Коваленко В. О. Євроінтеграція освіти: як Україні стати частиною європейського освітнього простору. *Інтеграція системи освіти України в Європейский освітній простір* : зб. тез доп. VI Міжнар. наук.-практ конф. Київ, 2024. С. 59-60.

2. Панчук М. Євроінтеграційні впливи на розвиток освітньої системи України, *ІНТЕРМАРУМ: історія, політика, культура.* 2024. Вип. 14. С. 176-195.

3. Giudici A., Gruber O., Schnell Ph, Pultar A. Far-right parties and the politics of education in Europe. *Journal of Contemporary European Studies.* 2025. 33:1, 1-14, DOI: 10.1080/14782804.2024.2352518.

4. Giudici A. Far-right approaches to education in Europe. *Foundation for European Progressive Studies.* 27.05.2025. URL: https://feps-europe.eu/far-right-approaches-to-education-in-europe/ (дата звернення: 12.10.2025)

5. Gruber O., Schnell Ph. Education policies of populist radical-right parties. *The Loop: European Consortium for Political Research, Political Science Blog.* 19.11.2024. URL: https://theloop.ecpr.eu/populist-radical-right-parties-are-developing-distinct-ed ucation-policies/ (дата звернення: 12.10.2025)

6. Kleinfeld R. and Dickas J. Resisting the Call of Nativism: What U.S. Political Parties Can Learn From Other Democracies. *Carnegie Endowment for International Peace*. 2020. 78 p.

Батарейна О.О.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ВПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПІДХОДІВ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР СТАЛОГО РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Сталий розвиток вищої освіти в Україні нерозривно пов'язаний із її інтеграцією до європейського освітнього простору (ЄОП) та імплементацією відповідних стандартів і механізмів. Одним із визначальних європейських вимірів у цьому процесі є забезпечення якості вищої освіти (ЗЯВО), яке має стати наріжним каменем для підвищення її конкурентоспроможності та релевантності [1, с. 12].

Європейські підходи до ЗЯВО, закріплені у Стандартах і рекомендаціях щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG), вимагають системного переосмислення внутрішніх та зовнішніх процедур оцінювання. Це включає перехід від формального до студентоцентрованого навчання, орієнтацію на результати навчання (learning outcomes) та підвищення прозорості освітніх програм [3, с. 78]. Впровадження цих принципів сприяє не лише академічній мобільності, але й формуванню культури постійного вдосконалення у закладах вищої освіти (ЗВО).

Ключовими напрямами сталого розвитку, що корелюють із європейськими вимірами, є: посилення автономії та відповідальності ЗВО: Європейська практика наголошує на важливості інституційної автономії ЗВО в розробці та реалізації стратегій ЗЯВО, водночас вимагаючи від них прозорості та підзвітності перед суспільством. Міжнародна співпраця та бенчмаркінг: участь у європейських мережах, спільних програмах (наприклад, Еразмус+) та використання міжнародного досвіду (бенчмаркінгу) у сфері ЗЯВО є критично

важливими для досягнення європейських стандартів. Цифрова трансформація: впровадження європейських практик використання цифрових технологій для модернізації навчального процесу, забезпечення гнучкості та доступності освіти, що є вимогою часу та важливим елементом сталого розвитку.

Стратегічне бачення майбутнього української освітньої та наукової сфер окреслює ключові напрями їхнього розвитку та модернізації, зокрема з урахуванням безпрецедентних викликів, спричинених військовою агресією. Цей фундаментальний документ слугує орієнтиром для визначення пріоритетів і принципів реформування.

На основі цього бачення розроблено Стратегічний план діяльності Міністерства освіти і науки України до 2027 року. Його мета – актуалізувати стратегічні цілі МОН на середньострокову перспективу. План спрямований на подолання наслідків повномасштабної війни, виконання зобов'язань України щодо європейської інтеграції, а також втілення Цілей сталого розвитку. Розробка ґрунтувалася на публічних консультаціях з експертами та використовувала методологію управління, орієнтованого на результат (RBM) [2].

Сталий розвиток вищої освіти в Україні безпосередньо залежить від впровадження європейських підходів до якості. Ця імплементація є фундаментальною для євроінтеграції, зростання конкурентоспроможності випускників, поглиблення зв'язку з ринком праці та ефективізації управління ЗВО. Європейський інструментарій якості охоплює: внутрішні системи гарантування якості, акредитацію, стандартизацію, забезпечення мобільності (студентів та викладачів) і стратегічну співпрацю з усіма стейкхолдерами [4].

Впровадження європейських методологій є каталізатором для трансформації української вищої освіти, надаючи низку стратегічних переваг, але вимагаючи подолання значних перешкод. А саме, міжнародна інтеграція та визнання; гарантування якості та досконалість; релевантність ринку праці; ефективний менеджмент та автономія; розвиток мобільності; прозорість та

підзвітність. Європейський підхід вимагає від ЗВО підвищеної відкритості перед суспільством, що реалізується через обов'язкову публікацію ключової інформації про свою діяльність та якість.

Незважаючи на значні переваги, процес інтеграції зіштовхується з рядом системних проблем: недостатнє фінансування, поширення корупційних явищ, бюрократичні бар'єри та опір змінам з боку окремих представників адміністративного й викладацького складу. Проте, успішне подолання цих перешкод відкриє Україні шлях до побудови конкурентоспроможної, сучасної та стійкої системи вищої освіти, яка стане фундаментом для сталого соціально-економічного розвитку держави.

Таким чином, спрямованість на європейські стандарти ЗЯВО є не просто формальною вимогою, а стратегічною необхідністю для забезпечення сталого та якісного розвитку української вищої освіти. Ця трансформація вимагає консолідованих зусиль від держави, ЗВО, студентів та роботодавців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Болотов В. А. Європейський простір вищої освіти: виклики та перспективи для України. Педагогіка і психологія. 2023. № 3. С. 10–25.

2. Освіта переможців: стратегічний план діяльності Міністерства освіти і науки України до 2027 року / М-во освіти і науки України. URL: https://mon.gov.ua/staticobjects/mon/sites/1/Docs%20Kampania%20Priyom%2024/Strateh.plan.diyalnosti.MON.do.2027.roku.pdf.

3. Смірнова О. В. Забезпечення якості вищої освіти: досвід Європейського Союзу. Вища освіта України. 2024. № 1 (58). С. 75–89.

3. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). Київ : НАЗЯВО, 2022. 54 с.

Бондарєв Д.А.
Національна академія
Національної гвардії України

ЛІДЕРСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ОСВІТНЬОЇ ПАРАДИГМИ ПІДГОТОВКИ ОФІЦЕРІВ

У сучасних умовах розвитку української державності та європейської інтеграції особливої актуальності набуває проблема формування лідерської компетентності у майбутніх офіцерів. Європейський освітній простір ґрунтується на принципах демократії, партнерства, відповідальності, поваги до прав людини, що безпосередньо корелюють із вимогами до підготовки військових лідерів нового покоління.

Поняття «лідерська компетентність» розглядається як інтегративна характеристика особистості, що виявляється у здатності впливати на інших, приймати відповідальні рішення, мобілізувати команду на досягнення спільної мети та діяти відповідно до морально-етичних і професійних норм. У наукових працях зарубіжних педагогів і дослідників (П. Герсі, Дж. Адейр, К. Бланшард, Б.Бас, Дж. Коттер та ін.) лідерство трактується не лише як управлінська якість, а як комплекс комунікативних, емоційних і соціальних компетентностей, що формуються в процесі освіти.

Європейська освітня парадигма передбачає компетентнісний підхід, спрямований на поєднання знань, умінь, цінностей і поведінкових моделей, необхідних для ефективного виконання професійних обов'язків. Таким чином, лідерська компетентність виступає не факультативною, а системоутворювальною складовою моделі сучасного офіцера.

Формування лідерства у майбутніх офіцерів відбувається у спеціально створеному освітньому середовищі, що поєднує навчальну, виховну та практичну діяльність [2]. До найважливіших психолого-педагогічних передумов формування лідерської компетентності належать: особистісно орієнтований підхід, який сприяє розвитку саморефлексії, відповідальності, ініціативності;

використання інтерактивних методів навчання, серед яких тренінги, моделювання професійних ситуацій, рольові ігри, що стимулюють розвиток комунікативних і управлінських умінь; наставництво і командна взаємодія, які забезпечують обмін досвідом і підтримують формування колективної відповідальності; виховний потенціал військово-професійної практики, де майбутні офіцери мають змогу реалізовувати лідерські ролі у реальних умовах служби [1].

Важливою складовою є ціннісно-смислова орієнтація освітнього процесу, що передбачає виховання патріотизму, чесності, доброчесності та поваги до прав і свобод людини – основоположних принципів європейського освітнього простору [3]. Військова освіта країн Європейського Союзу демонструє тенденцію до гуманізації та демократизації, де лідерство розглядається як служіння суспільству, а не лише як владна функція. У навчальних програмах військових академій Німеччини, Польщі, Франції значну увагу приділяють розвитку етичного лідерства, критичного мислення, міжкультурної комунікації.

Україна, орієнтуючись на європейські стандарти, поступово інтегрує ці принципи у власну систему військової освіти. Важливо, щоб майбутні офіцери не лише володіли професійними знаннями та навичками, а й були носіями європейських цінностей – поваги, гідності, дисципліни, готовності до співпраці та служіння громаді.

Таким чином, лідерська компетентність є невід'ємною складовою європейської освітньої парадигми підготовки офіцерів. Її формування потребує системного підходу, що поєднує професійну, морально-етичну та ціннісну підготовку. Важливим завданням сучасної військової освіти є створення умов, у яких майбутній офіцер набуває не лише знань, а й досвіду командної роботи, відповідальності за колективні рішення, готовності до конструктивної взаємодії.

Подальші дослідження варто спрямувати на розроблення методичних рекомендацій і практичних тренінгових програм, які забезпечать ефективне

формування лідерської компетентності відповідно до європейських освітніх стандартів і потреб сучасних Збройних Сил України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойко О. В. Теорія і методика формування лідерської компетентності офіцерів Збройних сил України : монографія. Житомир : Вид. О. О. Євенок, 2020. 667 с.

2. Бровчак Л.С., Ліхіцька Л.М., Старовойт Л.В. Психолого-педагогічні умови формування професійної компетентності студента. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія. 2020. № 62. С. 87-92.

3. Northouse, P. G. Leadership: Theory and Practice : monograph. 9th ed. Thousand Oaks, CA : SAGE Publications, 2021. 600 p.

Бутрим О.В.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

МІЖНАРОДНІ ПРОЄКТИ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Міжнародні проєкти є важливим інструментом для покращення процесу навчання англійської мови. Вони сприяють розвитку педагогічної компетентності викладачів, підвищують якість викладання, активізують зацікавленість здобувачів освіти та забезпечують використання інноваційних підходів. Обрана тема є надзвичайно актуальною в умовах глобалізації освіти, оскільки міжнародні проєкти сприяють інтеграції новітніх методик, розвитку професійної мобільності та формуванню міжкультурної компетентності.

Міжнародні проєкти виступають як важливий чинник удосконалення якості навчальних програм. Участь у них відкриває науково-педагогічним працівникам, а також студентам можливість налагоджувати професійний діалог та обмінюватися знаннями з представниками інших країн, що також сприяє

запровадженню новітніх методик викладання. Співробітництво з провідними університетами й науковими центрами світу забезпечує підвищення рівня наукових досліджень та стимулює модернізацію академічних стандартів [2, с. 173].

Вітчизняні дослідники приділили значну увагу питанням, пов'язаним із проєктною діяльністю та її трактуванням. Основні напрацювання належать таким науковцям, як В. Беспалько, Л. Ващенко, Ю. Громика, Л. Даниленко, О. Коберник, Н. Масюкова, Б. Пальчевський, С. Ящук та іншим.

Під час аналізу літератури з зазначеної проблематики, нами було виділено наступні трактування терміну «проєкт»:

- тимчасова діяльність, що реалізується для створення унікальних умов, які приносять цінність всім зацікавленим сторонам [3, с. 35].

- унікальна сукупність скоординованих дій (робіт) з певними початком та закінченням [4].

Під міжнародним проєктом, в контексті викладання англійської мови, ми можемо розуміти унікальну діяльність науково-педагогічних працівників, студентів, школярів з різних куточків світу, направлену на обмін знань, умінь, навичок та міжкультурного досвіду для досягнення певної мети.

У сучасному світі існує велика кількість міжнародних проєктів, серед основних, найбільш відомих, які вже великий проміжок часу користуються великим попитом, ми можемо віднести такі, як:

- Erasmus+ – обміни студентів та викладачів, спільні освітні програми;

- Fulbright Program – наукові стажування і навчання за кордоном;

- eTwinning – співпраця між школами Європи через онлайн-платформи.

Хотілося б також зазначити, що існує велика кількість грантів, як наприклад, гранти на персональні проєкти у сфері освіти (серед актуальних – це грант, що пропонує до 4 000 євро на особистий проєкт із залученням ЄС або Великої Британії, який направлений на підвищення викладання іноземних мов, що допоможе дітям опанувати англійську мову).

Отже, у сфері освіти міжнародні проєкти передбачають:

- налагодження партнерських відносин між закладами освіти різних країн;
- взаємний обмін досвідом, науковими знаннями та педагогічними підходами;
- створення та впровадження інноваційних освітніх програм і технологій;
- академічну мобільність, що включає стажування, обміни студентами й викладачами;
- здійснення спільних наукових та освітніх досліджень [1].

Висновки. Таким чином, міжнародний проєкт – це інструмент співробітництва, який допомагає інтегруватися у світовий освітній простір, підвищувати якість навчання та розширювати свої професійні можливості.

Участь у міжнародних проєктах не лише збагачує професійний досвід викладачів і підвищує якість викладання англійської мови, а й формує у здобувачів освіти критичне мислення, комунікативні навички та здатність працювати в мультикультурному середовищі. Це сприяє підготовці конкурентоспроможних фахівців, здатних ефективно функціонувати в міжнародному професійному просторі. Таким чином, міжнародна проєктна діяльність є стратегічним ресурсом для модернізації освітнього процесу та забезпечення його відповідності сучасним вимогам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Керівництво з управління інноваційними проектами і програмами організацій: Монографія. Переклад на українську мову під редакцією проф. Ярошенка Ф. О. Київ : Новий друк, 2010. 160 с. URL: http://edu.minfin.gov.ua/P2M/Pages/Codex.asp (дата звернення: 01.10.2025).

2. Козак Л. В., Король Г. А. Проектна діяльність як чинник пізнавального розвитку дітей дошкільного віку. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 18(3). С. 169-174. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/innped_2019_18(3)__3.

3. Павловський, С., Мельник, Н., Косяк, О. Теоретичні аспекти інноваційного проекту: сутність та етапи розробки. *Київський економічний науковий журнал*,

2023. №2. С. 34–42. DOI: https://doi.org/10.32782/2786-765X/2023-2-5

4. Шишковський С., Аблязізов І., Суховаров-Жорновий Я. Особливості управління міжнародними проєктами. *Економіка та суспільство*. 2023. №56. DOI https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-142

Волкова Д. О.
Мелітопольський державний
педагогічний університет імені
Богдана Хмельницького

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ЯК ФАКТОР СТАЛОГО РОЗВИТКУ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРОСТОРІ

Поширення інтернаціоналізації вищої освіти (ІВО) є відповіддю умовам глобалізації та можливістю балансування між економічним, соціальним та екологічним вимірами в довгостроковій перспективі. Інтернаціоналізація вищої освіти України має дещо сповільнений характер, через низку викликів які перед нею постають. Після надання Україні статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу політика інтернаціоналізації активно впроваджується та підтримується. Цей процес може стати поштовхом до інтеграції в європейський освітній рівень, можливістю конкурентоспроможності та закріплення на ньому, а також допомогти налагодити міжнародні культурні зв'язки.

Тому **метою цієї публікації** є розгляд процесу інтернаціоналізації вищої освіти України та її вплив як фактора сталого розвитку в європейському просторі.

Аналіз науково-методичної літератури з тематики дослідження підтвердив актуальність теми, дозволив розглянути інтернаціоналізацію як інструмент інтеграції в європейський освітній простір. Так, дослідженню процесу інтернаціоналізації вищої освіти присвячено низку робіт як вітчизняних (М. Дебич, М. Загоруйко, Л. Горбунова, І. Степаненко, Ю. Заячук, М. Згуровський, А. Збруєва, О. Дашковська), так і зарубіжних авторів (H. de Vit, H. Jones, J. Knight, P. Scott, G. Philip Altbach, J. D. Fortuijin).

Термін “інтерналізація” немає конкретно визначення у наукових колах. Згідно Стратегії розвитку вищої освіти України на 2022-2032 рр., «інтернаціоналізація передбачає поширення діяльності закладів вищої освіти за кордоном, узгодження її з міжнародними процесами реформування вищої освіти і науки та інтегрування кращого міжнародного досвіду та цінностей в освітній процес, наукові дослідження і системи управління, відіграє ключову роль у підвищенні якості вищої освіти» [4]. Проте, динамічного розвитку інтернаціоналізація в Україні не набула навіть після включення до Болонського процесу у 2005 р.

Так, І. Степаненко, зазначає, що розуміння суті ІВО і мети її здійснення потребує застосування комплексного підходу і узгодження компонентів дає можливість отримати цілісну картину інтернаціоналізації вищої освіти і розробити її всеосяжну стратегію, насамперед на державному рівні [2, с.25]. Академічне обґрунтування важливості інтернаціоналізації передбачає дотримання однієї з 17 Цілей сталого розвитку ООН про якісну освіту, так як передбачається, що українські ЗВО сприятимуть підвищенню якості інклюзивної освіти, підвищуватимуть кваліфікацію науково-викладацького складу університету, готуватимуть фахівців європейського рівня.

Економічне обґрунтування має на меті задоволення потреб, які у перспективах можуть принести користь економіці України. Залучення іноземних студентів та викладачів у рамках міжнародної мобільності відкриває можливість переймання досвіду та отримання грантів для вищих навчальних закладів. Відкриваються можливості участі у європейських програмах Erasmus+, DAAD, USAID, UNICOM, DIGIUNI, ініціативі Twinning Ukraine та наукових конференціях. Запроваджуються спільні дипломні програми, які передбачають розробку спільних освітніх програм. Перевагою є те, що Європейський Союз фінансує ряд заходів, спрямованих на зміцнення співпраці між закладами вищої освіти країн, що не входять до ЄС, у т. ч. країн, що розвиваються [1, с.84].

Сьогодні перед українськими закладами вищої освіти постає ряд проблем,

які сповільнюють інтернаціоналізацію. Серед них обмежені фінансові ресурси, які обмежують участь у міжнародних програмах та проєктах, недостатнє володіння іноземними мовами, що ускладнює комунікацію та співпрацю з іноземними колегами, а також доступ до міжнародних джерел інформації [3, с.63].

Висновки. Підсумовуючи відзначимо, що інтернаціоналізація вищої освіти України при розробці послідовної стратегії та дотриманні комплексного підходу може стати інструментом інтеграції до Європейського простору вищої освіти (ЕНЕА). Що також в умовах глобалізації, за підтримки держави та академічної спільноти має місце бути одним із ключових факторів сталого розвитку. Подолання викликів, які стають перед ЗВО України пришвидшить та покращить інтернаціоналізацію вищої освіти України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гуменна О. Реалізація програм подвійних/спільних ступенів у європейському просторі вищої освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2019. №19 (Т. 1). С. 82-85.

2. Інтернаціоналізація вищої освіти в Україні: методичні рекомендації / Л. Горбунова, М. Дебич, В. Зінченко, І. Сікорська, І. Степаненко, О. Шипко / За ред. І. Степаненко. К.: ІВО НАПН України, 2016. 158 с.

3. Левкович В., Левицький О. Особливості інтернаціоналізації вищої освіти в Україні. *Human Studies Series of Pedagogy*. 2024. № 51. С. 58–65. DOI: https://doi.org/10.24919/2413-2039.19/51.7 (дата звернення: 11.10.2025).

4. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки [Електронний ресурс]. Київ : Міністерство освіти і науки України, 2022. 48 с. URL: https://mon.gov.ua/ua (дата звернення: 09.10.2025).

Волотовська О. С.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДИКИ CLIL НА СТАРШОМУ ЕТАПІ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Сучасна система мовної освіти в Україні перебуває у процесі активного оновлення відповідно до європейських освітніх стандартів. У межах цієї трансформації особливої уваги набувають інтегративні підходи, що поєднують розвиток іншомовних та предметних компетентностей учнів. Одним із таких напрямів є методика CLIL (Content and Language Integrated Learning), яка розглядається як ефективний інструмент формування міжпредметних зв'язків, розвитку критичного мислення та підготовки старшокласників до складання Національного мультипредметного тесту.

Погоджуюся з висловом D. Coyle, що «методика CLIL забезпечує розвиток мовних і когнітивних умінь одночасно, оскільки учні навчаються мислити через мову та мовою» [1, с. 42]. Сучасна школа має на меті не лише навчити учнів іншомовного спілкування, а й сформувати здатність використовувати англійську мову як інструмент пізнання у різних галузях знань. Саме тому методика CLIL стає одним із провідних напрямів оновлення мовної освіти в Україні.

Таким чином, актуальність застосування CLIL визначається потребою у створенні освітнього середовища, де мова слугує засобом засвоєння змісту інших навчальних дисциплін. Це особливо важливо на старшому етапі навчання, коли учні готуються до складання НМТ, який вимагає високого рівня розуміння автентичних текстів, логічного мислення й комунікативної гнучкості.

Крім того, методика CLIL ґрунтується на інтеграції чотирьох компонентів — Content, Communication, Cognition, Culture, що забезпечують гармонійний розвиток мовних, пізнавальних і соціокультурних умінь. Як зазначають P. Ball, K. Kelly та J. Clegg [2, p. 9], успішність цього підходу полягає в тому, що мова не

вивчається ізольовано, а використовується як інструмент здобуття знань і засіб реального навчального спілкування.

Залежно від рівня інтеграції, виокремлюють дві моделі CLIL — soft CLIL та hard CLIL. Для старшої школи найбільш доцільною вважається soft CLIL-модель, що дозволяє поступово впроваджувати предметний зміст у мовну практику без перевантаження учнів. Як зазначають P. Ball, K. Kelly та J. Clegg [2, p. 11], така модель передбачає використання автентичних матеріалів з історії, біології, екології чи ІТ, що розвиває лексичний запас, мислення та навички аналізу інформації.

Водночас, у сучасній українській педагогічній науці питання впровадження CLIL активно досліджується. Олександр Пасічник та Олена Пасічник [3, с. 134–148] зазначають, що запровадження цієї технології у практику навчання іноземних мов відповідає європейським і світовим тенденціям розвитку освіти. Автори підкреслюють, що сучасні вимоги до рівня володіння мовою виходять за межі типових ситуацій спілкування, і важливо формувати вміння використовувати іноземну мову у ширшому пізнавальному та професійному контексті.

Зокрема, дослідники наголошують, що CLIL сприяє підготовці учнів до міжкультурної взаємодії, розвитку критичного мислення й формуванню когнітивних навичок, необхідних для розв’язання складних проблем. Отже, ефективне впровадження CLIL у шкільний курс англійської мови, на думку авторів, вимагає системної підготовки педагогів, створення навчальних матеріалів та визначення місця цієї технології у змісті навчання старшокласників.

Отже, методика CLIL є перспективним напрямом удосконалення мовної освіти на старшому етапі. Її впровадження створює умови для формування комунікативної, когнітивної та культурної компетентностей, необхідних для успішного складання НМТ з англійської мови. Підсумовуючи, можна зазначити,

що подальші дослідження мають бути спрямовані на розроблення практичних моделей інтегрованого навчання у вітчизняній школі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Coyle D., & Meyer O. (2021). Beyond CLIL: Pluriliteracies Teaching for Deeper Learning. Cambridge: Cambridge University Press.

2. Ball P., Kelly K., & Clegg J. (2015). Putting CLIL into Practice. Oxford: Oxford University Press.

3. Пасічник Олександр, Пасічник Олена. (2023). Технологія CLIL як засіб поглиблення компетентнісної спрямованості змісту навчання іноземних мов: зарубіжний досвід та вітчизняні реалії. Проблеми сучасного підручника, Вип. 30, с. 134–148.

Волошина О.В.
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського
Кермач П. Ю.
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського
Філімонов І.С.
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПЕДАГОГА В УМОВАХ ПОСТІНДУТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА

Сучасна система освіти переживає глибоку трансформацію, пов’язану зі швидким розвитком цифрових технологій, зміною соціокультурних умов і зростанням вимог до якості освітніх результатів. Нові виклики сьогодення актуалізують необхідність переосмислення ролі педагога, який має бути не тільки носієм знань, а насамперед фасилітатором пізнавальної діяльності, наставником і модератором розвитку особистості здобувача освіти. Освітні

тренди XXI століття спрямовані на формування так званих «навичок майбутнього» – здатності до критичного мислення, креативності, комунікації, колаборації, цифрової грамотності. Саме ці компетентності забезпечують ефективну інтеграцію особистості у глобальний інформаційний простір.

Поступова зміна освітньої парадигми зумовлює перехід від традиційних репродуктивних методів до активних форм навчання: інтерактивних, проєктних, дослідницьких, орієнтованих на розвиток самостійності, ініціативності та інноваційного мислення. З'являються технології доповненої та віртуальної реальності, які розширюють пізнавальні можливості здобувачів освіти та стимулюють інтерес до навчання.

У країнах Організації економічного співробітництва та розвитку компетентнісно орієнтовану освіту визначають як систему, що інтегрує когнітивні, соціальні, емоційні та ціннісні компоненти діяльності. Такий підхід передбачає формування не тільки знань, а й здатності їх ефективно застосовувати в реальних життєвих і професійних ситуаціях. Як наголошує Андреас Шляйхер у своїй праці *«Освіта світового рівня»*, майбутнє людства полягає у гармонійному поєднанні штучного інтелекту із когнітивними, соціальними та емоційними навичками людей. На його думку, саме уява, усвідомлення й почуття відповідальності є чинниками, що дозволяють використовувати цифровізацію для позитивної трансформації світу [2].

Структура професійної компетентності педагога повинна бути адаптивною, динамічною, креативною. Поруч із базовими навичками, такими як мовна, математична й комунікативна грамотність, учитель має володіти здатністю до гнучкого мислення, саморефлексії, прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, етичного оцінювання власних дій [1]. Етична складова професійної компетентності визначає не тільки особисту відповідальність, а й спрямованість діяльності на суспільне благополуччя, що є особливо актуальним в умовах цифрової взаємодії.

У межах європейського проєкту TUNING компетентності поділяють на загальні (інструментальні, міжособистісні, системні) та спеціальні, що визначають професійний профіль педагога [3]. Така класифікація дозволяє окреслити цілісну модель професійного розвитку, у якій когнітивні знання поєднані з соціально-емоційними й етичними якостями. Водночас сучасна освіта перебуває у стані протиріччя між технологіями минулого, які орієнтовані на передачу знань, і технологіями майбутнього, що вимагають активного створення нових знань через досвід, творчість і рефлексію.

Сучасні дослідження свідчать, що багато педагогів не в повній мірі готові до застосування цифрових інструментів у професійній діяльності, проявляють консерватизм у впровадженні інноваційних технологій. До основних проблем належать також низький рівень цифрової грамотності, обмежене розуміння потенціалу цифрових засобів навчання, недостатня кількість технічних ресурсів, а також орієнтація на «знаннєвий» підхід, який гальмує розвиток творчості здобувачів освіти. Водночас опитування свідчать, що переважна більшість освітян усвідомлює потребу у вдосконаленні цифрових навичок і готова до використання онлайн-ресурсів, соціальних мереж, інтерактивних платформ, мультимедійного контенту у своїй діяльності

Трансформація професійних компетентностей учителя в умовах цифровізації передбачає формування комплексу нових умінь, а саме: уміння ефективно інтегрувати інформаційні ресурси в освітній процес, візуалізувати навчальний матеріал, створювати цифровий освітній продукт, критично аналізувати інформацію, формувати медіаграмотність здобувачів освіти. Розвиток цифрової культури стає не просто технічним аспектом, а й показником загальної педагогічної зрілості й готовності до інновацій.

Сучасний учитель повинен поєднувати hard skills – знання методик, технологій і закономірностей навчання – із soft skills, серед яких найважливішими є критичне мислення, креативність, комунікабельність, системність й адаптивність. Тільки синтез професійних і надпрофесійних

компетентностей забезпечує ефективну працю учителя в умовах суспільних і технологічних змін.

Отже, варто зазначити, що успішна цифрова трансформація освіти неможлива без зміни самої педагогічної культури. Вона передбачає переосмислення професійної ідентичності вчителя, розвиток інноваційного мислення, відкритість до експериментів, готовність до навчання впродовж життя. Формування нового типу педагога, компетентного, відповідального, креативного, є головною умовою модернізації освіти, важливим чинником підготовки успішного покоління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Волошина О. В., Андрєєва В. І. Деонтологічна культура як складова професійної готовності вчителя. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми.* 2018. Вип. 52. С. 11–15.

2. Шляйхер А. Освіта світового рівня. Як визначити шкільну систему XXI століття. Київ: Освіта, 2018. 328 с.

3. Dmitrenko N., Voloshyna O., Melnyk L., Hrebenova V., Mazur I. The Teacher's Role in the Context of Information Society. *International Journal of Computer Science and Network Security*. 2022. Vol. 22, No. 6. P. 187–193. http://paper.ijcsns.org/07_book/202206/20220627.pdf

Гончарова О.А.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК СКЛАДОВА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

В умовах активізації євроінтеграційних процесів в Україні інтернаціоналізація вищої освіти виступає одним із ключових напрямів розвитку сучасної освітньої системи. Вона передбачає цілеспрямоване

впровадження міжнародного виміру у діяльність закладів вищої освіти, що охоплює навчання, наукові дослідження, академічну мобільність та культурний обмін. Окрім того, інтернаціоналізація вищої освіти не може існувати поза євроінтеграційними процесами та виступає їх невід'ємною складовою та важливим інструментом модернізації освітньої системи України, її відкритості, прозорості та конкурентоспроможності на міжнародній арені.

Ю. Бойчук та А. Боярська-Хоменко вказують на те, що інтернаціоналізація вищої педагогічної освіти – це стратегічний процес, спрямований на розширення міжнародних зв'язків і співпраці в університетському середовищі. Науковці визначають ініціативи, які можуть бути введені у рамках стратегії інтернаціоналізації в умовах воєнного стану, серед яких розвиток програм обміну, міжнародні конференції та семінари, спільні дослідницькі проєкти, міжнародні стажування. Окрім того, автори виокремлюють виклики та труднощі, з якими стикається інтернаціоналізація вищої педагогічної освіти в Україні в умовах воєнного стану та подальшої повоєнної відбудови: створення безпечного освітнього середовища, забезпечення психологічної підтримки для усіх учасників освітнього процесу, обмеження мобільності студентів і викладачів [1].

В свою чергу В. Левкович та О. Левицький вказують, що інтернаціоналізація якості вищої педагогічної освіти в Україні є складним, багатогранним та динамічним процесом, що вимагає системного підходу та врахування національних особливостей. З точки зору науковців, інтернаціоналізація є невід'ємною складовою євроінтеграційного курсу України та важливим чинником підвищення конкурентоспроможності вітчизняної освіти на світовому рівні, вона має значний потенціал для підвищення якості освітнього процесу, підготовки висококваліфікованих педагогічних кадрів, розвитку наукового потенціалу педагогічних ЗВО, зміцнення міжнародного співробітництва [3, с.63].

На нашу думку, основне значення інтернаціоналізації полягає у підвищенні якості освіти та конкурентоспроможності випускників. Вона забезпечує інтеграцію української науки й освіти до світового освітнього простору та сприяє взаємному обміну досвідом і поширенню передових європейських практик. Окрім того, інтернаціоналізація формує спільні цінності та сприяє діалогу культур, що відповідає загальним принципам ЄС. Основні аспекти інтернаціоналізації включають **академічну мобільність** здобувачів вищої освіти і викладачів, і**нтеграцію у європейський освітній простір**, **співпрацю у сфері науки й інновацій**, **зростання привабливості українських університетів** для іноземних студентів і викладачів, а також **формування міжкультурної компетентності** майбутніх фахівців, що відповідає потребам глобалізованого ринку праці.

І. Запухляк та Н. Маланюк розглядають процеси інтернаціоналізації вищої освіти з позиції теорії зацікавлених сторін. Використовуючи поєднання історичного, гносеологічного, порівняльного та концептуального аналізів інтернаціоналізації вищої освіти, автори пропонують концепцію інтернаціоналізації вищої освіти з врахуванням теорії стейкхолдерів та досліджують підходи до розуміння і класифікації стейкхолдерів у вищій освіті, ідентифікують зацікавлених сторін в інтернаціоналізації ЗВО [2].

Підсумовуючи все вищевикладене, можемо зробити висновок, що інтернаціоналізація вищої освіти в умовах євроінтеграційних процесів в Україні виступає стратегічним напрямом розвитку освітньої системи, спрямованим на підвищення її якості, конкурентоспроможності та відкритості. Дослідження науковців свідчать, що інтернаціоналізація охоплює не лише академічну мобільність і міжнародні наукові проєкти, але й формування безпечного освітнього середовища, підтримку учасників освітнього процесу в умовах воєнних викликів та створення системи якості з урахуванням національних особливостей. Її значення полягає у розширенні міжнародних зв’язків, інтеграції у європейський освітній простір, поширенні передових практик та розвитку

міжкультурної компетентності майбутніх фахівців. Водночас інтернаціоналізація постає як невід'ємна складова модернізації вищої освіти та ефективний інструмент реалізації євроінтеграційного курсу України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойчук Ю.Д., Боярська-Хоменко А.В. Інтернаціоналізація діяльності закладів вищої педагогічної освіти в умовах воєнного стануі повоєнної відбудови. *Проблеми сучасних трансформацій*. Серія: педагоігка. Вип 1. 2023. С.17-22.

2. Запухляк І.Б., Маланюк Н.І. Інтернаціоналізація вищої освіти на основі теорії стейкхолдерів: теорія та практика. *Проблеми сучасних трансформацій*. Серія: економіка та управління. Вип 20. 2025.

3. Левкович В., Левицький О. Особливості інтернаціоналізації вищої освіти в Україні. *Людинознавчі студії*. Серія «Педагогіка». Випуск 19 (51). 2024. С.58-65.

Гришко С.В.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
Левада О.М.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
Непша О.В.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ЄВРОПЕЙСЬКІ ВИМІРИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ У ВИЩІЙ ГЕОГРАФІЧНІЙ ОСВІТІ УКРАЇНИ: СТРАТЕГІЧНИЙ ІМПЕРАТИВ ТА ОСВІТНІ ПРІОРИТЕТИ

Глобальне загострення екологічних та соціально-економічних криз, спричинене зростанням потреб у ресурсах на тлі обмеженості біосфери, вимагає від людства рішучих кроків для оптимізації ситуації. Міжнародна спільнота, зокрема Європейський Союз, активно просуває стратегію сталого розвитку, що

поєднує економічне зростання з екологічним благополуччям та формуванням безпечного світового порядку. Для України, яка прагне до європейської інтеграції, критично важливим є впровадження європейських стандартів і підходів у цю сферу [2, 3].

Вища географічна освіта в Україні є ключовим інструментом для підготовки фахівців, здатних розв'язувати комплексні проблеми сталого розвитку відповідно до європейських пріоритетів.

Географічні дисципліни традиційно розглядають територію не лише як економічний ресурс (середовище діяльності), а й як складну екологічну систему. Це цілісне бачення, що лежить в основі європейської моделі регіонального розвитку, дозволяє науково обґрунтовувати [1]:

– цілеспрямоване формування територіальної структури соціально-господарських систем;

– врахування екологічної ємності та ресурсного потенціалу;

– збереження природних екосистем, що є головним завданням сталого розвитку.

В умовах високого господарського освоєння території України, імплементація територіальних рішень за зразком кращих європейських практик стає особливо актуальною. Географи повинні вміти визначати оптимальне поєднання інтенсивних та екстенсивних видів природокористування, ефективно розвивати міські та сільські населені пункти для диференціації антропогенних навантажень і створення повноцінного життєвого середовища, що відповідає європейським стандартам якості життя.

Розширення глобалізації та необхідність геополітичного вибору України вимагають від випускників географічних спеціальностей глибоких знань про просторову структуру світового господарства та тенденції його розвитку.

Європейські виміри географічної освіти включають:

– аналіз та прогнозування економічного та екологічного розвитку у контексті євроінтеграційних процесів;

– обґрунтування векторів економічної інтеграції з урахуванням європейського регіонального співробітництва;

– розробку геополітичних сценаріїв сталого розвитку для України в умовах міжнародного поділу праці та постійної зміни світової економіки, використовуючи методології, прийняті в ЄС.

Таким чином, українська вища географічна освіта повинна бути модернізована з акцентом на європейські виміри сталого розвитку, готуючи фахівців, здатних вирішувати національні проблеми, керуючись європейськими цінностями та стратегіями в галузі екології, економіки та територіального управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гришко С. В., Непша О. В. Значення географічних дисциплін у системі вищої освіти України для цілей сталого розвитку. *Зміцнення спільних європейських цінностей через освіту* : збірник тез доповідей за матеріалами ІІ Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (25 жовтня 2024 р., м. Запоріжжя). Запоріжжя : Вид-во МДПУ імені Богдана Хмельницького, 2024. С. 98–101.

2. Європейські стратегії розвитку: досвід для України : монографія / Андрейко В. І., Артьомов І. В. та ін. ; за заг. ред. І. В. Артьомова. Ужгород : РІК-У, 2023. 552 с.

3. Стратегія сталого розвитку : підручник / за ред. В. М. Боголюбова. Херсон : Олді-плюс, 2012. 444 с.

Давидюк М.О.
Вінницький державний
педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
Мовчан Д.О.
Вінницький державний
педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
Боков М.Р.
Вінницький державний
педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРАКТИК ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ У СИСТЕМУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Змішане навчання нині стало новою нормою в освіті. Трагічні події останніх років у світі та в Україні (пандемія, воєнний стан, соціально-економічні й політичні кризи), а також стрімкий розвиток інформаційних технологій створили нову освітню реальність, в якій співіснують різні формати навчання. Науковці визначають змішане навчання (blended learning) як формальну освітню програму, що складається з очного навчання в аудиторії, а також індивідуального онлайн-навчання з використанням програмного забезпечення для електронних курсів. Це різновид багатоканальної навчальної взаємодії, який поєднує в собі заняття під керівництвом викладача, самостійний та/або груповий аналіз зображень і відео, цифрові завдання та очне обговорення. Заняття, що проводяться за моделлю змішаного навчання, часто відбуваються у справжній (фізичній) аудиторії з викладачем, але пропонують додаткові можливості для навчання завдяки цифровій платформі. Натепер в усьому світі зростає кількість закладів освіти, що використовують різні **моделі змішаного навчання**. Кожен здобувач освіти має низку різних сильних сторін та індивідуальних особливостей, і **змішаний підхід до навчання** дозволяє педагогам урахувати це в освітньому процесі. Можливість використовувати **інструменти** як з традиційної, так і з цифрової сфери дидактики дає можливість представити необхідну **інформацію** різними

способами, розробленими з урахуванням різних стилів навчання їхніх учнів чи студентів. Актуальним сьогодні постає питання оцінки ефективності практик змішаного навчання в системі освіти, зокрема у вищій школі.

Мета статті – на основі аналізу наукових досліджень останніх років визначити й систематизувати основні переваги змішаного навчання для системи вищої освіти.

Оцінювання ефективності змішаного навчання в університеті за допомогою валідних методів діагностики й моніторингу перебуває нині у стані своєї наукової розробки, утім від часу переживання пандемії COVID-19 за останні декілька років з'являється низка наукових розвідок, що мають на меті оцінити результативність запровадження практики blended learning у вищій освіті [1; 3; 5]. Дослідження демонструють, що не всі студенти володіють відповідними навичками та академічною підготовкою (самонавчання, самоорганізація, навички саморефлексії здобутого досвіду) для успішного опанування теоретичних знань і практичних умінь у форматі змішаного навчання. Більшість із небагатьох наявних досліджень переважно описують досвід студентів у визначеннях «задоволеності-незадоволеності», акцентуючи на навчальній мотивації та залученості в процес учіння як основних показниках задоволеності здобувачів освіти змішаним навчанням [4]. Однак деякі дослідження підтверджують, що гнучкі змішані варіанти вивчення певних курсів мають незначний негативний уплив на навчання студентів, інші показують, що гнучке навчання оптимізує саморегуляцію та рефлексію студентів, а також покращує загальну академічну успішність [1-2].

Наукові дослідження засвідчили, що змішане навчання охоплює не лише фізичні простори, а й різноманітні цифрові, інформаційні та соціальні, які переплітаються у створенні та використанні середовища змішаного навчання [4]. Такий простір значно відрізняється від традиційного середовища навчання в аудиторії і потребує нових дидактичних практик на рівні методів і прийомів, форм і засобів навчання, вимагає розробки принципово нової педагогічної

політики, значних технологічних досягнень та навчання для персоналу і студентів [3, с. 49]. Цифрові інновації насправді спроможні збагатити та трансформувати освіту, прискорюючи прогрес у досягненні цілей сталого розвитку та покращуючи доступ до навчання [3; 5]. Змішане навчання за умови продуманої організації забезпечує широкий спектр потреб педагогів і здобувачів освіти і тому визнається нині освітянами як гнучкий, адаптивний та інклюзивний варіант надання освітніх послуг в університетах. Така гнучкість може бути особливо корисною для студентів з інвалідністю, та тих, хто має робочі чи сімейні зобов'язання, хто проживає у віддалених районах, де доступ до вищої освіти в іншому випадку міг би бути обмеженим. Персоналізоване навчання залучає студентів як співтворців своєї освіти, пропонуючи вибір та підвищену автономію у формуванні свого навчального досвіду [2]. Загалом проведені дослідження виявили п'ять основних факторів, що сприяють успішному впровадженню змішаного навчання в систему вищої освіти: підтримку викладачів, когнітивну гнучкість, самоактуалізацію здобувачів освіти, їхню залученість до самонавчання та відчуття належності до академічної спільноти. Підтримка викладачів була визнана найбільш сильним мотиваційним фактором.

Висновки. Змішане навчання має потужний потенціал трансформувати систему вищої освіти. Поєднання форм і методів очного та онлайн-навчання сприяє покращенню якості освітніх послуг, пропонує захопливий навчальний досвід та розширює доступ до вищої освіти. Такий підхід підтримує цілі сталого розвитку, сприяючи рівному доступу до освіти та можливостям навчання протягом усього життя для всіх.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Єфремова О. Змішане навчання в закладах вищої освіти. *Дидактика*, 2023. № 4-5. С. 7–14.

2. Arnesen K.T., Graham C.R., Short C.R., Archibald D. Experiences with personalized learning in a blended teaching course for preservice teachers. *Journal of*

Online Learning Research, 2019. Vol. 5 No. 3, P. 251–274.

3. Bøjer H., Brøns G. How co-design can contribute to the ongoing development of hybrid learning spaces by empowering the users. *Hybrid Learning Spaces*, 2022. P. 45–60.

4. Bülow M.W. Designing Synchronous Hybrid Learning Spaces: Challenges and Opportunities. *Hybrid Learning Spaces*, 2022. P. 135–163.

5. UNICEF regional digital learning and transformation of education strategy for Europe and Central Asia, 2024.

Дем'янова А. С.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ЗАПОРУКА УСПІШНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

У процесі інтеграції України до Європейського Союзу надзвичайно важливим є дотримання європейських стандартів не лише в економіці чи політиці, а й у сфері освіти. Одним із ключових принципів є академічна доброчесність – основа якісної освіти, науки та інновацій. Це дотримання етичних норм в освітньому процесі, чесність у виконанні завдань, відмова від плагіату, фабрикації, фальсифікації даних, підробки дипломів, а також повага до інтелектуальної власності. Академічна доброчесність включає відповідальність як викладачів, так і здобувачів вищої освіти.

Дослідженню питання педагогічної етики та академічної доброчесності присвятили свої наукові роботи такі вчені, як В. Андреєв, А. Артюхов, П. Артьомов, В. Астахова, Г. Васянович, С. Гончаренко, І. Дегтярьова, Т. Добко, І. Єрохіна, В. Луговий, В. Сацик, О. Семеног, Н. Сорокіна, О. Слюсаренко, Ж. Таланова, Г. Товканець, В. Турчиновський, Т. Фінікова.

На сьогодні поняття «академічна доброчесність» виступає одним із головних термінів та зустрічається у нормативно-правових документах, які регулюють функціонування системи освіти в Україні, а саме Законі України «Про освіту», Законах України «Про вищу освіту» та «Про наукову і науково-технічну діяльність». Вперше цей термін з'явився у Законі України «Про освіту» (ст. 42), саме там академічну доброчесність було визначено як «сукупність етичних принципів та визначених законами правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [1].

В. Токарєв, Ю. Панфілов зазначають, що академічна доброчесність в університетах та інших закладах вищої освіти є одним із ключових аспектів успішного функціонування освітньої системи. Це поняття охоплює етичні норми, які регулюють поведінку студентів, викладачів та інших учасників освітнього процесу, спрямовані на забезпечення чесності, справедливості та якості освіти [4, с.47]. Автори наголошують, що для успішного вступу до Європейського Союзу необхідно не тільки прийняття відповідного законодавства, але й його ефективна реалізация та контроль, особливо у відношенні забезпечення академічної доброчесності. Це потребує сумісних зусиль держави, освітніх установ та освітнього товариства в цілому. Встановлення відповідальності за порушення академічної доброчесності є важливим кроком у підтримці інтегрітету освітньої системи та забезпечення високих стандартів якості [4, с.50].

Філіпенко Л., Думанський О., Козак О. підкреслюють, що академічна доброчесність має великий вплив на якість освіти, оскільки заснована на базових цінностях, що зумовлюють поведінку всіх учасників освітнього процесу. Її фундаментальними цінностями є чесність, справедливість, довіра, повага, мужність та відповідальність. На процес запобігання порушень академічної доброчесності впливають такі чинники, як морально-етичні норми, прагнення

осіб, які пов'язані з освітнім і науковим середовищем, не нехтувати правилами академічної доброчесності, відповідні правила поведінки [5].

Порушенням академічної доброчесності вважається: академічний плагіат (оприлюднення чиїхось результатів дослідження як власних або тексту без вказання авторства); самоплагіат (опублікування власних раніше опублікованих наукових результатів як нових); фабрикація (вигадування даних чи фактів); фальсифікація (відома зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень); списування; обман; хабарництво; необ'єктивне оцінювання; допомога учням під час оцінювання їх навчальних результатів чи створення перешкод під час оцінювання; вплив на працівника, щоб він здійснив необ'єктивне оцінювання (частина 4 статті 42 Закону України "Про освіту") [1].

На сьогодні більшість здобувачів вищої освіти обізнані щодо визначення та основних принципів та правил дотримання академічної доброчесності. Цей факт підтверджується дослідженням, проведеним Г. Лобань, М. Фаустовою та Ю.Чумак, в якому прийняли участь 117 здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти Освітньо-професійної програми «Медицина» Полтавського державного медичного університету. У дослідженні перевіряли здатність студентів розпізнавати плагіат, фальсифікацію, фабрикацію, списування, обман на конкретних прикладах. Респондентам був запропонований анонімний авторський опитувальник, що містив 10 ситуацій щодо різних питань академічної доброчесності, де здобувачі освіти мали виявити порушення за їх наявності. Дослідники зробили висновок, що переважна більшість опитаних здобувачів вищої освіти другого і третього курсів Освітньо-професійної програми «Медицина» (відповідно 72,72% та 79,45%) мають достатній та скоріше достатній рівень знань з переліку та змісту порушень академічної доброчесності [2].

У Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана

Хмельницького ведеться політика повного дотримання принципів академічної дорочесності. Так, діє «Положення про академічну доброчесність у Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького» [3], розроблений «Довідник здобувача з академічної дорочесності», функціонує Комісія з академічної доброчесності при Вченій раді університету.

Дотримання принципів академічної доброчесності в освіті та науці є дуже важливим питанням, яке впливає на успішну інтеграцію України до ЄС. По-перше, це є одним із аспектів гармонізації укранських освітніх стандартів з європейськими, в яких велика увагу приділяється якості освіти, прозорості навчального процесу та довірі до академічних інституцій. По-друге, дотримання академічної доброчесності підвищує авторитет українських дипломів у Європі та сприяє їх визнанню, стимулює українське студентсво до участі у міжнародних програмах (наприклад, Erasmus+), що є частиною процесу євроінтеграції. По-трете, суспільство, яке підтримує прозорість і справедливість в освіті, має більше шансів побудувати ефективну демократію, що є однією з вимог вступу до ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про освіту». URL: https://sqe.gov.ua/law/zakon-ukraini-pro-osvitu/ (дата звернення)

2. Лобань Г., Фаустова М., Чумак Ю. Академічна доброчесність як важливий елемент системи підвищення якості освіти. *Актуальні проблеми сучасної медицини: Вісник Української медичної стоматологічної академії*, 23(2.2), 2023. С 91-95. https://doi.org/10.31718/2077-1096.23.2.2.91

3. Положення про академічну доброчесність у Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького. URL: https://mdpu.org.ua/universitet/informatsiya-shho-pidlyagaye-oprilyudnennyu/dokumenti-vishhogo-navchalnogo-zaklad/polozhennya-z-organizatsiyi-osvitnogo-p/

4. Токарєв В., Панфілов Ю. Академічна доброчесність у закладах вищої освіти: проблеми реалізації вступу до ЄС. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ». 46 Серія: Актуальні проблеми розвитку українського суспільства*, № 1, 2024. С.46-50.

5. Філіпенко Л.В., Думанський О.В., Козак О.В. Академічна доброчесність в науковому та освітньому середовищі закладів освіти України: погляд крізь призму наявності штучного інтелекту. *Академічні Візії*. 2023 https://doi.org/10.5281/zenodo.7966703

Дікова Д. А.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ ЯК КРОК ДО ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ У ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР

Сучасні європейські освітні тенденції визначають головним орієнтиром розвиток системи освіти, заснованої на принципах демократії, інклюзії, партнерства та навчання впродовж життя. Впровадження формувального оцінювання є одним із ключових напрямів цієї трансформації, адже воно сприяє переходу від авторитарної моделі контролю до моделі співпраці, підтримки й розвитку.

Метою цієї публікації є проаналізувати формувальне оцінювання як інструмент гармонізації української шкільної освіти з європейськими стандартами та цінностями, на основі сучасних європейських аналітичних звітів і українських методичних досліджень.

Європейський освітній простір нині характеризується активними реформами в системах оцінювання. Згідно з міждержавним аналітичним оглядом освітніх політик й практик країн Європейського Союзу: «багато європейських країн упровадили реформи в практиках оцінювання, щоб сприяти створенню більш всеосяжної та збалансованої системи оцінювання… Зростає

увага до оцінювання ширшого спектра навичок і компетентностей, включно з критичним мисленням, умінням розв'язувати проблеми та навичками співпраці» [3, с. 33]. Така переорієнтація на оцінювання компетентностей XXI століття демонструє глибокі зрушення в європейській педагогіці, де провідну роль відіграють критичне мислення, самостійність, креативність і співпраця.

У цьому контексті формувальне оцінювання постає як механізм реалізації цінностей європейської освіти: воно сприяє розвитку в учнів уміння аналізувати власний прогрес, працювати в команді та застосовувати знання в реальних комунікативних ситуаціях. Наприклад, у звіті Європейської комісії зазначено: «формувальне оцінювання (оцінювання для навчання) тісно пов'язане з процесами викладання та навчання, забезпечуючи корисний зворотний зв'язок для покращення навчання й викладання… і ставить учнів у центр процесу оцінювання» [2, с. 8]. Цей підхід розглядає учня не як об'єкт контролю, а як активного учасника навчання. Саме такий тип оцінювання забезпечує постійний зворотний зв'язок і створює можливості для вдосконалення учня в процесі навчання.

Європейський освітній простір ґрунтується на переконанні, що ефективне оцінювання повинне бути інклюзивним і спрямованим на співпрацю, а не на суперництво. Така модель відображає цінності партнерства, взаємоповаги й рівного доступу до освіти, які становлять основу сучасної європейської педагогіки. Так, у звіті Європейської комісії наголошується: «формувальне оцінювання розглядається як спільна діяльність, у яку залучені вчителі, учні та їхні однолітки (а також персонал і батьки — у контексті шкільного оцінювання в цілому) і яка виходить за межі зосередження лише на оцінюванні окремих учнів або груп» [2, с. 9]. Така інтерпретація підкреслює, що оцінювання стає елементом колективної взаємодії, спрямованої на розвиток, підтримку та рефлексію, а не на змагання.

В українській освітній політиці компетентнісний підхід розглядається як основа модернізації навчального процесу та наближення до європейських

стандартів. Як зазначають О. Фідкевич та Н. Бакуліна, «компетентнісно орієнтована освіта в Україні — це відповідь на виклики сучасного суспільства, ключові поняття якого — ефективність і результативність. Ці якості особистості означають здатність діяти самостійно, брати на себе відповідальність, приймати рішення й співпрацювати у колективі» [1, с. 12]. Саме такі риси визначають сучасного європейського громадянина і єднають українську освітню реформу з європейськими тенденціями розвитку компетентностей. У цьому контексті формувальне оцінювання постає практичним інструментом реалізації компетентнісного підходу та одним із ключових механізмів реформи «Нова українська школа», спрямованої на оновлення педагогічної парадигми відповідно до цінностей європейської освіти. Дослідниці розкривають цю ідею, зазначаючи, що «оцінювання у сучасній школі ґрунтується на положеннях дитиноцентричної педагогіки, які визначають пріоритет інтересів та особистісних запитів учня в навчальному процесі» [1, с. 12]. Такий підхід свідчить про глибоку трансформацію ролі оцінювання в українській школі — від інструмента контролю до засобу підтримки, розвитку й партнерства.

Можемо зробити висновок, що формувальне оцінювання не лише сприяє підвищенню мотивації та залученості учнів, а й забезпечує можливість для вчителя адаптувати навчальний процес до індивідуальних потреб кожного здобувача освіти. У цьому проявляється спільність цінностей української та європейської освітніх систем, які орієнтовані на формування автономної, відповідальної та рефлексивної особистості, здатної до самонавчання й співпраці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бакуліна Н. В., Фідкевич О. Л. Формувальне оцінювання як інструмент підвищення якості навчання. *Початкова школа*. 2020. Т. 1, № 607. С. 12–14. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/719116/.

2. Cefai C., Downes P., Cavioni V. A formative, whole-school approach to the assessment of social and emotional education in the EU | European School Education

Platform. *European School Education Platform*. URL: https://school-education.ec.europa.eu/en/discover/publications/assessment-social-emotional-education (date of access: 14.10.2025).

3. Mihail P. Comparative analysis of european education systems: exploring differences in educational structures, policies, practices, and their impacts on student outcomes. *Research and advances in education*. 2023. Vol. 2, no. 8. P. 30–46. URL: https://doi.org/10.56397/rae.2023.08.03 (date of access: 15.10.2025).

Зіненко Н.В.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

INTEGRATING SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS INTO ENGLISH LANGUAGE TEACHING IN UKRAINIAN UNIVERSITIES

The concept of sustainable development (SD) has become a central paradigm of modern education, aiming to balance economic growth, social equity, and environmental protection. The integration of the United Nations Sustainable Development Goals (SDGs) into higher education promotes not only academic excellence but also the development of responsible, globally aware citizens. In the Ukrainian context, English Language Teaching (ELT) provides a unique platform for embedding sustainability values and competencies that align with European educational principles and the global 2030 Agenda.

The Sustainable Development Goals, adopted by the United Nations in 2015, outline 17 interconnected objectives designed to ensure prosperity, peace, and ecological balance worldwide [4]. Higher education institutions in Ukraine, undergoing dynamic transformation and European integration, play a vital role in advancing these goals. The English language, as the lingua franca of academia, diplomacy, and international cooperation, offers powerful means for integrating sustainability concepts into curricula and classroom practices.

ELT in Ukrainian universities has traditionally focused on linguistic proficiency

and intercultural competence. However, the current global agenda calls for a paradigm shift, namely from teaching language as a system of rules to teaching it as a medium for global citizenship and sustainable thinking [2, p. 5]. By embedding the SDGs in language education, educators can enhance students' critical thinking, ethical awareness, and sense of shared responsibility for the planet.

Education for Sustainable Development (ESD) emphasizes transformative learning. It is a kind of learning that reshapes values, perceptions, and actions in favour of sustainability [3, p. 22]. Within ELT, Education for Sustainable Development can be realized through content-based instruction, project-based learning, and interdisciplinary approaches. For instance, topics such as climate change, gender equality, and responsible consumption can serve as main themes for developing language skills while engaging students in meaningful reflection and dialogue.

The European Higher Education Area (EHEA) encourages institutions to embed sustainability and social responsibility into all levels of learning. Aligning with this vision, Ukrainian universities are increasingly expected to integrate global perspectives into local curricula. The inclusion of SDGs in ELT thus supports Ukraine's movement toward the European educational and ethical framework [1].

Incorporating SDGs into ELT can be achieved through both curriculum design and classroom methodology. There are some key strategies that can be outlined. First, it is thematic integration. Language instructors can select authentic texts (articles, reports, speeches) related to sustainability topics. For example, analyzing news on renewable energy (SDG 7) or discussing international cooperation in climate policy (SDG 13) not only improves comprehension but also develops students' awareness of global issues. Another strategy is project-based learning. Collaborative projects such as creating sustainability campaigns, writing reports on local ecological initiatives, or designing "green university" proposals combine linguistic practice with real-life problem solving. Also, there is critical reflection. Teachers can encourage students to discuss moral and social dilemmas linked to sustainable development, e.g., balancing economic progress with environmental preservation, thus fostering ethical reasoning and empathy.

Digital tools and global collaboration play a significant role. Platforms like eTwinning and Erasmus+ provide opportunities for Ukrainian students to engage with international peers, exchanging perspectives on sustainability while practicing English in authentic communicative contexts.

Thus, through these methods, ELT becomes not only a linguistic enterprise but also a channel for cultivating sustainable mindsets and intercultural understanding.

Despite growing interest, integrating SDGs into ELT faces several challenges in Ukraine. These include limited methodological resources, insufficient teacher training in sustainability-oriented pedagogy, and the traditional emphasis on grammar and testing. Overcoming these barriers requires institutional support, professional development programs, and the creation of interdisciplinary teaching materials that merge linguistic and sustainability competencies [2, p. 7].

Furthermore, aligning language courses with SDG principles calls for systemic collaboration between language departments and other academic units, such as environmental studies, sociology, and economics. Such cooperation not only enriches content but also strengthens the role of ELT in achieving the overarching mission of sustainable higher education.

The integration of Sustainable Development Goals into English Language Teaching is both a challenge and an opportunity for Ukrainian universities. It encourages a holistic view of education, where language learning transcends grammar drills and vocabulary lists, engaging students in global dialogue about humanity's future. By adopting ESD-oriented methods, educators contribute to the cultivation of reflective, empathetic, and proactive citizens capable of addressing complex global challenges in alignment with European and global educational trends.

REFERENCES

1. European Commission. Renewed EU Agenda for Higher Education. Brussels: EC Publications, 2017. URL: https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/a-renewed-eu-agenda-for-higher-education.html

2. Leicht A., Heiss J., & Byun W. J. Issues and Trends in Education for Sustainable Development. Paris: UNESCO, 2018. 276 p. URL: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000261445

3. Sterling S. Transformative Learning and Sustainability: Sketching the Conceptual Ground. *Learning and Teaching in Higher Education, Issue 5, 2010-11*. URL: https://dl.icdst.org/pdfs/files3/ce3bd9b5c8a4133cd2d81b507badbd85.pdf

4. United Nations. Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. URL: https://sdgs.un.org/2030agenda

Зубко О.С.
здобувачка третього
(освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
ОНП «Освітні, педагогічні науки»,
Уманський державний педагогічний
Університет імені Павла Тичини

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ І ЦІННОСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ЄВРОПЕЙСЬКІ ВИМІРИ В УКРАЇНСЬКІЙ ОСВІТНІЙ ПРАКТИЦІ

У контексті реалізації Глобальних цілей сталого розвитку освіта (Ціль № 4 «Якісна освіта») розглядається як один із найпотужніших і перевірених засобів сталого розвитку, що забезпечує прогрес людства, формує свідомого, відповідального та соціально активного громадянина, а також створює умови для забезпечення соціальної рівності. Важливою складовою сталого розвитку є ціль № 5, що стосується гендерної рівності, і передбачає досягнення рівних прав і можливостей для жінок і чоловіків, а також викорінення дискримінації та насильства за ознакою статі. Ця мета охоплює такі аспекти, як ліквідація дискримінації, запобігання насильству, забезпечення рівного доступу до освіти та ресурсів, а також рівну участь у прийнятті рішень на всіх рівнях [2; 3].

Освіта, зорієнтована на цінності сталого розвитку, має виконувати не лише функцію передачі знань, а й формувати у молодого покоління базові моральні, соціальні та громадянські компетентності, необхідні для життя у сучасному

суспільстві. Вона повинна сприяти подоланню соціальних та гендерних стереотипів, розвитку культури взаємоповаги, емпатії та рівноправних стосунків між людьми. Особливо важливо, щоб ці цінності закладалися з раннього віку, адже саме дошкільний період є критичним для формування ціннісних орієнтирів, соціальної поведінки та базової самооцінки дитини [4; 5].

У цьому контексті гендерний підхід набуває особливого значення. Він передбачає врахування індивідуальних особливостей кожної дитини, рівноправне залучення її до різноманітних видів діяльності, створення умов для самовираження та розвитку здібностей незалежно від статі. Гендерно чутливе виховання сприяє формуванню у дитини почуття власної гідності, усвідомлення принципів справедливості, розвитку толерантності та гуманізму, а також умінню визнавати цінність інших людей і поважати їхні права та свободи.

Роль педагога в цьому контексті набуває особливого значення, адже саме вихователь закладає у дітей основи моральності, формує світоглядні цінності та соціальні орієнтири, які залишаються з ними протягом усього життя. Сучасний педагог повинен володіти не лише професійними знаннями з педагогіки та психології розвитку дитини, а й високим рівнем соціальної та етичної компетентності, здатністю розпізнавати гендерні стереотипи та запобігати їхньому формуванню. Він виступає моделлю поведінки, демонструючи принципи рівноправних взаємин, партнерства та взаємоповаги у взаємодії з дітьми, колегами та батьками. Таким чином, сучасний педагог є не лише носієм знань, а й активним агентом соціальних змін, який формує у дітей цінності гуманізму, толерантності та соціальної відповідальності, що є невід'ємним компонентом сталого розвитку суспільства [5].

Україна, інтегруючись у європейський освітній простір, послідовно реформує педагогічну освіту відповідно до сучасних вимог. Згідно із Законом України «Про освіту» (2018) було ухвалено Концепцію розвитку педагогічної освіти, що передбачає модернізацію змісту та структури підготовки педагогів, посилення ролі практичної складової, а також створення умов для професійного

зростання освітян нової генерації [1].

Дошкільна освіта є фундаментальною ланкою освітньої системи, яка забезпечує базові умови для розвитку особистості дитини. Саме в цей період формуються перші уявлення про себе, інших людей, соціальні ролі та норми взаємодії. Тому надзвичайно важливо, щоб освітній процес у закладах дошкільної освіти сприяв усвідомленню гендерної ідентичності та формуванню позитивного ставлення до представників обох статей.

Нормативно-правову основу для організації гендерного виховання дітей складають Закони України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства», Конвенція про права дитини, Базовий компонент дошкільної освіти, Концепція Нової української школи тощо. Ці документи наголошують на необхідності виховання поваги до прав і свобод людини, рівності можливостей та партнерства між статями.

Застосування гендерного підходу в освітньому процесі дозволяє уникати дискримінаційних стереотипів, забезпечує індивідуальний розвиток кожної дитини незалежно від статевої належності та сприяє створенню гендерно чутливого освітнього середовища. У такому середовищі діти навчаються співпраці, відповідальності, поваги до різноманітності та розумінню власної ролі в суспільстві [1; 4; 5].

Отже, сталий розвиток сучасного суспільства неможливий без забезпечення гендерної рівності в освіті, яка формується з раннього дитинства. Дошкільний період є найбільш сприятливим для виховання у дітей поваги, толерантності та усвідомлення власної гендерної ідентичності.

Підготовка майбутніх педагогів до реалізації гендерного підходу залишається одним із найважливіших напрямів удосконалення педагогічної освіти. Від рівня сформованості гендерної компетентності вихователя залежить ефективність виховного процесу, моральний клімат у дитячому колективі та готовність дітей до гармонійного співіснування у суспільстві [5].

Таким чином, впровадження гендерного виховання в дошкільну освіту є не

лише педагогічною потребою, а й необхідною умовою сталого розвитку України, що орієнтується на європейські гуманістичні цінності, партнерство й рівноправність у всіх сферах життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бутенко О. Г., Зубко О. С. Моніторинг вихованості гендерної толерантності у дітей старшого дошкільного віку : теорія і методика виховання. Наукові інновації та передові технології. № 6(20). 2023. С. 428–435.
2. Цілі сталого розвитку та Україна. URL: https://surli.cc/hdsycv (дата звернення: 17.11.2025).
3. ЦСР у дії. URL: https://www.undp.org/uk/ukraine/tsili-staloho-rozvytku (дата звернення: 17.11.2025).
4. Butenko O. H. Pedagogical conditions of gender education of preschool children. *Суспільство та національні інтереси.* 2024. №8(8). С. 16–25.
5. Butenko O. H. Education and upbringing: readiness of future teachers for gender education of children. *Наукові інновації та передові технології*. 2024. № 4 (32). С. 837–845.

Кардашова О. Г.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ШІ ЯК ЧИННИК СТАЛОГО РОЗВИТКУ МОВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Освіта в XXI столітті переживає трансформацію під впливом цифрових технологій. Штучний інтелект (ШІ) стає потужним чинником сталого розвитку мовної освіти в українській школі. Його впровадження сприяє формуванню сучасного освітнього середовища, де навчання мови стає більш гнучким, інтерактивним і доступним для кожного учня. Завдяки ШІ можна створювати адаптивні програми, які враховують рівень знань, темп навчання та індивідуальні потреби школярів.

Тому **мета** цієї публікації - дослідити, яким чином впровадження ШІ сприяє сталому розвитку мовної освіти у вітчизняних школах, виявити переваги та шляхи його ефективної інтеграції.

Аналіз науково-методичної літератури з тематики дослідження підтверджує, що впровадження технологій ШІ є глобальним трендом і ключовим елементом модернізації української освіти в контексті сталого розвитку, що вимагає формування конкурентоспроможної, критично мислячої особистості, здатної ефективно комунікувати в цифровому світі. Над цією темою працювало багато вітчизняних авторів, насамперед: **С. Бабійчук, С. Довгий**, **А.** Дутко, О. Саган, а також закордонні автори (W. Holmes, R. Huang, F. Miao, H. Zhang).

Згідно з Концепцією розвитку штучного інтелекту в Україні ШІ має стратегічне значення для майбутнього нашої держави. Основним завданням освіти у розвитку штучного інтелекту є забезпечення відповідної сфери кваліфікованими кадрами. Попит на ринку праці свідчить про те, що сучасна система освіти повинна набагато якісніше готувати конкурентоздатних фахівців у галузі штучного інтелекту [4].

Міністерство цифрової трансформації та Міністерство освіти і науки України спільно з Робочою групою з питань розроблення інструктивно-методичних рекомендацій щодо запровадження та використання технологій штучного інтелекту в закладах загальної середньої освіти розробили рекомендації, які визначатимуть підхід до відповідального, етичного та ефективного використання систем ШІ в закладах загальної середньої освіти та закладах вищої освіти. Створений документ відповідає вимогам чинного законодавства України, Білої книги з регулювання ШІ та актуальним міжнародним практикам, зокрема Рамковій конвенції Ради Європи про штучний інтелект, права людини, демократію та верховенство права, а також принципам Регламенту ЄС щодо штучного інтелекту (EU AI Act) [5], [6].

Науково-практичний журнал «Information Technologies and Learning Tools» опублікував **результати виконаного восени 2023 року спільного**

дослідження Національного центру «Мала академія наук України» та Projector Creative & Tech Institute щодо сучасного стану та перспектив використання штучного інтелекту в шкільній освіті. З результатів, можна зробити висновок, що ШІ наразі є додатковим варіантом для освітньої діяльності, який стане необхідністю в найближчому майбутньому. Тому перепідготовка та підвищення кваліфікації вчителів, а також забезпечення їх відповідними якісними інструментами є важливим та нагальним завданням.

Академік НАН України С. Довгий вважає, що це унікальне дослідження для України. Навіть у час війни країна продовжує розвивати науку та впроваджувати інноваційні технології в освітній процес. Також, ці дані можуть стати основою для подальших міжнародних досліджень, зміцнюючи позиції України як одного з лідерів у дослідженні використання штучного інтелекту в освіті [1 с. 197–215].

Згідно з А. Дутко, ШІ допомагає в оцінюванні знань, створенні навчального контенту, адаптивному навчанні та навіть у підготовці мультимедійних матеріалів. Він розширює доступ до науки, сприяє розвитку цифрових навичок і підтримує інклюзивну освіту [2, с. 89-91].

Не можна не погодитись з експертною думкою О. Саган, яка зазначає, що ШІ може адаптувати швидкість подачі матеріалу під потреби конкретного учня та аналізувати його відповіді з метою добору додаткових пояснень або вправ. Важливим аспектом є залученість здобувача до освітнього процесу, формування відповідної мотивації. ШІ може створювати інтерактивні симуляції та віртуальні лабораторії, які дають змогу учням досліджувати різні явища та процеси, а навчальні ігри та квести, розроблені за допомогою ШІ, можуть зробити процес навчання більш захопливим та ефективним [7 с. 37-43].

На думку Н. Коновальчук**,** використання штучного інтелекту у навчанні мов – зокрема таких інструментів, як імітація живої бесіди, збагачення лексики, відпрацювання граматики з подальшим аналізом помилок, пошук текстів і відео

певної тематики – має значний позитивний вплив на навчальний процес для учнів [3].

Висновки. Підсумовуючи зазначене вище, доходимо висновку, що використання інтелектуальних систем у навчанні мов допомагає розвивати критичне мислення, креативність і цифрову грамотність — навички, необхідні для життя в умовах сталого розвитку суспільства. ШІ також дає змогу учням працювати самостійніше, розширювати словниковий запас, удосконалювати вимову й граматику через інтерактивні платформи. Впровадження технологій штучного інтелекту в мовну освіту українських шкіл є важливим кроком на шляху до створення сучасного, гнучкого та ефективного освітнього середовища. Аналіз наукових джерел показує, що ШІ має значний потенціал у персоналізації навчання, удосконаленні методів викладання та підвищенні мотивації учнів. Використання інтелектуальних систем сприяє формуванню індивідуальних освітніх траєкторій, розвитку критичного мислення, цифрової грамотності та комунікативних навичок.

Отже, штучний інтелект не лише змінює підходи до навчання, а й відкриває нові можливості для розвитку вітчизняної освіти, сприяючи її сталому поступу та інтеграції у світовий освітній простір.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Довгий С., Бабійчук С., Давибіда Л., Білецька М. Ставлення викладачів та студентів до використання штучного інтелекту: Всеукраїнське дослідження. *ITLT* . 2024. Т. 104, № 6. С. 197–215.

2. Дутко А. Переваги та недоліки використання штучного інтелекту в закладах вищої освіти. *Штучний інтелект у вищій освіті: ризики та перспективи інтеграції: матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації*, 1 липня – 11 серпня 2024 року. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2024. С. 89-91. https://cuesc.org.ua/images/informlist/%D0%9C%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D1%82%20advanced_training_OLA.pdf

3. Коновальчук Н. Перспективи застосування інструментів на основі штучного інтелекту у викладанні української мови як іноземної. *Український Педагогічний журнал.* 2024. №3. С. 160-166. URL: https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/786 (дата звернення 16.10.2025).

4. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 р. № 1556-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#top (дата звернення 16.10.2025).

5. Міністерство освіти і науки України, Міністерство цифрової трансформації України. Штучний інтелект у закладах вищої освіти: рекомендації для викладачів, студентів і працівників ЗВО [Електронний ресурс]. Київ: МОН України, 2025. URL: https://mon.gov.ua/news/shtuchnyi-intelekt-u-zakladakh-vyshchoi-osvity-rekomendatsii-dlia-vykladachiv-studentiv-i-pratsivnykiv-zvo (дата звернення 16.10.2025).

6. Пінчук О. П. Інструктивно-методичні рекомендації щодо запровадження та використання технологій штучного інтелекту в закладах середньої освіти. *Українська електронна енциклопедія освіти*. 2025. URL: https://eduglos.iitta.gov.ua/index.php/ (дата звернення 16.10.2025).

7. Саган О. Організація персоналізованого навчання за допомогою штучного інтелекту. *Педагогічні науки*. 2024. № 108. С. 37-43.

Карімова Н.Ю.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

САМОСТІЙНА РОБОТА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПІД ЧАС ЇХ НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Професійна компетентність майбутнього вчителя формується не тільки під час аудиторних занять в закладі вищої освіти (ЗВО), але й під час самостійної роботи. Саме цей вид навчальної діяльності посилює розвиток пізнавальної активності, критичного мислення, уміння працювати з різними джерелами інформації та застосовувати здобуті знання у практичній діяльності. Самостійна робота майбутніх учителів під час їх навчання в ЗВО передбачає виконання індивідуальних і групових завдань, опрацювання наукової та методичної літератури, підготовку рефератів, проєктів, досліджень, використання цифрових освітніх ресурсів. Таким чином, необхідно зазначити, що заклади вищої освіти відіграють ключову роль у створенні умов для ефективної організації самостійної роботи здобувачів: розробляють навчально-методичне забезпечення, пропонують різні форми контролю, впроваджують інноваційні технології навчання (змішане та дистанційне навчання, електронні курси, інтерактивні платформи).

Р. Гуревич, Л. Коношевський, О. Коношевський,В. Кобися та Кобися А., досліджуючи самостійну роботу майбутніх учителів математики, наголошують, щоодним із найважливіших завдань сучасної вищої освіти є формування творчої особистостістудента, здатного до саморозвитку, самоосвіти, інноваційної діяльності в умовах швидкої змінибагатьох сторін суспільного життя. Сучасний кваліфікований, конкурентоспроможний учительмає володіти інформаційно-комунікаційними технологіями, демонструвати готовність допостійного професійного зростання, вміння трансформувати одержані знання на інноваційнітехнології, формувати та розвивати навички самостійного здобуття знань, критичного мислення[1].

І. Нагрибельна вказує, що проєктування й організація самостійної роботи в системі підготовки майбутніх учителів початкових класів є однією з актуальних проблем лінгводидактики вищої школи. Авторка аналізує ґенезу проблеми в українській і зарубіжній освіті та вказує на важливіть врахування домінантних складників професійної компетентності майбутніх учителів початкових класів. Індикаторами самостійної роботи науковиця вважає мовленнєву, комунікативну, самоосвітню, дослідницьку та лінгводидактичну компетентності [3].

А. Ільченко та В. Подлєсна вказують на те, що важливим питанням залишається впровадження інноваційних освітніх технологій при самостійному вивченні навчальних дисциплін, а саме: запровадження особистісно-орієнтованого навчання та діяльнісного підходу, активізація суб'єктної позиції майбутнього спеціаліста. На думку науковців, саме ці технології створюють необхідні умови, за яких здобувач вищої освіти має можливість свідомого вибору форм, методів, видів і засобів самостійної роботи. У такому разі самостійна робота виконується в цілісному педагогічному процесі як партнерська взаємодія викладача і студента [2, с.191].

Ми вважаємо, що самостійна робота майбутніх учителів – це не лише форма організації навчання, а й важливий засіб формування професійної мобільності, здатності до самоосвіти та безперервного саморозвитку. Вона забезпечує підготовку педагога, який уміє творчо мислити, відповідально ставитися до професійних обов'язків і готовий до постійного вдосконалення у педагогічній діяльності.

Отже, самостійна робота майбутніх учителів у процесі навчання у закладах вищої освіти є важливим чинником формування їхньої професійної компетентності. Вона сприяє розвитку пізнавальної активності, критичного та творчого мислення, навичок самоосвіти, дослідницької і комунікативної діяльності. Ефективність цього процесу значною мірою залежить від організації навчально-методичного забезпечення, впровадження інноваційних технологій

та партнерської взаємодії викладача і студента. Самостійна робота забезпечує не лише засвоєння знань, а й формування конкурентоспроможного, мобільного та готового до професійного зростання педагога, здатного адаптуватися до викликів сучасного суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гуревич Р.С.,Коношевський Л.Л.,Коношевський О.Л.,Кобися В.М., Кобися А.П.Самостійна робота майбутніх учителів математики з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. (2023). *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*, *67*, 15-35. https://doi.org/10.31652/2412-1142-2023-67-15-35

2. Ільченко А.М., Подлєсна Г.В. Особливості організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти в процесі вивчення соціально-гуманітарних дисциплін. *Вища освіта у контексті інтеграції до європейського освітнього простору*. 2018. С. 185-194.

3. Нагрибельна, І. А. Самостійна робота в системі підготовки майбутніх учителів початкових класів до навчання української мови : монографія / І. А. Нагрибельна. – Херсон, 2016. – 348 с.

Кас'яненко О.М.
Мукачівський державний університет

СТРАТЕГІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ СПЕЦІАЛЬНОЇ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

З європейського досвіду можна сказати, що вчитель може використовувати в процесі викладання-навчання-оцінювання різні стратегії і корисні втручання: перш за все, він повинен враховувати створення афективно-позитивного клімату. Стимулювання впевненості в собі та мотивації до навчання, заохочення підтримки та співпраці з боку колег, формування позитивного ставлення колег,

заохочення незалежності та підвищення особистої автономії є важливими аспектами, які вчитель повинен враховувати, щоб полегшити шкільну інтеграцію цих дітей [2, с. 204]. Вчителям дуже важливо заохочувати зусилля особливих дітей, підтримувати їх, позитивно оцінювати у виконанні шкільних завдань, не створюючи стресових ситуацій.

Країни ЄС вже десятиліття практикують універсальний дизайн для інклюзивного навчання, який є еквівалентом універсального дизайну для навчання. Це структура планування та організації навчання, яка дозволяє фахівцям з інклюзивної освіти визначати педагогічні наміри, методи, оцінки та навчальні матеріали, адаптовані до різних учнів. Це універсальний та гнучкий підхід, який сприяє інклюзії та навчанню для всіх учнів, передбачаючи їхні різноманітні потреби.

Універсальний дизайн для інклюзивного навчання базується на трьох основних принципах, які полягають у пропонуванні декількох засобів:

- представництво
- дії та вираження
- зобов'язання.

Ці принципи в свою чергу поділяються на дев'ять керівних принципів. Вони пов'язані з державними програмами, як уможливлюють універсальний дизайн для інклюзивного навчання [2].

Щоб застосувати інклюзивно-педагогічний підхід у традиційному навчанні, можна варіювати спосіб подачі змісту, варіювати методи навчання або варіювати методи оцінювання. Можна впроваджувати різні рішення, такі як ті, що представлені в світових педагогічних практиках, щоб зробити курс більш інклюзивним. Наприклад, на заняттях можна розглянути: субтитри відео або надати письмову стенограму розповіді, використовувати засіб перевірки доступності Microsoft, щоб виявляти та виправляти проблеми учнів зі спеціальними можливостями (за наявності), а також покращувати читабельність матеріалу, запропонувати автентичні ситуації (для педагогічної

діяльності або оцінювання), запропонуйте для оцінювання різноманітні методи або підходи (самостійна робота або аудіовізуальна презентація, самооцінка, спільна оцінка або оцінка вчителем тощо), використати цифрову корекцію (звуковий коментар або екранну корекцію) [2].

Переваги переосмислення традиційного навчання за допомогою інклюзивного підходу є визначальним для підвищення якості роботи та викладання, для прихильності до рефлексивного підходу до своєї ролі педагога, а також скорочення індивідуальних запитів на проживання та логістику.

Для учнів з особливими потребами інклюзивний підхід передбачає:

- підвищення самостійності і мотивації;

- зменшення стресу, пов'язаного із запитами на проживання;

- і підвищення мотивації та відданості.

Коли йдеться про дітей з особливими освітніми потребами, також не слід нехтувати частим використанням системи заохочень, похвал, позитивного підкріплення, щоб заохотити і виділити найменші успіхи, спрямованість навчання на практичну діяльність. Більшу частину часу, коли європейські фахівці працюють з дітьми з особливими освітніми потребами, вони думають про завдання, розділені на менші, досяжні етапи, використання афективного навчання, адаптацію методів і засобів навчання, оцінки, а також про підтримку учня у становленні себе як члена групи [1, с. 195]. Крім того, необхідно добре організовувати групові заняття, що стимулюють спілкування і міжособистісні відносини (ігри, поїздки, позакласні заходи, спорт, командна діяльність), підтримувати дітей емоційно, використовувати просту мову, доступну учневі і його рівню розуміння. Важливим питанням є реагування на учня з фізіологічним розладом у класі. Наприклад, розміщення учнів із порушеннями зору за перші парти, поліпшення якості освітлення, адекватність методичних матеріалів - аспекти, які педагог не залишає без уваги при роботі з такими дітьми. Позиція фахівця з інклюзивної освіти повинна бути такою, щоб кожен учень міг бачити його, а в діалозі вчитель-учень вчитель повинен говорити, стоячи тільки

обличчям до учнів. Ще одна перспектива, яку не може не помітити вчитель, – це розміщення дітей з гіперактивністю та синдромом дефіциту уваги за перші парти, щоб не відволікати решту учнів та розміщувати їх поруч з учнями, які сприймаються колективом як позитивні зразки для наслідування [3, с. 516]. Заохочення будь-якої спроби спілкування, незалежно від його характеру, важливе для європейських фахівців у галузі спеціальної та інклюзивної освіти. Учитель повинен бути твердим, послідовним, використовувати розуміння і спокій як спосіб гасіння агресивного прояву учня, коментувати вчинок учня, а не його особистість. Вчителю бажано оцінити межу складності учня (не образити і не принизити його), використовувати доброзичливу міміку і відкритий настрій (не схрещувати руки і не хмурити погляд) [2].

В інклюзивному європейському підході всі учні вважаються однаково важливими, кожен має можливість цінувати свої якості, виходячи з передумови, що кожен учень здатний досягти чогось хорошого. Вважаємо, що не існує чітких інструкцій для інтеграції дітей з особливими освітніми потребами у загальноприйняту освіту. Ті, хто проявляють відкритість до цієї інтеграції, знаходять власні правильні стратегії. Кожна дитина має право на освіту і заслуговує на те, щоб їй дали шанс навчатися. Навчаючись разом, діти навчаються жити в суспільстві, приймати себе і допомагати один одному, коли це необхідно. Незначні відхилення від природних норм являють собою сильні бар’єри, які перешкоджають розвитку процесу інтеграції в загальноприйняте навчання дітей з психічними відхиленнями та/або поведінковими розладами. Необхідно в цій ситуації якомога швидше відмовитися від інерції, закладеної в освітній, культурній і соціальній діяльності, в якій беруть участь як діти-інваліди, так і їх сім'ї.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Васильєва Г. Організаційно-педагогічні умови формування методичної компетентності працівників освіти інклюзивної форми навчання. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2021. № 2 (106).

С. 194-211. https://doi.org/10.24139/2312-5993/2021.02/193-210

2. Пєхарєва А. С., Цегельник Т. М., Саєнко Ю. О. Застосування компетентнісного підходу в підготовці майбутніх педагогів початкової школи в умовах розвитку інклюзивної освіти: досвід країн Східної Європи. Інноваційна педагогіка (39). 2021. с. 203-206. http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/12763

3. Сидоренко В. В. Розвиток педагогічного акмепрофесіогенезу в умовах формальної і неформальної післядипломної освіти. Теорія та методика професійно-педагогічної підготовки освітянських кадрів: акмеологічні аспекти: монографія. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова. 2018. 516 с. https://surl.li/lsyzzu

Кірова Д.О.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

РОЛЬ УНІВЕРСИТЕТІВ У ФОРМУВАННІ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Університети виступають осередками вищої освіти в Україні та відіграють дуже важливу роль у формуванні громадянської відповідальності молодого покоління. Університетське середовище має суттєвий вплив на розвиток активної громадянської позиції студентів, посилення ініціатив студентського самоврядування, розвиток волонтерства та активізацію участі молоді у місцевому самоуправлінні. Необхідно зазначити, що вища освіта – це певний простір для здійснення міжкультурного діалогу, а університети виступають майданчиками для взаєморозуміння між культурами та націями. Безперечно, вища освіта розвиває здатність до аналізу інформації, протидії маніпуляціям, розвиває критичне мислення, яке, в свою чергу, є основою демократичного суспільства.

В. Луговий, С. Сисоєва підкреслюють, що в умовах демократичних трансформацій українські заклади вищої освіти відіграють важливу роль у

розвитку критичного мислення, правової культури та активної громадянської позиції студентів [3]. У Рекомендаціях щодо формування культури академічної доброчесності у ЗВО України, які надаються Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО), зазначається, що академічна доброчесність виступає основою громадянської відповідальності в освітньому середовищі, а поширення принципів академічної доброчесності формує у здобувачів вищої освіти цінності чесності, відповідальності та справедливості – як у навчанні, так і в суспільному житті [5].

З іншого боку, досліджуючи роль університетів у формуванні громадянської відповідальності, неможливо не згадати про студентське самоврядування, яке виступає певною школою громадянського лідерства. Так, участь у студентському самоврядуванні сприяє формуванню навичок демократії, публічного управління та колективної відповідальності [4]. Це підтверджує думку В. Іваненко про те, що участь студентів у волонтерських, екологічних, правозахисних проєктах є ознакою формування активної громадянської позиції [1].

Вища освіта безперечно виступає засобом зміцнення української ідентичності та патріотизму. Так, Т. Кудіна вважає, що патріотичне виховання здіснюється через навчальні курси, волонтерство та університетські проєкти і саме такий підхід зміцнює громадянську відповідальність та єдність молоді [2]. О. Цушко підкреслює, що європейські цінності, такі як демократія, верховенство права, права людини, все активніше інтегруються в навчальні програми українських ЗВО [6].

Підсумовуючи все вищесказане, вважаємо за доречне зробити висновок, що університети в Україні виступають не лише центрами формування відповідних компетеностей, здобуття знань і професійної підготовки, а й важливими осередками формування громадянської відповідальності та активної життєвої позиції юнацтва. Університети стають майданчиками для міжкультурного діалогу, сприяють розвитку критичного мислення, правової культури,

патріотизму та демократичних цінностей здобувачів вищої освіти. Університетське життя формує у молоді стійкі уявлення про академічну доброчесність, розвиває потенціал студентського самоврядування, посилює волонтерські та соціальні ініціативи. Університети створюють належні умови для формування у молоді навичок колективної відповідальності, лідерства та здатності до участі в суспільному житті. Таким чином, вища освіта стає не тільки потужним чинником розвитку демократичного суспільства, запровадження європейських цінностей, але й сприяє зміцненню української ідентичності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Іваненко В.В. Соціальна активність студентської молоді як фактор розвитку громадянського суспільства в Україні. Гуманітарний вісник, № 47. 2021.

2. Кудіна Т.С. Патріотичне виховання студентської молоді у вищих навчальних закладах України. *Наукові записки, Серія «Педагогічні науки»*. 2023

3. Луговий В.І., Сисоєва С.О. *Громадянська освіта у вищій школі: виклики і можливості*. Вища освіта України, № 4, 2020. С.24-30.

4, Міністерство освіти і науки України (2020). *Методичні рекомендації щодо розвитку студентського самоврядування*. https://mon.gov.ua

5. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО). (2021). *Рекомендації щодо формування культури академічної доброчесності у ЗВО України*.
https://naqa.gov.ua

6. Цушко О. І. Європейський вимір громадянської освіти у вищій школі України. *Освітологічний дискурс*, №3-4, 2022. С.45-52.

Кожевникова А.В.
доцент кафедри освітології
та педагогіки мистецтва
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
Кожевников П.П.
асистент кафедри
інформатики і кібернетики
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК КЛЮЧ ДО ІНТЕГРАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ У ПІДГОТОВКУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

У сучасному освітньому просторі, що інтегрується до європейських стандартів, академічна доброчесність набуває особливої ваги як фундаментальна цінність. Адже вона є не лише етичною нормою, а й показником якості освіти, довіри до наукових результатів та професійної відповідальності. У контексті підготовки майбутніх учителів академічна доброчесність виступає ключовим чинником формування педагогічної культури, що базується на чесності, прозорості та повазі до інтелектуальної праці.

З огляду на виклики цифрової епохи – зростання обсягів інформації, доступність штучного інтелекту, ризики плагіату та формування стійких етичних орієнтирів у студентів педагогічних спеціальностей є надзвичайно актуальним.

Метою статті є теоретичне обґрунтування академічної доброчесності як ключової європейської цінності в системі професійної підготовки майбутніх учителів.

Академічна доброчесність розглядається як фундаментальна складова освітнього процесу, що формує культуру навчання, наукової діяльності та

професійної етики, її специфіку досліджували українські науковці: К. Афанасьєва, В. Банись, Б. Буяк, С. Дикань, Т. Добко, О. Думанський, О. Семеног, В. Ситцева, Л. Філіпенко, Т. Фініков, О. Штефан, О. Козак та інші [3; 4].

Вчені які розглядали питання щодо впливу європейських цінностей на суб'єктів освітнього процесу: Т. Аболіна, Н. Бондаренко, А. Бульвінський, О. Гончарова, С. Головчук, С. Горбатюк, О. Горенко, С. Золотухіна, О. Іонова, В. Кремень, А. Кудряченко, С. Лупаренко, А. Маслова, М. Пірен, Я. Чорногор та інші [1; 2]. Слід зазначити, що саме учитель має не лише дотримуватися принципів доброчесності, а й бути прикладом для учнів, формуючи в них культуру відповідального навчання на європейських цінностях. Таким чином, дослідження академічної доброчесності як європейської цінності у професійній підготовці майбутніх педагогів є актуальним та важливим кроком до забезпечення якісної, етичної та конкурентоспроможної освіти в Україні.

Ми погоджуємося із А. Масловою та О. Гончаровою, що «вчителі закладів загальної середньої освіти та викладачі закладів вищої освіти працюють єдиним фронтом, щоб забезпечити посилення єврокомпоненту у підготовці учнів та майбутніх вчителів.., оскільки якщо здобувачі освіти усвідомлять місце і роль України у європейській і світовій спільноті, опанують нові знання та смисли про цінності, ідеали, прагнення європейського демократичного суспільства, це сприятиме швидшій інтеграції України в європейський простір [1, с. 114].

І ми погоджуємося з Ю. Мосейчук, що у вищій освіті європейські цінності втілюються через академічну доброчесність, автономію закладів, студентське самоврядування та міждисциплінарний підхід. Цінності розглядаються як невід'ємний компонент навчальної та наукової діяльності, управління освітою та забезпечення її якості [2, с. 107]

Академічна доброчесність має великий вплив на якість освіти, оскільки заснована на базових цінностях, що зумовлюють поведінку всіх учасників освітнього процесу. Її фундаментальними цінностями є чесність, справедливість, довіра, повага, мужність та відповідальність. На процес

запобігання порушень академічної доброчесності впливають такі чинники, як морально-етичні норми, прагнення осіб, які пов'язані з освітнім і науковим середовищем [3].

У контексті європейських цінностей академічна доброчесність є не лише інструментом забезпечення якості освіти, а й проявом демократичної культури, що базується на повазі до прав людини, свободі думки та етичній відповідальності. Вона є невід'ємною складовою європейського освітнього простору, де дотримання академічної етики вважається критерієм зрілості освітньої системи та професійної підготовки педагогів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Маслова А., & Гончарова О. (2023). Зміцнення провідних європейських цінностей в українській педагогічній освіті в умовах війни. Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору, 91 ((II) 1), 108-116. DOI: https://doi.org/10.38014/osvita.2023.91.10

2. Мосейчук ю. Європейські цінності у системі української освіти через призму проекту EVUESS. «Young Scientist». № 2 (133). 2025. С. 105-109. DOI: https://doi.org/10.32839/2304-5809/2025-2-133-30

3. Філіпенко Л.В., Думанський О.В., Козак О.В. Академічна доброчесність в науковому та освітньому середовищі закладів освіти України: погляд крізь призму наявності штучного інтелекту. Академічні візії. Випуск 19. 2023. DOI: http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7966703

4. Шамунова К. Формування академічної доброчесності майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки до педагогічної практики: сутність і специфіка. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2020, № 10 (104). С. 301-314. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/opac/search.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/pednauk%5F2020%5F10%5F33%2Epdf

Кривонос І.А.
Таврійський державний
агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

INTEGRATION OF EUROPEAN APPROACHES TO IMPLEMENTING SUSTAINABLE DEVELOPMENT PRINCIPLES IN UKRAINIAN EDUCATION THROUGH TEACHING ENGLISH TO STUDENTS AT AGRICULTURAL UNIVERSITIES

The modern Ukrainian higher education system is actively integrating into the European Higher Education Area and is focused on implementing the UN Sustainable Development Goals. Ukrainian universities, gradually joining European educational initiatives, are becoming platforms for the development of a sustainable society that meets European values and strategic goals for human development. European dimensions of sustainable development require a combination of environmental, economic, and social responsibility in educational institutions, which requires new approaches to training specialists in all sectors, particularly agriculture one.

An important component of these processes is education for sustainable development, which develops students' competencies necessary for life and work in a rapidly changing world. At agrotechnology universities, such education combines professional knowledge with an understanding of global environmental issues, including climate change, sustainable use of natural resources, food security, and the green economy.

Applying European experience, particularly the EU Green Deal, Erasmus+, and Horizon Europe initiatives, opens up opportunities for Ukrainian universities to develop students' green competencies, create joint curricula, and facilitate the international mobility of young people. This contributes to strengthening the competitiveness of Ukrainian higher education and its alignment with European quality standards.

Therefore, the European dimensions of sustainable development in Ukrainian

higher education entail not only the integration of environmental principles into curricula but also the development of a new educational culture focused on responsibility, innovation, and partnership. For agricultural universities, this means training specialists capable of thinking globally and locally, applying principles of sustainability in production, research, and everyday life.

Teaching English for Professional Purposes (ESP) plays a significant role in this process, as English is the language of international scientific communication, innovation exchange, and participation in international sustainable development projects. Through English-language courses, students can develop European values, an environmental mindset, and a willingness to engage in intercultural interaction. Modern European approaches to language education, particularly within the Common European Framework of Reference for Languages (CEFR), emphasise the development of communication skills in professional and interdisciplinary environments that meet the needs of a sustainable agricultural sector [1, p. 33]. For students of agricultural specialities, learning English becomes a means of accessing innovative technologies, international research, exchange programmes and environmentally-oriented farming practices.

The integration of European approaches into English language teaching is implemented through the environmentalisation of teaching materials — the inclusion of topics such as the green economy, climate change, biodiversity, land surveying, EU environmental standards, and energy efficiency in agriculture [2]. Such content shapes students' environmental awareness and understanding of their role in achieving the Sustainable Development Goals (SDGs), especially Goal 4 'Quality Education' and Goal 12 'Responsible Consumption and Production' [3, p. 41].

In addition, the use of CLIL (Content and Language Integrated Learning) technology makes it possible to combine English language learning with professional disciplines (agroecology, agricultural technology, agricultural product marketing). This is in line with the European concept of competence-based learning, where knowledge of a foreign language is seen as a key tool for sustainable professional

development [4, p. 128].

Particular attention is paid to the development of language and communication skills focused on sustainable development of rural areas, adaptation to climate change, and participation in international scientific projects. English teachers at agricultural universities in Ukraine actively use European methods - project-based learning, discussions, case studies, role-playing games - which develop not only students' language skills, but also their environmental responsibility and social activism.

Thus, teaching English in Ukrainian agricultural universities is becoming an important element in implementing European approaches to sustainable development in education. It contributes to the training of a new generation of specialists open to international collaboration, innovation, and sustainable management.

REFERENCES

1. Council of Europe. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment – Companion Volume. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2020. – 224 p.

2. Lemeshchenko-Lagoda V. English for Ecology: study guide / V. Lemeshchenko-Lagoda, I. Kryvonos, V. Skyba; TSATU. Запоріжжя; ТДАТУ, 2025. 327 с.

3. United Nations. Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development. – New York: UN, 2015. – 41 p.

4. Marsh D., Coyle D. *Content and Language Integrated Learning (CLIL): A Framework for Implementation.* Cambridge: Cambridge University Press, 2019. 210 p. URL: https://assets.cambridge.org/97805211/30219/excerpt/9780521130219_excerpt.pdf (дата звернення: 16.10.2025).

Куницька А.О.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ПРОФЕСІЙНЕ ВИГОРАННЯ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

В умовах сьогодення та постійних викликів війни педагоги в Україні працюють на межі своїх психологічних можливостей. В наукових колах точаться дискусії щодо фізичного та психологічного благополуччя викладачів закладів вищої освіти (ЗВО), але це питання залишається недостатньо розкритим та дослідженим. Зміни, які постійно відбуваються в українській системі освіти, впливають на стабільність психологічного стану викладачів. Подолання постійних викликів та робота в умовах невизначеності вимагають від педагогів постійного перебування у стані готовності. Саме такі ситуації стають причинами професійного вигорання викладачів.

А. Шулдик під професійним вигоранням розуміє процес поступового зниження рівня ефективності фізичної, пізнавальної й емоційної сфер людини. Автор вважає, що найбільш схильні до професійного вигорання викладачі, які характеризуються високою педантичністю, демонстративністю, посиленою здатністю до емпатії, песимізмом. Вони є емоційно нестійкими та демонструють схильність до тривожності й депресії чи агресії [3].

Проте, з точки зору Л. Миронової та В. Ульянової, професійне вигорання не є прямо пропорційним таким факторам, як довгий стаж роботи, вік або зовнішня результативність у професійній сфері. Синдром може виникати у великої кількості представників професії, оскільки саме вони активно взаємодіють з суспільством, саме у педагогів на перше місце виходить високий ступінь відповідальності за виконувану роботу [1, с.29].

На нашу думку, професійне вигорання викладача закладу вищої освіти – це складний психологічний та соціальний феномен, що виникає внаслідок тривалого емоційного, інтелектуального та комунікативного навантаження,

характерного для освітньої діяльності. Цей стан супроводжується зниженням мотивації, професійної ефективності й задоволення від роботи. Професійне вигорання не відбувається раптово, це поступовий процес, який є індивідуальним для кожного окремого педагога. Цей стан часто проявляється у відчутті байдужості, втрати сенсу діяльності, негативізму щодо студентів чи колег.

Серед причин, які можуть викликати професійне вигорання, можна назвати **високе емоційне навантаження**, адже робота педагога пов'язана з постійним спілкуванням із великою кількістю студентів та колег. Окрім того, діяльність педагога характеризується **інтенсивністю та багатозадачністю, оскільки від них вимагається** поєднання викладання, наукової роботи, адміністративних обов'язків. Не можливо не зазначити такі чинники професійного вигорання, як н**едостатнє матеріальне та соціальне визнання,** к**онфлікти в академічному середовищі**, висока конкуренція, н**изька автономія** у прийнятті рішень через бюрократичні обмеження. Серед основних **симптомів найбільш поширеними є** апатія, дратівливість, відчуття безпорадності, постійна втома, порушення сну, головні болі, зниження концентрації уваги, втрата інтересу до саморозвитку, уникання контактів зі студентами й колегами.

М. Мирончук вважає, що попередження професійного вигорання викладача потребує дії цілої низки організаційних, індивідуальних та професійних чинників. На думку автора, однією з умов професійної ефективності викладачів є комплексна програма, спрямована на формування у педагогів відповідної мотивації, знань, умінь з організації й упорядкування власної особистості, життєдіяльності та професійної діяльності, що має за мету збереження власного здоров'я і професійного довголіття [2].

На нашу думку, подолання наслідків професійного вигорання може здійснюватися на декількох рівнях. Так, індивідуальний рівень передбачає розвиток емоційного інтелекту, формування ефективного тайм-менеджменту, наявність регулярного та повноцінного відпочинку, будь-яка фізична

активність. На організаційному рівні дієми є наступні шляхи: створення сприятливого психологічного клімату, зменшення бюрократичного тиску, підтримка викладачів у професійному розвитку. Соціальний рівень подолання професійного вигорання реалізується через належне матеріальне стимулювання, визнання значущості викладацької праці.

Роблячи висновок, треба зауважити, що професійне вигорання викладачів закладів вищої освіти в умовах сучасних суспільних трансформацій та війни в Україні, постає однією з ключових проблем освітньої сфери. Воно зумовлене високим емоційним, інтелектуальним і комунікативним навантаженням, браком соціального та матеріального визнання, а також роботою в умовах постійної невизначеності й психологічного тиску. Вигорання проявляється у поступовій втраті мотивації, зниженні професійної ефективності, апатії та погіршенні психофізичного здоров'я викладачів, що негативно позначається на якості освітнього процесу й стабільності академічного середовища. Подолання цієї проблеми можливе лише за умови комплексного підходу: поєднання індивідуальних стратегій саморегуляції з організаційною підтримкою у закладах освіти та належним суспільним і державним визнанням ролі викладача.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Миронова Л., Ульянова В. Дослідження професійного та емоційного вигорання викладачів в університетському середовищі. *Актуальні питання лінгвістики та методики викладання іноземних мов*: зб. матеріалів IX міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої пам'яті доктора педагогічних наук, професора В.Л. Скалкіна (12 квітня 2024 року). Одеса: Олді+, 2024. С.26-30.

2. Мирончук Н.М. Професійне вигорання викладача вищої школи: чинники, ознаки, способи протидії. *Теоретичні і методичні засади розвитку і самовдосконалення особистості педагога-новатора в контексті модернізації нової української школи*: зб. наук.-метод. праць / за ред. О.А. Дубасенюк. – Житомир: Вид-во Євенок О.О., 2017. – С. 62-67.

3. Шулдик А.В. Професійне вигорання викладачів вищої школи. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія : Психологічні науки. Вип 1(1) 2017. С. 138-142.

Майоренко Т.О.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

CENTRAL RADA: THE PATH TO UKRAINIAN STATEHOOD IN THE CONTEXT OF THE UKRAINIAN REVOLUTION OF 1917–1918

Between 1917 and 1921, the Ukrainian people experienced extremely complex, yet simultaneously decisive events for the future of the state and society. At the beginning of 1917, the domestic political situation in Ukraine was marked by growing national liberation aspirations, which emerged as a reaction to revolutionary processes in the Russian Empire. During this period, the struggle for Ukrainian statehood unfolded, gradually evolving from ideas of autonomy to the pursuit of full independence, while the political arena became a field of competition among various parties and movements. Nationalization emerged as an important political instrument, seen as a path to restoring the economy, politics, and social sphere damaged by war and popular uprisings, as well as a means of transitioning from the concept of autonomy or federation to the recognition of the necessity of independent statehood [3, p. 46].

The events of 1917–1921 were a nationwide phenomenon: the national movement developed, Ukrainian governing bodies, political parties, and public organizations were formed and operated, and culture was revived [1, p. 149]. The February Revolution in Russia became the impetus for the Ukrainian Revolution, driven by Ukraine's dependent status and the great-power politics of Russia and Austria-Hungary, the difficult social conditions of the majority of the population, unresolved agrarian issues, the lack of social protection for workers, as well as the

growth and organizational formation of the national liberation movement. The immediate catalyst was World War I, which exacerbated internal problems in the warring states, weakened and ultimately destroyed the Russian and Austro-Hungarian empires, opening a historical opportunity for Ukrainians to fight for their own statehood.

On March 4 (17), 1917, in Kyiv, at the Ukrainian Club “Rodyna” on Volodymyrska Street, 42, representatives of Ukrainian political parties, military personnel, workers, clergy, cooperatives, students, and various cultural and public societies (Ukrainian Scientific Society, Ukrainian Pedagogical Society, Society of Ukrainian Technicians and Agronomists, among others) officially proclaimed the establishment of the Ukrainian Central Rada. Mykhailo Hrushevsky was elected as its chairman in absentia, temporarily represented by Volodymyr Naumenko, while Dmytro Antonovych and Dmytro Doroshenko became deputy chairmen [3, p. 48].

On March 22, 1917, the Ukrainian Central Rada issued its first appeal, "To the Ukrainian People," and after Mykhailo Hrushevsky assumed leadership on March 27, it became a genuine active center of the Ukrainian national movement. However, it was only with the convocation of the All-Ukrainian National Congress that the UCR acquired the characteristics of a parliament, with 150 delegates representing political parties, professional and cultural organizations, and guberniyas. At this congress, a new presidium was elected: M. Hrushevsky as chairman, with S. Yefremov and V. Vynnychenko as his deputies [2, p. 109].

During the era of the Ukrainian Central Rada, the main sources of law in Ukraine were its universals and the Constitution of the Ukrainian People’s Republic (UPR). The creation of the Central Rada marked the starting point for the restoration of Ukrainian state-building amid the national-democratic revolution. The Ukrainian Central Rada gradually transformed from a socio-political center into the highest organ of state power. The most important achievement of the first phase of the revolution was the proclamation of the Ukrainian People’s Republic and the elevation of its state status to that of a "self-sufficient, independent, free, sovereign state of the Ukrainian people."

The activities of the Ukrainian Central Rada, established in March 1917, focused primarily on resolving the national question and achieving autonomy for Ukraine. Political parties within the Rada consciously avoided addressing socio-economic issues for a long time due to substantial differences in their positions. This tactic gradually reduced the Rada's influence over the working classes, who, while supporting the idea of national liberation, simultaneously expected the revolution to improve material conditions, implement agrarian reform, and address other social and economic issues.

Mistakes in state-building and socio-economic policy caused public disillusionment, which the Bolsheviks exploited. By early 1918, two governments claiming to represent the Ukrainian people existed on the territory of the UPR, leading to a "war of decrees" and open armed confrontation.

Under these circumstances, on January 9 (22), 1918, the Central Rada adopted its final – IV Universal, declaring the full independence of the Ukrainian People's Republic.

The personnel policy of the UCR also had its peculiarities. The main criteria for selecting officials were social background and membership in Ukrainian socialist parties. This led to the dismissal of a significant number of experienced officials and intensified staff outflow due to low salaries. As a result, the government was unable to establish an effective state apparatus, contributing to the Ukrainian crisis.

In the summer of 1917, after the creation of a constitutional commission headed by M. Hrushevsky, work began on the text of the Constitution. According to the Fourth Universal, it was to be adopted by the All-Ukrainian Constituent Assembly. However, due to historical developments, the UPR Constitution ("Statute on the State System, Rights, and Freedoms of the UPR") was adopted by the Central Rada itself on April 29, 1918. The document consisted of eight sections and 83 articles [3, p. 93].

The Constitution never came into effect due to the Hetman coup on April 29, 1918. Nevertheless, its drafting and adoption represented an important step in the development of Ukrainian statehood, as the document confirmed the restoration of statehood and reflected democratic and humanitarian ideas forming the basis of a just

social order.

The foreign policy of the Central Rada faced numerous difficulties, including the complex international situation during World War I, the lack of a consolidated attitude toward Ukraine from European states, and internal contradictions. Despite certain successes in establishing contacts and attempts to gain international recognition, the Rada was unable to secure stable independence for Ukraine at that time.

On April 29, 1918, the Central Rada adopted the UPR Constitution and elected M. S. Hrushevsky as president. However, on the same day, with the support of the German-Austrian command, the Ukrainian Party of Farmers-Democrats and the Union of Landowners declared General Pavlo Skoropadsky Hetman of Ukraine at their congress. His supporters took control of key points in Kyiv without resistance, and thus the Central Rada ceased to exist [2, p. 127].

The era of the Central Rada was the brightest phase of the Ukrainian Revolution of 1917–1921. It was the UCR that initiated the restoration of Ukrainian statehood and led the state-building process following the February Revolution of 1917 in the Russian Empire. From April of that year, the Central Rada functioned as a kind of Ukrainian parliament, defending the rights of the Ukrainian people and national minorities residing in Ukraine.

Despite its defeat, the activities of the Central Rada had enormous historical significance:

- It elevated the idea of Ukrainian statehood to a qualitatively new level;
- It gained broad support among various social strata;
- It realized the centuries-old aspirations of Ukrainians for freedom and independence;
- Its struggle and heroic examples became a foundation for future generations who eventually achieved Ukrainian independence.

Thus, even despite its defeat, the era of the Central Rada remains an important stage in the formation of Ukrainian national consciousness and statehood.

REFERENCES

1. Винниченко В. Відродження нації. Частина 1. Київ – Відень, 1920. 348 с.

2. Політична історія України XX століття : у 6 т. / ред. кол: І.Ф. Курас(відп. ред.). Київ, 2003. Т.2.

3. Турченко Ф.Г. Новітня історія України. Частина перша. 1914 – 1939: підручник для 10-го кл. загальноосвітніх навчальних закладів. Київ : Генеза, 2003. – 352 с.

Маліновська А.П.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОСВІТНІ ОНЛАЙН-ПЛАТФОРМИ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У СТАРШІЙ ПРОФІЛЬНІЙ ШКОЛІ

У сучасні часи методики навчання у старшій школі не стоять на місці та прогресують завдяки цифровому забезпеченню. Викладання іноземних мов також відповідає сучасним тенденціям - інформаційні технології є одними із основних чинників підвищення ефективності навчального процесу[1]. Особливу та рішаючу роль у цьому займають європейські освітні онлайн-платформи, які надають учням старшої профільної школи нові можливості для вдосконалення та розширення мовних компетентностей.

Головна мета цієї роботи – визначити переваги використання європейських онлайн-платформ для навчання іноземної мови у старшій школі, окреслити труднощі впровадження, а також запропонувати рекомендації для вчителів іноземних мов щодо ефективного використання у старшій профільній школі.

Науковці зазначають (Пічугін В., Панфілов А., Волкова О.), що впровадження онлайн-платформ у навчання значно покращує ефективність вивчення іноземних мов. Також, дослідження виявили підвищення рівня аудіювання та

читання при роботі з Moodle та ATutor [5]. Масові відкриті онлайн-курси (MOOCs) демонструють здатність забезпечувати не лише доступ до матеріалів, але й активну взаємодію між учасниками [2]. В Україні в умовах пандемії онлайн-платформи стали необхідним засобом підтримки якості навчання. Також, можна сказати, що вони стали справжнім порятунком для середньої освіти. Онлайн-платформи продемонстрували свою ефективність при належній організації [3]. Проєкт LFLO (Learning Foreign Languages Online) забезпечує відкриті ресурси та інструменти для самостійного вивчення мов [4]. Цей проєкт також прагне підтримати здобувачів, надаючи рекомендації щодо ефективного використання цих ресурсів. Ці рекомендації будуть представлені у формі електронного курсу, розробленого, щоб допомогти учням орієнтуватися на веб-сайті та використовувати доступні їм ресурси. Кожен хто вивчає мови, має можливість контролювати свій навчальний процес та самостійно вдосконалювати свої мовні навички.

Європейські освітні онлайн-платформи мають великий потенціал для української старшої школи. Вони профілюють процес навчання індивідуально під кожного учня та його потреби, підвищують мотивацію здобувачів, формують навички самостійної роботи та надають можливості для розвитку комунікаційних здібностей. Освітні онлайн-платформи є посередниками між здобувачами та носіями іноземної мови, а результатом є досвід використання повсякденного мовлення. Однією із найважливіших переваг онлайн платформ є можливість підлаштування процесу освіти до потреб і рівня знань кожного учня. Такі платформи, як Moodle чи EdX, дозволяють вчителям створювати інноваційні навчальні фрагменти, що містять мультимедійні засоби, практичні вправи, онлайн-тестування та чати для дискусій. Також їхнє впровадження безперечно залежить від технічного забезпечення навчальних закладів, рівня цифрових знань вчителів та учнів, а також методичних посібників.

Великий потенціал мають міксовані моделі навчання, які містять традиційні методи викладання, але використовують онлайн платформи. Такий

метод дозволяє систематизувати навчальний процес, налагодити ефективність роботи на уроці та поза школою. Використання європейських освітніх платформ у тандемі з державними освітніми стандартами покращує підготовку учнів до складання державних та міжнародних іспитів (TOEFL, IELTS, Cambridge Exams).

Підсумовуючи все вищезазначене, можна сказати, що впровадження європейського досвіду використання онлайн-платформ у навчанні іноземних мов у старшій профільній школі сприятиме підвищенню якості освіти та забезпечить учнів старшої школи необхідними знаннями для участі у загально-освітньому й професійному середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інноваційна педагогіка. Роль інтерактивних платформ у вивченні іноземних мов. Випуск 44, т. 2, 2022.

2. Bárcena E., Read T., Martín-Monje E., Castrillo E. Researching Massive Open Online Courses for Language Teaching and Learning. *ReCALL* (Cambridge), 2021

3. Grytsiak L., Khlopchyk V. Using online learning platforms for remote foreign language teaching during the COVID-19 Pandemic. *European Humanities Studies: State and Society,* 2021.

4. LFLO Project. Learning Foreign Languages Online. Eurospeak Academic Projects, 2023.

5. Pichugin V., Panfilov A., Volkova E. The effectiveness of online learning platforms in foreign language teaching. *World Journal on Educational Technology: Current Issues,* 2022.

Марусяк О.Є.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

РОЗВИТОК SOFT SKILLS ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Сучасний глаболізований світ та ринок праці, який постійно розвивається, підвищена конкуренція та швидкий темп розвитку економіки вимагають від випускників закладів вищої освіти не лише фахових знань та навичок (hard skills), але й наявності розвинених гнучких навичок (soft skills), які виступають запорукою успішного здійснення професійної діяльності та спілкування в колі колег. На сьогоднішній день існує конкуренція між закладами вищої освіти, які готують фахівців однієї галузі, тому університети постійно прагнуть підвишувати рівень освітніх послуг, які вони надають здобувачам. Необхідно зазначити, що викладання іноземної мови у закладах вищої освіти має значний потенціал для розвитку гнучких навичок, оскільки передбачає активну інтеракцію, вирішення проблемних ситуацій та міжкультурну комунікацію.

Т. Купцова та І. Колієва вважають, що вивчення англійської мови як мови глобального спілкування тісно пов'язано з розвитком soft skills, що є одним із викликів сьогодення. Науковиці підкреслюють, що розробка та опрацювання ефективних стратегій програм навчання soft skills у будь-якій сфері може сприяти соціальним змінам у суспільстві в цілому, підвищувати конкурентну перевагу компаній на ринку праці, а також сприяти просуванню по кар'єрних сходах самих працівників [2, с. 153].

В процесі опанування іноземної мови на освітньому рівні Бакалавр здобувачі вищої освіти мають змогу розвинути гнучкі навички. Перш за все, це вміння ефективної комунікації, а саме уміння слухати, чітко висловлювати думку, вести продуктивну дискусію. Окрім того, більшість завдань з освітнього компоненту «Іноземна мова» у ЗВО спрямовані на розвиток критичного та

аналітичного мислення. Саме на це орієнтовані вправи на аналіз автентичних текстів, дискусії та дебати на різні теми. Безперечно, завдання, які виконують студенти, мають розвивати їх креативність, цього можна досягти через створення презентацій, проєктів, розробку сценаріїв рольових ігор та їх проведення. Більшість текстів, які пропонуються у вітчизняних та автентичних підручниках з іноземної мови, спрямовані на розвиток міжкультурної компетентності, а саме розуміння культурних відмінностей, формування толерантного ставлення до культури та традицій інших країн.

Виконуючи завдання з іноземної мови, здобувачі вищої освіти часто працюють у парах та групах, реалізують групові проєкти, що призводить до розвитку таких гучких навичок, як командна робота та лідерство. Не менш важливим є розвиток емоційного інтелекту, а саме вміння співпереживати, підтримувати, правильно реагувати в комунікації. Окремо необхідно зазначити такі soft skills, як тайм-менеджмент та самоорганізація, їх розвиток можливий через виконання завдань, для яких відводиться певний проміжок часу, якого необхідно дотримуватися, наприклад, підготовка до виступів, де важливо правильно розрахувати час.

Т. Єременко виділяє вміння готувати та робити презентацію як необхідний soft skill для здобувачів магістерського рівня освіти, а презентацію англійською мовою для магістрантів немовних спеціальностей – як навичку, що потребує спеціальної підготовки. Авторка наголошує на необхідності надання здобувачам вищої освіти детальної інструкції з використання англомовних кліше під час презентації в залежності від її змістових частин, а також порад щодо реалізації ефективної презентації [1, с. 9].

Таким чином, розвиток soft skills у здобувачів вищої освіти є невід'ємною складовою якісної професійної підготовки сучасних фахівців. В умовах глобалізованого світу та високої конкуренції на ринку праці саме гнучкі навички забезпечують ефективну професійну діяльність, успішну інтеграцію у міжнародне середовище та кар'єрне зростання. Таким чином, викладання

іноземної мови у закладах вищої освіти виступає потужним інструментом формування таких навичок, оскільки воно інтегрує комунікацію, критичне мислення, креативність, міжкультурну компетентність, емоційний інтелект, командну роботу та самоорганізацію. Виконання студентами різноманітних інтерактивних завдань, підготовка проєктів і презентацій сприяє не лише вдосконаленню мовних умінь, а й становленню конкурентоспроможних особистостей, здатних відповідати на виклики сучасності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Єременко Т. Розвиток навичок soft skills у здобувачів магістерського рівня освіти: презентація англійською мовою. *Актуальні питання лінгвістики та методики викладання іноземних мов*: зб. матеріалів IX міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої пам'яті доктора педагогічних наук, професора В.Л. Скалкіна (12 квітня 2024 року). Одеса: Олді+, 2024. С.7-9.

2. Купцова Т.А., Колієва І.А. Особливості розвитку soft skills у процесі вивчення іноземної мови в умовах глобальних викликів століття. *Закарпатські філологічні студії*. Випуск 24. Том 1. 2022. С.149-154

Митяй Б. І.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Інтеграція української вищої освіти до Європейського освітнього простору зумовлює необхідність модернізації методів викладання іноземних мов. Компетентнісний підхід забезпечує орієнтацію навчання на розвиток здатності студента застосовувати знання та навички у практичних, комунікативних і професійних ситуаціях. Проблема створення педагогічних умов, що гарантують ефективність цього підходу, потребує системного наукового обґрунтування. Актуальність проблеми зумовлена потребою у визначенні педагогічних умов,

які забезпечують результативну імплементацію компетентнісного підходу саме у процесі викладання іноземних мов. Йдеться про створення освітнього середовища, у якому студенти здобувають не лише лінгвістичні знання, а й формують комунікативну, соціокультурну, стратегічну та професійну компетентності, що відповідають вимогам сучасного ринку праці та стандартам Ради Європи (CEFR).

Теоретичні аспекти компетентнісного підходу розкрито у працях Дж. Равена, Дж. Делора, О. Пометун, Н. Бібік, О. Онопрієнка, В. Кременя. У галузі методики викладання іноземних мов компетентнісний підхід досліджували С. Ніколаєва, Н. Скляренко, О. Тарнопольський, Т. Костенко та ін. Водночас питання педагогічних умов ефективної реалізації компетентнісного підходу у мовній освіті потребує подальшого наукового опрацювання.

Метою розвідки є обґрунтування педагогічних умов, що забезпечують ефективну імплементацію компетентнісного підходу при викладанні іноземної мови у вищій школі України.

Для досягнення поставленої мети використано теоретичні методи (аналіз, синтез, систематизація, порівняння, моделювання педагогічних умов) та емпіричні (спостереження за освітнім процесом).

Як слушно зауважив В. Кремень, «Якісна освіта – людиноцентрована освіта, що дає змогу враховувати сутнісні індивідуальні характеристики, розкривати та розвивати задатки й обдарування кожної дитини і на цій основі забезпечувати максимальну реалізацію її потенціалу, формувати професійно компетентну й кваліфікаційно конкурентну особистість» [2, с. 14].

Педагогічні умови ефективної імплементації компетентнісного підходу охоплюють кілька взаємопов’язаних складників. По-перше, це оновлення змісту навчання іноземних мов з урахуванням очікуваних результатів освіти та формування ключових компетентностей. По-друге, використання інтерактивних методів навчання, які активізують комунікативну діяльність студентів: проєктна робота, дебати, рольові ігри, аналіз міжкультурних кейсів.

По-третє, важливою умовою є підготовка викладача нового типу — фасилітатора, який організовує навчальний процес на засадах партнерства та співпраці. Значущим є також інтеграція цифрових технологій у процес навчання (використання онлайн-платформ, мультимедійних ресурсів, систем дистанційної підтримки). Нарешті, створення мотиваційного освітнього середовища, що забезпечує академічну доброчесність, самооцінювання результатів і розвиток автономії студента, є обов'язковою умовою успіху.

Очікувані результати реалізації окреслених педагогічних умов полягають у підвищенні ефективності навчання іноземних мов, формуванні у студентів комплексу комунікативних, соціокультурних і цифрових компетентностей, а також у гармонізації української мовної освіти з європейськими стандартами якості (ESG, CEFR). Такий підхід сприятиме підготовці конкурентоспроможних фахівців, здатних до професійної мобільності, міжкультурної комунікації та безперервного особистісного розвитку.

Висновки. Ефективна імплементація компетентнісного підходу у викладанні іноземних мов у вищих навчальних закладах України потребує комплексного поєднання змістових, методичних, організаційних та мотиваційних умов. Застосування інтерактивних і цифрових технологій, професійна підготовка викладачів і створення мотивувального освітнього середовища сприяють формуванню компетентного, конкурентоспроможного фахівця.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / за заг. ред. О. В. Овчарук. Київ: К.І.С., 2004. С. 46–54.

2. Кремень В. Г. Проблеми якості української освіти в контексті сучасних цивілізаційних змін. Європейські педагогічні студії. 2015. Вип. 5-6. С. 12-22. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/epc_2015_5-6_4

3. Онопрієнко О. В. Концептуальні засади компетентнісного підходу в сучасній освіті. Шлях освіти. 2007. № 4. С. 32 – 37.

4. Пометун О. І. Дискусія українських пе дагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті / О. І. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті. Світовий підхід та українські перспективи / під заг. ред. О. В. Овчарук. К., 2004. – 111 с.

5. CEFR: Council of Europe. *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001.

Мільчевська Г.С.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ТА ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ

У сучасному глобалізованому суспільстві, коли Україна перебуває на шляху євроінтеграції, питання формування особистості здобувача вищої освіти тісно пов’язане із засвоєнням соціальної відповідальності та європейських цінностей. Інтеграція української системи освіти в європейський освітній простір стимулює необхідність розвитку особистості здобувача вищої освіти в контексті європейських цінностей. Тому особлива увага приділяється вихованню покоління, здатного не лише здобувати знання, а й застосовувати їх у суспільно корисній діяльності.

Необхідно зазначити, що європейські цінності включають в себе демократію, свободу, рівність, повагу до прав людини, толерантність, міжкультурний діалог та верховенство права. Саме вони виступають тими орієнтирами, які визначають морально-етичну основу виховання молоді. Засвоєння цих принципів відбувається під час навчання здобувачів у закладах

вищої освіти та сприяє формуванню активного громадянина, здатного до відповідальної поведінки та інтеграції в європейське співтовариство.

Так, Л. Підкамінна, аналізуючи особливості ціннісно орієнтованого навчання в українських ЗВО як способу формування європейських цінностей засобами міждисциплінарних інтеграцій, підкреслює, що ціннісні орієнтації – це відносно стійка система спрямованості інтересів і потреб особистості на певну ієрархію життєвих цінностей, схильність у наданні переваги певним подіям у різних життєвих ситуаціях, спосіб розрізнення особистісних явищ і об’єктів за рівнем значущості для людини [2, с.106].

О. Бульвінська вказує на необхідність застосування загальноетичного підходу до соціальної відповідальності університетів як добровільного зобов'язання нести відповідальність за наслідки своєї діяльності у всіх сферах. Авторка наголошує на можливості кожного закладу вищої освіти у рамках автономії вибирати механізми реалізації соціальної відповідальності відповідно до своєї місії, цінностей та стратегії розвитку [1].

В. Поліщук визначає соціальну відповідальність як інтегроване новоутворення у структурі особистості фахівця, що характеризує його соціально-професійну й особистісну сутність і проявляється у спроможності робити усвідомлений і обґрунтований вибір професійних дій, вчинків і здатності й готовності нести відповідальність за їх результативність [3, с.283].

Ми вважаємо, що соціальна відповідальність виступає важливим чинником професійного та особистісного становлення здобувачів вищої освіти. Соціально відповідальні молоді люди усвідомлюють наслідки власних дій, готові брати участь у вирішенні суспільних проблем, мають розвинену громадянську позицію, займаються волонтерською діяльністю, є екологічно свідомими громадянами, які прагнуть до сталого розвитку.

Безперечно важливим на сьогоднішній день є інтеграція соціальної відповідальності та європейських цінностей у навчально-виховний процес закладів вищої освіти. Це дозволяє розвивати критичне мислення,

ініціативність і креативність здобувачів вищої освіти; сприяє формуванню здатності до міжкультурної комунікації та співпраці; виховує повагу до різноманіття та прагнення до соціальної справедливості; готує майбутніх фахівців до виконання професійних обов'язків у контексті європейських стандартів. Таким чином, поєднання соціальної відповідальності та європейських цінностей у вихованні студентів забезпечує гармонійний розвиток особистості, сприяє підвищенню якості освіти та посиленню євроінтеграційних процесів.

Отже, соціальна відповідальність та європейські цінності виступають ключовими чинниками у формуванні особистості здобувача вищої освіти. Вони сприяють розвитку громадянської активності, критичного мислення, міжкультурної взаємодії та готовності до суспільно корисної діяльності. Упровадження цих принципів у навчально-виховний процес українських закладів вищої освіти забезпечує формування гармонійної, конкурентоспроможної та соціально свідомої особистості, здатної до інтеграції в європейський простір і активної участі в розбудові демократичного суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бульвінська О. Соціальна відповідальність університетів в умовах інституційної автономії під час війни та повоєнного відновлення України: кращі практики. *Політика та механізми реалізації соціальної відповідальності університетів України в умовах війни та під час повоєнного відновлення.* 2024. С.111-124.

2. Підкамінна Л. Ціннісно орієнтоване навчання в українських ЗВО: європейські цінності та міждисциплінарні зв'язки. *Європейські цінності в українській освіті: виклики та перспективи : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції* (Запоріжжя, 28–29 травня 2021 року) / за ред. О. Тупахіної. – Запоріжжя : Видавничий дім «Гельветика», 2021. – С.106-108.

3. Полішук В. Формування соціальної відповідальності у майбутніх фахівців соціальної роботи: системний підхід. Соціальна робота та соціальна освіта. 2022. Вип 2(9). С.281-288.

Мірзоєва Г. А.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРАКТИКИ ВИКОРИСТАННЯ ДИСТАНЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

«Those who cannot change their minds cannot change anything».
Bernard Show

Сучасна європейська освіта активно інтегрує дистанційні освітні технології у процес вивчення іноземних мов, зокрема англійської, що відповідає тенденціям цифровізації суспільства та потребам глобалізованого світу. Практики, що формуються у країнах Європейського Союзу, сьогодні стають орієнтиром для української системи освіти, яка перебуває на етапі модернізації та інтеграції до європейського освітнього простору.

Як свідчить аналіз науково-методичної літератури з тематики дослідження, окресленою проблемою цікавиться велика кількість як зарубіжних (Y. Punie, C. Redecker), так і вітчизняних дослідників (Б. Буленок, В. Шевченко, Ж. Оксенюк, С. Коваленко, Т. Цепко). Проте, вважаємо, що у вітчизняних джерелах зазначена тема є висвітленою недостатньо. Саме тому **метою** цієї **публікації** є висвітлення європейських практик використання дистанційних освітніх технологій у навчанні англійської мови.

Одним із найпоширеніших напрямів є використання платформ дистанційного навчання, таких як Moodle, Google Classroom, Blackboard, Edmodo. Вони забезпечують доступність освітніх матеріалів, можливість асинхронного і синхронного навчання, а також інтерактивність завдяки тестам, відеозв’язку, дискусійним форумам [4]. Європейський досвід демонструє ефективність

впровадження моделі «blended learning» (змішане навчання), яка поєднує традиційні методи викладання з онлайн-інструментами, підвищуючи якість навчального процесу та рівень мотивації студентів [3, с. 54].

У багатьох країнах Європи (Німеччина, Фінляндія, Естонія, Нідерланди) пріоритетним є розвиток цифрової грамотності як ключової компетентності XXI століття. Вивчення англійської мови через цифрові освітні ресурси поєднується з розвитком критичного мислення, навичок самостійного навчання та міжкультурної комунікації. Важливою складовою є метод CLIL (Content and Language Integrated Learning), який активно застосовується в університетах та школах, дозволяючи інтегрувати вивчення мови з опануванням профільних дисциплін [2]. Дистанційні формати роблять цей метод більш доступним і ефективним.

Європейські освітні практики акцентують увагу на індивідуалізації навчання. Використання мобільних застосунків (Duolingo, Memrise, Quizlet), відеоплатформ (YouTube, BBC Learning English, TED-Ed), інтерактивних симуляцій та ігрових сервісів сприяє підвищенню мотивації здобувачів освіти різного віку [5] . У країнах Скандинавії та Балтії активно розвиваються моделі персоналізованого навчання, де студенти отримують можливість будувати індивідуальну освітню траєкторію, що особливо актуально в умовах дистанційного навчання.

Важливим чинником є також участь освітніх закладів у міжнародних програмах, зокрема Erasmus+, eTwinning, які передбачають використання дистанційних технологій для міжкультурного спілкування, обміну досвідом та створення спільних навчальних продуктів [1]. Такі практики допомагають студентам і викладачам долучатися до європейського академічного простору, розширюючи їхні професійні та культурні горизонти.

В Україні інтеграція європейських практик дистанційного навчання англійської мови відбувається через впровадження освітніх проєктів, модернізацію навчальних програм, а також використання відкритих онлайн-

курсів (MOOCs). Серед актуальних викликів – необхідність забезпечення технічної інфраструктури, підвищення цифрової компетентності вчителів та студентів, створення якісного навчального контенту українською та англійською мовами.

Висновки. Отже, європейський досвід доводить, що дистанційні освітні технології є ефективним інструментом підвищення якості навчання англійської мови, розвитку ключових компетентностей та забезпечення академічної мобільності. Для України важливо не лише переймати ці практики, а й адаптувати їх до національного контексту, враховуючи освітні традиції, потреби учнів і викладачів, а також стратегічні цілі інтеграції до Європейського Союзу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. European Commission. Erasmus+ Programme Guide. Brussels: EU, 2023.

2. Marsh, D., Coyle, D. Content and Language Integrated Learning. Cambridge: CUP, 2010.

3. Redecker, C., Punie, Y. European Framework for the Digital Competence of Educators: DigCompEdu. Luxembourg: Publications Office of the EU, 2017.

4. Beatty, K. Teaching and Researching Computer-Assisted Language Learning. *Digital Education.* London: Routledge, 2013. Pp. 78-84.

5. Kukulska-Hulme, A. Mobile Assisted Language Learning. Cambridge: Cambridge University Press, 2020.

Мірзоян К. О.
Класичний міжнародний
університет імені Пилипа Орлика

ПСИХОЛОГІЧНА ПРОСВІТА У ВОЄННИЙ І ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД ЯК ЗАСІБ ВІДНОВЛЕННЯ СПІЛЬНОТИ

В умовах постійного стресу, втрат і невизначеності спричинених війною, особливої ваги набуває психологічна просвіта як засіб підтримки ментального здоров’я громадян, розвитку емоційної стійкості та соціальної згуртованості.

В сучасній психологічній літературі визначають сутності психологічної просвіти/психоедукації як науково організованого, цілеспрямованого, систематичного процесу поширення знань [7], як інтегративний напрям роботи психолога [1], як один з видів психосоціальних послуг [4].

Ключовими аспектами та цілями психологічної просвіти в умовах війни стали актуалізація психічного здоров'я та подолання стигми; швидка інтервенція та охоплення широкого загалу**:** психологічна просвіта є найбільш швидким та ефективним способом інтервенцій у ментальне здоров’я населення; навчання навичкам самодопомоги та підтримки; розвиток стійкості та адаптивності; інформування про наслідки травматизації; підтримка конкретних груп: військовослужбовців та ветеранів тощо.

Український досвід психологічної просвіти у воєнний та післявоєнний період характеризується активним розвитком програм, спрямованих на підвищення обізнаності населення щодо ментального здоров’я, стресостійкості та самодопомоги. Психологи, освітяни та волонтерські організації об’єднали зусилля для проведення тренінгів, онлайн-курсів і просвітницьких кампаній, що допомагають дорослим і дітям адаптуватися до умов війни та втрат [2]. У післявоєнний період основна увага приділяється формуванню культури психологічної підтримки, реінтеграції ветеранів і зміцненню спільнот через відновлення довіри, емпатії та соціальної взаємодії.

Робота з громадами має на меті гуртування суспільства та подолання наслідків війни і зосереджується на роботі з внутрішніми станами (навчити ідентифікувати емоційні стани, вирізняти етапи реагування на травмівні події та виважено керувати поведінкою); на залученні фахівців першої лінії (поліція, ДСНС, соціальні служби, освіта, духовенство); на міжнародній співпраці (Карітас, Фонд міжнародної солідарності, закордонні університети, наукові інститути тощо).

У країнах ЄС психологічна просвіта розглядається як складова політики громадського здоров’я. Наприклад, у Фінляндії та Данії реалізуються державні

програми *Mental Health in Schools*, у межах яких учнів і педагогів навчають базовим навичкам психологічної самодопомоги. У Польщі створено *community centers* для переселенців, де проводяться групові заняття з відновлення психологічної стійкості, арт- та музикотерапія [6]. Чесько-український проєкт «Підтримка оновлення освіти в Україні» об'єднав керівників закладів освіти Одещини, Миколаївщини та Херсонщини для підвищення їхньої компетентності у сфері кризового менеджменту та можливості імплементувати досвід чеських колег з організації дистанційного навчання. Дослідження програм психологічної підтримки ветеранів у зарубіжних країнах, зокрема, Ізраїль, можуть бути прикладом для використання в Україні, оскільки вони передбачають комплексний підхід, що включає навчання та консультування для успішної реабілітації. Канадський психолог Патрік Зундел розробив модель «5P» для формування стійкості вчителів. Польський досвід роботи з сім'ями, включаючи психологічну, юридичну та педагогічну допомогу, може бути запозичений, проте він повинен бути адаптований відповідно до реалій українського сьогодення [1; 6].

Досвід країн ЄС доводить: психологічна просвіта має ефективність лише тоді, коли поєднує інформування, практичні тренінги та залучення громади.

Українська система освіти й психологічної підтримки поступово інтегрує ці підходи, розвиваючи партнерські ініціативи в межах програм Erasmus+, UNICEF, Save the Children тощо.

Психологічна просвіта має за мету відновити соціальні зв'язки, створити атмосферу довіри й спільної відповідальності. Її задача - навчить бачити в іншому не ворога, а партнера; дбати не тільки про власне благополуччя, а й підтримувати тих, хто поруч. Особливу роль у цьому процесі відіграють освітні заклади, театри, культурні центри – місця, де спільна творчість і взаємодія формують культуру стійкості.

Інтеграція психологічної просвіти у державні та громадські програми є важливою складовою системного підходу до відновлення суспільства у воєнний

та післявоєнний період. Освітня сфера відіграє ключову роль у цьому процесі, оскільки впровадження модулів психологічної підтримки та психоедукаційних програм допомагає знизити рівень стресу, тривоги та сприяє формуванню відчуття контролю над власним життям. Наприклад, для педагогічних працівників створюються спеціальні програми з психологічної першої допомоги, стрес-менеджменту та технік саморегуляції, що підвищують їхню психічну стійкість і дозволяють ефективніше підтримувати учасників освітнього процесу.

Важливим напрямом є діяльність центрів психосоціальної підтримки (ЦПСП), у межах яких психологічна просвіта виступає однією з основних послуг поряд із психологічним консультуванням, діагностикою та психотерапією. Робота таких центрів сприяє підвищенню рівня психосоціальної стійкості населення, створюючи умови для інформування, навчання та зміцнення навичок самодопомоги [1].

Особливу увагу слід приділяти доказовості психопросвітницьких заходів. Для цього необхідно проводити вхідні та вихідні опитування учасників (наприклад, із використанням шкал для оцінки рівня посттравматичного стресового розладу, загального страждання чи соціальної підтримки), що дозволяє оцінити результативність впливу та підвищити ефективність програм

Фахівці, які здійснюють психологічну просвіту, повинні володіти стратегічними компетенціями – умінням прогнозувати ефекти впливу, розробляти довгострокові плани дій, а також організаційно-педагогічними навичками для створення навчальних програм і взаємодії з різними групами населення [5].

Таким чином, інтеграція психологічної просвіти в державні та громадські ініціативи стає важливою умовою формування стійкого, інформованого та психічно здорового суспільства у воєнний та повоєнний часи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні проблеми соціальної роботи та соціального забезпечення у воєнний та повоєнний часи: колективна монографія. *Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка.* Суми. 2025. 200 с.

2. Галілейська О. Медіапроєкти психологічної підтримки дітей під час війни. *«Обрії друкарства»*. 2023. № 1 (13).

3. Лук'янчук Н. Психологічна підтримка особистості під час війни в Україні. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2025. № 1 (77), С. 513-520 с.

4. Методичні рекомендації з психосоціальної підтримки та супроводу у громадах. Карітас України URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://caritas.ua/wp-content/uploads/posib.pdf (дата звернення: 11.10.2025).

5. Ніжейко К., Ковалівська К. Реінтеграція ветеранів у цивільне життя: міжнародний досвід та особливості в Україні. *Економіка та суспільство*. 2024. 67 с.

6. Тарасова Т. Психологічна просвіта: навчальний посібник. Суми: *Видавництво Університетська книга*. 2023. 462 с.

7. Як створити Центр психосоціальної підтримки на локальному рівні: методичні рекомендації. Київ. 2024. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://solidarityfund.org.ua/wp-content/uploads/2025/03/metodychni-rekomendacziyi.-yak-stvoryty-czentr-psyhosoczialnoyi-pidtrymky-na-lokalnomu-rivni.pdf (дата звернення: 08.10.2025).

Муллова О. Ю.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК ПРОФЕСІЙНА ЯКІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

В умовах активізації євроінтеграційних процесів, які також торкнулися й системи освіти України, неможливо не згадати про спільні європейські цінності, серед яких толерантність займає одну із лідируючих позицій. В системі освіти толерантність є однією з ключових професійних якостей сучасного педагога, адже у світі, де домінує культурне, національне, мовне та релігійне різноманіття, саме вчитель виступає провідником ідей взаєморозуміння, поваги та співпраці.

Толерантність майбутнього вчителя проявляється в різних аспектах. Так, толерантний учитель вміє приймати індивідуальні особливості учнів, їхні здібності, характери та потреби, створюючи сприятливий емоційний клімат у класі. Не менш важливим є й соціальний аспект, оскільки толерантність забезпечує формування в учнів поваги до інших культур, традицій та світоглядів, виховує у них здатність до мирного співіснування. Окрім того, вчитель, який демонструє толерантність, сприяє розвитку критичного мислення учнів, встановленню діалогу та партнерських відносин, що підвищує ефективність навчального процесу.

І. Павленко вважає, що питання толерантності не можна вважати рівною мірою вивченим в теоретичному, експериментальному та прикладному відношенні. На думку автора, толерантність не можливо визначити однією формулою, оскільки це мистецтво, майстерність, уміння, талант, адже постійне самовдосконалення – це вірний шлях до успіху в педагогічній галузі. Науковець вказує на основні складові компоненти толерантності, серед яких прийняття, визнання, розуміння, уява, знання, талант, рішучість та ін. Постійний розвиток цих складників якнайкраще відобразиться на процесі формування толерантності майбутнього вчителя [2].

А. Горянська, в процесі дослідження толерантності майбутнього вчителя, доходить висновку, що це цілісне утворення, яке включає диспозиційний, когнітивний, емоційний та поведінковий компоненти. Авторка підкреслює базові фактори, які визначають розвиток толерантності студентів, майбутніх вчителів, а саме прийняття іншого, комунікативні установки, самоприйняття та емпатія [1].

О. Попова доводить, що невід'ємним складником толерантності вчителя початкової школи є здатність до діалогічних взаємин з учнями, а саме можливість сприймати ситуацію з позицій інших людей. Це властивість емоційно стійкої особистості, яка визначає можливості встановлення зв'язків між людьми на основі цінностей, змісту та організації психологічної безпеки [3].

Під час навчання майбутніх учителів в закладах вищої освіти толерантність формується через засвоєння гуманістичних цінностей, участь у міжкультурних і міжособистісних комунікаціях, розвиток емоційного інтелекту та емпатії, практичну педагогічну діяльність, що вимагає терпимості та гнучкості. Таким чином, толерантність як професійна якість майбутнього вчителя, є необхідною умовою успішної педагогічної діяльності, оскільки вона сприяє формуванню гармонійного освітнього середовища, де кожна людина почувається прийнятою, зрозумілою та захищеною.

Все вищевикладене дозволяє зробити висновок, що в сучасному суспільстві та освітньому просторі, орієнтованому на європейські цінності, толерантність, як професійна якість майбутнього вчителя, є однією з базових умов успішної педагогічної діяльності. Вона проявляється у здатності приймати індивідуальність кожного учня, формувати атмосферу взаємоповаги й довіри, сприяти міжкультурному діалогу та розвитку критичного мислення. Науковці підкреслюють, що толерантність не є сталою характеристикою, а потребує постійного самовдосконалення й інтеграції когнітивних, емоційних, поведінкових та комунікативних компонентів у професійній підготовці майбутніх педагогів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Горянська А.М.. Психологічні особливості розвитку толерантності майбутніх вчителів : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія / Горянська Анжела Михайлівна ; наук. керівник Ширяєва Людмила Миколаївна ; М-во освіти і науки України, Нац пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 2013. – 265 с.

2. Павленко І. Г. Формування толерантності як професійної якості майбутнього вчителя / І. Г. Павленко // *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки*. - 2022. - № 6 (354), грудень. – С. 75-79.

3. Попова О. І. Формування толерантності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки / Ольга Попова, Анжеліка Лесик // *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки* : зб. наук. пр. – Бердянськ : БДПУ, 2022. – Вип. 1. – С. 348–354.

Нагорняк С.В.,
Волох В.В.,
Калита В.В.
Вінницький державний
педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

ФОРМУВАННЯ КОНФЛІКТОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Конфліктні ситуації різного рівня й масштабу супроводжують увесь історичний розвиток людської цивілізації, оточують кожного з нас у повсякденності: збройні зіткнення та війни, професійна діяльність, сімейне та соціальне життя. Конфлікт – це зіткнення протилежних інтересів, цілей, поглядів чи цінностей між двома або більше сторонами, що може проявлятися у вигляді напруженої суперечки, ворожнечі або прямого протистояння. І хоча

через конфлікт і його наслідки відбувається подальший розвиток явищ і процесів, конфлікти часто негативно впливають на результативність і якість діяльності людей та суспільних інституцій.

Свою специфіку мають конфлікти в системі освіти. З одного боку – це конфлікти педагогічні, яким притаманна особлива гострота протікання, посилена, часто некерована емоційність, руйнування системи моральних і культурних норм, негативний уплив на подальшу навчальну діяльність здобувачів освіти. З іншого боку – це конфлікти управлінські, що виникають у площині взаємодії керівника закладу освіти з усім педагогічним колективом. Переважна більшість керівників освітніх закладів не має спеціальної підготовки з психології управління, тому виразною на часі постає проблема формування конфліктологічної компетентності керівника освітнього закладу ще на етапі професійної підготовки.

Мета статті – визначити зміст, напрями і засоби формування конфліктологічної компетентності майбутнього керівника закладу освіти на етапі професійної підготовки.

Ефективність управління конфліктами нині може бути визначена як ключовий фактор успіху будь-якої організації. Конфліктологічна компетентність керівника, управлінця включає в себе знання про природу конфліктів, їх види та причини виникнення, а також вміння ефективно вирішувати конфліктні ситуації, запобігати їх ескалації та знаходити компромісні рішення [2, с. 6]. Формування цієї компетентності є складним і багатогранним процесом, який потребує комплексного використання різноманітних форм, засобів і методів навчання.

На етапі професійної підготовки – під час навчання на магістерських програмах ЗВО зі спеціальностей «Менеджмент», «Менеджмент. Управління освітнім закладом (за типом)» майбутні керівники освітніх організацій та установ, освітні менеджери, мають оволодіти теоретичними знаннями про сутність і функції конфліктів, способи управління конфліктними ситуаціями,

методи їх подолання. На практичних і лабораторних заняттях, під час виробничих практик має відбуватись формування готовності до управлінської діяльності та набуття практичних навичок розв'язання конфліктів, умінь контролювати конфліктну ситуацію, а також позитивно сприймати конфлікт і прагматично його використовувати.

Як засвідчує практика, ефективними формами роботи з розвитку конфліктологічної компетентності майбутнього керівника закладу освіти є: семінари та тренінги з розв'язання конфліктів, адаптовані для майбутніх управлінців; практичні та лабораторні заняття з опанування навиків медіації, переговорів та конструктивного зворотного зв'язку [1; 3]. Тут можуть бути використані реальні сценарії освітянської повсякденності, що ілюструють ситуації віднаходження порозуміння, компромісів та роботи над взаємовигідними й доцільними рішеннями. Це можна зробити на прикладі аналітичного перегляду кінофільмів про сучасну школу, де продемонстровані дії керівника (директора чи його заступників) для розв'язання конфліктних ситуацій. Хорошим матеріалом для аналізу й подальшого моделювання конфліктних ситуацій з різними варіантами розв'язання на заняттях у ЗВО є такі фільми, як «Учительська» (Das Lehrerzimmer, 2023), «Я – викладач» (Hichki, 2018), «Вихователька» (The Kindergarten Teacher, 2018), епізоди українського серіалу «Школа».

Ефективними для формування конфліктологічної компетентності майбутніх керівників закладів освіти є: спостереження (аналіз реальних конфліктних ситуацій та поведінки його учасників), опитування (маємо на увазі навчання майбутніх керівників методам збору та аналізу інформації про ставлення, думки та досвід педагогів та здобувачів у конфліктних ситуаціях); моделювання (створення моделей конфліктних ситуацій для їх подальшого аналізу та пошуку рішень). Під час практичних і лабораторних занять особливий фокус уваги має бути зосереджений на розвиткові емоційного інтелекту та технік активного слухання у майбутніх керівників: це не лише емоційна

грамотність і здатність до саморегуляції, а також повага та емпатія до інших, уміння будувати взаємини та ефективно комунікувати з педагогічним колективом, школярами, батьківською спільнотою.

Висновки. Конфліктологічна компетентність майбутнього керівника освітньої установи є передумовою створення безпечного й комфортного для всіх учасників освітнього процесу середовища, де не лише мінімізовано негативні наслідки конфліктів, але й народжується відчуття задоволеності – у педагогів – своєю роботою, у здобувачів – самим процесом навчання й спілкування в стінах закладу освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гарькавець С. О., Волченко Л.П. Конфлікти в освітньому середовищі: діагностика та практика вирішення: навчально-методичний посібник. Харків : «Друкарня Мадрид», 2020. 92 с.
2. Основні засади навчання базовим навичкам медіатора / За заг. ред. К. Б. Наровської. К.: Видавець В. Захаренко, 2019. 32 с.
3. Петрінко В. С. Конфліктологія: курс лекцій, енциклопедія, програма, таблиці. Навчальний посібник. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2020. 360 с.

Надольська Ю.А.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
Єпіфанцева Л.А.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

РОЛЬ МЕДІАГРАМОТНОСТІ У ФОРМУВАННІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ЗАНЯТТЯХ З НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

В епоху цифровізації значно посилюється інформаційний потік, що впливає на всі галузі життя в сучасному суспільстві. Здобувачі освіти сьогодні велику кість годин проводять в соціальних мережах та навчаються онлайн. Постійно

знаходячись в інформаційному потоці і тиском, вони потребують формуванню цифрових і медіаграмотних навичок, задля ефективного використання інформаційних ресурсів й захищення своїх прав в Інтернет мережі, і не тільки.

Наразі, коли українське суспільство активно інтегрується у європейський простір і протистоїть гібридним загрозам, здатність суспільства полягає у популяризації та засвоєнні ключових європейських цінностей, які забезпечують стійкість та розвиток європейського майбутнього України. Медіаграмотність є обов'язком і правом споживача інформаційного продукту (за визначенням ЮНЕСКО у Паризькій програмі-рекомендаціях з медіаосвіти від 22 червня 2007 р.), як частини прав на самовираження та інформацію та такого, що належить до основних прав та свобод людини [1].

Саме тому, на нашу думку, медіаграмотність, набуває все більшого значення, адже дає практичні вміння та навички оцінки медійного простору, формує у здобувачів освіти навички критичного мислення, культуру споживання медійного продукту та вміння орієнтуватися у новому мультимедійному просторі, а також основні знання про способи впливу інформації на їх свідомість [1].

Вивчаючи іноземну мову, зокрема німецьку, на заняттях відбувається формування ключових компетентностей здобувачів, впроваджується в освітній процес автентичний медіаконтент, який спрямовано на розвиток критичного мислення та засвоєння європейських цінностей. Адже, знання мови дозволяє переглядати автентичні джерела, новини, відео, блоги тощо та бути обізнаним про реалії життя країни, мова якої вивчається, ціннісні орієнтири громадян ЄС, забезпечувати тим самим інтеграцію в європейський освітній та інформаційний простір.

Формування ключових компетентностей у здобувачів освіти на занятті відображаються в таких аспектах, як читання, аудіювання, говоріння та письмо, які не існують ізольовано, а взаємодіють у комплексі, створюючи іншомовний комунікативний простір, де кожна навичка посилює здатність до

міжкультурного діалогу. Наведемо декілька прикладів завдань щодо формування цих компетентностей на занятті з німецької мови.

Завдання №1

Під час вивчення теми *«Werbung»* можна запропонувати вправи, спрямовані на розвиток критичного мислення та аналіз рекламного медіатексту.

Завдання виконується з метою пошуку в рекламному медіатексті «слабких» місць (візуальних, вербальних помилок, смислових невідповідностей тощо), які у разі усвідомлення автоматично знижують значущість інформації. Роботу можна здійснювати «парами» або невеличкими групами по 3-4 здобувачі.

https://www.deutscheslektorat.de/journal/?p=318

На рекламному плакаті бачимо напис: *«Willkommen bei der immer-und-überall-dabei Bank»* [2]. На перший погляд, це слоган, який має створити образ банку, що завжди і всюди з клієнтом. Однак, з лінгвістичного погляду, у фразі є порушення норм німецького словотвору та правопису. Словосполучення *immer-und-überall-dabei* оформлено через дефіси, хоча правильне німецьке слово-композит мало б виглядати як *Immerundüberalldabei-Bank* або бути структуровано інакше для зрозумілості. У німецькій мові композити – це характерна риса словотвору. Їхня функція – створення точних, ємних понять (наприклад, *Autoversicherung, Online-Banking*).

У цій фразі бачимо свідоме порушення цієї норми: слова розділені дефісами, що імітує розмовний стиль та додає елемент «грайливості». З граматичного погляду така конструкція є некоректною, проте в рекламі використовується як стилістичний прийом для фокусування уваги та створення ефекту

неформальності.

Мета слогану полягає у тому, щоб викликати враження, що банк «завжди поруч», доступний «будь-де і будь-коли». Цільовий ефект досягається шляхом створення дружнього, сучасного іміджу бренду, який спілкується зі споживачем «на одній хвилі». Однак подібне спрощення може виглядати надто фамільярно або несерйозно, що знижує рівень довіри до фінансової установи.

Для роботи над цим рекламним плакатом варто запропонувати здобувачам наступне: провести лінгвістичний та порівняльний аналіз, а також взяти участь в обговоренні.

1. Linguistische Analyse

Welche Wortbildungsregeln werden im Slogan absichtlich verändert?

Wie könnte man diese Idee grammatikalisch korrekt wiedergeben?

Würde sich die Wirkung dadurch verändern?

2. Diskussion

Ist es akzeptabel, dass eine Bank (als seriöse Institution) umgangssprachliche oder spielerische Formen in de Werbung verwendet?

Wie beeinflusst eine solche Sprache die Wahrnehmung der Marke – positiv oder negativ?

3. Vergleichende Analyse

Finden Sie Beispiele für andere Werbungen, in denen Verstöße gegen Sprachnormen verwendet werden, um Aufmerksamkeit zu erregen.

Vergleichen Sie die Wirksamkeit sowie die Angemessenheit dieser Strategien in unterschiedlichen Bereichen (Mode, Finanzen, Bildung).

Реклама є потужним інструментом формування мовної культури, і навіть свідоме порушення норм має бути вмотивованим і доцільним. Даний рекламний текст є прикладом того, як межа між креативність та мовною помилкою може стати критичною для сприйняття бренду.

Використання подібних матеріалів у навчальному процесі сприяє формуванню не лише мовної, а й соціокультурної компетентності, розвиває

медіаграмотність та вміння критично мислити.

Завдання №2

Під час опанування теми *«Bildungssystem in Deutschland»* доцільно запропонувати здобувачам розробити рекламний матеріал для освітньої платформи, який обіцяє результати без зусиль і містить 50% неправдивої інформації. Метою цього завдання є розвиток критичного мислення здобувачів, навичок аналізу та оцінки інформації, медіаграмотності і креативності через створення рекламного матеріалу, який містить маніпулятивну інформацію.

Першим кроком у виконанні цього завдання буде ознайомлення з темою. Здобувачам у якості домашнього завдання пропонується прочитати матеріали про німецьку систему освіти: школи (Grundschule, Hauptschule, Realschule, Gymnasium), професійну освіту, університети, систему оцінювання. Потім необхідно визначити ключові факти, які зазвичай подаються у реальних джерелах. Наступний крок – перегляд прикладів рекламних матеріалів освітніх платформ.

Під час заняття обговоріть із групою, як реклама може спотворювати інформацію: перебільшення, обіцянки «без зусиль», статистичні маніпуляції, часткова брехня.

Далі запропонуйте визначитися з цільовою аудиторією (учні, батьки, здобувачі), виберіть формат (плакат, постер, презентація, відео), позначте, які факти будуть правдивими (50%), а які — неправдивими (50%).

Наступним кроком є саме створення текстового та графічного контенту:

- напишіть слогани, що підкреслюють «швидкі результати»,
- використайте графіку та кольори для привабливості,
- додайте маніпулятивні твердження, але залиште і правдиву інформацію, щоб матеріал виглядав достовірно.

Останній крок – презентація та аналіз. Разом зі здобувачами проаналізуйте, які елементи містять неправдиву інформацію, і як це впливає на загальне сприйняття. Обговоріть, як правильно перевіряти джерела

та уникати дезінформації.

Завдяки цьому завданню здобувачі усвідомлять вплив реклами на суспільство, навчаться відокремлювати правду від перебільшеної або неправдивої інформації, розвинуть вміння аналізувати рекламні повідомлення, критично ставитися до джерел інформації, покращать комунікативні, креативні та презентаційні навички.

Наприклад, *„Profi: Ihr Weg zum Erfolg – ganz ohne Mühe!“*

«Lernen Sie neue Berufe kennen und erhalten Sie ***Diplome – einfach und schnell****!*

Die Plattform Profi bietet einen völlig neuen Ansatz für Bildung, der es Ihnen ermöglicht, das notwendige Wissen und die wichtigsten Fähigkeiten ***ohne übermäßigen Aufwand*** *zu erwerben!*

Vergessen Sie lange Nächte über Lehrbüchern und stressige Prüfungen. Jetzt können Sie innerhalb von ***nur 7 Tagen*** *Experte auf jedem Gebiet werden – dank revolutionärer Lernmethoden, die nur bei Profi verfügbar sind.*

100% *unserer Studierenden bestätigen, dass sie ihre Ziele erreicht und eine erfolgreiche Karriere begonnen haben.*

Starten Sie jetzt und erhalten Sie Ihren neuen Beruf ***ohne Anstrengung****!»*

Елементи неправдивої інформації:

1. Диплом за тиждень – реальне навчання потребує часу і зусиль, тому обіцянка отримати диплом за тиждень є неправдивою.

2. Навчання без стресу і важкої роботи – якісне навчання вимагає зусиль, незалежно від формату.

3. 100%-й успіх – неможливо гарантувати, що всі учасники курсу досягнуть успіху після завершення навчання.

Цей рекламний матеріал створює ілюзію легкого шляху до успіху, але містить неправдиву інформацію, що підкреслює необхідність критичного мислення у виборі освітніх продуктів.

Отже, медіаграмотність є невід'ємною складовою сучасного освітнього процесу, спрямованого на формування компетентної, відповідальної та

критично мислячої особистості. Вона забезпечує розвиток уміння аналізувати, оцінювати й свідомо сприймати інформацію, що надходить із різних джерел. У поєднанні з вивченням іноземних мов медіаграмотність сприяє глибшому розумінню культурного різноманіття, толерантності та європейських цінностей. Таким чином, розвиток медіаграмотності у здобувачів вищої освіти є запорукою формування активної громадянської позиції та стійкого поступу України в європейському напрямі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міжнародний досвід впровадження медіаграмотності для окремих цільових груп: можливості для України. URL: https://niss.gov.ua/doslidzhennya/informaciyni-strategii/mizhnarodniy-dosvid-vprovadzhennya-mediagramotnosti-dlya

2. Deutsche Lektorat. Die Immer-und-überall-schlimm-Werbung. URL: https://www.deutscheslektorat.de/journal/?p=318

Николаєнко О.Л.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ЗАГАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З МОВНОЇ ОСВІТИ: НАВЧАННЯ, ВИКЛАДАННЯ, ОЦІНЮВАННЯ. ДОДАТКОВИЙ ТОМ 2020 РОКУ

Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Companion volume (Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: навчання, викладання, оцінювання. додатковий том 2020 року) – це оновлене і розширене видання, яке стало доповненням до першої версії CEFR (2001 року). Автором даного видання стала Рада Європи, маючи на меті адаптацію мовної освіти до сучасних потреб навчання, викладання та оцінювання мов.

Ми проаналізували оновлені Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти та можемо окреслити основні характеристики оновленого видання. Так, було модернізовано дескриптори, а саме додано нові рівневі показники володіння мовою, зокрема для медіації, онлайн-спілкування, плюрилінгвальної та плюрикультурної компетентності. Можна також констатувати, що у цьому виданні увага зосереджується не лише на мовних знаннях, але й на здатності використовувати мову в реальних комунікативних ситуаціях, що свідчить про розширення сфер використання мови порівняно із тими, які були зазначені у виданні 2001 року.

Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти 2020 року містять інструменти, які допомагають адаптувати мовні програми до потреб університетів, робочого середовища та міжкультурного спілкування, що посилює акцент на академічній та професійній сферах використання мови. Представлені матеріали характеризуються гучкістю, оскільки можуть бути застосовані для створення освітніх та робочих програм освітніх компонентів, підручників, тестів для формального та неформального оцінювання, а також для іспитів, які спрямовані на оцінювання мовних компетентностей на міжнародному рівні. Видання враховує сучасні європейські цінності, акцентує увагу на толерантності, культурному різноманітті та рівному доступу до освіти, тим самим підтримуючи принципи інклюзивності та різноманіття [3].

С. Ніколаєва зауважує, що розробники Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти 2020р. звертають увагу викладачів на те, що однією з головних цілей надання дескрипторів є сприяння реалізації діяльнісного підходу до оцінювання студентів в аудиторії. Мета, на їхню думку, полягає в тому, щоб перемкнути фокус на те, що студенти демонструють, що вони можуть робити, забезпечуючи «орієнтоване на навчання оцінювання» [2, с. 12]. В. Гаманюк, аналізуючи зміни і доповнення до Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти, акцентує увагу на появі в новій редакції дескрипторів до медіації, долученні online-комунікації як виду мовленнєвої діяльності, додавання рівня

pre-A 1 та проміжних рівнів A2+, B1+, B2+. На думку авторки, це сприятиме більш диференційованому визначенню рівня оволодіння мовою [1].

Необхідно зазначити, що це додаткове видання не є заміною класичних Загальноєвропейських рекомендацій, а виступає саме **доповненням** до нього. Воно деталізує та оновлює підхід до визначення рівнів володіння мовою, роблячи його більш практичним та актуальним для 21 століття. Це видання є ключовим інструментом, що допомагає зробити мовну освіту сучасною, практичною та зрозумілою у глобальному контексті, забезпечуючи спільні стандарти для країн Європи й поза нею, що дозволяє порівнювати рівні мовних умінь і визнавати сертифікати міжнародного зразка.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гаманюк В. Нові акценти в мовній освіті: зміни в додатковому томі "Загальноєвропейських рекомендацій із мовної освіти" / В. Гаманюк // *Філологіка* : зб. наук. праць / редкол. : Ж. В. Колоїз (голов. ред.), Ю. Єловська, Л. Білоконенко, В. Дмитренко, С. Ковпік, Н. Малюга, Т. Мішеніна, Н. Шарманова. Кривий Ріг, 2020. Вип. 21. С. 264-274.

2. Ніколаєва С.Ю. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти 2020: вплив на навчання іноземних мов і культур в Україні. *Іноземні мови*. № 2/2024. С.3-14.

3. Council of Europe (2020), Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment – Companion volume, Council of Europe Publishing, Strasbourg. 278p.

Обозний В.О.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

МАНІПУЛЯЦІЯ СВІДОМІСТЮ ТА РОЛЬ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ КОГНІТИВНОЇ СТІЙКОСТІ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИМІР

У сучасному світі приховати інформацію майже неможливо, це підтверджують численні аналітичні роботи з моделювання витоків інформації за допомогою математики.

Зазвичай цей аргумент використовується, щоб довести неможливість досить серйозної змови, проте правильний висновок, який можна зробити з даних досліджень, полягає в іншому: Єдиний спосіб довготривало підтримувати секретність інформації - втопити її в нескінченній брехні. Якщо людина про щось дізналася, вона повинна відмовитися вірити в цю інформацію.

Власне цієї стратегії і дотримуються повсюдно на цій планеті всі більш-менш компетентні люди в цій сфері.

Існують 4 закони логіки які розподіляються на формально-логічні та індуктивні закони [1]. Формальна логіка переважно вивчає ті відділи логіки, в яких може бути застосований формальний критерій істинності. Індуктивна логіка, на протилежність формальній логіці, переважно розробляє ті відділи, в яких застосовується матеріальний критерій.

Закон тотожності формулюється так: будь-яка думка про предмет у процесі даного міркування тотожна сама собі, скільки б разів вона не повторювалась. Цей закон Арістотель у праці «Метафізика» сформулював так: «Неможливо, щоб одне й те саме разом було й не було властиве одному й тому самому і в одному й тому ж сенсі» [2].

Закон суперечності: Не можуть бути істинними два несумісних висловлювання про один і той самий предмет, що беруться в один і той самий час та в одному і тому ж відношенні.

Закон виключеного третього - з двох суперечних суджень про одне і те саме — одне обов'язково істинне, друге хибне; третього бути не може. Людина може бути або доброю, або недоброю, третє виключається.

Закон достатньої підстави, принцип достатнього обґрунтування будь-яка істинна думка має достатню підставу. Із закону достатньої підстави випливає така його вимога: будь-яка думка може бути істинною тільки тоді, коли вона обґрунтована. Так, для того, щоб судження «Петренко є співучасником цього злочину» було визнане істинним, необхідно привести підстави його істинності, тобто треба висловити ряд суджень, із яких би неодмінно випливало твердження про те, що Петренко справді є співучасником цього злочину. Якщо ж таких суджень наведено не буде, то висловлене положення («Петренко є співучасник цього злочину») не може вважатися істинним [3].

Скасування логіки системою освіти - найважливіший елемент цієї стратегії. Найважливіший, але не основний.

Поле битви XXI століття - це наш мозок, і боротьба ведеться на кількох рівнях.

Інформаційний рівень. Фейки, коментарі в соцмережах, маніпуляції, напівправда, куплені журналісти та інші лідери громадської думки. На цьому рівні і генерується весь потік інформаційних помиїв, яким нас опромінюють. Без знань логіки ми вибираємо джерело інформації на рівні емоційної симпатії, на перший план виходить: харизма спікера, вивірений відеоряд, глибокий і виразний голос.

Якщо ж вивчити логіку як предмет, про закони правильного мислення, або науку про закони, яким підпорядковується правильне мислення, то стане зрозуміло, що на контент, що генерується нелогічними людьми, можна не витрачати свій час, а все тому, що будь-який висновок, у будь-якій дисципліні, може бути або правильним, або неправильним, третього не дано. Правильний висновок лише один, а неправильних нескінченність.

Приблизно в такій самій пропорції перебуває весь контент, який ми можемо зустріти на безкрайніх просторах всесвітньої павутини, крихти правди і

мегатонни брехні.

Якщо опромінювати наш мозок брехнею тривалий час із різних джерел і з усіх боків, то мозок починає бачити внутрішню логіку в цьому смітті й починає ототожнювати їх із реальністю. Саме так і ламається мозок людини, яка згодом стає клінічно божевільною з вельми специфічними уявленнями про навколишній світ.

Когнітивний рівень. Якби ми якимось чином дізналися про плани «компетентних людей» ми найімовірніше в них не повірили, вважаючи це якоюсь теорією змови. Така закономірна реакція на будь-яку інформацію про складний і детально опрацьований план, втілений у життя, з'явилася не випадково. Це результат осмисленої багаторічної політики багатьох країн.

Кожен із нас знає, що на службі у країн є такі трибуквені групи, але під час зіткнення з результатами їхньої роботи наш мозок вимикається і замість нього вмикається патерн «Конспірологія», через який ми готові заперечувати здавалося б очевидні речі.

Когнітивний рівень боротьби - це програмування нашого мозку на те, як саме він обробляє той потік нескінченної інформації, яка через нього проходить, що нам сподобається, а що викличе відторгнення, адже більшість із нас не може працювати з інформацією у відриві від емоцій.

Когнітивний рівень боротьби - це боротьба за можливість завантажувати в мозок людини ту чи іншу інформацію. Наш світогляд формується не від будь-якої інформації, яка проходить через наш мозок, а лише від тієї, що підкріплена яскравою емоцією, і не важливо, позитивною чи негативною. Крім емоцій, важлива також множинність джерел інформації. Людина має почути однакову тезу від друга, сусіда, родича, прочитати в новинах. Загалом почути або побачити одну й ту саму інформацію в непов'язаних між собою джерел.

Людська особистість формується шляхом емуляції мислення безлічі людей, з якими ми стикаємося впродовж нашого життя, а кожна суб-особистість, що завантажується в наш мозок, у фоновому режимі підказує нам, як треба чинити

в тій чи іншій ситуації або як слід ставитися до тієї чи іншої події.

Перші особистості, моделі мислення яких завантажуються в мозок, це батьки. «Людина - це середнє арифметичне свого оточення» [5]. В епоху соціальних мереж особисте знайомство з людиною цілком може бути замінено лідером громадської думки, якщо суб'єкт дивитиметься його досить довго, ефект для формування особистості буде порівнянний. Усе тому, що для формування світогляду важливо опромінювати людину не просто уривчастою інформацією, вона має бути пов'язана з іншою, незримою ниткою сюжету, інакше кажучи, необхідно навчати мозок суб'єкта: логіки, реакції на той чи інший подразник, і найкраще це підноситься через особистий приклад мислення авторитетної персони. Якщо логіки немає, то в мозок людини може бути завантажена будь-яка «псевдологіка».

Наш мозок від природи логічний, він прагне логічності завжди, навіть будучи ненавченим формальній, так званій правильній логіці, це його потреба і саме нею зловживають ті, хто «прошиває» нас у своїх особистих інтересах...

Це можна порівняти зі зломом комп'ютера, всього лише експлотація технічної вразливості нашого мозку.

Якщо інформація докорінно суперечить логіці можливих подій, вже сформованій у нашому мозку, то на вплив може спрацювати захисний фільтр у нашій психіці, найчастіше це гнів і заперечення, людина відчуває роздратування і бажання вимкнути джерело інформації. Однак, якщо її продовжити опромінювати з усіх боків, вона, в кращому випадку, рано чи пізно здасться, в гіршому, якщо не пощастить, зійде з розуму [4].

Набуте божевілля внаслідок такого впливу навіть має свій термін. Когнітивна травма — це зниження пам'яті, розумової працездатності та інших когнітивних функцій порівняно з вихідним рівнем (індивідуальною нормою). Когнітивними (пізнавальними) функціями називаються найскладніші функції головного мозку, за допомогою яких здійснюють процес раціонального пізнання світу та забезпечують цілеспрямовану взаємодію з ним: сприйняття інформації;

оброблення й аналіз інформації; запам'ятовування та зберігання; обмін інформацією; побудову та здійснення програми дій. Симптоми цього розладу: тривожність, панічні атаки, дум-скролінг тобто, акт надмірного читання великої кількості новин, особливо негативних, в інтернеті та соціальних мережах [6], емоційні крайнощі, манія і збудження змінюються депресією, апатією, гнівливістю, людина готова розтерзати навіть своїх близьких людей, чия думка відрізняється від їхньої [7].

За відсутності знань і розуміння логіки, людину можна переконати, буквально, у чому завгодно, навіть у тому, що Земля плоска, навіть не дивлячись на те, що вона на власні очі бачитиме рівно протилежне.

Переконання, що з нічого може з'явиться щось, не кажучи вже про такий об'єкт, як всесвіт. Це все з тієї ж опери, що й плоска Земля, яка стоїть на трьох китах.

Ментальний рівень. Ментальний рівень боротьби це можливість змусити людство робити щось, що йому зовсім не вигідно. Реалізація на практиці того впливу, що було закладено в людей на двох попередніх рівнях. Поки хтось скакав на рейвах, розумні люди з холодними очима, суворою вдачею, вивчали їх немов під мікроскопом і писали методички.

Людський мозок це, висловлюючись образно, клубок дротів, якими або рухається, або не рухається струм. Струм це коливання в електромагнітному діапазоні, в нашому випадку носієм струму виступає розчин електролітів - речовин, розплавів або розчинів, у яких електричний струм виникає завдяки руху йонів, а не електронів, як у звичайних провідниках [8].

Електроліти є провідниками другого роду, хоча можливе поєднання обох типів провідності у одній речовині. Іони утворюються завдяки електролітичній дисоціації — розпаду складних речовин на іони [9].

Усе людське тіло потрібно сприймати як величезний коливальний контур. Кожна наша думка, кожна емоція, скорочення м'язів - це складна електромагнітна хвиля, що виходить із безлічі провідників електричного струму

в наших тілах. Хвилі можуть накладатися одна на одну, а також взаємопосилюватися внаслідок резонансу, це означає, що кожен нерв, кожного організму, немов струна скрипки, створює свою хвилю коливань і ці хвилі можуть взаємодіяти одна з одною, утворюючи симфонію.

На практиці це означає, що людину, немов камертон, можна синхронізувати з іншими такими самими камертонами, якщо поєднати їх за фазою і правильно підібрати експозицію. Таких «Диригентів», які налаштовують скрипки і камертони, насамперед виокремлюють «компетентні люди».

На ментальному рівні, коли нейронні імпульси перетворюються на невидимі струни, що вібрують у тональній гармонії, людська свідомість набуває нового виміру. Уявіть, що кожен з нас — це не просто сукупність клітин, а індивідуальний резонатор, здатний налаштовуватися на певну частоту. Під впливом спеціально підібраних сигналів ці резонатори можуть синхронізуватися, створюючи єдиний пульс, який рухає масами. Це як коли диригент, не піднімаючи жодної руки, заставляє оркестр грати в унісон, змінюючи тональність і ритм колективної симфонії.

У цьому невидимому просторі думок кожна емоція і кожен імпульс набувають значення. Не просто електричні сигнали, а потужні енергетичні хвилі, що можуть спричинити лавину змін у свідомості. Вони проникають у найглибші закутки підсвідомості, перетворюючи окремі іскри індивідуальних думок на палаюче полум’я загального настрою. Саме тут відбувається справжнє алхімічне перетворення — звичайні переконання стають джерелом революційних ідей, здатних змінити хід історії.

Такі «ментальні диригенти» володіють здатністю не лише впливати на окремих людей, але й на всю соціальну тканину. Вони вміють надати спрямування хаосу, обираючи певні резонансні частоти, які стають імпульсом до колективних дій. Це як коли одна крапля води створює хвилю, що розтікається по всій поверхні океану. Кожен з нас, налаштований на ту саму хвилю, стає частиною єдиного ритму, що може змінити світ.

Таким чином, маніпуляція на ментальному рівні — це не просто технічний процес, а тонка гра світла і тіні в лабіринті людських емоцій і думок. Це мистецтво, де знання про нейронні резонанси і внутрішні хвилі стають ключем до розуміння і керування потоком свідомості. І в цьому невидимому балеті, де кожна думка — окрема нота, а кожен імпульс — важлива частина симфонії, народжується потенціал для створення нового порядку, де індивідуальність переплітається з колективною силою.

Висновки. Маніпуляція свідомістю через інформаційні потоки є однією з ключових загроз сучасного цифрового суспільства. У контексті сталого розвитку української вищої освіти, особливо з урахуванням європейських підходів, критичне мислення, логічна грамотність та когнітивна стійкість мають стати пріоритетними компетентностями, які формуються в освітньому процесі. Окрім того, формування інформаційної грамотності та раціонального підходу до сприйняття новин є необхідною умовою збереження психічного здоров'я та незалежності мислення. Без знань логіки молодь стає легкою мішенню для маніпуляторів, які використовують когнітивні слабкості для нав'язування потрібних їм рішень.

Сучасна освіта повинна не лише передавати знання, а й навчати здобувачів вищої освіти розпізнавати маніпулятивні стратегії, аналізувати інформацію раціонально, протистояти когнітивним викривленням і зберігати психічну рівновагу в умовах інформаційного перевантаження. Це особливо актуально в умовах гібридних загроз, коли інформаційна безпека стає частиною національної безпеки.

Європейський досвід свідчить про ефективність інтеграції курсів з критичного мислення, медіаграмотності та цифрової етики у навчальні програми. Українські заклади вищої освіти мають потенціал для адаптації цих практик, що сприятиме формуванню стійкої, свідомої та відповідальної особистості, здатної протистояти зовнішньому впливу та приймати обґрунтовані рішення.

Таким чином, освіта відіграє ключову роль у формуванні когнітивної стійкості як фундаменту сталого розвитку суспільства. Інтеграція європейських підходів до розвитку критичного мислення та логічної культури є необхідною умовою для забезпечення інформаційної безпеки, психічного здоров'я та незалежності мислення майбутніх поколінь.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Логічні закони. Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін ; Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України. Київ : Абрис, 2002. 742 с.
2. Жеребкін В.Є. Логіка: навчальний посібник. 2008. с.93 – 94.
3. Мацько Л. І., Мацько О.М. Риторика: Навч. посіб. — 2-ге вид. К.: Вища шк., 2006. 311 с.
4. Бачинська Н. Ю., Демченко О. В., Полєтаєва К. М., Холін В. О. Особливості синдрому помірних когнітивних порушень у хворих на гіпертонічну дисциркуляторну енцефалопатію та можливості корекції когнітивних змін препаратом Прамістар. Міжнародний неврологічний журнал. 2012. № 1—2 (48).
5. Когнітивні функції мозку: [арх. 22.11.2018]. Представництво "Пфайзер Експорт. Бі. Ві." в Україні.
6. Leskin P. Staying up late reading scary news? There's a word for that: 'doomscrolling. *Business Insider.* (дата звернення: 10.10.2025).
7. "On 'Doomsurfing' and 'Doomscrolling'". Merriam-Webster. Archived from the original on April 24, 2020. (дата звернення: 10.10.2025).
8. Мала гірнича енциклопедія : у 3 т. / за ред. В. С. Білецького. Д. : Донбас, 2004. Т. 1 : А — К. 640 с.
9. Глосарій термінів з хімії / укладачі: Й. Опейда, О. Швайка ; Ін-т фізико-органічної хімії та вуглехімії ім. Л. М. Литвиненка НАН України, Донецький національний університет. Донецьк : Вебер, 2008. 738 с.

Онищук І. А.
Кременецька обласна
гуманітарно-педагогічна
академія ім.Тараса Шевченка
Доманюк О. М.
Кременецька обласна
гуманітарно-педагогічна
академія ім.Тараса Шевченка

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ АКЦЕНТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Нині однією з актуальних проблем є реформування в галузі вищої освіти та створення міжнародної привабливості вітчизняної освіти. У XXI ст. стратегічна мета вищої освіти України полягає в підвищенні конкурентоспроможності фахівців та зростанні якості освіти для подальшого нарощування експорту освітніх послуг, а також забезпечення країни висококваліфікованими кадрами.

Аналіз сучасних наукових досліджень засвідчує, що для системи вищої освіти перевагою є підготовка фахівця, що ґрунтується на формуванні у нього світоглядних позицій, переконань, творчих резервів, професійної гнучкості, а орієнтація сучасної вищої освіти на формування фахівця інноваційного типу, професійно-творчої особистості, яка спроможна реалізовувати освітні стандарти та впроваджувати нові освітні технології, вимагає організації цілісної професійної підготовки в умовах закладів вищої освіти, оновлення змісту фахової підготовки педагогів, знаходження доцільних засобів, методів та форм його реалізації. Значущу роль у цьому відіграє запозичення зарубіжного досвіду підготовки фахівців для дошкільної галузі.

Підготовка фахівців за спеціальністю А2 Дошкільна освіта в Україні зійснюєть на таких рівнях освіти: фахова передвища освіта; перший (бакалаврський) рівень вищої освіти; другий (магістерський) рівень вищої освіти. Систему вимог до професійної кваліфікації фахівців дошкільної освіти визначено у Стандарті вищої освіти за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта»

галузі знань 01 «Освіта / Педагогіка» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Стратегічні вектори фахової підготовки в Україні узгоджуються з європейськими і спрямовані на: формування і розвиток у здобувачів вищої освіти академічної доброчесності; інтеграцію змісту навчальних дисциплін; посилення етико-естетичної складової фахової підготовки, практико-орієнтованість навчання; технологізацію та інформатизацію освітнього процесу; орієнтованість методів викладання на розвиток лідерських якостей, критичного мислення, відповідальності й самостійності студентів у процесі здобуття освіти, формування готовності до життя в постійно змінюваних умовах соціуму.

Ці стратегічні євроінтеграційні напрями реалізовано в освітній програмі А2 Дошкільна освіта першого (баклаврського) рівня вищої освіти Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім.Тараса Шевченка. Зокрема, реалізація освітньої і науково-дослідної діяльності здобувачів вищої освіти в академічному середовищі при здійсненні наукової, освітньої, інноваційної і творчої діяльності для забезпечення високого рівня довіри до результатів освітнього процесу, наукових і творчих досягнень опирається на принципи академічної доброчесності. Нормативні питання академічної доброчесності регламентовано у внутрішніх документах закладу: Положенні про запобігання плагіату та впровадження практики належного цитування у навчальному процесі КОГПА ім. Тараса Шевченка; Положенні про академічну доброчесність та етику академічних взаємовідносин у Кременецькій обласній гуманітарно-педагогічній академії ім. Тараса Шевченка; Положенні про внутрішню систему забезпечення якості вищої освіти. Ефективним є впровадження освітнього компонента циклу професійної підготовки «Основи науково-педагогічних досліджень та академічна доброчесність».

У навчальні плани підготовки майбутніх вихователів введено інтегровані навчальні дисципліни: «Основи образотворчого мистецтва з методикою

керівництва зображувальною діяльністю у закладі дошкільної освіти», «Теорія та методика розвитку рідної мови (дошкільна лінгводидактика, методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей, методика ознайомлення дітей з суспільним довкіллям)», «Управління в системі дошкільної освіти», «Інноваційні педагогічні технології в дошкільній освіті». У кожній з цих навчальних дисциплін інтегровано від двох до чотирьох фахових методик, об'єднаних спільною дидактичною метою. У змісті інтегрованих курсів передбачено ознайомлення студентів з альтернативними освітніми системами, педагогічними інноваціями, напрацюваннями вітчизняної та зарубіжної науки.

Аналіз освітньо-професійної програми «Дошкільна освіта» дозволяє стверджувати про посилення етико-естетичної складової фахової підготовки (через деякі модулі освітніх компонентів «Вступ до спеціальності (з елементами пропедевтичної практики)», «Педагогіка загальна», «Педагогіка дошкільна», «Дитяча література з основами культури мовлення та виразного читання», «Художня праця та основи дизайну», «Етика й естетика», фахові методики дошкільної освіти, у яких певною мірою порушуються питання етико-естетичної складової професійної підготовки) та практико-орієнтованість навчання (педагогічна практика має неперервний характер і проводиться на другому, третьому, четвертому курсах, її проходження є обов'язковим для всіх студентів спеціальності).

Таким чином, визначені тенденції, які реалізовуються в освітньому середовищі Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім.Тараса Шевченка за спеціальністю А2 Дошкільна освіта, форми й методи роботи із здобувачами вищої освіти, взаємодія навчального і позанавчальних процесів сукупно зумовлюють розв'язання важливого соціального завдання – підготовку ініціативних, самостійних, відповідальних фахівців, які здатні до ефективної діяльності в різних умовах суспільного розвитку а також є конкурентоспроможними за рубежем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аніщук А.М. Професійна підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти. *Наукові записки*. Серія «Психолого-педагогічні науки». 2020. № 4. С.59-67.

2. Бєлєнька Г. Підготовка вихователів дітей дошкільного віку: вектор євроінтеграції. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2021. № 35. С. 30-35.

3. Мкртічян О. Інтегрований підхід до професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної ланки освіти. *Педагогіка та психологія.* 2018. Вип. 59. С. 93-100.

4. Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 01 Освіта / Педагогіка, спеціальність 012 Дошкільна освіта. Київ, 2019. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishchaosvita/zatverdzeni%20standarty/2019/11/22/201 9-11-22-012doshkilna-B.pdf (дата звереннння: 12.10.2025 р.).

5. Худавердієва В. Інтеграція в європейський освітній простір: здобутки, проблеми, перспективи. *Наукові часописи Університету.* Серія 05. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Спецвипуск, Т.2 . 2022. С.458-516.

Осауленко В. В.
Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка
Петрушова Н.В.
Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

МЕТОДИКИ КООПЕРАТИВНОГО НАВЧАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ЗЗСО

Актуальність проблеми кооперативного навчання у сучасній шкільній освіті визначається потребою формування в учнів високого рівня

комунікативної компетентності, уміння співпрацювати, взаємодіяти та приймати відповідальність за спільний результат. Освітній простір XXI століття характеризується швидкими змінами, що потребують від школярів розвитку критичного мислення, гнучкості та соціальної зрілості, тому традиційні форми навчання поступово поступаються місцем інтерактивним технологіям. Кооперативне навчання розглядається як ефективна педагогічна технологія, яка інтегрує освітній і соціальний компоненти, забезпечуючи активну участь кожного учня в процесі пізнання [2]. У межах даного підходу засвоєння навчального матеріалу відбувається через спільну діяльність, діалог і взаємну підтримку, що сприяє глибшому розумінню змісту навчання. Метою використання кооперативних стратегій є не лише передача знань, а й формування компетентностей, необхідних для успішної самореалізації особистості у глобалізованому світі.

Теоретичні засади кооперативного навчання ґрунтуються на ідеях соціального конструктивізму, який підкреслює роль взаємодії у процесі пізнання. Дослідники Дж. Джонсон, Р. Джонсон, Д. Каган, Е. Аронсон та інші довели, що спільна діяльність у навчальному середовищі сприяє не лише кращому засвоєнню знань, а й розвитку міжособистісних зв’язків і почуття спільної мети [3; 4]. Центральним елементом цієї технології є створення позитивної взаємозалежності, коли кожен член групи усвідомлює, що його особистий успіх пов’язаний із досягненнями інших учасників. Така взаємозалежність формує почуття відповідальності за колективний результат, що, у свою чергу, стимулює пізнавальну активність і підвищує рівень мотивації. Важливою складовою кооперативного навчання є рефлексія, яка дозволяє учням оцінювати власні досягнення й аналізувати ефективність групової взаємодії.

Застосування кооперативних технологій у навчанні англійської мови створює сприятливі умови для формування іншомовної комунікативної компетентності. Робота в групах забезпечує можливість постійної мовленнєвої

практики, сприяє розвитку навичок аудіювання, говоріння, читання та письма у реальних ситуаціях спілкування. Під час виконання спільних завдань учні вчаться домовлятися, висловлювати власну думку, аргументувати позицію та слухати інших, що сприяє підвищенню рівня мовленнєвої впевненості. Дослідження доводять, що у класах, де систематично застосовуються кооперативні стратегії, учні демонструють вищі показники у засвоєнні лексики, граматики та розвитку комунікативних умінь [1].

У практиці викладання англійської мови кооперативне навчання реалізується через різноманітні методи, серед яких особливе місце посідають техніки *«Jigsaw», «Think–Pair–Share»* та *«Round Robin».* Метод *«Jigsaw»* ґрунтується на принципі розподілу відповідальності між членами групи: кожен учень опрацьовує окрему частину навчального матеріалу, а потім обмінюється отриманою інформацією з іншими. Стратегія *«Think–Pair–Share»* передбачає послідовність індивідуального осмислення, обговорення в парі та презентації результату перед класом, що сприяє розвитку навичок аргументованого висловлення думки. Метод *«Round Robin»* активізує усіх учнів одночасно, оскільки кожен має можливість висловитися, що забезпечує рівність участі та розвиток умінь активного слухання.

Роль учителя в умовах кооперативного навчання трансформується від традиційної функції джерела знань до ролі організатора і наставника. Педагог має створити оптимальні умови для співпраці, підтримувати доброзичливу атмосферу та сприяти ефективній взаємодії учнів у групах. Успішне впровадження цієї методики передбачає гнучкість у плануванні уроку, уміння делегувати частину контролю учням і стимулювати їх до самостійності. Вчитель координує процес виконання завдань, забезпечує зворотний зв’язок і заохочує до рефлексії. У результаті навчальний процес стає більш динамічним, інтерактивним і зорієнтованим на розвиток особистості, що відповідає сучасним вимогам компетентнісного підходу.

Разом із тим упровадження кооперативного навчання у практику ЗЗСО

супроводжується певними труднощами. Серед них можна назвати нестачу методичних матеріалів, недостатню підготовку вчителів, часові обмеження уроку та складність оцінювання індивідуального внеску кожного учня. Подолання цих проблем можливе за умови підвищення кваліфікації педагогів, створення ресурсних баз з кооперативних стратегій та впровадження системи оцінювання, що враховує як особисті, так і групові результати. Перспективним напрямом розвитку є поєднання кооперативного навчання з цифровими технологіями, які розширюють можливості взаємодії та підвищують ефективність навчального процесу. У підсумку можна стверджувати, що кооперативне навчання виступає дієвим інструментом модернізації мовної освіти, сприяє підвищенню якості навчання англійської мови та формуванню соціально-комунікативної компетентності учнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Gillies R. M. Cooperative Learning: Integrating Theory and Practice. Thousand Oaks : Sage, 2007. 262 .

2. Johnson D. W., Johnson R. T., Holubec E. J. Cooperation in the Classroom. Edina, MN : Interaction Book Company, 1998. 207 p.

3. Johnson D. W., Johnson R. T. Learning Together and Alone: Cooperative, Competitive, and Individualistic Learning. Boston : Allyn and Bacon, 1999. 450 p.

4. Slavin R. E. Cooperative Learning: Theory, Research, and Practice. Boston : Allyn and Bacon, 1995. 288 p.

Петрушова Н.В.
Харківська гуманітарно-педагогічна академія

СПЕЦИФІКА НАВЧАННЯ ПОЛЬСЬКІЙ МОВІ СТУДЕНТІВ ЗВО

У нашому сучасному освітньому просторі спостерігається зростання інтересу до вивчення польської мови, що зумовлено як активізацією академічних, культурних і професійних контактів між Україною та Польщею, так і розширенням можливостей академічної мобільності. Польська мова дедалі

частіше стає предметом вивчення не лише на філологічних спеціальностях, а й у програмах міжнародних відносин, туризму, журналістики чи права. Відповідно, постає потреба у створенні ефективних методичних засад для навчання польської мови студентів закладів вищої освіти з урахуванням лінгвістичних, когнітивних та культурних чинників. Особливу роль відіграє близькість польської та української мов, що створює як сприятливі умови для засвоєння, так і певні труднощі, пов'язані з інтерференцією.

Як зазначає О. Федько, «польська та українська – близькоспоріднені слов'янські мови, подібність їхньої структури, спільні історичні процеси та прошарок лексики уможливлюють застосування аналогічних підходів у процесі викладання і вивчення цих мов» [2, с. 360]. Ця теза відображає об'єктивну основу для формування методики, яка базується на зіставленні мовних систем, аналізі спільних граматичних категорій, подібних словотвірних моделей і спільного лексичного фонду. Водночас подібність не означає відсутності проблем: студенти часто припускаються типових помилок через омонімію або часткову схожість лексем, що мають різне значення у двох мовах. Тому під час навчання важливо звертати увагу не лише на схожість, а й на відмінності, використовуючи контрастивний підхід, який допомагає формувати мовну пильність і знижує ризик міжмовної інтерференції.

Одним із ключових чинників ефективного навчання польської мови є врахування лінгвокраїнознавчого аспекту, який забезпечує усвідомлення студентами культурного контексту використання мовних одиниць. Адже, як слушно зауважує О. Козаченко, «лінгвокраїнознавчий аспект навчання іноземної мови торкається питання національно специфічного світосприйняття суб'єкта навчання» [1, с. 24]. У цьому контексті процес вивчення польської мови повинен передбачати знайомство студентів із соціокультурним простором Польщі – її історією, ментальністю, літературою, традиціями та сучасним медійним середовищем. Знання культурного контексту сприяє глибшому розумінню семантики слів, фразеологізмів, алюзій і метафор, а також допомагає

студентам розвивати міжкультурну компетентність, необхідну для успішного спілкування.

Ефективність засвоєння польської мови безпосередньо залежить від цілісності підходу до вивчення мовних явищ. Недостатньо зосереджуватися лише на граматиці чи лексиці – важливо формувати в студентів системне уявлення про мову як живу, багаторівневу структуру. Це узгоджується з думкою О. Козаченко, який підкреслює, що «формування системи уявлень про мову можливе переважно за умови цілісного сприйняття та засвоєння різноманітних її аспектів» [1, с. 25]. Таким чином, навчальний процес має бути побудований на інтеграції мовних, комунікативних і культурних компонентів.

Сучасний етап розвитку методики викладання польської мови вимагає постійного оновлення змісту та форм навчання відповідно до когнітивних і технологічних особливостей студентської молоді. На думку науковців, «методика викладання іноземних мов має адаптуватися до когнітивних особливостей сучасної молоді та уповні використовувати здобутки технічного прогресу» [2, с. 364]. Цей підхід передбачає активне застосування мультимедійних ресурсів, цифрових платформ, інтерактивних завдань, відеоматеріалів і онлайн-комунікації, що не лише підвищує інтерес студентів до навчання, а й забезпечує наближення навчального процесу до реальних умов використання мови. Використання цифрових технологій дозволяє розширити межі аудиторної роботи, стимулює самостійність і сприяє розвитку автономного навчання, що є важливою умовою успішного оволодіння іноземною мовою.

Різноманітність сучасних методик і прийомів навчання потребує від викладача гнучкості у виборі педагогічних стратегій. Як підкреслює О. Федько, існує широке коло ефективних для вдосконалення різних навичок методів і прийомів, серед яких вчитель має обирати найбільш відповідні потребам групи» [2, с. 364]. Це означає, що у процесі навчання польської мови слід поєднувати традиційні форми роботи – читання, переклад, граматичні вправи – із сучасними комунікативними методами, рольовими іграми, дебатами, міжкультурними

проєктами та інтерактивними платформами. Оптимальне поєднання різних підходів дозволяє враховувати індивідуальні стилі навчання студентів, їхні когнітивні особливості й рівень мовної підготовки, забезпечуючи поступове формування усіх видів мовленнєвої діяльності.

Отже, навчання польській мові у закладах вищої освіти є складним, багаторівневим процесом, який потребує поєднання лінгвістичних, культурних, психологічних і технологічних чинників. Успішність цього процесу визначається здатністю викладача створювати навчальне середовище, що стимулює інтелектуальний розвиток студентів, сприяє їхній міжкультурній компетентності та забезпечує мотивацію до подальшого вдосконалення. Вивчення польської мови, тісно пов'язане з українським культурним і лінгвістичним контекстом, має значний потенціал не лише у формуванні фахових компетентностей, а й у розширенні світогляду молоді, що робить його важливим компонентом сучасної гуманітарної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Козаченко О. М. Специфіка викладання і навчання польської мови україномовних мовців. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського.* 2019. № 1. С. 24–28.

2. Федько О. Основні труднощі при вивченні/викладанні української та польської мови як іноземної. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Вип.58. Том 2. С. 359–361.

Піддубна Д.С.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

BARRIER-FREE EDUCATION IN UKRAINE: EUROPEAN EXPERIENCE AND WARTIME CHALLENGES

The Ukrainian education system is undergoing significant changes aimed at ensuring equal access to education for all categories of citizens. This is in line with the

article of the Constitution of Ukraine that guarantees everyone's right to education. The actualization of this principle requires a detailed analysis of the specific conditions and needs of different groups of the population in order to create special conditions for each of them. This issue is exacerbated in the context of the integration of the national education system into the European education area, where inclusion is defined as one of the key priorities (Rome Communiqué, 2020) and the need to develop and set standards for inclusion in modern educational institutions (Action Plan for Integration and Inclusion 2021-2027 (Brussels, 2020).

The aim of this research is to substantiate the relevance and feasibility of adopting European experience in creating a barrier-free educational environment in Ukraine, ensuring equal access to quality education for all citizens.

The current realities of the war in Ukraine have shown the world the need for clear and strict observance of the rights of every person, as the leveling and ignoring of these rights can lead to negative social consequences. Therefore, it is important to develop a society that respects the rights of every person without exception, and the education system is built in accordance with the provisions of a number of international documents (the UN Universal Declaration of Human Rights (1948), the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities (2006), The Standard Rules on the Equalization of Opportunities for Persons with Disabilities (1993), the Salamanca Declaration on Principles, Policies and Practices in Special Needs Education and its Framework for Action (1994), the Copenhagen Declaration on Social Development (1995), and the Dakar Framework for Action for Education for All: Meeting our Collective Commitment (2000), which provide for certain measures to raise public awareness of equal rights to education for all and create optimal conditions for learning.

Today, the EU has the best practices of creating a barrier-free educational environment that takes into account the needs of all its actors: development and implementation of standards aimed at ensuring accessibility for all participants in the educational process, regardless of their physical or cognitive abilities; development

and implementation of training models: the Infusion Model, the Collaborative Training, the Unification Model; use of innovative and inclusive pedagogical methods aimed at meeting the diverse needs of students; providing access to electronic resources; and so on. Adopting this experience can help improve the quality of education and ensure effective preparation of teachers for the challenges of today.

According to official data from the Ministry of Education and Science of Ukraine, in the 2022-2023 academic year, the number of students with special educational needs in general secondary education increased by 1175 people compared to the previous year and amounted to 33861 students. Between 2017 and 2023, the number of children with special educational needs increased 4.7 times. Over the past five years, the number of students with special educational needs in inclusive classes of general education institutions has more than doubled. Accordingly, the need for training and retraining of teaching staff is also growing. In addition, the full-scale war in Ukraine has a different impact on the realization of the right to education declared in international and state documents. In particular, people who are in the temporarily occupied territories or in the combat zone and fight for their lives every day; people who remained in places of permanent residence far from the combat zone; internally displaced persons; those who are abroad; those who are in the territories liberated from Russian occupation; those who permanently reside near or in the combat zone; those who are forcibly deported to Russia or Belarus. The full-scale war has only significantly expanded the size of each of these vulnerable groups and the impact on their lives and education. The current educational environment has difficulty adapting to such conditions [1].

The problem of creating a barrier-free educational environment in Ukraine, especially in general secondary education, is closely related to the lack of training and readiness of subject teachers to work with children with special educational needs. This concerns not only the lack of special teaching methods, but also the inability to properly organize an individualized approach to teaching each student. This is reflected in the following aspects: educational and organizational (increasing teachers'

competence in creating individual curricula, organizing effective consultations, and using adaptive teaching methods); psychological and pedagogical aspects (developing skills in providing psychological and pedagogical support to students, especially those who need additional attention and individualized approach); social and rehabilitation (training teachers to effectively interact with volunteers, social services and parents of students to create optimal learning and rehabilitation conditions).

Conclusion. Solving these problems requires the state and educational institutions to develop and implement targeted teacher training programs, improve educational standards, provide the necessary resources, and create a system for monitoring and evaluating the effectiveness of the educational process for students with special needs.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Glazkova I., Khatuntseva S., Sychikova Ya., Hurenko O. Breaking down barriers: Inclusiveness and accessibility for sustainable development. In Sychikova Ya. et al. (Eds.), *Redefining higher education: Innovation, inclusion, and sustainable development during wartime*. Kharkiv: TECHNOLOGY CENTER PC. 2024. P. 44-80.

Пішун С.Г.
Глухівський національний
педагогічний університет
імені Олександра Довженка

ГАРМОНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ З ЄВРОПЕЙСЬКОЮ МОДЕЛЛЮ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Сталий розвиток – це глобальна філософія, яка визначає шлях до задоволення потреб сьогодення таким чином, щоб не поставити під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні. Вона ґрунтується на нерозривному зв’язку та збалансованості трьох фундаментальних сфер: економічної ефективності, соціальної справедливості та екологічної безпеки. Для України, яка твердо обрала шлях євроінтеграції та керується у своїй політиці Цілями сталого розвитку ООН до 2030 року, впровадження цих принципів набуває статусу стратегічного пріоритету.

Вища освіта у цьому контексті є не просто пасивним споживачем чи виконавцем, а ключовою рушійною силою сталого розвитку. Саме університети формують свідомих, відповідальних громадян, якісні кадри та генерують інновації, необхідні для успішного переходу до зеленої економіки та забезпечення соціальної стійкості. Це потребує зміщення акцентів від методів, орієнтованих лише на передачу інформації, до ширшого впровадження активних методів навчання, багатостороннього й міждисциплінарного аналізу ситуацій реального життя (позитивного досвіду) [2]. Європейські виміри сталого розвитку для української вищої освіти – це значно більше, ніж просте наслідування зовнішніх стандартів. Це системна, глибока трансформація, мета якої – інтеграція української системи до Європейського простору вищої освіти із забезпеченням найвищих вимог до якості, релевантності та інтернаціоналізації освітнього та наукового процесів. Інтеграція України неможлива без узгодження національної системи вищої освіти з ключовими європейськими принципами сталого розвитку. Цей процес охоплює чотири основні, взаємопов'язані напрями.

Освіта для сталого розвитку як наскрізний елемент. Європейський підхід вимагає, щоб тематика сталого розвитку була інтегрована в навчальні плани не як окремий факультативний курс, а як наскрізний, обов'язковий компонент у всіх без винятку галузях знань – від інженерних та природничих до гуманітарних і соціальних. Це передбачає формування у здобувачів вищої освіти так званих «зелених» компетентностей або компетентностей XXI-го століття, які включають здатність до системного мислення, критичного аналізу складних глобальних проблем, відповідальної поведінки, ефективного управління обмеженими ресурсами, а також готовність до інновацій у сферах екології та соціального підприємництва.

Екологічна стійкість та «зелений» університет. Принцип сталого розвитку вимагає від вищих навчальних закладів не лише навчати про екологію та кліматичні зміни, а й самим бути живим прикладом екологічної

відповідальності, реалізуючи концепцію так званого Green University. Екологізація університетського середовища забезпечується шляхом впровадження концепції «зеленого університету». Зелений університет – це сучасне бачення досягнення цілей сталого розвитку розвиток в освіті через формування особливого екосередовища [1]. Це охоплює всі аспекти функціонування кампусу: від впровадження заходів з енергоефективності та раціонального використання води, до створення комплексної системи сортування, мінімізації відходів, розвитку зеленої інфраструктури та підтримки сталої мобільності серед студентів і персоналу.

Соціальна відповідальність, інклюзивність та доброчесність. Сталий розвиток у європейському розумінні неможливий без сильної соціальної складової. Це передбачає забезпечення рівного доступу до якісної освіти для всіх груп населення, зокрема для осіб з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб та представників соціально вразливих груп. Це вимагає створення фізично доступного середовища, надання соціальних стипендій та адаптації навчальних програм. Крім того, університет повинен активно виконувати свою «третю місію», стаючи центром соціального розвитку свого регіону, надаючи експертизу та сприяючи вирішенню місцевих проблем через партнерство з громадою. З цієї точки зору університети є невід'ємною частиною місцевої, національної та глобальної суспільних систем, що формують частину того, що прийнято називати суспільством [3]. Нарешті, академічна доброчесність є фундаментальною соціальною вимогою, оскільки сталий розвиток суспільства прямо залежить від рівня довіри та чесності, які забезпечують університети.

Ефективне управління та фінансова стійкість. Належне управління в контексті сталого розвитку передбачає впровадження принципів прозорості, підзвітності та широкої участі всіх зацікавлених сторін (студентів, викладачів, роботодавців) у процесах прийняття рішень. Фінансова стійкість забезпечується шляхом диверсифікації джерел фінансування: це не лише залежність від державного бюджету, а й активне залучення коштів через участь у європейських

грантових програмах, таких як Erasmus+ та Horizon Europe, а також комерціалізація наукових досліджень та співпраця з приватним сектором.

Впровадження європейських вимірів сталого розвитку в українській вищій освіті – це стратегічний, довгостроковий інвестиційний проєкт у національне відродження. Він вимагає консолідованих, узгоджених зусиль з боку держави, керівництва університетів, бізнесу та громадянського суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Kyrychenko, K., Laznenko, D., & Reshetniak, Ya. (2021). Green University as an Element of Forming a Sustainable Public Health System. Health Economics and Management Review [online], 4, pp. 21-26.

2. Національна парадигма сталого розвитку України. Київ: Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», 2012. 72 с.

3. Хижняк, Л. (2015). Еволюція соціальної відповідальності університету. Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент, 18, 5-13.

Полякова А.Є.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ ЯК ОСНОВА МОДЕРНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Європейська інтеграція вищої освіти в Україні сьогодні має не лише технічний чи адміністративний характер, а передусім ціннісний. Європейські цінності (демократія, академічна свобода, якість, інклюзивність, доброчесність) служать базою, на якій може відбуватися глибинна модернізація системи вищої освіти України. На сьогоднішній день багато науковців аналізують європейські цінності в освіті. Цікавою є стаття «Болонський процес і Україна: реалії, міфи і перспективи», автори якої аналізують, як положення Болонської декларації

впроваджуються в національну систему, з якими труднощами стикаються університети у стандартизації, визнанні кваліфікацій, мобільності студентів і викладачів. Авторами зроблено акцент на тому, що просто формальне прийняття декларацій не є достатнім; потрібно реальне реформування інституцій, фінансування, культури управління освітою. Стаття корисна тим, що звертає увагу на поширені неправильні уявлення про Болонський процес, наприклад, що це "штучна" зовнішня нав'язка, або що вона одразу призводить до поганих результатів. Вказуючи на це, автори спрямовані на дискусію, а не лише на догматичну критику чи захист [4].

Дослідження «Інтернаціоналізація системи вищої освіти України в контексті проблем, спричинених війною» [4] висвітлює, як війна впливає на можливості міжнародної співпраці, навчання за кордоном, участь у міжнародних проєктах. Ми можемо побачити, що дослідження робить важливий внесок: воно «прив'язує» тему інтернаціоналізації до реальної, жорсткої дійсності війни, що дає змогу побачити, які теоретичні ідеї працюють/не працюють в екстремальних умовах. Якщо українські ЗВО зможуть запровадити гнучкі моделі, використати міжнародну підтримку, розвивати співробітництво, вони можуть стати сильнішими після війни, але ризик того, що частина університетів зазнає втрат, відстане в міжнародних рейтингах чи у втраті партнерств – реальний.

Наукова робота «Інтернаціоналізація систем забезпечення якості вищої освіти як глобальна тенденція» [1] показує, що міжнародний досвід і тенденції якості стають дедалі важливішими у формуванні стандартів. Дебич описує, як агенції та організації із забезпечення якості у країнах-лідерах (Велика Британія, Німеччина, Франція) використовують міжнародну акредитацію, міжнародних експертів, участь у регіональних чи глобальних мережах; це створює стандарти, кращі практики, порівнюваність. Україна має потенціал і частину нормативної бази, і інституційних механізмів для інтеграції в міжнародні мережі агентств якості.

Стаття «Академічна доброчесність у вітчизняному освітньо-науковому просторі: соціальні виклики та перспективи вдосконалення» [3] розглядає юридичні, культурні та етичні аспекти, проблеми порушень і шляхи формування культури доброчесності серед студентства і наукової спільноти. Автори зазначають, що корисно порівнювати успішні моделі з інших країн — як вони регулюють законодавство, організовують внутрішню політику університетів, які санції застосовують, як працює профілактика. Дослідження «Академічна доброчесність як визначальний чинник забезпечення якості вищої освіти» аналізує, як доброчесність пов'язана із загальною якістю освіти, а також як системи контролю та етичні стандарти можуть бути інтегровані на різних рівнях управління університетів. Дослідження має значну наукову й практичну цінність: показує, що академічна доброчесність — це не «надбудова», а критичний компонент забезпечення якості. Також важливо продовжити емпіричні дослідження — опитування, кейс-дослідження, порівняння між університетами і регіонами, моніторинг змін після запровадження заходів.

У статті «Правова природа академічної доброчесності в Україні» [5] ми можемо побачити, що для того щоб цінності стали не деклараціями, а реальною практикою, потрібне посилення нормативно-правової бази, політики університетів, участі студентів і викладачів у процесах ухвалення рішень, а також прозоре функціонування агенцій якості. Зокрема, законодавство про освіту та науково-освітню діяльність має забезпечувати академічну свободу, захист прав, а також відповідальність за порушення. Джерела вказують, що без правової підтримки доброчесності і взаємоприйняття стандартів міжнародного рівня неможливо ефективно інтегруватися до ЄОП. Ця стаття важливий теоретико-юридичний внесок у розвиток розуміння академічної доброчесності в Україні. Вона допомагає окреслити, чим академічна доброчесність є в юридичному сенсі, які правові інструменти вже існують, а які — треба ще розробити.

Таким чином, європейські цінності — це не просто додаток до освіти, а її серце. Без демократії, академічної свободи, доброчесності, інклюзивності та високих стандартів якості неможлива справжня модернізація вищої освіти. Україна має на меті стати повноцінним учасником Європейського освітнього простору — і для цього потрібно не тільки адаптувати правила, а й осмислити й запровадити ціннісні зміни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дебич М. Інтернаціоналізація систем забезпечення якості вищої освіти як глобальна тенденція. Вища освіта України, 2020, № 2(77).

2. Ждан В. М., Бобирьов В. М., Білаш С. М., Салій А. В., Шешукова О. В. “Болонський процес” і Україна: реалії, міфи і перспективи. Медична освіта, 2015, № 2.

3. Люта О., Дейнека О., Артюхова Н., Гриценко Л., Дахер К. Академічна доброчесність як визначальний чинник забезпечення якості вищої освіти. Socio-Economic Relations in the Digital Society, 2025, № 1(55), с. 96-105.

4. Поступака Ю. О. Інтернаціоналізація системи вищої освіти України в контексті проблем, спричинених війною. Педагогічна Академія: наукові записки, 2024.

5. Teremetskyi V., Avramova V., Hrubinko A., Krupnova L., Lisohorova K. Правова природа академічної доброчесності в України. Наукові записки. Серія: Право, 2020, № 2.

Помазан Д. Ю.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

КОНСТРУЮВАННЯ ІСТОРИЧНИХ ЗНАНЬ ПРО ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ КРІЗЬ ПРИЗМУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ІСТОРІЇ

Методи інтелектуальної історії відкривають нові перспективи для викладання історії Європейського союзу (ЄС далі), виходячи за межі традиційного «фактоцентричного» підходу. Вони дозволяють виявляти інтелектуальні практики, аналізувати конфлікти ідей та реконструювати когнітивні моделі, що формували уявлення про світ європейських спільнот. Поєднання методів історіографічного аналізу з педагогічними технологіями створює можливість глибшого осмислення студентами соціокультурних механізмів минулого та їхнього впливу на сучасні практики [2]. Мета цього дослідження полягає в обґрунтуванні доцільності інтеграції інтелектуальної історії у навчальний процес вивчення історії Європейського союзу та визначенні практичних шляхів підвищення аналітичних і критичних компетенцій студентів.

Інтелектуальна історія виникла наприкінці XIX століття в англо-американській історіографії як природний розвиток досліджень історії суспільної думки та духовної культури західноєвропейських суспільств. На початковому етапі вона інтегрувала позитивістські підходи, сприймаючи ідеї та тексти як органічні складові політичної історії, при цьому зберігаючи прикладний, практикоорієнтований характер аналізу.

Методологічно інтелектуальна історія тісно взаємодіє з культурною антропологією, новою соціальною історією та соціологією знання. Вона поєднує дослідження «вищих» інтелектуальних центрів із вивченням повсякденного мислення, аналізуючи шляхи поширення ідей та механізми їхньої рецепції різними соціальними групами. Сучасна дисципліна характеризується

методологічним плюралізмом, широким застосуванням міждисциплінарних підходів та відкритістю до різних аналітичних перспектив [5].

Важливо підкреслити, що об'єктом дослідження інтелектуальної історії є не лише історія ідей та досягнень людського інтелекту, а й сама інтелектуальна діяльність у її соціальному та культурному контексті. Це включає історію поширення ідей, механізми їх рецепції різними соціальними групами та взаємодію інтелектуальних практик із середовищем, у якому вони реалізуються. Евристична цінність такого підходу полягає в його здатності розширювати дослідницький простір, сприяти глибшому методологічному осмисленню ідей, аналізувати їх виникнення, трансформації та перспективи розвитку [1].

З моменту здобуття незалежності Україна зробила визначальний цивілізаційний вибір, обравши інтеграцію до ЄС, як стратегічний курс розвитку. Це рішення відкриває можливість нашій державі стати повноправним членом європейської спільноти, забезпечуючи громадянам високі стандарти життя та права, характерні для країн ЄС. Реалізація цього курсу передбачає проведення системних реформ у всіх сферах суспільного розвитку, зокрема створення сучасного освітнього простору, який спирається як на вітчизняний досвід, так і на найкращі європейські практики.

Одним із ключових завдань сучасної освіти є формування у здобувачів освіти європейського світогляду та усвідомлення нерозривного взаємозв'язку української історії та культури з процесами європейської цивілізації. Для цього важливе викладання таких дисциплін, як історія України, всесвітня історія та громадянська освіта, а також проведення заходів національно-патріотичного виховання з урахуванням можливості знайомства з історією створення, структурою, функціонуванням, економічною та культурною політикою Європейського Союзу. Окрема увага приділяється темі інтеграції України до ЄС, її успіхам, проблемам та перспективам, що є особливо актуальним для зацікавленості молоді в цих процесах [4].

Дослідження ЄС з позицій інтелектуальної історії відкриває «внутрішній» вимір суспільного життя, прихований за подіями та фактами, одночасно демонструючи культурне різноманіття та плюралізм суспільств. Такий підхід формує повагу до інакодумства та сприяє розвитку індивідуалізованого бачення історії, що стає невід'ємною складовою інтелектуалізації історичного пізнання. Він дозволяє простежити не лише зміст ідей, а й умови та особливості інтелектуальної діяльності, що їх породжує, а також взаємозв'язок між концептуальними моделями мислення та соціально-культурними процесами [3, с. 33].

Доречно зробити висновок, що в контексті сучасної освіти в Україні застосування підходів інтелектуальної історії сприяє формуванню у здобувачів освіти європейського світогляду, критичного мислення та усвідомлення значення інтеграційних процесів, що визначають сучасну роль України в європейському просторі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ваховський Л.Ц. Історія педагогіки як інтелектуальна історія / Л.Ц. Ваховський // Освіта та педогогічна наука. – 2019. - №2 (171), - С. 69-76

2. Журба О. І., Литвинова Т. Ф. Союз інтелектуальної та соціальної історії в історичних дослідженнях // Universum Historiae et Archeologiae = The Universe of History and Archeology = Універсум історії та археології. – Дніпро, 2021. – Т. 4 (29), Вип. 1. – С. 136–146. – DOI: 10.15421/26210401.

3. Зашкільняк Л. Інтелектуальна історія: спроба конвенції (деякі методологічні міркування) // Ейдос. Альманах теорії та історії історичної науки. – 2005. – Вип. 1. – С. 28–35.

4. Кеда М., Павленко Л. «Викладання історії Європейського Союзу» / Центр Європейських студій НУЧК імені Т. Г. Шевченка, Центр професійного розвитку педагогічних працівників Чернігівської міської ради. — Режим доступу: https://sites.google.com/view/seed-ua/видання/викладання-історії-єс Дата звернення: 17.10.2025.

5. Ясь О. Інтелектуальна історія; вибрана бібліографія до розділу «Інтелектуальна історія» // Нариси з соціокультурної історії українського історієписання: субдисциплінарні напрями: колект. моногр. / Авт. О. Удод, Я. Верменич, О. Ковалевська, О. Ясь; упоряд. текстів й наук. апарату С. Блащук, Н. Пазюра; за заг. ред. В. Смолія. – К.: Генеза, 2018. – С. 5–59, 235–236.

Поповська К. М.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ЗАСТОСУВАННЯ STEM-ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В СТАРШІЙ ШКОЛІ

Стрімкий розвиток сучасних технологій та поява нових професій на європейському ринку праці вимагають від майбутніх фахівців знаходити нестандартні рішення, бути обізнаними в інформаційному середовищі, створювати оригінальні проєкти з використанням цифрових інструментів тощо. Перед закладами профільної середньої освіти постає завдання допомогти здобувачам освіти розвивати критичне мислення, творчість і креативність. Цьому сприяє впровадження STEM-освіти, що стало досить популярним серед навчальних закладів країн Європи. Завдяки інтегрованому підходу, використовувати технології STEM доцільно у поєднанні з предметами мовно-літературної галузі, зокрема при вивченні англійської мови.

Таким чином **мета публікації полягає** у висвітленні особливостей застосування STEM-технологій на уроках англійської мови у старшій школі задля розвитку творчості та критичного мислення.

Аналіз науково-методичної літератури за темою дослідження свідчить про її актуальність в сучасному освітньому середовищі. Власне питанню реалізації STEM-підходу в українських закладах загальної середньої освіти присвятили свої роботи наступні вітчизняні автори: Н. Шацька, Г. Корицька, Т. Вороненко, О.

Бабкова, О. Лозова, С. Горбенко, Л. Северина, О. Здоровець, Д. Покришень, М. Півень, О. Кизименко, О. Мазакова, І. Давидченко та інші.

У контексті Нової української школи (НУШ) перед освітянами головною метою є забезпечити здобувачів освіти не лише теоретичною базою, а й навчити вмінню застосовувати отримані знання практично, адже по закінченню навчального закладу випускники і випускниці повинні володіти необхідними навичками задля розвитку держави в майбутньому. Саме тому спостерігається активне впровадження технологій STEM (Science, Technology, Engineering, Mathematics) у навчанні з метою перетворення звичайного уроку на цікавий процес, в якому здобувачі освіти можуть продемонструвати свої вміння, працюючи над реалізацією власних проєктів індивідуально чи в групах.

Критичне мислення є важливою складовою професійної компетентності вчителя, що упроваджує ідеї STEM-освіти [2, с. 235].

Сучасні підходи до викладання вимагають від педагогів переходу від традиційної моделі навчання до більш гнучких, адаптивних та інтерактивних методів. [1, с. 9].

Інтеграція STEM-освіти й уроків англійської мови сприяє розширенню світогляду здобувачів освіти, бо іноземна мова використовується як допоміжний інструмент в дослідницькій та пошуковій діяльностях.

Інтегроване навчання створює умови, за яких учні працюють над комплексними проєктами, які потребують використання знань і навичок з різних дисциплін. Такий підхід мотивує їх до активного залучення у навчальний процес і розвиває креативне та критичне мислення [1, с. 12].

На уроках англійської мови доречно використовувати сучасне обладнання для демонстрації відеоматеріалів і подальшого їх обговорення, виконання інтерактивних завдань за допомогою розумної дошки, а також виготовлення макету просторової фігури 3D ручкою. Цікавою діяльністю є розробка ментальних карток, інфографік. Перетворення текстової інформації у схеми, малюнки, таблиці здійснюється з метою креативного узагальнення отриманих

знань. Здобувачі освіти можуть використовувати “Google Slides” чи “Canva” для створення постерів, реклам, презентацій за певними темами. Вищезазначені програми дозволяють колективно працювати над роботою з різних пристроїв у режимі реального часу, що дуже зручно при змішаній чи дистанційній формах навчання. Презентація виконаного проєкту англійською мовою вдосконалює навички спілкування, а також допомагає здобувачам освіти подолати мовний бар’єр і збагатити словниковий запас.

Залучення здобувачів освіти до проєктної діяльності сприятиме розвиткові вмінь володіння всіма видами мовленнєвої діяльності. Подібні завдання спрямовані на формування низки ключових компетентностей і дозволяє врахувати індивідуальні особливості дітей (хтось збирає інформацію, хтось узагальнює її, готує презентацію, хтось виступає) [3, с. 45].

Висновки. Підбиваючи підсумки, слід наголосити, що застосування STEM-технологій на уроках англійської мови дає можливість модернізувати навчальний процес засобами впровадження інноваційних технологій, сучасних цифрових ресурсів, проєктної діяльності тощо. Таким чином, інтеграція STEM-освіти з вивченням англійської мови відіграє важливу роль у формуванні творчої, конкурентоспроможної особистості, яка критично мислить, не боїться помилятися, знаходити креативні рішення в нестандартних ситуаціях та вміє злагоджено працювати в команді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Левченко Ф. Г. Дидактичні передумови реалізації технологій STEM-освіти в гімназії. Методичні засади використання технологій STEM-освіти в гімназії : методичний посібник. Київ : Педагогічна думка, 2025. С. 6–35.

2. Лозова О. Критичне мислення як важлива складова професійної компетентності педагога в умовах STEM-освіти. *Актуальні аспекти розвитку STEM-освіти в умовах євроінтеграції* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 21 квіт. 2023 р. Кропивницький : ДонДУВС, 2023. С. 234-236.

3. Навчання іноземних мов у гімназії : зб. методичних матеріалів для вчителів іноземних мов / за заг. ред. В. Г. Редька. Тернопіль : Лібра Терра, 2023. 92 с.

Прощенкова Є. В.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ТАКСОНОМІЯ БЛУМА ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ОСВІТНІХ СТАНДАРТІВ

В умовах трансформації української освіти та її інтеграції до європейського простору особливої актуальності набуває розвиток критичного мислення старшокласників. Ця здатність є необхідною для формування автономної, творчої та відповідальної особистості, здатної орієнтуватися в інформаційному середовищі, аналізувати факти й приймати обґрунтовані рішення. Одним із найефективніших інструментів для розвитку критичного мислення є таксономія Блума – універсальна когнітивна модель, що передбачає поетапне формування мисленнєвих операцій від запам’ятовування до створення нового продукту. Вона визнана однією з найкращих європейських педагогічних практик, що поєднує цілі навчання, оцінювання та розвиток учня як особистості, здатної до критичної оцінки інформації.

Значний внесок у розроблення теоретичних і практичних засад таксономії Блума зробили як зарубіжні, так і українські науковці. Основи класифікації когнітивних процесів були сформульовані Б. Блумом, а згодом доповнені Л. Андерсоном і Д. Кратволом, які уточнили рівні мислення та оновили дескриптори для більш чіткого формулювання навчальних цілей [2, с. 25-27]. На сьогоднішній день ця модель є об’єктом дослідження таких іноземних науковців як Е. Азімжонова, Б. Горватова, Н. Кобілова та Л. Надьова. На теренах України проблематику розвитку критичного мислення у межах моделі Блума

висвітлюють О. Кучера, Т. Суродейкіна, Ю. Панасюк та І. Павельчук, акцентуючи увагу на її ефективності у навчанні іноземних мов.

Метою цієї публікації є визначення можливостей застосування таксономії Блума як інструменту розвитку критичного мислення старшокласників у контексті європейських освітніх стандартів.

Перш, ніж перейти до детального розбору можливостей застосування таксономії Б. Блума, пропонуємо ознайомитись із ключовою інформацією, що допоможе нам краще зрозуміти її специфіку.

Таксономія Блума – це системна класифікація цілей навчання за рівнями когнітивної складності: «пам'ятаємо», «розуміємо», «застосовуємо», «аналізуємо», «оцінюємо», «створюємо». Вона використовується для проєктування освітніх програм, формулювання завдань, побудови навчальних цілей і критеріїв оцінювання. Ця модель допомагає педагогам забезпечити поступовий перехід від відтворення знань до аналітичної та творчої діяльності, формуючи цілісний процес мислення [1, с. 1-2].

Розвиток критичного мислення за допомогою таксономії Блума здійснюється через послідовне опанування рівнів когнітивної активності - від навичок мислення низького рівня LOTS («пам'ятаємо», «розуміємо», «використовуємо») до навичок мислення високого рівня HOTS («аналізуємо», «оцінюємо», «створюємо»). На початкових рівнях, «пам'ятаємо» й «розуміємо», учні відтворюють і пояснюють інформацію, що є основою для подальших етапів мислення. Рівень «застосовуємо» сприяє перенесенню знань у нові контексти, використанню їх у мовленні, проєктній або комунікативній діяльності. Вищі рівні — «аналізуємо», «оцінюємо», «створюємо» — розвивають критичне мислення, адже передбачають уміння аргументувати позицію, оцінювати достовірність фактів, робити узагальнення й створювати новий зміст [3, с. 25-26, 31].

У Common European Framework of Reference for Languages: Companion Volume (CEFR, 2020) наголошується на важливості розвитку автономного, критично

мислячого користувача мови, який здатен аналізувати, оцінювати й створювати висловлювання у різних комунікативних контекстах [4, с. 62-65]. Саме тому впровадження таксономії Блума в навчальний процес відповідає сучасним європейським стандартам освіти, забезпечує формування когнітивної гнучкості й аналітичної культури учня.

Висновки. Таксономія Блума є ефективним засобом розвитку критичного мислення старшокласників, особливо на рівнях «аналізуємо», «оцінюємо» та «створюємо», які формують здатність до аргументації, рефлексії й творчості. Така європейська практика є актуальною для української школи, оскільки сприяє оновленню змісту освіти й формуванню компетентного, самостійного мислителя нового покоління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кучера О., Сурodейкіна Т. Таксономія Блума як інструмент формування когнітивної компетентності старшокласників. *Вісник філології. МДУ ім. Б. Хмельницького*. 2022. № 42, Т.2. С. 65-71. DOI: https://doi.org/10.32841/2409-1154.2019.42.2.17.

2. Панасюк Ю. Особливості використання таксономії Б. Блума у контексті розвитку когнітивних навичок студентів на заняттях з англійської мови у вищих навчальних закладах. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2023. № 60. с. 24–27. DOI: https://doi.org/10.32841/2409-1154.2023.60.2.5.

3. Студентоцентровані підходи до змішаного навчання : навчальний посібник для здобувачів фахової передвищої та вищої освіти / [А. В. Маслова, В. А. Мізюк, Н. О. Герцовська, Р. Г. Шрамко, М. Ю. Рахно, Т. С. Калашникова, Г. Б. Варіна, Т. М. Кравченко, Л. К. Лисак] ; за заг. ред. Н. О. Герцовської. Мукачево: МДУ, 2024. 240 с.

4 Council of Europe. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. *Companion Volume. Strasbourg: Council of Europe Publishing*, 2020. 304 p.

Пюрко О. Є.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
Пюрко В. Є.
Гімназія № 22
Мелітопольської міської ради
Запорізької області
Арабаджи-Тіпенко Л. І.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ: ЄВРОПЕЙСЬКІ ТРЕНДИ, СУЧАСНІ РЕАЛІЇ

Сталий розвиток є одним із ключових викликів сучасної цивілізації, що охоплює економічну, соціальну та екологічну складові. У контексті глобальних трансформацій саме освіта визначається провідним інструментом формування відповідального громадянина, здатного мислити системно, діяти етично та сприяти гармонійному розвитку суспільства [2; 4]. У Європейському Союзі концепція сталого розвитку є одним із наріжних каменів політики. Стратегія сталого розвитку ЄС (EU Sustainable Development Strategy), Європейська зелена угода (European Green Deal), а також ініціативи UNESCO щодо освіти для сталого розвитку (Education for Sustainable Development, ESD) – основні документи, що визначають стратегічні орієнтири для освітніх систем держав-членів [3; 5]. Європейські університети дедалі частіше інтегрують принципи сталого розвитку у свою діяльність через: інституційну політику (екологічне управління, енергоефективність, цифровізація); освітні програми, які включають курси з екологічної етики, соціальної відповідальності, зеленої економіки; дослідницьку діяльність, спрямовану на інноваційні рішення для довкілля; партнерства між університетами, громадами та бізнесом задля розвитку сталих практик. Такий підхід відображає принцип «Whole Institution

Approach», який передбачає, що університет має бути не лише місцем навчання про сталий розвиток, а й простором його практичного втілення.

Після підписання Болонської декларації (1999) Україна послідовно інтегрується в Європейський простір вищої освіти (ЕНЕА), а сталий розвиток стає однією з ключових цінностей, на яких ґрунтується модернізація освіти. Європейська асоціація університетів (EUA) та Болонський процес після 2020 року підкреслюють важливість соціальної відповідальності, екологічної свідомості та інклюзії у вищій освіті [1,3,5]. Вища освіта України, орієнтована на європейську інтеграцію, активно адаптує принципи сталого розвитку у свої стратегії, освітні програми та управлінські практики. Українські університети частіше долучаються до європейських програм, зокрема Erasmus+, де впроваджуються курси з питань сталого розвитку; Horizon Europe, що підтримує дослідження у сфері кліматичних змін; European University Alliances, які формують спільні освітні програми, спрямовані на формування компетентностей сталого розвитку, тощо.

В Україні процес інтеграції ідей сталого розвитку у вищу освіту розвивається поступово. Серед ключових напрямів можна виділити: *нормативно-правові засади* - Міністерство освіти і науки України (МОН) активно просуває компетентнісний підхід, який охоплює екологічну грамотність, соціальну відповідальність, інклюзивність; *інституційні ініціативи* - багато університетів створюють центри сталого розвитку, впроваджують «зелені офіси» та програми енергоефективності; *освітній компонент* - в освітні програми вводяться дисципліни з екологічної економіки, сталого менеджменту, «зеленої» інженерії за системного підходу - інтеграції тематики сталого розвитку у всі рівні освітніх курсів, а не лише у спеціалізовані предмети.

Українська вища освіта стикається з численними викликами, серед яких пошкодження інфраструктури, втрата кадрів та зменшення студентів (з 2,4 млн у 2007 році до 1,3 млн у 2019), прискорення переходу до дистанційного навчання, але присутні проблеми з цифровізацією та академічною

доброчесністю. Для подолання цих викликів Україна впроваджує європейські практики сталості. Одним з прикладів є модель «сталого університету» для поствоєнної України, розроблена в рамках проекту Європейської асоціації освітніх досліджень (EERA) та Української асоціації освітніх дослідників (UERA), яка включає чотири блоки: стале навчання (інтеграція принципів сталості в програми), сталі дослідження, сталий кампус (енергоефективні будівлі, зелений транспорт) та стале партнерство (залучення стейкхолдерів) і базується на аналізі топ-50 університетів за рейтингом Times Higher Education Impact Rankings, що демонструють європейські стандарти. У 2025 році Україна впроваджує нові рекомендації з академічної доброчесності, підтримані UNDP, що сприяють культурі антикорупції та сталості в освіті.

Отже, європейський контекст створює не лише нормативну, а й культурну рамку для розвитку українських університетів як центрів інновацій і соціальної відповідальності. Європейські виміри сталого розвитку стають невід'ємною частиною сучасної української вищої освіти, інтеграція яких сприяє не лише підвищенню якості освіти, а й формуванню нової моделі університету – відкритого, інноваційного, соціально відповідального. Українські університети виступають не лише реципієнтами європейського досвіду, а й активними учасниками процесу формування спільного освітнього простору сталого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міністерство освіти і науки України. Національна стратегія розвитку освіти в Україні до 2032 року. Київ, 2023. https://mon.gov.ua/osvita-2/vishcha-osvita-ta-osvita-doroslikh/strategiya-rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-na-2022-2032-roki

2. EUA. Universities and Sustainable Development Goals: Europe's Contribution. Brussels, 2021. https://www.eua.eu/publications/positions/ universities-are-central-to-regional-innovation-across-europe.html

3. European Commission. The European Green Deal. Brussels, 2019. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en

4. Kryvylova O., Oleksenko K., Kurylo O., Bondarenko H., Bilohur V., Pyurko O., Khrystova T., Pyurko V., Arabadzhy-Tipenko L. Educational Reform Challenges: A Motivated Pedagogue. *Pakistan Journal of Life and Social Sciences*, 2025. № 23(1). P. 198-205. E-ISSN: 2221-7630 https://doi.org/10.57239/PJLSS-2025-23.1.0017

5. UNESCO. Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives. Paris: UNESCO, 2017. 62 p. https://unesdoc.unesco.org/ark: /48223/pf0000247444

Сергієнко А. Д.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

РОЛЬ ЦИФРОВІЗАЦІЇ У НАБЛИЖЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРАКТИК

Поступова інтеграція України в європейський освітній простір вимагає посилення цифровізації, яка є одним із ключових чинників модернізації освітньої системи України. Саме цифровізація забезпечує доступ до інноваційних методів навчання, підвищує якість освітніх послуг і сприяє формуванню конкурентоспроможного фахівця, орієнтованого на вимоги сучасного ринку праці.

На нашу думку роль цифровізації у наближенні української освіти до європейських стандартів проявляється у все більш поширеному використанні цифрових платформ, таких як Moodle, Zoom, Microsoft Teams, Google Classroom, що відповідає загальноєвропейським практикам дистанційного й змішаного навчання. Таким чином, Україна демонструє, що вона адаптує свою освіту до стандартів Європейського простору вищої освіти (EHEA). Цифровізація також відіграє не останню роль у посиленні доступності та інклюзивності системи освіти України. Завдяки цифровим технологіям створюються умови для рівного

доступу до навчання незалежно від місця проживання, фізичних можливостей чи соціального статусу, що відповідає європейським цінностям інклюзії. В умовах дистанційного та змішаного навчання цифровізація активізує академічну мобільність і міжнародну співпрацю, оскільки масові відкриті онлайн-курси (MOOCs), спільні проекти й дослідження дають змогу студентам і викладачам брати участь у міжнародних програмах обміну та співпраці, не обмежуючись географічними кордонами.

В. Вербицька та В. Бредіхін вважають, що цифрова трансформація системи загальної та професійної освіти виступає ключовим завданням ЄС на найближчі роки. На її вирішення спрямовані зусилля всього європейського суспільства, а дії основних учасників освітнього процесу та зацікавлених сторін мають бути ретельно продуманими та спланованими. Наразі, вже зроблено конкретні кроки щодо структурування їхньої діяльності, створено спеціальні організації, покликані цілеспрямовано займатися цим проектом, окрім того, передбачено масштабні інвестиції. Цей досвід може бути врахований під час розробки підходів до цифрової реформи української освіти [1 с.13].

Неможливо не згадати, що цифрова компетентність виступає однією із soft skills і це підтверджується Європейськими документами (зокрема, Digital Education Action Plan ЄС), які наголошують на необхідності розвитку цифрової грамотності. В Україні формування цифрових компетентностей включено в освітні стандарти, що сприяє зближенню освітніх систем України та ЄС. Цифровізація освіти в Україні дозволяє використовувати інноваційні методики навчання, завядки яким освітній процес стає більш персоналізованим та гейміфікованим. Електронні журнали, освітні платформи, системи перевірки на плагіат сприяють підвищенню прозорості, академічної доброчесності й довіри до українських дипломів у Європі. Це підтверджує прозорість та якість освіти.

Г.Дей, М.Дей та А.Кутинська вбачають провідною роль держави в забезпеченні успішної цифровізації освіти, включаючи створення сприятливого середовища для впровадження цифрових технологій в освітній процес, надання

фінансової підтримки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів. Автори наголошують на необхідності створення стандартів і методик для ефективного впровадження цифрових технологій та контролю за їх реалізацією. Науковці також визначають ключову роль держави в успішній цифровізації освіти та підтримці освітнього сектору в цілому [2].

Цифровізація виступає ключовим інструментом інтеграції української освіти до європейського освітнього простору. Вона сприяє не лише впровадженню сучасних технологій у навчальний процес, але й формуванню нової культури освіти, побудованої на відкритості, мобільності, академічній доброчесності та орієнтації на потреби студентів. Таким чином, цифровізація не лише модернізує освітнє середовище України, але й наближає його до європейських практик, забезпечуючи відповідність міжнародним стандартам і тенденціям розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вербицька В., Бредіхін В. Дослідження досвіду цифрової трансформації освіти у межах європейського союзу. (2023). *Комунальне господарство міст. Серія: «Інформаційні технології та інженерія»,* 3(177), 10-14. https://doi.org/10.33042/2522-1809-2023-3-177-10-14

2. Роль держави у діджиталізації освіти. (2024). *Legal Horizons*, 19(4), 8-18. https://doi.org/10.54477/LH.25192353.2023.4.pp.8-18.

Стародуб А. А.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ПРОГРАМА ERASMUS+ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА УКРАЇНСЬКУ ВИЩУ ОСВІТУ

Європейська інтеграція у сфері вищої освіти є пріоритетом України, спрямованим на модернізацію та підвищення конкурентоспроможності освітньої системи. Важливу роль у цьому відіграє програма ЄС Erasmus+, що

забезпечує академічну мобільність, міжнародну співпрацю та розвиток університетів за європейськими стандартами. З 2014 року участь України в програмі відкрила студентам, викладачам і адміністрації закладів вищої освіти широкі можливості для навчання, обміну досвідом і реалізації проєктів, які сприяють системним змінам у вищій освіті.

Erasmus+ – це комплексна програма Європейського Союзу на період 2021-2027 років, що підтримує міжнародну співпрацю у сферах освіти, професійної підготовки, молоді та спорту. Для українських закладів вищої освіти доступні кілька ключових напрямів участі. По-перше, це академічна мобільність, яка дає можливість студентам та викладачам навчатися, проходити стажування або викладати в європейських університетах терміном від трьох місяців до одного року. За період 2014-2020 років понад 17,800 українських студентів та викладачів скористалися цими можливостями [4].

Участь у проєктах Erasmus+ дійсно допомагає модернізувати освітні програми українських університетів. Завдяки міжнародній співпраці наші заклади освіти впроваджують інноваційні методи викладання, розробляють нові спільні програми та підвищують кваліфікацію викладачів [2]. Програма підтримує впровадження компетентнісного підходу, який допомагає формувати у студентів практичні навички, потрібні для майбутньої роботи.

Академічна мобільність є ключовим інструментом інтернаціоналізації української вищої освіти. Програма Erasmus+ надає фінансову підтримку для навчання, проживання та подорожей, роблячи міжнародні обміни доступними. Участь у них розширює світогляд, розвиває міжкультурну компетентність, мовні навички та професійні контакти.

Проєкти розбудови потенціалу спрямовані на системні зміни в українських закладах вищої освіти. Вони підтримують створення нових навчальних об'єктів, впровадження сучасного обладнання та технологій, розвиток систем забезпечення якості освіти. На сьогодні 47 закладів вищої освіти України, включаючи політехнічні, медичні, педагогічні, економічні та аграрні

університети, беруть участь у міжнародних партнерствах [1]. Важливо, що до співпраці залучено навіть чотири переміщені університети з тимчасово окупованих територій.

Цифровізація вищої освіти набула особливої актуальності під час пандемії COVID-19 та російської агресії. Програма Erasmus+ сприяє розвитку цифрових компетентностей, впровадженню онлайн-навчання та створенню електронних ресурсів. Завдяки цьому українські університети отримують доступ до європейських платформ і можливість обмінюватися досвідом з колегами з ЄС.

З початком повномасштабної війни у лютому 2022 року Європейська Комісія запровадила спеціальні заходи для підтримки українських учасників програми. Було виділено додаткові 100 мільйонів євро для підтримки проєктів, що допомагають біженцям та підтримують організації, студентів і викладачів в Україні [3]. Програма продемонструвала гнучкість у реалізації проєктів, дозволяючи адаптувати діяльність до викликів воєнного часу.

Близько 30 українських університетів приєдналися до європейських альянсів університетів як асоційовані партнери. Це відкриває нові можливості для співпраці навіть в умовах війни та свідчить про довіру європейського академічного співтовариства до українських закладів освіти. Такі альянси дозволяють нашим університетам брати участь у спільних освітніх програмах, дослідницьких проєктах та обміні досвідом з провідними європейськими закладами.

Водночас перспективи участі України в програмі виглядають дуже позитивно. Станом на 2025 рік для українських організацій відкрито близько 40 конкурсів у рамках програми Erasmus+ [4]. Це створює широкі можливості для подальшої інтеграції української вищої освіти в європейський освітній простір. Зростає кількість українських університетів, які успішно реалізують міжнародні проєкти, і досвід участі в програмі стає все більш системним.

Програма Erasmus+ має значний трансформаційний вплив на українську систему вищої освіти, сприяючи її модернізації, підвищенню якості та інтеграції

до Європейського простору вищої освіти. Вона надала тисячам студентів і викладачів можливість здобути міжнародний досвід, а університетам — реалізувати важливі проєкти. Особливо цінною є підтримка програми під час війни, що демонструє солідарність Європи з Україною. Erasmus+ не лише зміцнює академічний потенціал, а й формує покоління фахівців із європейським світоглядом, що є стратегічно важливим для майбутнього членства України в ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міністерство освіти і науки України. Результати участі українських учасників в конкурсах Програми ЄС Erasmus+ (напрям СВНЕ). URL: https://mon.gov.ua/news/rezultaty-uchasti-ukrainskykh-uchasnykiv-v-konkursakh-prohramy-ies-erasmus-napriam-cbhe

2. 30 університетів з України вже працюють в Європейських альянсах університетів! URL: https://erasmusplus.org.ua/novyny/16439/

3. National Erasmus+ Office in Ukraine. Erasmus+ during the war against Ukraine. URL: https://erasmusplus.org.ua/en/opportunities/erasmus-during-the-war-in-ukraine/

4. EU NEIGHBOURS east. Erasmus+ in Ukraine. URL: https://euneighbourseast.eu/news/explainers/erasmus-in-ukraine/

Супрун О.М.
Таврійський державний
агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

БАГАТОМОВНІСТЬ ЯК ФАКТОР СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Українська освіта сьогодні стикається із певними викликами, подолання яких є передумовою для становлення та розвитку нашої держави на шляху до євроінтеграції. Інституційні виклики, такі як необхідність адаптації освітніх програм та стандартів до вимог Європейського простору вищої освіти та

Болонського процесу, посилюються технологічними (стрімка цифровізація в усіх сферах діяльності, тривалий період застосування дистанційної та змішаної форм навчання) та соціальними: «відтік мізків» через масовий виїзд талановитих студентів, науковців та кваліфікованих викладачів за кордон, що створює дефіцит кадрів та загрожує майбутньому науковому потенціалу, а також проблеми з визнанням українських дипломів у країнах Євросоюзу. До того ж, на якість освіти впливають мовні виклики, адже недостатній рівень володіння іноземними мовами серед викладачів та здобувачів освіти стає перепоною для участі у міжнародних дослідницьких програмах, залучення міжнародних грантів та інвестицій, академічної мобільності та поширення результатів наукових розвідок українських дослідників.

Таким чином, постає питання багатомовності як фактору сталого розвитку українського освітнього простору. В контексті вищої освіти, багатомовність передбачає володіння та свідоме й систематичне використання кількох інших мов, окрім рідної, в освітньому процесі [2]. Це явище передбачає збагачення мовного репертуару здобувачів та викладачів двома або більше іноземними мовами (як правило, англійською та ще однією мовою країн ЄС) через вивчення іноземних мов (в тому числі за професійним спрямуванням), викладання однієї, кількох або всіх професійних дисциплін, виконання індивідуальних завдань та проведення контрольних заходів іноземною мовою, а також використання мов для інтернаціоналізації закладів освіти та забезпечення академічної мобільності та міжнародної співпраці.

Багатомовність є ключовим інструментом для реалізації кількох вимірів цілей сталого розвитку (Sustainable Development Goals (SDG) [3]), а саме:

1) соціального – забезпечення якісної освіти (SDG 4): рівний доступ, інклюзивність, а також формування глобальної громадянської компетентності для сприяння миру та сильних інститутів (SDG 6) та гендерній рівності (SDG 5);

2) економічного – підготовка конкурентоспроможних кадрів для гідної праці та економічного зростання (SDG 8), сприяння інноваційній «зеленій»

економіці (SDG 9), а також забезпечення фінансової стійкості закладів освіти через ефективне використання ресурсів (SDG 13);

3) інституційного – забезпечення сильних інститутів та миру (SDG 16) через прозоре та ефективне врядування, налагодження партнерства заради цілей (SDG 17) шляхом міжнародної співпраці та впровадження європейських стандартів;

4) екологічного – відповідальне використання ресурсів, мінімізація відходів, інтеграція принципів відповідального споживання та виробництва (SDG 12) та Боротьби зі зміною клімату (SDG 13) у навчальні програми та управління закладами освіти.

Таким чином, багатомовність перетворюється з академічної переваги на стратегічний ресурс, що стане каталізатором стійкості української освіти в умовах євроінтеграції та повоєнної відбудови. Створення якісного багатомовного освітнього середовища, що відповідає європейським стандартам, зменшує мотивацію здобувачів та науковців до міграції, оскільки забезпечує міжнародну конкурентоспроможність. Багатомовність є обов'язковою умовою для автоматичного визнання дипломів у країнах ЄС через відповідність мовним вимогам європейських стандартів та ефективної участі у процесах адаптації до Європейського освітнього простору. Багатий мовний репертуар є ключовим чинником для налагодження міжнародних партнерств та сприяє участі у програмах Erasmus+ та інших міжнародних проєктах. Крім того, володіння іноземними мовами дозволяє інтегрувати новітні освітні технології та інструменти ШІ у навчальний процес, забезпечуючи безперервність освіти в умовах безпекових викликів.

У Таврійському державному агротехнологічному університеті імені Дмитра Моторного велика увага приділяється багатомовності як фактору інтернаціоналізації освітньої діяльності. Університетом ухвалено стратегію інтернаціоналізації [1], що реалізується через участь у численних міжнародних проєктах, розвиток міжнародних зв'язків університету у освітній та науковій

сферах, інтернаціоналізацію освітніх програм, навчальних планів, виробничих практик. Окрім викладання трьох іноземних мов для здобувачів, кафедра іноземних мов ТДАТУ також пропонує мовні курси для викладачів університету, що сприяє можливості міжнародної академічної мобільності здобувачів та науково-педагогічних працівників.

Отже, багатомовність є не лише навчальною метою, але й необхідною передумовою для забезпечення життєздатності, конкурентоспроможності та успішного європейського майбутнього українського освітнього простору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стратегія інтернаціоналізації. *Відділ міжнародних зв'язків*. URL: http://www.tsatu.edu.ua/vmz/department/polozhennja-pro-viddil/ (дата звернення: 19.10.2025).

2. Яковлева О. Багатомовність у системі вищої освіти: чи є неминучим конфлікт між патріотизмом та прагматизмом?. *Multiversum. Philosophical almanac*. 2018. № 7-8. С. 117–128. URL: https://doi.org/10.35423/2078-8142.2016.7-8.08 (дата звернення: 19.10.2025).

3. *Sustainable Development Goals.* URL: https://sdgs.un.org/goals (дата звернення: 19.10.2025).

Таран К. О.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ФРАЗЕОСИСТЕМА УКРАЇНСЬКОЇ ТА ПОЛЬСЬКОЇ МОВ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ СПІЛЬНИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ

Сучасні процеси європейської інтеграції актуалізують потребу у вивченні мовних і культурних взаємин між народами, зокрема в площині фразеології, що відображає ментальність і систему цінностей кожної нації. Українська та польська фразеосистеми мають значну кількість спільних семантичних ознак, що засвідчує глибинну спорідненість світоглядних орієнтирів і ціннісних

домінант двох культур. Аналіз цих паралелей сприяє розумінню європейського гуманістичного простору, побудованого на повазі, свободі, гідності та взаєморозумінні.

Метою допису є з'ясування спільних смислових домінант в українських та польських фразеологізмах на основі семантичного підходу та визначення їх ролі у відображенні спільних європейських цінностей.

Проблема зіставного вивчення фразеологічних систем слов'янських мов, зокрема української та польської, неодноразово ставала предметом наукового аналізу. Семантичні, структурні та культурологічні аспекти фразеології досліджували такі вчені, як М. Кочерган, П. Гриценко, Л. Скрипник, Л. Масенко, О. Селіванова, а також польські лінгвісти Є. Бартмінський (J. Bartmiński), А. Дейна (A. Dejna), В. Хмура (W. Chmura).

Однак, попри наявність значної кількості праць, питання виявлення спільних смислових домінант у фразеологізмах української та польської мов саме в контексті європейських цінностей залишається недостатньо розробленим. Л. Масенко у публікації «Мова і суспільство: постколоніальний вимір» стверджує: «Стильову розбудову літературної мови супроводжували процеси активізації запозичень з інших мов, у яких функцію головного джерела і посередника запозичень виконувала польська мова» [1, с.14].

Фразеологізми як концентровані носії національно-культурного досвіду фіксують у мовній системі ментальні моделі світу. Порівняння українських та польських фразем засвідчує високий рівень спільності в осмисленні ключових життєвих цінностей. Так, у двох мовах виявляються подібні образи, пов'язані з працею (*робота людину годує — praca człowieka żywi*), сім'єю (*нема роду без вроди — niedaleko pada jabłko od jabłoni*), моральністю (*чесне слово — słowo honoru*).

Семантичний аналіз показує, що обидві фразеосистеми тяжіють до позитивної оцінності, утверджуючи моральну відповідальність, доброзичливість і взаємодопомогу — засадничі принципи європейської

спільноти. У лінгвокультурологічному аспекті простежується глибока взаємодія слов'янських культур, де фразеологізми виступають не лише засобом національної самоідентифікації, а й інструментом міжкультурного діалогу.

Фразеосистема української та польської мов є цінним джерелом вивчення спільного європейського духовного простору. Її аналіз у навчальному процесі сприяє формуванню мовної й культурної толерантності, розвитку європейської ідентичності та вихованню поваги до культурного розмаїття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Масенко Л. *Мова і суспільство: Постколоніальний вимір.* Київ: КМ Academia, 2004. 164 с.

2. Bartmiński J. Wybrane koncepty w świetle danych ankietowych: Europa, Europejczyk, ojczyzna, Polska, Polak, świat, Wschód, Zachód. Polskie wartości w europejskiej aksjosferze / pod red. S. Niebrzegowskiej-Bartmińskiej, M. Nowosad-Bakalarczyk, S. Wasiuty. Lublin, 2014. S. 248–308.

3. Фразеологія сучасної української мови : посібник / В. Д. Ужченко, Д. В. Ужченко; М-во освіти і науки України, Луган. нац. пед. ун-т ім. Т. Шевченка. Луганськ: Альма-матер, 2005. 399 с.

Тахтарова М. Г.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ВИВЧЕННЯ ЛЕКСИКИ В КОНТЕКСТІ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

Одним із ключових завдань сучасної іншомовної освіти є формування лексичної компетентності, яка становить основу комунікативної діяльності, забезпечує розуміння автентичних текстів, ефективне спілкування та самовираження іноземною мовою. Лексична компетентність визначається як «здатність особи розуміти, добирати та використовувати мовні одиниці відповідно до комунікативного завдання» [1, с. 120]. У європейському

освітньому просторі розвиток лексичної компетентності пов’язується з комунікативно-діяльнісним, когнітивним і контекстним підходами, які спрямовані на інтеграцію лексики у зміст мовленнєвої діяльності.

В українській освіті питання формування іншомовної лексичної компетентності набуло особливої актуальності в контексті імплементації Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти (CEFR), що орієнтують освітній процес на реальні потреби комунікації, а не на механічне засвоєння мовного матеріалу [1, с. 45].

Мета цієї публікації полягає в аналізі підходів до вивчення іншомовної лексики в контексті комунікативної діяльності на основі європейського досвіду та українських практик навчання, а також у визначенні ефективних шляхів інтеграції контекстного навчання у вітчизняну освітню систему.

Аналіз вітчизняних науково-методичних джерел. Українські дослідники послідовно підкреслюють, що засвоєння іншомовної лексики має відбуватися в умовах ситуативно-комунікативного контексту, а не через ізольоване заучування [1, с. 122]. Так, О. Д. Карп’юк вважає, що навчання лексики повинно бути пов’язане з реальними комунікативними потребами учнів і здійснюватися через інтеграцію в мовленнєву практику — діалоги, рольові ігри, тематичні ситуації [2, с. 171].

С. Ю. Ніколаєва наголошує на необхідності розвивати лексичну компетентність у взаємозв’язку з граматичною, фонетичною та соціокультурною компетентностями, підкреслюючи, що слово є не лише мовною одиницею, а й носієм культурного змісту [1, с. 122].

І. В. Задорожна акцентує на когнітивному аспекті: вивчення нових слів повинно супроводжуватися осмисленням їх семантичних зв’язків у тексті, що сприяє довготривалому запам’ятовуванню.

На думку О. Б. Бігич, одним із ключових принципів формування лексичної компетентності є принцип контекстуалізації, який забезпечує мотиваційний

аспект навчання й наближує процес засвоєння до природного мовного середовища.

Отже, вітчизняна методика загалом орієнтується на поступовий перехід від ізольованого запам'ятовування до контекстного використання, однак у практиці шкільного навчання все ще переважають традиційні форми — списки слів, переклад, тестування без зв'язку з реальним мовленням [2, с. 178].

Європейський досвід вивчення лексики в контексті. Зарубіжні дослідники (A. Siyanova-Chanturia, S. Webb, M. Alqahtani, N. Schmitt) наголошують, що засвоєння лексики у відриві від контексту є малоефективним. A. Ciyanova-Chanturia та S. Webb зазначають, що лексичні одиниці потрібно опрацьовувати у природному контексті, тобто в межах автентичних текстів, діалогів чи комунікативних ситуацій [5, с. 229]. Такий підхід сприяє формуванню не лише словникового запасу, а й глибшого розуміння семантичних зв'язків між словами.

M. Alqahtani підкреслює, що традиційне вивчення лексики через переклад чи списки слів не забезпечує достатнього рівня володіння мовою. Натомість варто використовувати контекстуальні вправи, які допомагають учням побачити, як слово функціонує у мовленні [3, с. 23]. Він також наголошує на важливості поєднання рецептивного (читання, аудіювання) та продуктивного (говоріння, письмо) використання лексики.

N. Schmitt вважає, що лексичне знання має два виміри: розмір словникового запасу та глибина знання слова, тобто здатність правильно застосовувати його у різних контекстах [4, с. 918]. На його думку, ефективне навчання лексики має включати роботу з колокаціями, фразеологізмами, афіксацією та синонімією.

Європейські дослідження останніх десятиліть демонструють, що контекстне навчання лексики є найефективнішим способом розвитку комунікативної компетентності. Наприклад, N. Schmitt виділяє поняття «*depth of vocabulary knowledge*» - глибина знання слова, що передбачає розуміння не лише його значення, але й сполучуваності, стилістичних відтінків, граматичних обмежень [4, с. 916]. M. Alqahtani зазначає, що контекст сприяє не лише

запам’ятовуванню, але й розвитку навичок прогнозування значення незнайомих слів, що є ключовим у реальній комунікації [3, с. 25].

Таким чином, європейський досвід підкреслює провідну роль контексту в процесі засвоєння лексики, де слово сприймається не як одиниця пам’яті, а як елемент смислотворення.

Порівняльний аналіз підходів. Порівняння вітчизняних і європейських підходів свідчить, що обидва спрямовані на формування функціональної лексичної компетентності, однак відрізняються ступенем інтеграції контексту у навчальний процес.

В Україні контекст здебільшого використовується як допоміжний засіб, тоді як у європейських методиках – як центральний компонент навчання, що об’єднує лексику, граматику, комунікацію й культуру. Європейські освітні моделі (наприклад, CLIL – *Content and Language Integrated Learning*) демонструють ефективність інтегрованого підходу, де лексика вивчається через зміст навчальних дисциплін, а не окремо [7]. Для українських реалій такий підхід є перспективним, однак вимагає оновлення навчально-методичного забезпечення, підготовки вчителів і перегляду підручників.

Вітчизняна методика поступово наближається до європейських стандартів, зокрема до концепції навчання лексики у контексті. Проте в українських реаліях усе ще переважає граматико-перекладний підхід, який орієнтується на засвоєння окремих слів і форм. Європейський досвід показує, що основою успішного навчання є створення ситуацій автентичного спілкування, де лексика використовується природно, відповідно до мети комунікації [5, p. 235].

На нашу думку, в українських умовах питання вивчення лексики в контексті має не лише методичне, а й соціально-психологічне значення. Сучасний учень часто сприймає лексику як набір окремих слів, відірваних від реального мовлення, що знижує мотивацію до її засвоєння. Тому головним завданням

учителя є створення навчального середовища, у якому слово живе в контексті – у тексті, діалозі, ситуації, культурному просторі.

Власний педагогічний досвід переконує, що саме контекстне опрацювання нової лексики сприяє розвитку мовленнєвої активності учнів, формує в них навички прогнозування змісту висловлювання, кращого розуміння підтексту. Особливо ефективними є методи лексичних історій, рольових ігор, тематичних дебатів і інтегрованих проєктів, у яких учні самостійно добирають лексику відповідно до ситуації спілкування.

Окремої уваги потребує поєднання лексичного навчання з розвитком емоційного інтелекту – умінням розуміти та передавати емоційні відтінки значення слів. Цей аспект недостатньо представлений у традиційних програмах, проте є важливою складовою європейських підходів.

На сучасному етапі вважаємо перспективним поєднання контекстного підходу з цифровими технологіями: використання автентичних відео, інтерактивних словників, мультимедійних завдань, що створюють «живе» мовне середовище й формують внутрішню мотивацію до самостійного збагачення словника.

Отже, розвиток лексичної компетентності у контексті потребує поєднання методичної системності, комунікативної спрямованості й креативності педагога, який не лише навчає слів, а допомагає учням осмислювати їхній культурний і емоційний зміст.

Висновки. Аналіз розглянутих вище теоретичних і практичних підходів свідчить, що **вивчення лексики в контексті** є необхідною умовою формування іншомовної комунікативної компетентності [6]. Європейський досвід демонструє ефективність моделей, орієнтованих на контекстуалізацію, семантичну гнучкість і культурну інтеграцію лексики. Українські дослідники створили міцне теоретичне підґрунтя для впровадження цих підходів, проте їх практична реалізація вимагає подальшої роботи над удосконаленням змісту, технологій і засобів навчання.

Впровадження контекстного підходу у вітчизняну методику дозволить забезпечити якісно новий рівень лексичної підготовки, підвищити мотивацію учнів, наблизити процес навчання до реальних потреб спілкування й сприятиме гармонізації української мовної освіти з європейськими стандартами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ніколаєва С. Ю. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підручник. Київ : Ленвіт, 2002. 328 с.

2. Карп'юк О. Д. Методика навчання англійської мови : навч. посіб. Київ : Методика, 2010. 288 с.

3. Alqahtani M. The importance of vocabulary in language learning and how to be taught. *International Journal of Teaching and Education*. 2015. Vol. 3, № 3. P. 21–34. DOI: 10.20472/TE.2015.3.3.002.

4. Schmitt N. Size and depth of vocabulary knowledge: what the research shows. Language Learning. 2014. Vol. 64, № 4. P. 913–951. DOI: 10.1111/lang.12077.

5. Siyanova-Chanturia A., Webb S. Teaching Vocabulary in the EFL Context / In: Renandya W. A., Widodo H. P. (eds.). English Language Teaching Today. Cham : Springer, 2016. P. 227–239. DOI: 10.1007/978-3-319-38834-2_16.

6. Siyanova-Chanturia A., Webb S. Teaching Vocabulary in the EFL Context.

7. Godwin-Jones R. Contextualized vocabulary learning. Virginia Commonwealth University.

Федюніна О.І.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

РОЗВИТОК МОВНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У СИСТЕМІ ОСВІТИ КРАЇН ЄС

У контексті євроінтеграційних процесів Україна орієнтується на оновлення змісту педагогічної освіти відповідно до сучасних європейських стандартів, що передбачають компетентнісно орієнтований, особистісно-розвивальний і

ціннісний підходи до професійної підготовки майбутніх учителів. Особливу увагу при цьому приділяють розвитку мовно-комунікативної компетентності, яка розглядається як фундаментальна складова педагогічної майстерності та важливий показник професійної культури вчителя.

Мовно-комунікативна компетентність забезпечує здатність педагога ефективно взаємодіяти зі здобувачами освіти, колегами, батьками, адміністрацією, а також – у ширшому контексті – представляти українську освіту у міжнародному середовищі. Вона є не лише засобом професійного самовираження педагога, а й інструментом формування освітнього простору довіри, співробітництва й толерантності, що відповідає європейським гуманістичним цінностям і принципам міжкультурного діалогу.

Сучасний європейський підхід передбачає розуміння мови як соціокультурного феномена, який не лише відображає мислення, а й формує його [2, с. 69]. Тому володіння мовою вчителем трактується не просто як уміння грамотно висловлюватися, а як здатність мислити комунікативно, тобто враховувати ситуацію спілкування, культурні контексти, емоційний стан співрозмовників і педагогічну мету комунікації.

У цьому аспекті розвиток мовно-комунікативної компетентності стає важливою умовою інтеграції української системи освіти до європейського освітнього простору, адже він передбачає не лише підвищення рівня володіння державною чи іноземними мовами, а й формування ціннісно орієнтованої комунікації, здатної об’єднувати людей різних культур навколо спільних гуманістичних і демократичних ідей.

Згідно з Common European Framework of Reference for Languages (CEFR, 2020), мовно-комунікативна компетентність охоплює комплекс знань, умінь і ставлень, необхідних для успішного використання мови в різних комунікативних контекстах. Для педагогів країн ЄС ця компетентність вважається ключовою у структурі професійної підготовки, оскільки забезпечує здатність до навчання, фасилітації, рефлексії та партнерської взаємодії [4, с. 57].

У закладах вищої освіти країн ЄС реалізується низка моделей формування комунікативної компетентності педагогів. Зокрема, у Фінляндії та Естонії ефективними є інтегровані курси CLIL (Content and Language Integrated Learning), що поєднують вивчення фахових дисциплін із розвитком іншомовних комунікативних умінь. У Польщі та Німеччині запроваджено рефлексивно-комунікативні тренінги та курси академічного письма, спрямовані на вдосконалення мовленнєвої культури майбутніх учителів. В Італії, Іспанії та Франції діють платформи міжуніверситетської співпраці (Erasmus+ Virtual Exchange, eTwinning), які створюють умови для міжкультурного діалогу та професійної комунікації у цифровому середовищі.

Європейська практика свідчить, що розвиток мовно-комунікативної компетентності вчителя передбачає:

- формування навичок академічного і педагогічного дискурсу (уміння вести діалог, публічно виступати, аргументувати позицію);
- застосування інтерактивних методів (дебати, рольові ігри, моделювання освітніх ситуацій);
- використання цифрових технологій для комунікативного розвитку (створення подкастів, навчальних блогів, електронних портфоліо);
- стимулювання саморефлексії й аналізу власного мовлення.

Упровадження цих підходів у систему української педагогічної освіти сприятиме підвищенню якості мовно-комунікативної підготовки майбутніх учителів, формуванню відкритого, толерантного, європейсько орієнтованого фахівця [3, с.19].

Досвід країн Європейського Союзу засвідчує, що розвиток мовно-комунікативної компетентності є невід'ємною складовою професійного становлення педагога. Для України важливо інтегрувати європейські практики в національний освітній простір, адаптуючи їх до культурних і мовних особливостей нашої педагогічної школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Загородня, О. П. (2019). *Мовно-комунікативна компетентність майбутнього вчителя: структура, зміст, технології формування*. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, (4), 94-103.

2. Кочубей, Л. В. (2021). *Професійна комунікація як чинник розвитку педагогічної майстерності вчителя*. Освіта і педагогічна наука, (1), 67-72.

3. Лях, Т. Л. (2020). *Розвиток іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів у контексті європейських освітніх практик*. Іноземні мови, (2), 15-21.

4. Мельник, О. С. (2022). *Інтеграція європейських стандартів мовної освіти у професійну підготовку майбутніх педагогів*. Освітологічний дискурс, 30(3), 55-63.

Хоменко Н.Д.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

АНГЛІЙСЬКІ ПІСНІ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ ТА КУЛЬТУРНОЇ ОБІЗНАНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

В умовах української євроінтеграції та післявоєнної трансформації суспільства загострюється потреба не лише в мовній підготовці здобувачів освіти, але й у вихованні активної громадянської позиції, поваги до прав людини, різноманіття культур, демократії та толерантності. Англійська мова як міжнародна мова спілкування стає не просто інструментом комунікації, але й каналом передавання культури, норм і цінностей. Використання англомовних пісень у навчанні може бути ефективним засобом такого формування, оскільки пісня поєднує мовний, емоційний і культурний компоненти, сприяючи розвитку не лише мовної компетентності, але й ціннісно-культурної свідомості студентів.

Питання використання пісень у викладанні англійської мови розглядали такі вітчизняні науковці, як: Капітан Т., Карпенко Г., Качмар О., Костікова І.,

Крицак О. та інші. Проте, вважаємо, що питання застосування пісень саме у процесі навчання задля формування європейських цінностей не розкрито детально, тому **метою нашої роботи** є дослідити, яким чином англомовні пісні можуть сприяти формуванню європейських цінностей та культурної обізнаності здобувачів освіти.

Упродовж останніх років тема використання пісень у процесі навчання англійської мови привертає значну увагу. Наприклад, Кумар Т., Ахтер Ш., Юнус М., Шамсі А. у своїй статті зазначають, що англійські пісні представляють поточну картину світу очима носіїв мови, оскільки вони можуть відображати прагнення, мотиви, культурні тенденції, а також страхи, тривоги, радості та думки за допомогою текстів, що якраз допомагають зрозуміти культуру мови, що вивчається. До того ж, вони допомагають швидко і без поспіху вивчати нові лінгвістичні шаблони, включаючи кілька виразів. Варто зазначити, що пісні також пом'якшують стресові аспекти навчання, пропонуючи легке, веселе середовище для навчання, яке здатне полегшити когнітивне навантаження і підвищити рівень мотивації [1]. З цього ми можемо чітко визначити, що пісні безпосередньо впливають на зниження тривожності та покращення розуміння усного мовлення та засвоєння лексики. Шехавцова С., Биндас О., Дмитренко В. у своєму дослідженні вказують, що використання сучасних пісень на заняттях з вивчення англійської мови є ефективним методом для навчання всіх видів мовленнєвої діяльності, завдяки чому здобувачі вищої освіти можуть зануритися в культуру, оскільки в процесі навчання, використовуючи сучасні англійські пісні, студенти мають більше шансів подолати комунікативний бар'єр, стати більш мотивованими до оволодіння мовою, що також сприяє підвищенню продуктивності навчального процесу [2, с. 202].

Вважаємо, що методичні підходи до використання пісень під час навчання англійської мови можуть включати такі елементи як:

1) підготовчий етап: вибір пісень з чітким моральним або соціокультурним повідомленням, що співпадає з європейськими

цінностями;

2) демонстрація відеоматеріалу (музичних кліпів) до обраних пісень, як елемент культурного контексту;

3) аудіювання з виконанням певних завдань: робота з текстами, включно з виявленням ключових слів, аналізом символів, метафор, інтонацій, які передають емоційну складову;

4) післятекстовий аналіз: обговорення висвітлених ціннісних аспектів, порівняння з українським перекладом і реаліями;

5) творча робота: переклади чи трансформація текстів пісень, створення власних пісень чи текстів на основі теми, що вивчається.

Прикладами пісень, які виховують спільні цінності ЄС вважаємо наступні: John Lennon *Imagine*, Alessia Cara *Scars To Your Beautiful*, U2 *One*, оскільки вони відображають ключові ідеї самоповаги, толерантності, рівності статей, турботи про інших.

Таким чином, пісня виступає не лише лінгвістичним, а й виховним інструментом, що розвиває у здобувачів освіти толерантність до культурного та мовного різноманіття, свободу слова та самовираження, соціальну справедливість, сприяння миру та солідарності. Це може відбуватись шляхом розбору тексту пісні, слухаючи її, пошуку висвітлення в приспіві чи куплетах понять рівності або прав людини, порівнюючи з власним досвідом або випадками в країнах Європи.

Висновок. Використання англійських пісень у процесі навчання здобувачів освіти є ефективним засобом формування не лише мовної, а й культурної компетентності. Пісня, як форма мистецтва, має потужний емоційно-виховний потенціал і здатна впливати на світогляд студентської молоді.

Інтеграція пісенного матеріалу у навчання англійської мови сприяє реалізації європейського підходу до освіти, орієнтованого на особистісний розвиток, міжкультурну взаємодію та виховання відповідального громадянина демократичного суспільства. Подальші дослідження будуть спрямовані на

визначення впливу конкретних жанрів англомовної музики на формування різних складових європейської ідентичності та розробку методичних рекомендацій для викладачів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Kumar T., Akhter S., Yunus M. M., Shamsy A. Use of Music and Songs as Pedagogical Tools in Teaching English as Foreign Language Contexts. *Education Research International.* Issue 1, February 2022 https://doi.org/10.1155/2022/3384067

2. Shekhavtsova S., Byndas O., Dmytrenko, V. The Specificity of Using Modern Songs in Teaching English to First-Year Students at Ukrainian Universities. *Arab World English Journal (AWEJ) Special Issue on the English Language in Ukrainian Context.* November. 2020. P.194-204 DOI: https://dx.doi.org/10.24093/awej/elt3.17

Христова Т. Є.
Мелітопольський державний
педагогічний університет імені
Богдана Хмельницького

ІНТЕГРАЦІЯ ПРИНЦИПІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ У ПРОФЕСІЙНУ ПІДГОТОВКУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Сталий розвиток освіти - один із провідних стратегічних напрямів модернізації європейського освітнього простору, що охоплює не лише екологічний чи економічний аспекти, а й формування культури відповідальності, здоров'я та соціальної активності майбутніх фахівців. У цьому контексті професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури має розглядатися як важливий компонент реалізації Цілей сталого розвитку ООН (Agenda, 2030), зокрема мети № 3 «Міцне здоров'я і благополуччя» та № 4 «Якісна освіта» [4].

Фізична культура, за своєю суттю, інтегрує цінності сталого розвитку через формування культури здоров'я, соціальної відповідальності, екологічної свідомості та здатності до саморозвитку, що відповідає вимогам сучасного суспільства/ Учитель фізичної культури виступає не лише фахівцем у сфері

рухової активності, але й агентом змін, який забезпечує поширення цінностей здорового способу життя, гармонійного ставлення до природи, соціального середовища та культурного різноманіття [2]. Саме тому у програмах професійної підготовки майбутніх педагогів необхідно враховувати міждисциплінарний підхід, що поєднує педагогіку, екологію, психологію, валеологію, соціальні науки та інноваційні технології навчання, сприяючи формуванню компетентного, відповідального й екологічно свідомого фахівця [1, 3].

Європейський досвід, представлений у ініціативах UNESCO Education for Sustainable Development (ESD) та Erasmus+ (зокрема, програмах Sport for Sustainable Development), демонструє, що впровадження принципів сталого розвитку у освітні програми майбутніх учителів фізичної культури сприяє посиленню їхньої соціальної ролі, відповідальності та готовності діяти в інтересах спільноти. Такі програми орієнтовані на розвиток критичного мислення, толерантності, уміння приймати рішення з урахуванням впливу на довкілля, фізичне та психічне здоров'я людини.

В українських реаліях поступова інтеграція концепції сталого розвитку у підготовку майбутніх учителів фізичної культури відбувається через оновлення стандартів вищої освіти, розробку вибіркових дисциплін екологічного, валеологічного й інноваційно-педагогічного спрямування. Університети запроваджують освітні компоненти, спрямовані на формування компетентностей сталого розвитку: «Екологічна культура особистості», «Здоров'язбережувальні технології у фізичному вихованні», «Соціальна відповідальність педагога». Ці курси орієнтують здобувачів вищої освіти на усвідомлення взаємозв'язку між фізичним здоров'ям людини, станом довкілля та якістю суспільного життя.

Особливе значення має формування у студентів здатності до використання інноваційних освітніх технологій - цифрових платформ, інтелектуальних тренувальних систем, програм моніторингу фізичного стану. Такі засоби не

лише підвищують ефективність навчального процесу, а й відповідають принципу сталості через оптимізацію ресурсів, розвиток е-компетентностей та підготовку педагогів до роботи в умовах «зеленого кампусу».

У межах європейської інтеграції українські заклади вищої освіти активно долучаються до партнерських проєктів, спрямованих на екологізацію освітнього простору та модернізацію фізкультурно-оздоровчої інфраструктури. Прикладом є впровадження енергоефективних спортивних споруд, використання відновлюваних джерел енергії у спортивних комплексах, організація заходів із популяризації екологічного спорту (еко-марафонів, велопробігів, ініціатив «Зелений кампус»). Такі практики не лише підвищують рівень екологічної культури студентів, а й формують позитивну суспільну модель поведінки.

Важливою педагогічною умовою інтеграції принципів сталого розвитку у підготовку майбутніх учителів фізичної культури є застосування проєктних і дослідницьких методів навчання. Вони дозволяють здобувачам вищої освіти не лише засвоювати знання, а й реалізовувати власні ініціативи у сфері здоров'язбереження, екологічного волонтерства, соціального спорту. Так, створення студентських стартапів або освітніх ініціатив, спрямованих на популяризацію здорового способу життя, сприяє формуванню у здобувачів компетентностей дії - ключового елементу освіти для сталого розвитку.

Таким чином, інтеграція принципів сталого розвитку у професійну підготовку майбутніх учителів фізичної культури має розглядатися як стратегічний напрям модернізації освіти, що забезпечує її європейський вектор і відповідає сучасним соціокультурним викликам. Формування компетентного, екологічно відповідального та соціально активного вчителя фізичної культури - це внесок не лише у розвиток системи освіти, а й у побудову сталого суспільства, орієнтованого на здоров'я, гармонію та прогрес.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України; [редкол.: В.Г. Кремень (голова), В.І. Луговий (заст. голови), А.М. Гуржій (заст. голови), О.Я. Савченко (заст. голови)]; за заг. ред. В.Г. Кременя. Київ: Педагогічна думка, 2016. 448 с. (До 25-річчя незалежності України).

2. Христова Т.Є., Ребар І.В., Старостенко В.О. Педагогічні умови підвищення рівня професійної компетентності вчителя фізичної культури. Інноваційна педагогіка. 2020. Вип. 20. Т. 3. С. 118-122. https://doi.org/10.32843/2663-6085-2020-20-3-25

3. Lundqvist C., Meckbach J., Schenker K. Sustainable Development Competencies among Certified Physical Education and Health Teachers in Sweden. *Sustainability.* 2022. Vol. 14(10). Article 5955. https://doi.org/10.3390/su14105955

4. UNESCO. *Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives.* Paris: UNESCO, 2017. 62 p.
URL: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000247444

Христовой Д. Ю.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ УНІВЕРСИТЕТІВ: ЄВРОПЕЙСЬКІ ПІДХОДИ ТА УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД УПРОВАДЖЕННЯ AI-ТЕХНОЛОГІЙ

У сучасному світі цифрова трансформація вищої освіти стала не просто трендом, а необхідною умовою її розвитку. Під впливом глобальних процесів європейської інтеграції університети активно впроваджують інноваційні технології, серед яких провідне місце посідає штучний інтелект (AI). Його використання у сфері освіти відкриває нові можливості для підвищення ефективності освітнього процесу, індивідуалізації освітніх траєкторій, оптимізації управлінських рішень і розвитку дослідницької діяльності [1].

Європейський досвід цифрової трансформації університетів ґрунтується на принципах відкритості, інклюзивності, сталого розвитку та забезпечення якості освіти. Країни Європейського Союзу активно реалізують стратегії цифровізації, зокрема через ініціативи European Digital Education Action Plan та Horizon Europe, які спрямовані на розвиток цифрових компетентностей, створення освітніх екосистем і впровадження інтелектуальних технологій у навчання [3].

Штучний інтелект використовується у європейських університетах для автоматизації рутинних процесів, персоналізації навчання, прогнозування академічної успішності та підтримки прийняття рішень на адміністративному рівні. Системи на основі AI допомагають створювати індивідуальні навчальні плани, аналізувати динаміку навчальних досягнень, пропонувати оптимальні ресурси для самостійного опрацювання матеріалу. Такі рішення не лише підвищують ефективність освітнього процесу, а й сприяють розвитку компетентностей майбутнього [2].

Україна, інтегруючись у європейський освітній простір, впроваджує власні стратегії цифрової трансформації. Міністерство освіти і науки України розробляє нормативно-правові акти, що регламентують використання цифрових технологій в освітній сфері, а провідні університети стають осередками цифрових інновацій. Зокрема, створюються центри штучного інтелекту, цифрові лабораторії, впроваджуються платформи дистанційного навчання з елементами адаптивного контенту. В умовах воєнного стану цифрові технології стали критично важливими для забезпечення безперервності освітнього процесу, що підкреслило необхідність подальшої цифровізації вищої освіти.

Український досвід упровадження AI-технологій у вищій освіті демонструє позитивні результати в різних напрямах. Насамперед це стосується удосконалення системи електронного навчання (LMS), що інтегрується з аналітичними модулями, здатними відстежувати активність студентів і формувати рекомендації для викладачів. Використання чат-ботів і віртуальних

асистентів на основі AI сприяє автоматизації консультаційної підтримки, управлінню розкладом, адаптації першокурсників до університетської спільноти. Розробка українських цифрових платформ із можливістю аналізу освітніх даних сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень, підвищенню якості навчального контенту та його відповідності європейським стандартам.

Важливою складовою цифрової трансформації є розвиток цифрових компетентностей викладачів і студентів. Європейський підхід передбачає підготовку кадрів до ефективного використання цифрових і AI-інструментів у педагогічній діяльності. В українських університетах розпочато курси підвищення кваліфікації, тренінги та освітні програми, спрямовані на формування цифрової культури та медіаграмотності. Активна участь у міжнародних програмах, зокрема Erasmus+, дозволяє українським закладам вищої освіти переймати кращі практики цифровізації та розвивати власні інноваційні освітні моделі.

Цифрова трансформація вимагає подолання низки викликів - технічних, організаційних, педагогічних і етичних. Питання безпеки даних, академічної доброчесності та відповідального використання AI залишаються у центрі дискусій як у ЄС, так і в Україні. Необхідним є створення етичних кодексів і нормативної бази для регулювання застосування штучного інтелекту в освіті, що забезпечить баланс між технологічним прогресом і гуманістичними цінностями.

Таким чином, цифрова трансформація університетів, заснована на європейських принципах відкритості, інноваційності та сталості, стає ключовим напрямом модернізації української вищої освіти. Використання AI-технологій сприяє підвищенню якості освітнього процесу, розвитку академічної мобільності, формуванню цифрової компетентності здобувачів і зміцненню інтеграційних зв’язків України з європейським освітнім простором. Успішна реалізація цих процесів потребує системного підходу, державної підтримки,

партнерства університетів і бізнесу, а також збереження орієнтації на цінності людиноцентризму, відповідальності та інтелектуальної свободи — основи європейської освітньої традиції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Головня Ю. І. Цифрова трансформація вищої освіти в Україні: від академічного центру до освітньо-науково-інноваційного комплексу. *Економіка та суспільство.* 2023. № 58. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-43.

2. Муртазієв Е. Г., Христовой Д. Ю. Інтеграція STEM-підходів у професійну підготовку фахівців з інформатики: аксіо-педагогічні аспекти. *Сучасні стратегії сталого розвитку держави та суспільства: наукові горизонти та перспективи*: зб. матеріалів ІІ-ї наук.-практ. конф. з міжнар. участю / за наук. ред. О. В. Чепелюк, В. Д. Філіппової, В. М. Демченка. Хмельницький: ХНТУ, 2025. Том 2. С. 442-445. https://doi.org/10.5281/zenodo.15041563

3. Stracke C. M., Griffiths D., Pappa D. et al. Analysis of Artificial Intelligence Policies for Higher Education in Europe. *International Journal of Interactive Multimedia and Artificial Intelligence.* 2025. Vol. 9. № 2. P. 124-137. https://doi.org/10.9781/ijimai.2025.02.011.

Циб А. С.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

СУЧАСНІ ВИМОГИ ДО ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ: УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ ТА ДОСВІД КРАЇН ЄС

У сучасних умовах глобалізації та інтеграції до європейського освітнього простору особливої актуальності набуває питання якості мовної освіти, зокрема здатності учнів ефективно оперувати лексичними засобами англійської мови в академічному, професійному та міжкультурному контекстах.

Метою цієї публікації є окреслення сучасних вимог до формування англомовної лексичної компетентності учнівської молоді в Україні з урахуванням відповідного досвіду країн Європейського Союзу.

Формування англомовної лексичної компетентності в старшій школі є складником комунікативної підготовки, що визначається низкою нормативних документів. В Україні навчання іноземних мов у 10–11 класах регламентується Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти (2011), який фіксує ключові компетентності, зокрема здатність спілкуватися іноземними мовами, та окреслює очікувані результати навчання на рівні старшокласників [1]. На основі стандарту Міністерство освіти і науки України публікує навчальні програми для 10–11 класів (чинна редакція – 2017 р.), що конкретизують змістові лінії, очікувані результати, орієнтири оцінювання й тематичне наповнення для іноземних мов [2; 3].

Хоча програма 2017 р. розроблена до повного переходу на модель «Нова українська школа», вона залишається офіційно чинною і відкрито доступною на сайті МОН. Документ деталізує вимоги до формування мовленнєвих умінь у чотирьох видах діяльності – аудіюванні, читанні, говорінні та письмі – з урахуванням рівнів володіння мовою за шкалою CEFR (Common European Framework of Reference for Languages). Для профільного рівня передбачено досягнення рівня B2, а для стандартного – B1+/B2- залежно від навчального плану закладу освіти. У 2024 р. МОН України оновило пакет нормативних документів, проте зміни стосуються переважно базової школи (5–9 класи), тоді як для старшої ключовими залишаються чинний стандарт та програма 2017 р. [4].

Змістовий компонент програми визначає лексичні орієнтири, що забезпечують перехід від побутового рівня володіння до академічного та професійно спрямованого. Очікувані результати включають володіння достатнім активним і рецептивним словниковим запасом для спілкування на академічні, суспільно-культурні та професійні теми; уміння добирати

лексичні засоби відповідно до комунікативного наміру; розуміння значення багатозначних слів, фразеологізмів і колокацій; здатність використовувати дискурсивні маркери для зв'язності висловлювання. Програма передбачає також орієнтовні параметри оцінювання, серед яких лексична точність, доречність, варіативність і вміння використовувати усталені словосполучення в усному та письмовому мовленні.

Тематика лексичних одиниць орієнтується на ключові сфери спілкування сучасної молоді – громадянська активність, медіа, освіта й кар'єра, наука й технології, глобальні виклики. Такий зміст спрямований на підготовку учнів до міжкультурної комунікації, участі в академічних обмінах і професійній діяльності в міжнародному середовищі. Важливим елементом є відбір лексики абстрактного характеру, притаманної академічному та діловому реєстру, а також засвоєння колокацій і фразеологічних одиниць, необхідних для природності мовлення.

Відповідно до сучасних підходів у країнах Європейського Союзу, лексична компетентність формується через інтегровані лексичні цикли, що тривають 4–6 тижнів і охоплюють одну макротему. Нові слова вводяться в контексті автентичних текстів або медіаматеріалів, далі відпрацьовуються у вправах на розпізнавання, семантичну класифікацію та колокаційні зв'язки, після чого переходять у продуктивне використання – дебати, рольові ігри, міні-проєкти, створення письмових продуктів (policy brief, essay, blog post, panel talk тощо). Такий підхід забезпечує глибоку семантичну обробку лексики й розвиток навичок автономного навчання.

Українська шкільна практика поступово запроваджує аналітичні рубрики оцінювання, що передбачають окремі шкали «Lexical range», «Lexical control», «Collocations & phraseology», узгоджені з дескрипторами CEFR. Це сприяє прозорості оцінювання та орієнтації учнів на якісне лексичне використання, а не лише на кількісне засвоєння одиниць. Досвід країн ЄС показує ефективність застосування автентичних цифрових платформ (наприклад, Quizlet, Wordwall,

Padlet, BBC Learning English), які підтримують персоналізовані траєкторії вивчення лексики, а також використання підходів CLIL (Content and Language Integrated Learning), де лексичний розвиток відбувається паралельно з предметним навчанням.

У контексті українських реалій важливою є потреба у гнучкому оновленні програмного змісту відповідно до сучасних тенденцій англомовного простору. Розвиток цифрової грамотності, екологічна свідомість, соціальне підприємництво та STEM-напрями мають стати лексичними доменами, які забезпечують практичну релевантність навчання. Водночас необхідно посилити підготовку вчителів до роботи з лексичними стратегіями високого рівня, як-от навчання словотвору, оперування синонімічними рядами, розвиток інтертекстуальної компетенції.

Сучасні вимоги до формування лексичної компетентності передбачають комбінований підхід, який поєднує системність програмних орієнтирів і творчість педагогічної реалізації. Ефективними є моделі, що інтегрують комунікативно-діяльнісний, когнітивно-стратегічний та культурологічний підходи, орієнтуючись на реальні потреби молоді в умовах глобалізованого світу. Таким чином, українська система старшої школи має потенціал для подальшої гармонізації з європейськими практиками, зберігаючи водночас власну національно-культурну ідентичність у доборі тем і текстів.

Висновки. Отже, формування англомовної лексичної компетентності в учнів старшої школи в Україні ґрунтується на стандартах і програмах МОН, узгоджених із CEFR, та передбачає досягнення рівня B2. Ключові напрями розвитку включають тематичну варіативність, автентичність лексичного матеріалу, інтегрованість із іншими видами мовленнєвої діяльності та аналітичне оцінювання. Європейський досвід підтверджує доцільність застосування CLIL-підходів, цифрових технологій і проєктної діяльності для забезпечення сталого лексичного прогресу. Таким чином, сучасна українська

школа перебуває на етапі переходу від репродуктивного засвоєння словника до компетентнісного моделювання лексичної діяльності, що відповідає вимогам європейського освітнього простору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. МОН України. Державний стандарт базової середньої освіти (інформаційна сторінка). Київ, 2011. URL: https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrainska-shkola-2/derzhavniy-standart-bazovoi-serednoi-osviti (дата звернення: 19.10.2025).

2. МОН України. Навчальні програми для 10–11 класів: Іноземні мови (каталог). Київ, 2017–2025. URL: https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv (дата звернення: 19.10.2025).

3. Іноземні мови у загальноосвітніх навчальних закладах (10–11 класи): навчальна програма. Київ, 2017. 71 с. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2018-2019/inozemni-movi-10-11-19.09.2017.pdf (дата звернення: 19.10.2025).

3. МОН України. Додаток до листа МОН від 30.08.2024 № 1.1/15776-24: Рекомендації щодо використання модельних/типових програм. Київ, 2024. URL: https://osvita.ua/doc/files/news/930/93006/Inozemni__1_.pdf (дата звернення: 19.10.2025).

Чабан Н.А.
Мелітопольського державного
педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького

МЕДІАЦІЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА ПРАКТИЧНІ ШЛЯХИ ВПРОВАДЖЕННЯ

Вступ. Питання медіативних компетенцій активно обговорюється останнім часом, однак досі існує необхідність розгляду цього питання, оскільки

підготовка вчителя іноземних мов має відповідним чином охоплювати усі необхідні питання, відповідно до викликів часу.

Актуальність цієї теми підсилюється тим, що з часу впровадження змішаного та дистанційного навчання конфлікти у навчальному процесі невпинно зростають. Це питання вимагає детального розгляду та обговорення через необхідність ідентифікації медіації у освітньому середовищі та пошуку можливих практичних шляхів впровадження. У цьому контексті надзвичайно корисним є досвід Німеччини, напрацювання деяких науковців та спеціалістів галузі, що пропонується розглянути більш детально.

Мета даної роботи полягає у теоретичному обґрунтуванні поняття «медіації» як однієї із ключових складових професійної підготовки вчителя іноземних мов та у аналізі стратегій практичного впровадження німецьких та американських моделей в українському освітньому середовищі. Для виконання мети необхідно виконати наступні завдання: проаналізувати поняття «медіації» та постановки проблеми її інтеграції в педагогічну освіту, визначити перспективи її системного розвитку в Німеччині, окреслити можливі стратегії на прикладі німецьких та американських моделей медіації. Окрім того має бути наданий підсумок про перспективи системного розвитку медіаційної компетенції українських викладачів з іноземних мов.

Цзян Лей та Юей Лінь пропонують ставити більш складні цілі для занять, що будуть охоплювати емоційну, діяльнісну та особистісну сфери, щоб учні стали більш відкритими до діалогу. Вони пропонують, щоб викладачі таким чином забезпечували достатню кількість навчального матеріалу та щоб більше проводили практичних вправ [4, с.12]. Варто зазначити, що формальний підхід в сучасній школі справді не дозволяє вчитися активно мислити та правильно тлумачити сенс. Причини конфліктів можуть бути різноманітними. Бургін А.В. зазначає, що під час проведення англійської мови зазвичай ми говоримо про «змішану групу»[1, с.28]. Автор має на увазі гетерогенні групи з різним рівнем освіти, досвіду та інтересів. На жаль, це одна із причин виникнення конфліктів

під час занять з англійської мови. Учні зосереджують увагу на тих, рівень знань яких нижче норми, що спричиняє конфлікти, булінг і т.д. Викладач має відреагувати на такий конфлікт належним чином, для цього необхідна медіаційна компетенція, що залежить від певних навичок, знань та ситуацій. Л. Блейхенбахер наголошує, що здатність до міжкультурного посередництва залежить від достатнього рівня володіння мовою спілкування. Згідно з його твердженням Л.Блейхенбахера, мовлення в процесі медіації переходить від односторонньої передачі інформації до динамічної та інтерактивної діяльності [2, с.52]. Дійсно, викладач у ролі медіатора має правильно інтерпретувати контекст та відтворити його зрозуміло. Для української системи освіти акцент на медіації може дозволити підготувати майбутніх вчителів не просто до викладання граматики, а до виконання ролі міжкультурного посередника. Це дозволить забезпечувати глибше розуміння матеріалу, сприятиме розвитку критичного мислення.

У сучасній освіті деяких країн медіація стала інституційним стандартом, як у Німеччині, де з 1999 року університети започаткували навчальний курс «Медіація» [6, с.110]. Це закріпило медіацію як повноцінний навчальний напрям. Німецька школа медіації пропонує низку чітко класифікованих підходів. Аналізуючи ці методики, можна виділити ті, що мають прямий практичний потенціал для професійної підготовки вчителя іноземних мов та використання в закладах загальної освіти України. Найбільш релевантним для шкільного середовища є підхід «Peer-Mediation» (Медіація однолітків). Його суть полягає у тому, що спеціально навчені учні виступають медіаторами, допомагаючи своїм одноліткам вирішувати суперечки. Для української школи, де пріоритетом є розвиток самостійності та соціальних компетенцій учнів, цей підхід був би основним для формування сприятливого освітнього середовища. Іншим важливим інструментом є «Gruppenmediation» (групова медіація), яка застосовується для вирішення конфліктів за участі груп. Особливо для викладання в Україні групова медіація має бути досить популярною, оскільки в

групі зазвичай до 30 осіб. Хоча «CO-Mediation» (медіація спільного батьківства) має спеціалізований фокус на сімейних конфліктах, розуміння цієї моделі допомагає ефективно працювати з сім'ями учнів, які перебувають у складних життєвих ситуаціях. Наступна «терапевтична медіація» зосереджена на покращенні комунікації та відновленні стосунків. Впровадження цієї моделі в підготовку вчителів іноземних мов в Україні може сприяти розвитку навичок активного слухання та сприяє розвитку емоційного інтелекту, які є фундаментальними для якісного викладання мови. «Центристська» або «гібридна» медіація, що поєднує різні підходи, демонструє гнучкість, необхідну педагогу для адаптації медіаційних стратегій до конкретних обставин конфлікту, коли сторони не можуть говорити без посередника, тому комунікація відбувається на дистанції. «Силова медіація» (Muskel-Mediation) — це авторитарний підхід, у якому медіатор надає вищий пріоритет швидкому досягненню результату. Медіатор втручається у процес і нав'язує результат, який він вважає справедливим. Користь цього стилю полягає у швидкості врегулювання конфлікту, але його головний ризик, це сумніви щодо ефективності такої вимушеної домовленості. Такий вид підходить, коли викладач має пояснити правила учню з девіантною поведінкою під час заняття.

Медіація має інтегруватися як важливий дидактичний принцип та інструмент попередження конфліктів в закладі освіти України. До важливих навичок належить активне слухання, використання парафраз (перефразовування слів співрозмовника для підтвердження розуміння) та застосування «Я-повідомлень», якщо згадувати концепцію психолога Томаса Гордона [3, с.7]. Його концепція полягає у 6 кроках до вирішення конфліктної ситуації: визначити та описати проблему, розробити альтернативні рішення, оцінити альтернативні рішення, прийняти рішення, втілити рішення в життя, перевірити рішення. Інакше трактують принцип: ««Я-повідомлення» складаються з **фактичної частини**, де людина описує, що саме вона спостерігає, і **емоційної частини**, де вона висловлює свої почуття у цій ситуації» [5, с.211].

Саме під час ідентифікації проблеми варто використовувати «Я-повідомлення», наприклад, записати та прочитати, що саме «я помітив, що ти..». Використання такої стратегії як допоможе розширити набір застосування різноманітних компетенції під час заняття вчителя, так і навчить учнів вчитися говорити один з одним без звинувачень. Для вчителя іноземних мов такі вміння є критично важливими, оскільки учні вчаться інтерпретувати культурні відмінності у комунікативних стилях, а не засуджувати їх, що часто є причиною непорозумінь. Томас Гордон стверджував, що активне слухання дає можливість почути самого себе і, таким чином, стати більш здатним до самостійного пошуку рішення. Закінчення фази медіації співпрацею є ключовим, оскільки викладач та учні спільно формують правила комунікації на засадах поваги, добровільності та конфіденційності, тим самим беручи спільну відповідальність за атмосферу в класі.

Отже, медіація визначається застосуванням стратегій з вирішення конфліктних ситуацій. Відповідно до типу середовища можна використовувати різні види медіацій. Аналіз німецьких моделей медіації, особливо терапевтичної та пуристичної медіації, пропонує українській школі системний та психологічно обґрунтований шлях до трансформації конфліктів у можливості для навчання та особистісного розвитку. Ефективне впровадження медіації у професійну діяльність вчителя іноземних мов виходить за межі випадкового реагування на конфлікти й може набувати форми системного підходу, який можна поділити на відповідні взаємопов'язані фази за стратегією Т.Гордона у нашому випадку. Етапи стратегії Томаса Гордона спрямовані не лише на врегулювання суперечок, а й на розвиток медіативної компетенції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бугрін А. В. Проблеми викладання іноземної мови у змішаних групах // Методичні та психолого-педагогічні проблеми викладання іноземних мов на сучасному етапі: шляхи інтеграції школи та ВНЗ : матеріали XI Міжнар. наук.-метод. конф. (Харків, 18 квіт. 2019 р.). – Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2019. – С.

27–29.

2. Мельник А. І. Медіативна компетентність майбутнього вчителя іноземної мови та культури / А. І. Мельник // Вісник КНЛУ. Серія «Педагогіка та психологія». – 2025. – Вип. 42. – С. 45–58. – DOI: http://doi.org/10.32589/2412-9283.42.2025.334890. – ORCID: https://orcid.org/0000-0002-9093-1225.

3 Cosulich M., Kadlec E., Schulz F., Zeiser C. Die personenzentrierte Kommunikation sowie alternativer Methoden zur Persönlichkeitsentwicklung und Konfliktlösung. – 2003.

4. Lei J., Lin Y. A comparative study on perceptions of English teachers' mediation between private university teachers and students // English Language Teaching. – 2018. – Vol. 11, № 8. – P. 1–13.

5. Pataki K. Streitschlichtung in der Schule. Konfliktberatung durch mediative Gesprächstechniken // PÄD-Forum: unterrichten erziehen. – 2009. – 37/28, № 5. – S. 209–212. – DOI: 10.25656/01:3202.

6. Wenzel C. Konfliktbearbeitung durch Mediation aus berufspädagogischer Sicht: Theoretische Grundlagen, Qualifizierungsansätze und Umsetzungsempfehlungen für mediatives Arbeiten in der Schule: Monografie. – Kassel: Kassel Univ. Press, 2008. – VI, 285 S. – URN: urn:nbn:de:0002-4374.

Четвертак Т.Ю.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
Смирнова Д.М.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ІТАЛІЙСЬКІЙ ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ МОЛЕКУЛЯРНОГО МОДЕЛЮВАННЯ В ХІМІЧНІЙ ОСВІТІ

В рамках дослідження, розглянуто італійській досвід застосування хімічного молекулярного моделювання, який включає візуалізацію будови

хімічних молекул у тривимірному просторі. Згадана технологія успішно покращує розуміння хімічних властивостей органічних речовин та хімічних реакцій між ними, стає альтернативою класичним проведенням хімічного експерименту, що звільняє економічно ресурси та час, дає змогу вдало та деталізовано прогнозувати поведінку складних хімічних систем. Визначено низку переваг обраної технології, зокрема: більш ґрунтовну наочність та глибоке розуміння, автоматизацію хімічного експерименту, передбачення та прогнозування продуктів хімічної взаємодії, оптимізації хімічних виробничих процесів, вивчення небезпечних та ускладнених хімічних процесів, покращення хімічних технологічних процесів, розробка та синтез нових молекул та структур. Відтак, програма хімічного молекулярного моделювання MGL Tools, яка успішно застосовується у викладанні хімії в італійській старшій школі, підтверджує вищезгадані переваги застосування. Розглянемо на прикладі вивчення хімічної будови білків. Зазначимо, що білки є складними макромолекулами; структуру яких складно візуалізувати традиційною моделлю на площині. Проте, за допомогою програми молекулярного моделювання, наприклад, MGL Tools, з'являється можливість відображати хімічну структуру білка у трьох вимірах на екрані обраного гаджета. Такі дії дають змогу визначити значення первинної, вторинної, третинної та четвертої структури білка, дозволяють ширше досліджувати хімічні властивості білків, зокрема: взаємодію лігандів з активним центром ферментів або дію інгібіторів. Програма молекулярного моделювання MGL Tools успішно використовується, як в самостійній роботі з власного гаджета, за допомогою завантаження програми [1], так і в комп'ютерному класі зі здобувачами освіти, як додатковий матеріал для візуалізації хімічних процесів. В цьому блоці занять з теми «Білки» програма дозволяє розглянути ацетилхоліновий рецептор. Таким чином, учні успішно та наочно опрацюють візуалізацію потоку іонів натрію і зрозуміють принципи скорочення м'язів. Банк даних програми молекулярного моделювання MGL Tools містить широку базу структур ацетилхолінових рецепторів. Яку можна використовувати, як

фрагментарно, так і ускладнювати залежно від поставлених задач. В каталозі автозавантаження програми молекулярного моделювання MGL Tools виберіть «Файл», далі «Читати молекулу» та відкрийте файл (рис. 1). Таким чином, на екрані пристрою з'являється первинна структура ланцюга білка, а саме: амінокислотна послідовність. Щоб виділити вказану послідовність, виконайте наступні дії: у лівому вікні MGL Tools, де розташована структура молекули, натисніть на синій трикутник, де побачите суб'єкти C і D, присутні в структурі. Натисніть трикутник поруч із C, і зможете побачити амінокислотну послідовність ланцюга C. Нумерація амінокислот представлено з N-кінцевої сторони. Відтак, ланцюг C починається з N-кінцевої сторони, з LEU-1 й ASP-2, та закінчується C-кінцевою стороною з LYS-204 і GLY-205 (рис. 1). Прокрутив ланцюжок C з амінокислот донизу, після GLY-205 знаходимо молекулу ліганду, що міститься в запропонованому білку, CCE-1206, аналог ацетилхоліну. Натискаючи ліву кнопку миші, можна змінювати положення білка. Центральна кнопка миші дозволяє збільшувати або зменшувати масштаб зображення. Зміну зображення конфігурації проводимо натискаючи праву кнопку миші. Амінокислоти, з яких складається хімічна молекула, представлені простими лініями.

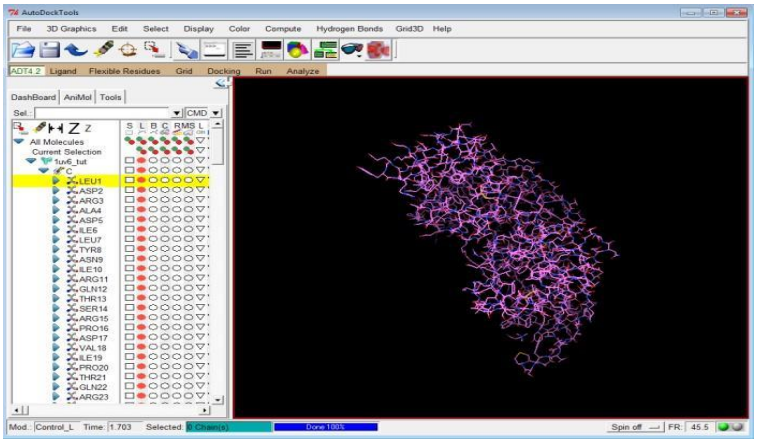

Рис. 1. Програма хімічного молекулярного моделювання MGL Tools

Можна використовувати різні види уявлень та зображень, використовуючи меню в лівому вікні MGL Tools. Запропоноване меню складається з кількох стовпців: перший «S» вибирає амінокислоти; другий «L» представляє

амінокислоти з лініями; третій «B» дає змогу зобразити амінокислоти з кульками; четвертий «C» представляє атоми з великими сферами; п'ятий «P» дозволяє продемонструвати білок стрічками (доречний для вторинної структури: альфа-спіраль, бета-складки або випадковий клубок тощо); шостий «MS» відображає поверхню білка; сьомий «L» дає змогу ввести назви атомів, молекул, амінокислот або окремих ланцюгів; восьмий «Cl» змінює колір атомів, молекул, амінокислот або окремих ланцюгів. Відтак, розглянутий італійській досвід застосування хімічного молекулярного моделювання, що включає візуалізацію будови хімічних молекул у тривимірному просторі, за допомогою програми хімічного молекулярного моделювання MGL Tools значно підсилює зацікавленість здобувачів освіти до вивчення хімії, дає ґрунтовну наочність хімічним процесам та глибоке розуміння хімічної структури, відтак, запропонована програма може бути використаний у вітчизняній хімічній освіті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Каталог програми хімічного молекулярного моделювання MGL Tools. Тема «Білки». https://www.pianetachimica.it/computer/Struttura_Proteine/1uv6_tut.pdb.

Шевченко С.О.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ: ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА, ПЕРСПЕКТИВИ

Сучасне європейське суспільство базується на системі гуманістичних і демократичних цінностей – свободі, рівності, гідності, толерантності, верховенстві права, солідарності та соціальній справедливості. Для України, яка активно інтегрується до європейського простору, формування цих цінностей має особливе значення. Йдеться не лише про соціально-політичну інтеграцію, а

передусім про внутрішній, психологічний процес осмислення нової системи світоглядних орієнтирів особистості [1].

Європейські цінності не можуть бути нав'язані зовні – вони мають бути прийняті внутрішньо через усвідомлення, рефлексію та емоційно-моральне переживання. Саме тому психологічний аспект цього процесу є ключовим, адже формування цінностей відбувається у внутрішньому світі людини як результат життєвого досвіду, виховання, спілкування й саморозвитку [3].

У психології поняття «цінність» розглядається як усвідомлена значущість певних явищ чи норм, що визначають ставлення людини до себе, інших і світу. Віктор Франкл зазначав, що саме цінності є джерелом сенсу життя, а їх прийняття – основою зрілої особистості. У контексті європейських цінностей це означає прийняття таких смислів, як гідність, свобода, повага до прав людини, толерантність і громадянська відповідальність [4].

Згідно з підходами соціальної психології (А. Бандура, Л. Виготський, Г. Олпорт), засвоєння цінностей відбувається у процесі соціалізації, наслідування та ідентифікації з референтними групами. Людина переймає поведінкові зразки, які підтримують певні моральні та культурні орієнтири [2]. Таким чином, формування європейських цінностей тісно пов'язане з соціальним контекстом, моделями взаємодії та виховним середовищем.

У гуманістичній психології (К. Роджерс, А. Маслоу, Е. Еріксон) підкреслюється, що розвиток особистості відбувається через самореалізацію, свободу вибору та відповідальність. Саме ці принципи лежать в основі формування демократичної свідомості. Людина, здатна усвідомлювати власні мотиви, емоції та переконання, водночас здатна й до прийняття інших, до відкритого діалогу та співіснування – тобто до справжнього втілення європейських гуманістичних ідеалів.

Процес формування цінностей включає не лише когнітивний рівень – знання про них, – а й глибоке емоційне прийняття. Основними психологічними механізмами цього процесу є:

- Ідентифікація – уподібнення себе до значущих осіб або груп (учителів, батьків, суспільних лідерів), які уособлюють певні цінності.
- Мотивація – формування внутрішнього стимулу діяти відповідно до моральних норм, наприклад, прагнення до справедливості чи солідарності.
- Емоційне прийняття – проживання цінностей через емпатію, співпереживання, почуття гідності.
- Саморефлексія – осмислення власних переконань і поведінки, їх узгодження з гуманістичними ідеалами.
- Соціальна взаємодія – участь у спільній діяльності, де цінності проявляються в реальних діях та спілкуванні.

Отже, формування європейських цінностей – це тривалий процес, що охоплює всі етапи життєвого розвитку людини. Його результатом є інтеграція у свідомість норм і ідеалів, характерних для сучасної європейської культури. Перспективи цього процесу залежать від розвитку таких особистісних якостей, як рефлексивність, емпатія, критичне мислення та моральна саморегуляція.

Важливим компонентом формування цінностей виступає емоційний інтелект, який допомагає розуміти власні й чужі почуття, будувати конструктивне спілкування на засадах поваги та взаєморозуміння. Людина з високим рівнем емоційного інтелекту здатна до толерантності, доброзичливості та мирного вирішення конфліктів – рис, що становлять основу європейської культури [1].

Не менш суттєвою складовою є моральна компетентність, яка визначає здатність приймати етичні рішення, співвідносити власні вчинки з соціальними нормами та брати відповідальність за наслідки дій. Вона є психологічним підґрунтям реалізації таких цінностей, як справедливість, солідарність, гідність і права людини. Моральна зрілість не нав’язується, а формується через особистий досвід, рефлексію й освітній вплив [3].

В епоху цифровізації особливого значення набуває цифрова культура. Сучасна людина активно взаємодіє в онлайн-просторі, який стає не лише

джерелом інформації, а й середовищем формування світогляду. Здатність критично мислити, дотримуватися етичних норм у цифрових комунікаціях, поважати приватність і авторські права — це складові сучасних європейських цінностей. Розвинена цифрова грамотність у поєднанні з толерантністю створює основу для конструктивного міжкультурного діалогу [5].

Ще одним важливим напрямом є інтеркультурна комунікація, що сприяє порозумінню між представниками різних культур, релігій і світоглядів. Вона потребує високого рівня емпатії, гнучкості мислення, емоційної стійкості та вміння вести діалог без упереджень. У сучасній Європі така компетентність розглядається не лише як професійна навичка, а як морально-психологічна характеристика зрілої особистості.

Відтак, вагомим завданням стає розвиток психологічної освіти, спрямованої на виховання особистості, здатної не просто адаптуватися до європейських стандартів, а активно впливати на гуманістичні процеси у власному середовищі. Освітні програми мають поєднувати психологічні знання з етичними, культурологічними та громадянськими аспектами виховання, формуючи зрілу, соціально відповідальну, толерантну людину.

Отже, формування європейських цінностей — це не механічне засвоєння норм, а глибокий психологічний процес, що охоплює свідомість, емоції, мотивацію й поведінку особистості. Його основою є розвиток внутрішньої готовності до прийняття гуманістичних і демократичних принципів, становлення моральної зрілості та громадянської відповідальності.

Лише інтеграція зусиль психологів, педагогів, родинного виховання й освітніх інституцій здатна забезпечити становлення покоління, яке не лише поділяє європейські ідеали свободи, гідності та справедливості, а й живе відповідно до них у щоденній поведінці. Саме у цьому полягає справжня психологічна сутність європейської свідомості – у гармонійному поєднанні особистої зрілості, гуманізму й соціальної відповідальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Долинська Л. В., Максимчук Н. П. Психологія ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя. Кам'янець-Подільський : ФОП Сисин О. В., 2008. 124 с

2. Матяж С. В., Березянська А. О. Класифікація цінностей та ціннісних орієнтацій особистості. *Соціологія*. Вип. 213. Том 225, С.27-30.

3. Романюк Л. В. Психологія становлення цінностей особистості: методологія і технології. *Актуальні проблеми психології*, 2009. URL: https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2009/8_2009/10.pdf.pdf?utm_source=chatgpt.com

4. Целякова О. М. Духовність і ціннісні орієнтації студентської молоді України в трансформаційному суспільстві. *Гуманітарний вісник ЗДІА*. 2009. Вип. 38. URL: http://zgia.zp.ua/

5. Chopin T., Naïm A. «European values» under pressure from war in Ukraine. Jacques Delors Institute Policy Paper, 2025.URL: https://institutdelors.eu/content/uploads/2025/04/PP289_valeurs-europeennes-Ukraine_Chopin_Naim_EN.pdf?utm_source=chatgpt.com

Шиян І.О.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

РОЗВИТОК SOFT SKILLS У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З МОБІЛЬНОЇ РОЗРОБКИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ТЕНДЕНЦІЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасна вища освіта України перебуває у процесі глибокої трансформації, орієнтованої на інтеграцію до Європейського простору вищої освіти (ЕНЕА) та впровадження європейських цінностей, серед яких - сталий розвиток, інноваційність, академічна доброчесність і компетентнісний підхід. Одним із ключових напрямів цієї трансформації є формування у здобувачів освіти не

лише фахових, а й «м’яких» навичок (soft skills), що забезпечують готовність до ефективної комунікації, командної взаємодії та безперервного навчання протягом життя. Це особливо актуально для сфери мобільної розробки, яка за своєю суттю є командною та інтерактивною галуззю.

Мобільна розробка охоплює цілий спектр діяльності: від аналізу функціональних і технічних вимог замовника та проєктування архітектури застосунку до безпосереднього написання коду, тестування та подальшої підтримки. На кожному з цих етапів відбувається взаємодія з іншими розробниками, дизайнерами, менеджерами та безпосередньо з клієнтами. Нездатність до співпраці та неефективна комунікація можуть призвести до провалу розробки мобільного застосунку та, зрештою, до фінансових втрат для компанії. Ці якості цілком відповідають принципам сталого розвитку освіти, який спрямований на формування гнучкого, відповідального та соціально свідомого фахівця.

При підготовці майбутніх фахівців з мобільної розробки необхідно звертати увагу на розвиток цілого ряду soft skills:

1. Комуніканікативні навички. Це вміння лаконічно, чітко та ефективно доносити думки як усно, так і письмово. Розробник мобільних застосунків повинен вміти зрозуміло пояснювати технічні деталі не дотичним до програмування замовникам, ефективно спілкуватися з іншими членами команди, брати участь у обговореннях та презентувати результати своєї роботи [1].

2. Здатність до критичного мислення. Мобільна розробка часто пов'язана з різноманітними технічними та функціональними викликами. Вміння аналізувати ситуацію, виявляти першопричини проблем, продукувати альтернативні рішення та обґрунтовувати свій вибір є надзвичайно важливим для розробника програмних засобів.

3. Адаптивність та гнучкість. У сфері мобільної розробки постійно з'являються нові інструменти, фреймворки та платформи. Готовність швидко

навчатися, пристосовуватися до змін та бути відкритим до нових ідей - ключ до успіху в цій галузі.

4. Управління часом та самоорганізація. Ефективне планування своєї роботи, правильне розставлення пріоритетів, дотримання термінів та вміння працювати в умовах обмеженого часу є важливими навичками для будь-якого розробника.

5. Емоційний інтелект. Розуміння власних емоцій та емоцій інших людей, здатність керувати своїми емоційним станом та ефективно взаємодіяти з оточуючими на емоційному рівні сприяє побудові позитивних робочих відносин, зменшує кількість конфліктів та покращує загальну атмосферу в колективі [2].

У підготовці майбутніх фахівців з мобільної розробки роль soft skills є надзвичайно важливою та постійно зростаючою. Розвинені комунікативні навички, вміння працювати в команді, критичне мислення, адаптивність, управління часом та емоційний інтелект є ключовими факторами успіху в цій динамічній та вимогливій сфері. Розвиток цих компетентностей у навчальному процесі сприяє гармонійному поєднанню професійної підготовки з гуманістичними цінностями Європейського Союзу, такими як партнерство, толерантність, самореалізація та соціальна відповідальність. Таким чином, формування soft skills у майбутніх мобільних розробників є важливою складовою сталого розвитку вищої освіти України та її інтеграції до європейського освітнього простору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Діденко Ж. Формування м’яких навичок (“soft skills”) на заняттях англійської мови у майбутніх менеджерів в умовах дистанційного навчання. Актуальні питання гуманітарних наук. 2021. Т. 2, № 35. С. 266–271. URL: https://doi.org/10.24919/2308-4863/35-2-41 (дата звернення: 16.10.2025).

2. Biljakowska O. “Soft skills” як необхідна складова якісної професійної підготовки майбутнього вчителя. Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Rocznik Polsko-Ukraiński. 2018. Т. 20. С. 175–185. URL: https://doi.org/10.16926/rpu.2018.20.13 (дата звернення: 16.10.2025).

Яременко Р.А.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ УНІВЕРСИТЕТІВ: ВПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ЗАХИСТУ ДАНИХ (GDPR) ТА КІБЕРБЕЗПЕКИ В ОСВІТНІ ПРОЦЕСИ

Процес євроінтеграції України нерозривно пов'язаний із входженням до Європейського освітнього простору (ЄОП) та Європейського простору вищої освіти (ЄПВО). Це вимагає не лише структурних змін у навчанні, а й прийняття спільних європейських цінностей, зокрема у сфері прав людини, прозорості та верховенства права. У цифрову епоху ці цінності матеріалізуються у вимогах до захисту персональних даних та кібербезпеки.

Цифрова трансформація українських закладів вищої освіти (ЗВО) є неминучою: електронні студентські квитки, цифрові навчальні платформи (LMS), онлайн-іспити та електронні архіви створюють значні обсяги чутливої інформації. У цьому контексті Загальний регламент про захист даних (GDPR), що став глобальним стандартом, є лакмусовим папірцем для перевірки готовності української освітньої системи до інтеграції. Відповідність GDPR є необхідною умовою для академічної мобільності та спільної наукової діяльності з європейськими партнерами.

Метою даної доповіді є аналіз вимог GDPR та стандартів кібербезпеки з позиції Комп'ютерних наук та розробка практичних рекомендацій щодо їх впровадження в освітній процес та IT-інфраструктуру українських університетів.

Головна проблема полягає у дисбалансі між наявним рівнем захисту даних в українських ЗВО (який часто обмежується застарілими національними стандартами) та жорсткими вимогами GDPR щодо згоди, прозорості, права на забуття та підзвітності (accountability).

Ключові виклики для ЗВО:

1. Технологічний виклик: Існуючі інформаційні системи (студентські бази даних, HR-системи, платформи дистанційного навчання) часто не розроблені з урахуванням принципу «Приватність за задумом» (Privacy by Design – PbD), що є наріжним каменем GDPR. Це потребує їхньої суттєвої архітектурної модернізації.

2. Кадровий виклик: Нестача кваліфікованих фахівців з кібербезпеки даних та офіцерів із захисту даних (DPO), які б мали одночасно глибокі знання в IT та правових аспектах.

3. Освітній виклик: Ігнорування необхідності інтеграції питань кібергігієни, етики даних та правових основ у навчальні плани не лише для IT-спеціальностей, а й для усіх учасників освітнього процесу.

Невиконання цих вимог несе репутаційні та юридичні ризики, а також суттєво гальмує процеси інтернаціоналізації та транскордонної академічної співпраці.

Дослідження базується на системному аналізі вимог статей 5, 25 та 32 GDPR у контексті університетських IT-систем. З позиції Комп'ютерних наук пропонується наступна методологія імплементації:

Архітектура «Приватність за задумом» (PbD). Замість реактивного усунення вразливостей, пропонується проактивний підхід (PbD). Інформаційна архітектура ЗВО має бути реорганізована навколо принципів мінімізації даних та шифрування.

- Технології мінімізації даних: Впровадження механізмів анонімізації, псевдонімізації та маскування даних у некритичних середовищах (наприклад, для статистичного аналізу навчальних показників).

- Контроль доступу: Використання моделі контролю доступу на основі ролей (RBAC) з найменшими привілеями (Least Privilege Principle), що забезпечує доступ лише до тих даних, які є абсолютно необхідними для виконання конкретних посадових обов'язків (наприклад, викладач бачить лише оцінки своєї групи, а не повне досьє студента).
- Шифрування: Застосування сучасних криптографічних протоколів для шифрування даних як під час передачі (in transit), так і під час зберігання (at rest).

Гармонізація з Кібербезпекою ЄС. Кібербезпека є необхідною умовою виконання GDPR. Впровадження стандартів вимагає:

- Застосування системи виявлення вторгнень (IDS/IPS) та SIEM-рішень для моніторингу та швидкого реагування на інциденти (вимога ст. 33 GDPR).
- Регулярного проведення тестування на проникнення (Penetration Testing) та аудиту безпеки університетських мереж та додатків.

Зазначимо, що впровадження європейських цінностей через освіту вимагає не лише технічних, а й змістовних змін. Наприклад, для фахівців з Комп'ютерних наук пропонується посилення навчальних програм наступними модулями:

1. Правові основи IT: поглиблене вивчення GDPR, Директиви NIS2 та ePrivacy Regulation.
2. Захист даних за задумом: навчання принципам розробки ПЗ з вбудованими функціями приватності (методології DevSecOps).
3. Етика штучного інтелекту та даних: Розгляд питань упередженості алгоритмів та відповідального використання даних у Big Data аналітиці.

Для не-IT спеціальностей необхідне впровадження обов'язкових курсів з Цифрової гігієни та Основ кібербезпеки, що формуватиме відповідальне ставлення до персональних даних як до спільної європейської цінності.

Результатом таких змін можуть бути наступні:

1) забезпечення довіри: відповідність GDPR підвищує довіру до українських університетів з боку європейських партнерів та сприяє

безперешкодному обміну даними студентів (наприклад, за програмами Erasmus+);

2) зміцнення верховенства права: практична реалізація прав суб'єктів даних (право доступу, корекції, видалення) зміцнює ціннісний принцип підзвітності та прозорості в управлінні ЗВО;

3) підготовка кваліфікованих кадрів: випускники ЗВО зі знаннями GDPR та високим рівнем кібербезпеки будуть конкурентоспроможними на європейському ринку праці.

Висновки. Впровадження європейських стандартів GDPR та кібербезпеки в українській вищій освіті є не просто технічним завданням, а стратегічною ціннісною вимогою для повноцінної інтеграції до ЄС. Це є ключовим європейським виміром сталого розвитку української освіти, що забезпечує її надійність, прозорість та відповідність фундаментальним правам людини. Перспективи подальших досліджень включають розробку стандартизованих шаблонів для оцінки впливу на захист даних (DPIA) в освітніх установах та створення інтелектуальних систем для автоматизованого аудиту відповідності GDPR на базі машинного навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 (GDPR).

2. ISO/IEC 27001:2013. Information technology – Security techniques – Information security management systems – Requirements.

3. Закон України «Про захист персональних даних». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text (дата звернення: 18.10.2025).

4. Коваленко В., Осипчук Т. Проблема розвитку цифрової компетентності з кібербезпеки вчителів закладів загальної середньої освіти. *Фізикоматематична освіта,* 2024. Том 39. № 2. С. 35-41. DOI: 10.31110/fmo2024.v39i2-05.

Grechukha A.
Bogdan Khmelnitsky
Melitopol State
Pedagogical University

AI IN ESL TEACHING: MODERN TECHNOLOGIES AND EUROPEAN EXPERIENCE

Artificial intelligence has become one of the most important forces in modern education. In the teaching of English, AI technologies are reconfiguring traditional pedagogical models with new potentials for personalization, adaptive learning, and interactive communication. Across Europe, AI is increasingly being applied to enhance students' motivation, engagement, and language proficiency through intelligent tutoring systems, writing assistants, and dialogue platforms. For Ukraine, the introduction of AI into English teaching is an important step toward modernization and conformity to European standards of digital and methodological advancement.

For that reason, **the purpose of this paper** is to highlight the role of artificial intelligence in contemporary ESL teaching and to emphasize the importance of its integration into Ukrainian ESL practice as a means of improving the quality and effectiveness of language education.

Literature review. The issue of integrating artificial intelligence into English language teaching has been addressed by numerous researchers, such as H. Crompton, O. Koraishi, N. Kosharna, H. Lysak, L. Petryk, T. Schmidt, and T. Strasser. Their publications explore the pedagogical, technological, and ethical implications of AI use in language instruction, citing its both possible benefits as well as issues of implementation within the European and Ukrainian contexts.

Scientists note that AI introduces new means of learner personalization, learner autonomy, and interactive feedback that were impossible to achieve with the traditional teaching tools. As it can be observed, “The application of AI in EFL contexts is multifaceted and includes areas such as personalized language learning, automated feedback and assessment, intelligent tutoring systems, and virtual conversational agents (chatbots)” [3, p. 50].

Experts emphasize that in European higher education, AI is widely applied to enhance teaching efficiency and linguistic gains. As stated by H. Lysak in accordance with her research reference, “Empirical findings demonstrate that AI-based tools can significantly enhance students’ receptive (reading and listening) and productive (speaking and writing) skills, foster lexical development, and promote intercultural competence” as well as “AI tools have been found to positively influence affective factors such as motivation, learner engagement, attitude toward language learning, and reduction in foreign language anxiety” [3, p. 51-52]. Similarly, H. Crompton references that “AI has supported language teaching and learning with studies showing that AI can support language-specific skills, such as reading comprehension, practicing repetitive language skills on a machine and correcting English pronunciation. It can also help with broader teaching and learning activities, including automatic marking, providing feedback, adaptive educational experiences, intelligent tutoring and prediction systems” [1, p. 2504].

In practical application, O. Koraishi underscores the transformative impact of ChatGPT in EFL lesson planning, stating that “By harnessing the power of ChatGPT, educators can automatically create lesson plans tailored to specific themes, grammatical objectives, and learning outcomes, all of which can be customized according to their instructional needs” [2, p. 61]. He also highlights that “It is vital to emphasize that the purpose of employing ChatGPT in lesson planning is to facilitate the process in conjunction with the teacher's guidance, as the AI's capabilities may not yet suffice independently” [2, p. 62].

From a theoretical standpoint, T. Schmidt and T. Strasser state that “AI-driven Intelligent Tutoring Systems (ITS), as digital learning and support systems, theoretically have the potential to address some of the key challenges of creating individualized, adaptive practice environments to better support foreign language learners” [4, p. 174]. Their further effort in German education already exemplifies that such systems maximize participation and linguistic correctness, as a part of Europe’s broader shift towards intelligent, evidence-based teaching.

In the Ukrainian educational context, N. Kosharna and L. Petryk examine the European experience of foreign language teacher training, emphasizing that "artificial intelligence (AI) in education is no longer part of the future, it is our present" [5, p. 750]. They conclude that Ukrainian pedagogical universities are gradually incorporating AI-supported approaches into teacher training programs, ensuring compatibility with European standards of language education.

Collectively, these studies indicate that artificial intelligence plays a growing role in advancing learner-centered, data-informed, and ethically responsible approaches to ESL instruction. The European model serves as a rich base for comparative purposes for Ukraine's ongoing digitalization in education, where AI can assist the quality of instruction and learners' achievement without compromising the superior position of the human instructor.

Conclusion. The application of artificial intelligence into English language teaching is a significant step towards modernization and innovation in education. AI enhances ESL instruction quality through personalization, adaptive learning, and real-time feedback, and support for the development of learner autonomy and motivation. The European experience suggests that successful use of AI tools depends on thoughtful pedagogical design and teacher readiness. For Ukraine, implementation of similar practices can strengthen national ESL teaching practice, bringing it in line with modern European standards and promoting a more dynamic, inclusive, and learner-centered educational process.

REFERENCES

1. Crompton H., Burke D., Gregory K. AI and English Language Teaching. *British Journal of Educational Technology*. 2024. 55(2), Pp. 2503–2527.

2. Koraishi O. *Teaching English in the Age of AI:* Embracing ChatGPT to Optimize EFL Materials and Assessment. *Language Education & Technology (LET Journal).* 2023. 3(1). Pp. 55–72.

3. Lysak H. The Integration of Artificial Intelligence in EFL Instruction across Europe: A Critical Review of Tools, Methods and Impacts. *Comparative Professional Pedagogy*. 2025. 15(1). Pp. 48–55.

4. Schmidt T., Strasser T. Artificial Intelligence in Foreign Language Learning and Teaching: A CALL for Intelligent Practice. *Anglistik: International Journal of English Studies.* 2022. 33(1). Pp. 165–184.

5. Kosharna N., Petryk L. European and Ukrainian Experience in Foreign Language Training of the Teacher: Overview of Strategies. *Visnyk of Pedagogical Education*. 2024. 11(29). Pp. 744–757.

Kravets O.O.
Dmytro Motornyi Tavria State
Agrotechnological University

CHALLENGES IN HIGHER EDUCATION IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF MILITARY ACTION

The war has significantly complicated the learning process and exacerbated the problems of the national higher education system. Higher education institutions have been forced to quickly adapt to extreme conditions, including security risks, infrastructure destruction, mass internal and external migration of students and teachers, and profound psychological stress. It is now necessary to assess the strategic and long-term consequences of these forced changes.

The following problems faced by the higher education system are, firstly, the transition to distance learning. The World Bank's review “Education: The Impact of War in Ukraine” provides a comprehensive analysis of this problem, drawing attention to the negative consequences in the form of a loss of live communication between students and teachers, a decline in learning outcomes compared to the lowest indicators in Europe, and statistics on displaced persons and the destruction of universities and schools. The review is interesting in that it provides ways to solve problems with the help of the World Bank [4]. Secondly, according to research by O.

Nalyvaiko, the number of academic integrity violations has increased significantly in Ukraine. In his study, the author presents the results of a sociological survey of higher education students on compliance with academic integrity rules when performing various types of tasks and analyses how often teachers use plagiarism detection software or artificial intelligence to check students' work [2].

Thirdly, psychologists have recorded extreme levels of stress and anxiety among students and teachers, which significantly complicates adaptation to the educational process and leads to increased learning losses. Research by O. Yu. Ovcharenko shows the results of a survey of students about their anxiety levels before and after the war. According to the survey, the level increased by 31.5%[3]. It is also necessary to pay attention to the psycho-emotional state of teachers, the deterioration of which has a significant impact on learning outcomes.

Fourthly, we are currently experiencing staff losses, as more and more teachers and students are emigrating and adapting to new countries without considering returning to Ukraine; many teachers have taken up arms to defend Ukraine. Denys Kurbatov, Deputy Minister of Education and Science of Ukraine, states that “At the moment, we are seeing staff losses of approximately 20%. This applies to scientists who have either moved abroad or switched to other professions. However, 80% of researchers remain in Ukraine and continue to work in these difficult conditions” [4].

Fifthly, it is necessary to take into account the physical and financial problems of higher education. Direct damage to Ukraine's educational infrastructure as a result of the aggression is estimated at $13.4 billion [5], damage to research infrastructure is 30% [4], and this percentage continues to rise.

Higher education faces many challenges ahead, including the need to reorient educational programmes towards the areas that will be needed to rebuild the country; the integration of veterans into the educational process with the aim of providing educational services or retraining; the integration of higher education institutions into the European space and analysis of the reforms that need to be carried out for this purpose; the creation of programmes for the psycho-emotional recovery of students

and teachers; the revision of teachers' salaries and the creation of conditions for the return of those who have left the country.

REFERENCES

1. Втрати у сфері кадрів. Яка кількість українських науковців покинула країну? URL: https://economica.com.ua/content/kadrovi-vtrati-skilki-ukrayinskih-naukovciv-viyihalo-za-kordon/ (дата звернення: 17.10.2025).

2. Наливайко О., Калістова О., Поляков Д. Дотримання академічної доброчесності навчальних досягнень здобувачів освіти в процесі дистанційного навчання. *Освітологічний дискурс: наук. електрон. фах. вид*. 2020. № 4 (31) С.143-158

3. Овчаренко О.Ю. Психоемоційний стан студентів в умовах збройного конфлікту. *Вікова та педагогічна психологія*. 2024. Вип.53. С.75-81 URL: http://habitus.od.ua/journals/2023/53-2023/12.pdf (дата звернення: 17.10.2025).

4. Освіта: наслідки війни в Україні. URL: https://documents1.worldbank.org/curated/en/099631507072239980/pdf/IDU04805ab35047b2049990a0e101c605921c504.pdf (дата звернення: 17.10.2025).

5. Learning and School Reforms Continue in Ukraine Despite War Challenges. URL:https://www.worldbank.org/en/news/feature/2025/03/25/learning-and-school-reforms-continue-in-ukraine-despite-war-challenges (дата звернення: 17.10.2025).

Merinov P.O.
Bogdan Khmelnitsky
Melitopol State
Pedagogical University

MOBILE APPLICATIONS IN COMPUTER SCIENCE TEACHING: A EUROPEAN PERSPECTIVE

The modern stage of education development is characterized by the active integration of information and communication technologies into the learning process which goes align with the best European practices. A significant role is played by mobile applications, which have become a convenient and effective tool for the formation of digital competence among high school students. Mobile learning contributes to increasing student engagement, improving understanding of complex topics, and enabling individualized learning paths [1, p. 19].

The purpose of this publication is to determine the feasibility, advantages, and effectiveness of using mobile applications in the process of teaching computer science to high school students.

The main objectives of this publication are:

- to analyze existing educational mobile applications for computer science learning;
- to define the criteria for their educational effectiveness;
- to identify the advantages of mobile learning;
- to formulate methodological recommendations for teachers and school administrators.

Currently, a wide range of mobile applications exists to support computer science education. Applications such as Grasshopper and SoloLearn provide interactive tutorials, quizzes, and progress tracking. Other apps like Mimo and Programming Hub offer short daily lessons and gamified learning. Collaborative platforms such as Google Classroom and Microsoft Teams enable assignment submissions, discussions, and feedback, covering both individual learning and teamwork needs.

Several criteria should be considered to evaluate the educational effectiveness of mobile applications:

Content quality – relevance, accuracy, and alignment with educational standards.

Usability and design – intuitive navigation, adaptive interface, accessibility.

Interactivity – presence of coding exercises, simulations, and feedback mechanisms.

Personalization – opportunities for differentiated instruction and self-paced learning.

Collaboration tools – ability to communicate, share projects, and work in teams.

Assessment functions – built-in quizzes, progress monitoring, and reporting for teachers.

Based on the analysis, the following recommendations are proposed:

Integrate mobile apps into blended learning models.

Select applications that align with curriculum goals and national standards.

Provide teacher training to ensure effective use of mobile tools.

Encourage project-based learning to strengthen teamwork and problem-solving skills.

Monitor and evaluate outcomes regularly, adjusting teaching strategies according to student progress reports.

Mobile applications offer numerous benefits in computer science education:

Accessibility: students can access learning materials anytime and anywhere.

Interactivity and visualization: apps provide simulations, animations, and interactive exercises [2, p. 26].

Motivation and engagement: gamified apps stimulate interest and provide instant feedback [3, p. 42].

Personalized learning: students can study at their own pace and repeat difficult topics [4, p. 33].

Collaboration and communication: platforms enable group projects and efficient communication [5, p. 88].

Conclusion. In conclusion, mobile applications significantly enhance high school computer science education compared to traditional methods. They combine accessibility, interactivity, personalization, gamification, and collaboration, creating a flexible and effective learning environment.

Integrating such mobile applications into the teaching of computer science not only enhances students' digital competence but also aligns with European practices aimed at ensuring sustainable educational development. The experience of EU countries demonstrates that digital tools can significantly improve the quality of learning, promote inclusivity, and prepare students for lifelong learning in a rapidly changing technological environment. By adopting and adapting these practices in Ukraine, the national education system takes a step forward toward harmonization with the European Higher Education Area and supports the country's long-term educational sustainability.

REFERENCES

1. Kukharenko V. M. Mobile learning: new opportunities for education. *Information Technologies in Education,* 2020, no. 4, Pp. 15–22.

2. Polyakova O. V. The use of mobile applications in teaching computer science to high school students. *Pedagogical Sciences*, 2021, no. 6, Pp. 25–31.

3. Traxler J. Current State of Mobile Learning. *International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 2018, vol. 19, no. 2, Pp. 38–50.

4. UNESCO. Mobile Learning for Teachers in Europe. Paris: UNESCO, 2019. 112 p.

5. Kukulska-Hulme A., Shield L. An overview of mobile assisted language learning: From content delivery to supported collaboration and interaction. *ReCALL*, 2018, vol. 20, no. 3, Pp. 271–289.

Topalov Y.M.
Bogdan Khmelnitsky
Melitopol State
Pedagogical University

INTEGRATING EUROPEAN VALUES AND DEVELOPING PERSONAL EFFECTIVENESS THROUGH ENGLISH LANGUAGE LEARNING

Nowadays, learning English is becoming a significant matter in Ukraine. The reason for this is attributed to the fact that Ukraine strives to be a global player and is willing to share European values. For this reason, the Ukrainian government introduced Law *"On the Application of the English Language in Ukraine,"* which defines the status of the English language in Ukraine. The law states that English is the language of international communication. Hence, the law defines the spheres and positions where the knowledge of English is compulsory.

Nowadays, English is the most widely spoken language in the world. According to research conducted by Statista in 2025, the total number of English speakers, including both native and non-native speakers, is approximately 1.53 billion worldwide [3].

This tendency is also fair for the countries of the European Union. According to data presented on the European Union's official website, published in May 2024, 47% of all European citizens and 70% of youth, aged 14-24, speak English. The comparison of the results with the figures from 2012 shows a 5% gain for the first group and a 9% gain for the second group, respectively [1]. These numbers are enormous, as 27 countries are members of the European Union, with a combined population of 448 million people [2].

The statistics clearly indicate that knowledge of English has become increasingly relevant for Ukrainians today. The English language becomes a bridge that connects Ukraine with Europe in political, cultural, and educational dimensions. Knowledge of English enables Ukrainians to access European media, participate in joint projects, and engage in intercultural communication that promotes democratic values, including openness, equality, and respect for diversity. In this sense, language becomes a tool for

cultivating tolerance and mutual understanding —principles that lie at the core of the European value system.

From that perspective, we may also conclude that learning English becomes even more essential for Ukrainian Secondary and Higher Education. Nowadays, this process is not only an educational necessity but a vital element for the development of personal effectiveness. Learning of English improves a person's capacity to confident communication and critical thinking. It strengthens fundamental soft skills such as adaptability, problem-solving, and creativity, which are critical for success in modern professional and academic context and daily life.

Knowledge of the English language becomes an even greater advantage for professionals, as English is the language of modern technology across various spheres, including AI and business. Consequently, it is nearly impossible to become a personally effective, in-demand specialist without proficiency in English, especially since Ukrainian business and Ukraine itself are integrating into the European family and international world.

The growing importance of the English language in Ukraine is both a practical and symbolic reflection of the country's European aspirations. Since Ukraine continues its integration path into global economic, political, and cultural processes, English serves as a key instrument for communication, and cooperation. English provides the opportunity, and it is a crucial instrument for participation in European education systems, international projects, and multicultural dialogue, that will reinforce democratic ideals such as openness, equality, and tolerance. Ultimately, promoting English in Ukraine not only provides greater opportunities for individuals but also enhances the nation's alignment with the European community and its core values.

REFERENCES

1. European Union. Europeans and their languages [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2979 (дата звернення: 06.10.2025).

2. European Union. Key facts and figures on the European Union [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/facts-and-figures-european-union_en (дата звернення: 06.10.2025).

3. Statista. The most spoken languages worldwide [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.statista.com/statistics/266808/the-most-spoken-languages-worldwide/ (дата звернення: 05.10.2025).

Hanna V.B.
Bogdan Khmelnitsky
Melitopol State
Pedagogical University

INNOVATIVE APPROACHES TO THE DEVELOPMENT OF PSYCHOLOGICAL COMPETENCE OF FUTURE PROFESSIONALS WITHIN THE EUROPEAN EDUCATIONAL AREA

Over the past decade, European higher education has undergone profound transformations driven by digitalization, internationalization, and the rapid evolution of the labor market. Against this backdrop, the psychological competence of future professionals – the ability to consciously regulate emotions, interact effectively in multicultural teams, cope with stress and uncertainty, maintain academic integrity, and make responsible decisions – has evolved from being considered a “soft skill” to becoming a fundamental prerequisite for professional suitability and sustainable career development. European frameworks on skills and competences (CEDEFOP, European Commission) emphasize the pivotal role of transversal (cross-functional) skills in ensuring employability, productivity, and innovation, highlighting the need to integrate the development of such competences across all levels of education and lifelong learning [2; 3; 5]. Statistical data confirm that the demand for psychological competence in Europe is not episodic but structural. An analysis of online job advertisements across EU countries indicates that transversal skills – communication, teamwork, adaptability, responsibility, and self-reflection – are among the most

frequently mentioned requirements, accounting for over a quarter of all postings in 2024 (CEDEFOP) [2]. This reflects a systemic shift from a narrowly technical toward an integrated model of competence, in which psychological readiness for collaboration, self-regulation, and ethical judgment becomes a key determinant of professional success. At the same time, the digital transformation of learning and work generates new psychological challenges for students – information overload, a constant "always-online" mode, cyberbullying, anxiety, and reduced concentration. According to the European Commission, in 2023 only 56% of EU citizens possessed at least basic digital skills (against the EU target of 80% by 2030), whereas 97% of young people aged 16–29 were already fully immersed in the digital environment, using the Internet daily [5]. This evidence indicates that modern educational programs must simultaneously foster both digital and psychological resilience (digital wellbeing) – that is, the ability to manage attention, emotions, and interpersonal interaction within the digital space.

The issue of students' mental health has become particularly acute in recent years. According to the *EUROSTUDENT VIII* (2024) study, between 37% and 58% of students in EU countries report a low level of psychological well-being according to the WHO-5 index [9]. *Eurofound* notes that even after the pandemic, the mental well-being of young people in 2023 remained lower than that of older age groups, while economic uncertainty and the challenges of transitioning to independent living continue to exacerbate this trend [8]. Findings from the *Erasmus+* survey (2023–2024) further reveal a significant gap between the perceived need for and the actual provision of psychological support: 79% of students consider psychological assistance to be highly important, yet 75% report not receiving it before, during, or after mobility experiences; moreover, over 90% of university staff encounter such requests but acknowledge the lack of tools for effective response [14].

The EU labor market likewise signals a long-term shortage of psychologically oriented competences [16]. According to CEDEFOP's skill monitoring systems, there are persistent mismatches between demand and supply in the labor market, manifested in employers' growing need for so-called "human-centered" abilities –

emotional regulation, empathetic communication, conflict resolution, ethical judgment, and self-organization [2]. These abilities constitute the core of psychological competence, which has become critically important for advancing digital, innovative, and green transformations of the economy [17].

In this context, universities require innovative psycho-pedagogical solutions, such as the implementation of competence-based curricula, service learning, interdisciplinary decision-making simulators, design thinking, mentoring and coaching practices, as well as digital tools for self-reflection and well-being monitoring. It is also essential to establish systems of proactive psychological support that include regular screening, early risk detection, and cooperation with relevant counseling services.

An effective approach is the *ecosystem partnership model* that fosters collaboration among universities, employers, and career guidance services. Such cooperation not only helps bridge the gap between demand and support but also ensures sustainable trajectories of students' professional development within the dynamic environment of the European labor market [17]. One of the leading innovative approaches to the development of psychological competence is competence-based learning. As noted by De Corte [4] and the European University Association (EUA) [7], this approach focuses not only on the acquisition of knowledge but also on fostering self-reflection, critical thinking, emotional stability, and the capacity for self-directed learning. Within such educational frameworks, assessment is based on the formation of competence portfolios, the analysis of simulated situations, and student self-evaluation, all of which contribute to a deeper awareness of one's professional potential and psychological resources.

Another effective direction is project- and service-oriented learning (Service Learning, Project-Based Learning), which is widely implemented in leading universities in Spain, Germany, the Netherlands, and Poland. This format integrates academic learning with volunteer or community activities, cultivating empathy, social responsibility, and communication skills among students. As demonstrated by Butin

[1], participation in service-learning projects positively influences the development of psychological competence, enhances self-efficacy, and strengthens the ability to reflect on personal experience. An important tool for training emotionally mature professionals is the application of Design Thinking and interdisciplinary simulations. According to Rauth et al. [13] and Stanford d.school [15], the Design Thinking methodology promotes creativity, empathetic problem perception, and teamwork skills. It integrates cognitive and emotional dimensions of thinking, which constitute the foundation of psychological flexibility. An illustrative example is the *Emotional Lab* at the University of Oslo, where students learn to manage emotions in situations involving stress, conflict, or professional decision-making.

Mentoring and coaching also play a crucial role in the development of psychological competence. As noted by Koch & Reilly [10], European universities are increasingly implementing mentoring programs that combine academic support with personal development. Coaching practices are aimed at cultivating self-reflection, responsibility for one's own learning, emotional literacy, and internal motivation. Such approaches help create an atmosphere of trust and partnership between teachers and students, which is a necessary condition for developing psychological resilience.

A significant contribution to the development of psychological competence is made by digital tools. According to the findings of the *European Digital Education Hub* [6], the use of online platforms and mobile applications (*Wellbeing Apps, Mindfulness Tools*) for self-observation and monitoring of emotional states has a positive impact on students' psychological well-being. In Finland and Denmark, integrated *e-Wellbeing* systems are actively being implemented within LMS platforms, enabling students to plan their academic workload in accordance with their psycho-emotional resources and to monitor their stress levels. Psychological competence directly influences professional success. According to the *World Economic Forum* [17] and *OECD Skills Outlook* [11], skills associated with psychological competence – emotional intelligence, adaptability, and interpersonal communication – account for more than 35% of professional effectiveness in the digital economy. It has been established that a high

level of psychological resilience correlates with a lower risk of professional burnout, greater team innovativeness, and stronger collective problem-solving abilities [12]. This indicates that psychological competence is not merely an individual trait but also a strategic factor in organizational development.

Based on a synthesis of international experience, several practical models for the formation of psychological competence can be identified. Firstly, the Integrated Wellbeing Model, developed at *University College London* [14], provides for a harmonious integration of academic learning, psychological counseling, and digital support resources for students. Secondly, the Whole Student Approach [15] focuses on the holistic development of the individual – emotional, social, cognitive, and ethical – by integrating psychological support at all stages of the educational process. Thirdly, the Ecosystem Partnership Model is built on collaboration among universities, employers, psychological services, civil society organizations, and career centers to create an effective system of student support.

Thus, the analysis of international research literature demonstrates that the formation of psychological competence is a systemic and strategic direction in the development of European higher education. Innovative approaches – competence-based learning, service-oriented projects, design thinking, mentoring, coaching, and digital wellbeing platforms – ensure the integration of academic, developmental, and psychological dimensions of the educational process. This contributes to the formation of a mature, emotionally stable, and socially responsible professional personality. For Ukrainian universities, the implementation of such models is not only an innovative step but also a necessary condition for alignment with the standards of the European Educational Area and the demands of the modern labor market.

REFERENCES

1. Butin D. W. *Service-Learning in Theory and Practice: The Future of Community Engagement in Higher Education.* New York: Palgrave Macmillan, 2021. 248 p. https://doi.org/10.1057/9780230106154

2. CEDEFOP. *European Skills and Jobs Survey: Trends and Insights 2024.* Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2024. 112 p. https://data.europa.eu/doi/10.2801/204332

3. CEDEFOP. *Skill Mismatch and Future Competences in Europe.* Thessaloniki: European Centre for the Development of Vocational Training, 2023. 95 p. https://data.europa.eu/doi/10.2801/89415

4. De Corte E. Learning from Instruction: The Power of Competence-Based Education. *European Journal of Education.* 2019. Vol. 54(3). P. 345–360. https://doi.org/10.1111/ejed.12345

5. European Commission. *Digital Economy and Society Index (DESI) 2024: Human Capital Report.* Brussels: European Commission, 2024. 78 p. https://data.europa.eu/doi/10.2759/128803

6. European Digital Education Hub. *Wellbeing and Mental Health in Digital Learning Environments.* Brussels: European Commission, 2023. 52 p.

7. European University Association (EUA). *Learning and Teaching Thematic Peer Groups: Competence-Based Education Report.* Brussels: EUA, 2022. 60 p.

8. Eurofound. *Youth Mental Health and Well-Being in Europe: Recovery and Challenges after COVID-19.* Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2023. 84 p. https://data.europa.eu/doi/10.2806/01092

9. EUROSTUDENT VIII. *Social and Economic Conditions of Student Life in Europe 2024: Synopsis of Indicators.* Hannover: DZHW, 2024. 132 p. https://doi.org/10.3278/EUROSTUDENT8

10. Koch J., Reilly E. *Mentoring and Coaching in Higher Education: Building Transformative Learning Communities.* London: Routledge, 2021. 210 p. https://doi.org/10.4324/9781003159469

11. OECD. *Skills Outlook 2024: Learning for Life.* Paris: OECD Publishing, 2024. 189 p. https://doi.org/10.1787/0ae365b4-en

12. OECD. *Skills Strategy 2023: Skills for a Resilient Workforce.* Paris: OECD Publishing, 2023. 176 p. https://doi.org/10.1787/82f593a5-en

13. Rauth I., Köppen E., Jobst B., Meinel C. *Design Thinking: Theories, Methods, and Practice in Higher Education.* Potsdam: Hasso-Plattner-Institute Press, 2019. 97 p.

14. University College London. *Integrated Wellbeing Model: Supporting Student Mental Health through Curriculum Design.* London: UCL Press, 2023. 68 p.

15. Stanford University d.school. *Designing for Change: Design Thinking in Education.* Stanford: Hasso Plattner Institute of Design, 2022. 85 p.

16. World Economic Forum. *The Future of Jobs Report 2025.* Geneva: World Economic Forum, 2025. 120 p. https://www.weforum.org/reports/the-future-of-jobs-report-2025

17. Centrul Comun de Cercetare (European Commission Joint Research Centre). *Psychological Competences in the European Education Space.* Brussels: European Commission, 2023. 101 p.

Zhukova T.V.
Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University

UKRAINIAN ACHIEVEMENTS IN JOINING THE EUROPEAN HIGHER EDUCATION AREA

The relevance of studying the issues of reforming education in Ukraine in the context of European integration is due to the urgent need to adapt the national education system to modern global and regional European approaches.

European integration reforms are critically important for ensuring the quality of education in Ukraine taking into account the modern challenges of globalization.

Bringing teaching methods, the content of educational programs, and the assessment system into compliance with European standards not only meets Ukraine's aspirations to move closer to the EU, but also increases the accessibility and quality of education for all citizens.

In addition, educational reform is of great importance in the context of building a society oriented towards democratic values, developing critical thinking and

innovative potential. It is also crucial to strengthen academic mobility and integration of scientific institutions in Ukraine in the European research area and the development of joint educational programs.

European concepts for reforming education primarily include The Bologna Process which creates guidelines for the higher education systems of the European nation states; the program Erasmus which supports cooperation in the field of education, vocational training, sport; etc.

Thus, European reform concepts are aimed at forming a single European education space which creates conditions for academic mobility of students and teachers, financing joint educational programs and exchange of experience. Most European countries are implementing higher education reforms focusing on integrating into the European education area, modernizing curricula, improving quality and access. Recent reforms include updating funding models, increasing support for students, and creating new programs in emerging fields like AI and cybersecurity. Many of these reforms are driven by the need to adapt to new challenges and ensure graduates have skills relevant to the job market [1].

While education is seen as critical to supporting and maintaining economic growth, so research and development investment considered essential to ensuring that Europe remains at the forefront of technological innovation. Such goals however must be met in the context of increasing global competition for scarce academic talent and financial resources. Universities and other providers of higher education, as well as governments, are well aware of their responsibility to deliver the economic, social and cultural services expected from them. The regulatory environments and the governance structures and processes, combined with the material and human resources at their disposal, play a crucial role in the degree to which universities and colleges effectively provide these services locally, regionally, nationally and internationally [1].

In higher education the state's new role may be called facilitative as it creates a higher education environment in which the state controls the outcomes at the state

level without much detailed interference. In the last two decades, most European countries have also revised their higher education funding systems. The extent to which the reforms have been implemented varies considerably, but no country has been able to ignore the debate on higher education funding entirely.

There are several serious funding issues that are receiving attention in European higher education: most importantly, first, the funding gap between higher education investments in Europe and its main competitors, secondly the related pressure to attract private funds both from industry and students/parents, and thirdly, financial allocation principles to focus more towards outcome-based and competitive funding instruments.

Ukraine joined the Bologna Process in in 2005 at the Bergen Conference and signed the Bergen Declaration. Ukraine has adjusted itself to Western European trends, and as one of its most important steps it has decided to accept the Bologna Declaration and the basic principles of the reform of the higher education system.

During 2005–2007 the important steps in realization of the Bologna Process regulations were implemented in the system of higher education of Ukraine; the Action Plan of their implementation till 2010 was developed. The National Team of Bologna Promoters interagency working group consisting of the leading universities specialists was established. They participated in training seminars on actual problems in higher education in European Education Area and further organized the training seminars in Ukraine on basic issues of quality assurance, three-cycle system, recognition of degrees and study periods. The corresponding sets of the innovative legislative documents and recommendations were carried out; a draft of the Diploma Supplement and its implementation procedure were elaborated.

The main achievements of the Bologna Process implementation are evident. Cooperation between employers, students and higher education institutions was achieved. Lifelong learning was becoming one of the important factors in meeting the needs of a changing labor market. Higher education started to ensure a stronger link between research, teaching and learning at all levels. Second cycle programs became

a necessary precondition for the success of linking teaching, learning and research; learning outcomes were under development. Learning mobility gradually intensified [2].

But something needs to be improved. The following key issues should be focused on: enhancing the quality and relevance of learning and teaching; fostering the employability of graduates throughout their working lives; making the systems more inclusive; implementing agreed structural reforms [2].

Nowadays the relevant national documents are harmonized with the revised Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG); the European Approach for Quality Assurance of Joint Programs [3].

Thus, education reform in Ukraine in the context of European integration and the challenges of war is based on a combination of the strategic goals of integration into the EU with adaptation to the realities caused by the large-scale armed aggression. The priorities are modernization of the education system, increasing its sustainability, ensuring access to quality education.

REFERENCES

1. Bologna Process. Ukraine national reports 2005, 2007, 2009, 2012. http://www.ehea.info/article-details.aspx?ArticleId=86
2. Yerevan Communiqué (2015). Retrieved from http://www.ehea.info/Uploads/SubmitedFiles/5_2015/1 12705.pdf
3. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area. https://www.eqar.eu/fileadmin/documents/e4/ESG draft_endoresed.pdf .

РОЗДІЛ 3. Соціально-педагогічні виміри інклюзивної освіти в країнах європейського Союзу

Асанова О.В.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ВИМІРИ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

У сучасному освітньому просторі питання забезпечення рівного доступу до якісної освіти для всіх категорій здобувачів набуває особливої актуальності. Зростання уваги до прав людини, соціальної справедливості та інклюзивності вимагає переосмислення підходів до організації навчального процесу, особливо щодо дітей з особливими освітніми потребами. В умовах євроінтеграції України важливо вивчати та адаптувати досвід країн Європейського Союзу, які вже реалізували ефективні моделі інклюзивної освіти, що поєднують гуманістичні принципи з практичною підтримкою учнів.

Інклюзивна освіта є не лише соціальним викликом, а й стратегічним напрямом сталого розвитку освітньої системи. Вона сприяє формуванню відкритого суспільства, де кожна дитина має можливість реалізувати свій потенціал незалежно від індивідуальних особливостей. Аналіз соціально-педагогічних вимірів інклюзії в країнах ЄС дозволяє окреслити перспективи для вдосконалення української освітньої політики, зокрема через впровадження міжнародних стандартів, розвиток професійної компетентності педагогів та активну співпрацю з громадою.

Мета дослідження - обґрунтувати соціально-педагогічних аспектів спеціальної та інклюзивної освіти в країнах Європейського Союзу, окреслитит шляхи впровадження практик міжнародних і європейських стандартів соціальної інклюзії в національні освітні системи.

Соціально-педагогічні виміри інклюзивної освіти ґрунтуються на

принципах *гуманізму, прав людини та соціальної справедливості*, що забезпечує рівні можливості для всіх учнів, незалежно від їхніх фізичних, психічних або соціальних особливостей [1, с. 12]; [4, с. 30–45]. Ключовими компонентами є адаптація навчального середовища, диференційоване навчання, індивідуальні освітні траєкторії та підтримка дітей з особливими освітніми потребами через міждисциплінарну роботу педагогів, психологів та соціальних працівників [3, с. 28–35].

Практики інклюзивної освіти в ЄС

У різних країнах Європейського Союзу застосовуються інноваційні моделі інклюзії:

- *Фінляндія* — триступенева модель підтримки учня, що включає базову підтримку в класі, спеціалізовані заняття у малих групах та індивідуальні консультації;
- *Німеччина* — принцип «спільної освіти» (Gemeinsamer Unterricht), який інтегрує учнів із різними освітніми потребами у загальноосвітній процес;
- *Швеція* — модель ресурсних класів, де діти з особливими потребами отримують додаткову педагогічну підтримку без ізоляції від однолітків;
- *Польща* — програми асистентства, що дозволяють кожному учню брати участь у звичайному класі на повну [4, с. 81–86]; [5, с. 82].

Ці практики демонструють різні підходи до інтеграції та підтримки учнів із особливими освітніми потребами, відображаючи гнучкість та адаптивність освітніх систем ЄС.

У країнах ЄС інклюзія реалізується через різні моделі, що поєднують *загальноосвітнє та спеціальне навчання*, забезпечують диференційовану підтримку учнів та використовують сучасні технології корекційної роботи [4, с. 81–86]; [5, с. 82]. Педагогічні підходи включають:

- індивідуальні навчальні плани;
- регулярний моніторинг досягнень учнів;

• використання інноваційних технологій для розвитку когнітивних та соціальних компетентностей.

Важливою складовою є *підготовка педагогів до роботи в інклюзивних класах,* що передбачає розвиток професійної компетентності, знань про різні види особливих потреб та методи підтримки учнів. У національних системах освіти ЄС також акцентується увага на *співпраці з батьками та громадою*, що підвищує ефективність інтеграційних процесів [1, с. 15–20].

В Україні впровадження європейського досвіду відбувається поступово, шляхом:

• створення адаптованих освітніх програм;

• розробки методичних рекомендацій для педагогів;

• застосування стандартів соціальної інклюзії у політику навчальних закладів [2, с. 50–55].

Висновки. Підсумовуючи зазначене вище, доходимо наступних висновків:

1. Соціально-педагогічні виміри інклюзивної освіти у країнах ЄС ґрунтуються на комплексному підході, який поєднує законодавчі засади, методичні рекомендації, психолого-педагогічну підтримку та підготовку педагогів.

2. Практики Фінляндії, Німеччини, Швеції та Польщі демонструють ефективність диференційованої підтримки та включення учнів із різними освітніми потребами у загальноосвітній процес.

3. Успішне впровадження інклюзивної освіти сприяє формуванню рівних можливостей, соціальній адаптації учнів та розвитку ключових компетентностей, необхідних для життя в сучасному суспільстві.

4. Українська система освіти має можливість ефективно інтегрувати міжнародні та європейські стандарти, підвищуючи якість та доступність освіти для всіх дітей, включаючи тих, хто має особливі освітні потреби.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Оржель О., Бойченко М., Петроє О., Цимбалюк С., Шофолова Н. Соціальна інклюзія у сфері вищої освіти: теоретико-концептуальні засади, цільові групи, виміри та індикатори. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, 2024. 123 с. URL: https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2025/03/Sotsialna-inklyuziya-u-sferi_VO_IVO-2024-123p.pdf

2. Інклюзивна освіта: навчальний посібник / за ред. М. А. Порошенко. Київ: Агентство «Україна», 2019. 300 с. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/inkluzyvne-navchannya/posibniki/inklyuziyavnz.pdf

3. Інклюзивна освіта та навчання в сучасних умовах трансформацій: психолого-педагогічні основи інклюзивної освіти : навчальний посібник. Одеса: Гельветика, 2023. 180 с. URL: https://kpdi.edu.ua/wp-content/uploads/2023/04/Zbirnyk-tez-advanced_training_ped_23-sichnya-5-bereznya-2023.pdf

4. Греба І., Леврінц М. Міжнародний досвід реалізації інклюзивної освіти на прикладі країн Європи. *Витоки педагогічної майстерності*. 2022. № 29. С. 81–86. URL: https://nauka.khmnu.edu.ua/wp-content/uploads/dysertatsiia-hreba.pdf

5. Продіус О. І. Особливості моделей інклюзивної освіти в країнах Європи відповідно до вимог сучасного суспільства. *Педагогічна наука і освіта.* 2019. Вип. 4(72). С. 81–86. URL: http://www.psae-jrnl.nau.in.ua/journal/4_72_2_2019_ukr/12.pdf

Воробйова О. А.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
Батарейна І. О.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

СОЦІАЛЬНА ІНКЛЮЗІЯ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Постановка проблеми. Право на інклюзію та соціальну рівність є основою людської гідності. Кожен має право бути частиною суспільства та мати доступ до його ресурсів, що закріплено в Загальній декларації прав людини [1]. Проте люди з інвалідністю стикаються з бар'єрами через стереотипи та недосконале законодавство, яке не повною мірою відповідає міжнародним стандартам.

Саме тому створення безбар'єрного середовища набуває критичної ваги. Безбар'єрне – це не просто фізична доступність, а й нова філософія, що утверджує рівність й повагу до кожної людини. Це про те, як ми можемо разом будувати суспільство, де кожен має шанс реалізувати свій потенціал, незалежно від особистих обставин. Це виклик для всіх нас – зробити світ відкритим, справедливим і справді інклюзивним.

Метою роботи є дослідити сучасний стан соціальної інклюзії в Україні та країнах Європейського Союзу з метою виявлення ключових механізмів її реалізації, аналізу викликів та перспектив гармонізації українського досвіду з європейськими стандартами для забезпечення сталого соціального-економічного розвитку.

Аналіз основних досліджень і публікацій засвідчує, що соціальна інклюзія є об'єктом міждисциплінарного дослідження в соціології, правознавстві, педагогіці, психології та філософії.

Питання забезпечення прав людей з інвалідністю висвітлюється у Загальній декларації прав людини, наголошуючи на рівності та недискримінації [1]. Проблеми створення безбар'єрного середовища розглядаються в Програмі

Вінницької громади (2024-2027), де акцентовано на адаптації інфраструктури та соціальних послуг [3]. Практичні інструменти інклюзії, як-от Wheelmap, досліджують доступності простору для людей з обмеженою мобільністю [5].

О. Главацька, Н. Горішна, Г. Слозанська та інші розкривають стратегії інклюзивної освіти в Україні та світі, акцентуючи на міждисциплінарних підходах [2].

Виклад основного матеріалу. Однією із перших підписала Конвенцію ООН про права осіб з інвалідністю у 2007 році Німеччина та ратифікувала її у 2009 році. Національний план дій забезпечує рівні можливості для людей з інвалідністю через доступ до освіти, праці та безбар'єрного середовища. Близько 10% населення (7,3 млн осіб) мають важкі форми інвалідності [2 с. 24], [3 с. 44]. Для їх підтримки було створено проєкт Wheelmap від Sozialhelden у Берліні, це онлайн-карта для оцінки доступності місць за системою світлофора. З 2010 року карта, доступна як додаток для iOS та Android, охоплює понад 350 000 адаптованих об'єктів, які постійно додаються [5].

У Японії з 1995 року діє семирічний План дій для осіб з інвалідністю, який передбачає усунення фізичних бар'єрів і створення комфортного середовища. Ключові заходи включають будівництво широких тротуарів, рельєфної плитки для людей з порушеннями зору, безбар'єрних транспортних терміналів, спеціальних паркувальних місць і адаптованих транспортних засобів [4].

У США норми доступності будівель і послуг для людей з інвалідністю з'явилася у 1959-1961 роках завдяки ветеранам В'єтнамської війни. Вони стали основою стандартів безбар'єрності, сприяючи правам на освіту, роботу та дозвілля. У 1961 році прийнято перший стандарт доступності. Нині Національна рада з питань людей з інвалідністю розробляє відповідну політику [2 с. 26-27].

Попри досягнення, у цих країнах залишаються проблеми, як-от брак цілісного безбар'єрного міського середовища, недостатня увага до всіх маломобільних груп, обмежена адаптація об'єктів для повсякденних потреб. В Україні ці виклики посилюються обмеженим доступом до інфраструктури,

освіти та праці, що підсилює потребу в подальшій гармонізації з європейськими стандартами. Соціальна інклюзія та безбар'єрність є ключовими для забезпечення людської гідності, рівних прав і можливостей, що залишаються актуальними завданнями для суспільства.

Висновок. Україна робить важливі кроки до впровадження інклюзії та створення безбар'єрного середовища, однак цей процес є тривалим і вимагає системних зусиль, як показує досвід США, де формування безбар'єрності тривало близько 30 років. Соціальна інклюзія в Україні потребує системного розвитку з урахуванням європейського досвіду для побудови безбар'єрного суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Загальна декларація прав людини. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_015.
2. Інклюзія в дії: стратегії впровадження в Україні та світі: колективна монографія / О. Главацька, Н. Горішна, Г. Слозанська та ін. – Тернопіль: Осадца Ю.В., 2022. – 326 с. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/25417/1/monografia.pdf
3. Програма розвитку безбар'єрного простору Вінницької міської територіальної громади на 2024-2027 роки. Вінниця, 2022. 77 с. URL: https://goo.su/frnD
4. The Government action plan for persons with disabilities (2021, October 11). A seven-year normalization strategy. Headquarters for promoting the welfare of disabled persons prime minister's office Japan, december 1995. URL: https://www.dinf.ne.jp/doc/english/law/japan/l00002e/l00002e01.html.
5. Wheelmap. *Wheelmap.org*. URL: https://wheelmap.org/.

Воровка М.І.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА ЯК ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНО-ЕТИЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Інклюзивна освіта у сучасному європейському просторі постає не лише як педагогічна стратегія, а як соціально-політичний інструмент утвердження рівності, людяності та прав людини. Її ключова мета – забезпечення рівного доступу до якісної освіти для всіх, незалежно від індивідуальних особливостей, стану здоров'я чи соціального статусу.

Соціально-педагогічний вимір інклюзії розкривається через створення освітнього середовища, у якому кожна людина відчуває себе прийнятою, потрібною та здатною до розвитку. Європейські країни поступово переходять від моделі «спеціальної освіти» до інклюзивної системи, що базується на принципах поваги до різноманіття, партнерства школи, родини й громади, міжвідомчої взаємодії освіти, медицини й соціального захисту.

Важливу роль у цьому процесі відіграють Центри недискримінаційної освіти, діяльність яких спрямована на формування культури рівності та запобігання проявам упередженості. Такі центри є платформами для просвітницьких ініціатив, тренінгів із недискримінаційних підходів в освіті, розроблення політик толерантного освітнього середовища. Їх місія – утвердження гуманістичних цінностей і розвиток компетентностей педагогів, необхідних для підтримки здобувачів і здобувачок освіти.

Окремим напрямом розвитку інклюзивної освіти в Європейському Союзі є впровадження підходів соціально-емоційного та етичного навчання (СЕЕН). Ця концепція, започаткована за підтримки університету Еморі (США) та Далай-лами XIV, активно поширюється в європейських освітніх закладах. Її мета – розвиток емоційного інтелекту, емпатії, етичного мислення та внутрішньої культури миру, що є базовими умовами для інклюзивного суспільства.

Практична реалізація підходів СЕЕН передбачає інтеграцію спеціальних модулів у навчальні програми, проведення занять із емоційної грамотності, розвиток навичок співпраці, використання арт-терапевтичних і тілесно-орієнтованих технік тощо. У європейських школах активно впроваджуються щоденні практики усвідомленості (mindfulness), що допомагають учнівству знижувати рівень тривожності та підвищувати емоційну стійкість. Педагоги проходять спеціальні сертифікаційні програми, що дозволяють їм упроваджувати принципи доброзичливості, усвідомленості та співпереживання в освітній процес.

Окрім того, в рамках діяльності **Центрів недискримінаційної освіти** проводяться навчальні сесії для педагогів і керівництва закладів освіти щодо створення безпечного простору для учасницького кола освітнього процесу. Такі центри стають осередками обміну досвідом, консультативної підтримки педагогів, а також формують науково-методичне підґрунтя для розроблення регіональних програм інклюзивного розвитку освіти. Важливою практичною складовою інклюзивної політики є створення ресурсних кімнат та інклюзивно-ресурсних центрів, які забезпечують фаховий психолого-педагогічний супровід.

У закладах вищої освіти формується нова парадигма інклюзивної педагогічної підготовки майбутнього учительства, що передбачає включення курсів із педагогіки толерантності, етичної чутливості та культурного різноманіття. Практичні тренінги та міждисциплінарні проєкти (наприклад, «Університет без бар'єрів», «Інклюзивний кампус») створюють можливості для розвитку соціальної компетентності студентства.

Упровадження принципів СЕЕН сприяє формуванню середовища, де цінується гідність кожної людини, підтримується психологічне благополуччя учасників освітнього процесу, розвивається етична відповідальність та співпереживання. У поєднанні з діяльністю Центрів недискримінаційної освіти ці підходи створюють цілісну модель гуманістичної освіти, що поєднує академічний розвиток із вихованням людяності, співчуття й саморегуляції.

Таким чином, соціально-педагогічні виміри інклюзивної освіти охоплюють не лише педагогічні інновації, а й ціннісно-етичну трансформацію освітнього простору. Український досвід розвитку Центрів недискримінаційної освіти, створення ресурсних кімнат, впровадження практик СЕЕН та соціального партнерства засвідчує прагнення інтегрувати європейські практики, формуючи сучасну культуру освітнього партнерства, рівності та взаємоповаги.

Глазкова І.Я.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ШКОЛЯРІВ-ВИМУШЕНИХ МІГРАНТІВ У КРАЇНАХ ЄС: СОЦІАЛЬНІ, ПСИХОЛОГІЧНІ ТА ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ

Війна, що розпочалася у лютому 2022 року, призвела до найбільшої міграції біженців у Європі після Другої світової війни. Незважаючи на численні дослідження бар'єрів, з якими стикаються примусово переміщені українські мігранти, питання бар'єрів, з якими зіштовхуються школярі-біженці віком 15–17 років із окупованих територій, залишається недостатньо вивченим. Ці молоді люди перебувають на критично важливому життєвому етапі, не маючи достатнього життєвого досвіду для впевненого подолання складнощів. Їхня юність і період особистісного та професійного самовизначення роблять їхній досвід інтеграції та потреби відмінними від інших демографічних груп.

Окупація їхніх територій позбавила їх вибору, змусивши покинути домівку та потрапити в незнайоме середовище без належної підготовки або добровільного рішення. Це робить їхню успішну інтеграцію не лише питанням особистого благополуччя, а й соціальної та освітньої політики.

Війна в Україні створила численні виклики для суспільства та суттєво вплинула на освітню сферу країн ЄС. Країни ЄС стикаються з потребою у прийомі тимчасово переміщених українців, серед яких школярі, що потребують продовження освіти. Українські школярі-біженці стикаються з різними

освітніми бар’єрами [2], зокрема відмінностями в освітніх системах, необхідністю адаптації до нового навчального середовища та подоланням мовного бар’єру [3]. Переривання освіти не лише порушує академічний прогрес, а й впливає на майбутні кар’єрні перспективи та інтеграцію на ринку праці [1].

Діти та їхні батьки (переважно матері), які походять із різних культурних середовищ і не володіють мовою країни перебування, стикаються з додатковими викликами під час адаптації та подолання бар’єрів. Ці проблеми включають соціальну ізоляцію, труднощі встановлення контактів із однолітками та адаптацію до нових норм і правил у школі. Брак доступу до психологічної підтримки та консультацій часто ускладнює процес адаптації та поглиблює стресові реакції, пов’язані з війною та переміщенням.

Гендерний аспект є особливо важливим: матері часто виконують роль основних вихователів і координаторів навчання дітей у новому середовищі, одночасно справляючись із соціальними, психологічними та побутовими викликами. Відмінності в потребах та реакціях хлопців і дівчат на стресові фактори, пов’язані з війною, також вимагають окремого врахування у школі. Підтримка з боку вчителів, інтеграційних центрів та соціальних служб є критично важливою для зменшення негативного впливу на психологічний стан дітей та сприяння їхній соціальній інтеграції.

Важливим інструментом інтеграції є застосування двомовних програм навчання, адаптованих навчальних матеріалів, індивідуальної підтримки вчителями та створення безпечного навчального середовища. Соціальні мережі, підтримка громади та участь у позашкільних активностях допомагають дітям встановлювати контакти, знижувати рівень стресу та формувати відчуття належності до нової спільноти.

Законодавча база більшості країн ЄС передбачає безкоштовний доступ дітей-біженців до дитячих садків, початкових та середніх шкіл; у разі обмеженої кількості місць рішення щодо розміщення приймає відповідний орган освіти. Набуті знання та практики можуть використовуватися для підготовки сучасних

і майбутніх вчителів, адже сучасне суспільство характеризується високою міграцією, а шкільні спільноти в багатьох країнах ЄС стають неоднорідними. Через можливу майбутню хвилю кліматичних мігрантів різноманітність шкільних спільнот буде зростати.

Школярі-іммігранти, їхні батьки та вчителі стикаються з численними проблемами та бар'єрами в освіті. Подолання цих бар'єрів є важливим для забезпечення рівного доступу до освіти та формування безбар'єрної соціальної політики. Освітня спільнота не була готова працювати в таких умовах, адже досвід організації освіти для великої кількості школярів із різним життєвим досвідом, постраждалих від війни, у Європі обмежений. Не лише політики та урядові чиновники приймали рішення на початку війни; саме вчителі аналізували ситуації та обирали належні засоби для забезпечення ефективного навчання дітей.

Отже, такі дослідження можуть збагатити теорію та практику навчання, надаючи нові спеціальні та цінні дані для підготовки вчителів і освітньої політики, впливаючи на системи освіти ЄС та підтримуючи стратегії інтеграції українських школярів у країнах, що приймають вимушених мігрантів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Глазкова І.Я., Хатунцева С.М. Теоретико-методичні засади безбар'єрного освітнього середовища. Кол.монографія: Університети України в умовах нових реалій : збереження наукового та кадрового потенціалу : наукова монографія. Рига, Латвія : «Baltija Publishing», 2024. С. 97-120.

2. Glazkova I., Falko N., Khomenko O., Khatuntseva S., Rula N., Shulzhenko A., & Tatarin V. Barriers in online education for displaced universities: Insights from faculty and students. Problems and Perspectives in Management, 2025. Is. 23(2-si), P. 136–150. DOI: http://dx.doi.org/10.21511/ppm.23(2-si).2025.10

3. Glazkova I., Khatuntseva S., Sychikova Ya., Hurenko O. Breaking down barriers : Inclusiveness and accessibility for sustainable development. In Sychikova Ya. et al. (Eds.), *Redefining higher education: Innovation, inclusion, and sustainable development during wartime*. Kharkiv: TECHNOLOGY CENTER PC. 2024. P. 44-80.

Громченко К.А.
Вінницький державний
педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

ФОРМУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ КАЗОК В. СУХОМЛИНСЬКОГО: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ З ПРАКТИКАМИ КРАЇН ЄС

Відповідальність — одна з ключових рис особистості, яка визначає здатність дитини співпереживати, виконувати обов'язки, усвідомлювати наслідки своїх вчинків і взаємодіяти з іншими на засадах доброзичливості та справедливості. Саме дошкільний вік вважається сенситивним періодом для розвитку основ цієї якості [1, с. 45].

Казка як засіб навчання й виховання залишається одним із найефективніших способів впливу на свідомість дошкільника. Особливу цінність у цьому контексті має творча спадщина українського педагога-гуманіста Василя Сухомлинського, який не лише створював казки, а й обґрунтовував їхню роль у формуванні моральних цінностей дитини, зокрема відповідальності [3, с. 102].

У країнах Європейського Союзу також активно використовуються наративні методики у вихованні, що створює передумови для порівняльного аналізу й інтеграції найкращих практик [2, с. 15].

Формування відповідальності в дошкільному віці відбувається через практичну діяльність, гру, взаємодію з дорослими та однолітками.

Соціально-педагогічні підходи до інклюзивної освіти в Україні та ЄС

В Україні інклюзія є державною пріоритетною політикою, що поступово

впроваджується в закладах дошкільної освіти. Однак практика ще стикається з викликами: нестача фахівців, обмежені ресурси, потреба в методичному супроводі [4].

У країнах Європейського Союзу (наприклад, у Фінляндії, Швеції, Німеччині) інклюзивна освіта є складовою загальної освітньої системи. Педагогічна робота будується на засадах емоційного комфорту, розвитку соціально-емоційних навичок, співпереживання, відповідальності, а також широко застосовуються наративні практики, включаючи казкотерапію та педагогіку історій [2, с. 17].

Педагогічні ідеї В. Сухомлинського щодо морального виховання

У країнах Європейського Союзу моральне виховання дітей у системі інклюзивної дошкільної освіти здійснюється через інтегровані підходи, що поєднують розвиток емоційного інтелекту, соціальних навичок, формування ціннісних орієнтацій та культури відповідального вибору. Основні методи включають:

- емоційно-ціннісне навчання,
- ігрову педагогіку,
- роботу в колі,
- спільне розв’язання моральних дилем,
- казкотерапію та наративні практики [2, с. 16].

Такі методи адаптовані до потреб дітей з різними формами ООП і забезпечують доступне засвоєння етичних норм усіма учасниками освітнього процесу [4].

Роль наративу, казки, історій у формуванні етичних якостей

Казка в європейській дошкільній освіті розглядається як потужний інструмент соціалізації та морального виховання. Через сюжет, персонажів і метафори діти:

- вчаться розпізнавати почуття та емоції;
- розуміють причини та наслідки поведінки;
- засвоюють поняття добра, справедливості, відповідальності;

- набувають досвіду етичного вибору [2, с. 14].

В інклюзивному середовищі особливо цінується здатність казки об'єднувати всіх дітей, незалежно від рівня розвитку, навичок мовлення чи пізнавальних можливостей. У казкових історіях дитина легко знаходить себе, що створює умови для глибокого внутрішнього осмислення норм поведінки [3, с. 200].

Спільне та відмінне у підходах України та країн ЄС

І Україна, і країни Європейського Союзу визнають важливість морального виховання дошкільників у межах інклюзивної освіти. Спільним для обох підходів є:

- орієнтація на цінності емпатії, відповідальності, співпраці;
- прагнення до створення безпечного і підтримувального середовища для всіх дітей;
- використання наративних методик, зокрема казок, як інструменту морального розвитку [1, с. 123].

Однак існують і певні відмінності. У європейських країнах інклюзивна освіта функціонує як системна і структурована практика, де інтеграція дітей з особливими освітніми потребами відбувається природно в межах загальної освітньої політики. Педагоги мають доступ до сучасних навчальних матеріалів, фахової підтримки, мультидисциплінарних команд [4].

В Україні інклюзія ще перебуває у процесі активного становлення. Часто відчувається дефіцит ресурсів, недостатня підготовка вихователів, обмежена адаптація навчального змісту для дітей з ООП. Водночас українська педагогічна традиція, зокрема спадщина В. Сухомлинського, має значний виховний потенціал, який може бути ефективно використаний в інклюзивному контексті за умови відповідного оновлення та переосмислення [3, с. 150].

Умови ефективного використання казок Сухомлинського в інклюзивному навчанні

Адаптація змісту

Оригінальні тексти казок потребують осучаснення й адаптації відповідно до вікових, пізнавальних і мовленнєвих можливостей дітей з ООП [3, с. 180].

Індивідуалізація сприйняття

Педагог має враховувати особливості кожної дитини — її тип сприйняття, рівень розвитку мовлення, уваги, емоційного реагування [1, с. 200].

Співпраця з батьками

Батькам можна пропонувати читати ті самі казки вдома, обговорювати з дітьми поведінку героїв, закріплювати моральні висновки в повсякденному житті [2, с. 18].

Професійна підготовка педагогів

Вихователі повинні мати базові знання з інклюзивної педагогіки, розуміти принципи адаптації навчального матеріалу, володіти техніками наративного навчання [4].

Отже, аналіз педагогічної спадщини В. Сухомлинського у світлі сучасних підходів до інклюзивного дошкільного виховання підтверджує високу ефективність його казок як засобу формування відповідальності у дітей. Особливо перспективним є поєднання українського гуманістичного підходу до виховання з системними інклюзивними моделями, що функціонують у країнах ЄС. Така інтеграція відкриває нові можливості для розвитку моральної культури дошкільників, включно з дітьми з ООП, на засадах рівності, взаємоповаги та відповідальності [1, с. 240].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І. Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід. Київ: Либідь, 2003. 280 с.

2. Калюжна С. В. Моральне виховання дітей дошкільного віку: методичні аспекти // Дошкільна освіта. – 2021. – № 3(47). – С. 14–18.

3. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Київ: Радянська школа, 1977. 384 с.

4. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII // Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19 (дата звернення: 18.10.2025).

Дубяга С М.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

РОЛЬ УЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ФОРМУВАННІ КУЛЬТУРИ ПРИЙНЯТТЯ ТА ПІДТРИМКИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ КОЛЕКТИВІ

Сучасна школа, орієнтована на європейські цінності, має на меті забезпечити рівний доступ до якісної освіти всім дітям. У цьому контексті інклюзивна освіта постає не лише як форма навчання, а як філософія прийняття різноманіття та створення спільноти підтримки. Саме учитель початкових класів відіграє провідну роль у формуванні такої культури, оскільки саме в молодшому шкільному віці закладаються основи соціальних установок, ставлення до інших людей, уміння співчувати й допомагати.

Професійна діяльність учителя початкової школи в інклюзивному середовищі передбачає не лише навчання дітей з урахуванням їхніх освітніх потреб, а й побудову позитивного мікроклімату, що базується на взаємоповазі, співпраці та доброзичливості. Учитель стає посередником між дітьми, які мають різний рівень розвитку, соціальний досвід та потреби, і допомагає кожному учневі відчути себе частиною колективу.

Формування культури прийняття в інклюзивному класі передбачає:

- створення безпечного простору, у якому відсутні упередження та дискримінаційні прояви;
- розвиток емоційного інтелекту учнів через спільні обговорення, ігрові ситуації, рольові вправи, літературне читання;

- використання педагогіки партнерства, що передбачає співпрацю всіх учасників освітнього процесу – учнів, учителя, асистента, батьків;
- впровадження інклюзивних методів навчання, які дають змогу враховувати індивідуальні особливості кожного учня;
- моделювання позитивних поведінкових прикладів, через які діти вчаться приймати інакшість як норму, а не виняток.

Культура прийняття формується через щоденну педагогічну практику: доброзичливе спілкування, підтримку, спільне розв'язання конфліктів, відзначення успіхів кожного учня. Важливо, щоб учитель демонстрував відкритість, терпимість, уміння слухати, визнавати індивідуальні можливості кожної дитини.

У системі педагогічної підтримки учитель виступає фасилітатором процесів соціалізації, допомагає учням усвідомити, що різноманітність – це ресурс для розвитку спільноти. Через спільні проєкти, групову роботу, інклюзивні ігри формується атмосфера довіри й взаємоповаги. Такі підходи особливо важливі для молодших школярів, адже саме в цьому віці формуються базові цінності, ставлення до інших, здатність до співпереживання.

Особливу увагу слід приділити співпраці з асистентом учителя та батьками, оскільки єдність педагогічних дій створює умови для цілісного розвитку дитини та стабільності в навчально-виховному процесі. Вчитель має виступати координатором взаємодії, ініціатором діалогу та партнерських відносин.

Досвід упровадження інклюзивної освіти в країнах Європейського Союзу показує, що культура прийняття є базовою складовою шкільної культури загалом. У центрі уваги перебуває дитина як особистість, а не її особливості чи обмеження. Такий підхід допомагає будувати спільноту, де всі відчувають себе потрібними, цінними й рівноправними.

Отже, учитель початкових класів відіграє ключову роль у формуванні культури прийняття та підтримки в інклюзивному колективі. Від його професійної компетентності, гуманістичної позиції, здатності до

співпереживання та педагогічної творчості залежить, наскільки ефективно буде реалізовано ідеї інклюзії. Розвиваючи толерантність, емпатію та взаємоповагу в дитячому середовищі, педагог формує основу громадянської зрілості, соціальної відповідальності та європейських цінностей, що визначають обличчя сучасної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Скрипник Т.І. Педагогіка прийняття: формування культури толерантності в інклюзивному класі. Педагогічна освіта: теорія і практика. 2021. № 32. С. 45–52.

2. Таранченко О.М. Асистент учителя в інклюзивному класі: партнерська взаємодія та педагогічна підтримка. К.: НУШ, 2020.

3. European Agency for Special Needs and Inclusive Education. Inclusive Education in Europe: Key Developments and Challenges. Brussels, 2021.

4. Савченко О.Я. Початкова школа: сучасні виклики та стратегія розвитку. К.: Педагогічна думка, 2022.

Дука Н. Д.
Мелітопольського державного
педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького

ФОРМУВАННЯ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ЛОГОПЕДИЧНОЇ ПРАКТИКИ

Проблематика формування зв'язного мовлення дітей нині розглядається у контексті міждисциплінарної взаємодії спеціальної педагогіки, логопедії, нейропсихології та лінгводидактики. Розвиток мовленнєвої діяльності дитини є складним багаторівневим процесом, який залежить від цілісного підходу до корекційно-педагогічного впливу. Для спеціалістів логопедичного профілю важливо не лише діагностувати мовленнєві труднощі, а й забезпечити узгодженість дій усіх учасників освітнього процесу – педагогів, психологів, батьків, асистентів учителя. Така узгодженість створює умови для поступового переходу від несформованого мовлення до комунікативно зрілого, коли дитина

здатна логічно висловлювати думки та взаємодіяти з оточенням.

У сучасній логопедії зв'язне мовлення трактується як когнітивно-комунікативне утворення, що поєднує мовленнєві, інтелектуальні та емоційні процеси [2]. Воно забезпечує мовленнєве самовираження особистості, є засобом пізнання світу та взаємодії з іншими людьми. Основними критеріями сформованості зв'язного мовлення виступають змістова цілісність, граматична правильність, послідовність викладу та адекватність комунікативній ситуації. Як зазначає Н. Лопатинська, розвиток зв'язного мовлення у дітей з порушеннями комунікації неможливий без активізації нейромовленнєвих механізмів, що відповідають за координацію мовного, моторного та сенсорного компонентів [2].

Однією з головних функцій зв'язного мовлення є комунікативна, що реалізується через діалогічну й монологічну діяльність. У процесі становлення монологічного мовлення дитина вчиться планувати висловлювання, відбирати мовні засоби відповідно до змісту і ситуації, контролювати мовленнєву поведінку. Цей аспект безпосередньо пов'язаний із розвитком когнітивних функцій, уваги та пам'яті. Важливу роль у цьому процесі відіграють логопедичні технології, спрямовані на стимуляцію мовленнєвої активності. Н. Лопатинська підкреслює ефективність нейростимуляційних технік, що поєднують артикуляційні, сенсомоторні та ритмічні вправи [2].

Формування зв'язного мовлення відбувається найінтенсивніше у старшому дошкільному та молодшому шкільному віці, коли дитина активно засвоює нові поняття й соціальні ролі. Перехід від ігрової діяльності до навчальної є критичним моментом, оскільки потребує нових мовленнєвих стратегій – від ситуативного спілкування до контекстного. За спостереженнями В. Кондратенко, успішність мовленнєвого розвитку дитини зумовлена сформованістю фонематичних процесів, артикуляційної моторики, мовленнєвого слуху та навичок самоконтролю [1].

Методика розвитку зв'язного мовлення передбачає не лише формування

мовленнєвої правильності, а й розвиток образності, інтонаційної виразності та здатності до творчого самовираження. Систематичне використання логопедичних технологій у поєднанні з іграми, руховими вправами, дихальною гімнастикою сприяє формуванню стійких комунікативних навичок. Логопедична практика повинна бути спрямована на створення мовленнєвого середовища, у якому дитина може вільно висловлювати думки та відчувати успіх у спілкуванні [4].

Суттєве значення мають також психолого-педагогічні умови – мотивація до мовленнєвої діяльності, позитивна самооцінка, підтримка з боку дорослих [3]. Як зазначають В.Кондратенко та Н. Лопатинська, лише інтеграція корекційно-розвиткових і навчальних технологій забезпечує ефективний вплив у формуванні зв'язного мовлення дітей з особливими освітніми потребами.

Отже, зв'язне мовлення є не просто показником мовленнєвої компетентності, а системоутворювальним чинником розвитку пізнавальних і соціальних функцій дитини. Його формування має ґрунтуватися на принципах наступності, індивідуалізації, нейропсихологічного підходу та комплексної взаємодії фахівців. Ефективна логопедична допомога у цьому напрямі сприяє гармонійному розвитку дитини й успішній адаптації в освітньому середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кондратенко В. О. Особливості мовлення дошкільників із дизартрією. Науковий часопис НПУ імені МП Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2012. № 21. 128-131.

2. Лопатинська Н. В. Нейростимуляційні технології у логопедичній практиці з дітьми дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення. International Journal of Innovative Technologies in Social Science. 2020. № 3(24). С. 3–11.

3. Наволокова О.О., Боряк О. В. Мінімальна мозкова дисфункція та безмовленнєві діти дошкільного віку: діагностика, корекція в умовах воєнного стану. Inclusion and diversity. 2023. №2. 31-37.

4. Шевченко Ю. М., Кондратенко В. О., Дубяга С. М., Свириденко Г. В., Гузь В. В. Ефективність логопедичних методів у роботі з дітьми з порушенням мовлення в умовах інклюзивної освіти. Актуальні питання у сучасній науці. 2025. № 2(32). С. 1014–1029.

Дьоміна В.І.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

МОДЕЛІ ВЗАЄМОДІЇ ВЧИТЕЛЯ, АСИСТЕНТА І БАТЬКІВ У СИСТЕМІ ПІДТРИМКИ ДИТИНИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ КЛАСІ

Інклюзивна освіта в сучасній школі спрямована на створення рівних можливостей для всіх дітей, незалежно від їхніх освітніх потреб. Вона ґрунтується на принципах гуманізму, толерантності, партнерства та взаємоповаги. Ефективне функціонування інклюзивного класу можливе лише за умови чіткої, скоординованої взаємодії між учителем, асистентом учителя та батьками дитини.

Учитель є центральною фігурою інклюзивного процесу, оскільки саме він організовує освітнє середовище, адаптує навчальний матеріал, визначає педагогічні стратегії, що відповідають можливостям кожної дитини.

Асистент учителя виконує функцію підтримки – допомагає у плануванні та реалізації адаптованих освітніх програм, супроводжує дитину під час навчання, сприяє розвитку її самостійності та впевненості.

Батьки виступають активними учасниками освітнього процесу, оскільки саме вони найкраще знають особливості своєї дитини, її потреби та ресурси, і можуть допомогти педагогічному колективу у визначенні оптимальних шляхів розвитку.

Науковці (А.Колупаєва, Т.Скрипник, О.Таранченко) підкреслюють, що взаємодія цих трьох сторін повинна мати партнерський характер, базуватися на відкритості, довірі, взаємній відповідальності та орієнтації на спільну мету –

благополуччя дитини.

Залежно від рівня залученості та розподілу функцій, можна виокремити кілька моделей взаємодії:

1. Модель «координаці» – коли учитель є головним координатором, а асистент і батьки виконують рекомендації педагога. Ця модель характерна для початкового етапу впровадження інклюзії.

2. Модель «співпраці» – базується на колегіальному прийнятті рішень. Учитель і асистент спільно планують уроки, визначають стратегії підтримки дитини, а батьки долучаються до корекційно-розвивальної роботи вдома.

3. Модель «партнерства» – найвищий рівень взаємодії, що передбачає рівноправне залучення всіх сторін до процесу навчання та виховання. Вона ґрунтується на довірі, відкритому обміні інформацією, взаємній підтримці та спільній відповідальності за результати.

Важливим аспектом є ефективна комунікація між учасниками. Вона включає регулярні зустрічі, узгодження індивідуальної програми розвитку (ІПР), взаємне інформування про досягнення й труднощі дитини, участь у спільних заходах, спостереженнях, консультаціях.

В українській практиці дедалі більше поширюються командні підходи до супроводу дитини з особливими освітніми потребами. Такі команди складаються не лише з учителя, асистента і батьків, а й залучають психолога, логопеда, дефектолога, соціального педагога. Проте саме вчитель, асистент і батьки становлять ядро цієї команди, від їхньої взаємодії залежить ефективність усієї системи підтримки.

Досвід країн Європейського Союзу свідчить, що партнерські моделі взаємодії базуються на принципі «дитини в центрі уваги». Такий підхід сприяє розвитку автономності дитини, її активної участі в освітньому процесі, а також підвищує рівень задоволеності всіх учасників навчання.

Важливо, щоб заклади освіти створювали умови для професійного зростання педагогів, забезпечували навчання з питань інклюзивних практик,

психологічної підтримки, командної роботи. Це дозволяє уникати конфліктів ролей, покращує розуміння функцій кожного учасника та формує позитивний мікроклімат у колективі.

Отже, ефективна система підтримки дитини в інклюзивному класі ґрунтується на чітко налагодженій взаємодії між учителем, асистентом і батьками. Найпродуктивнішою є модель партнерства, яка забезпечує єдність дій, взаємну довіру, відкритість і відповідальність за розвиток дитини. Упровадження таких моделей у педагогічну практику сприяє формуванню інклюзивної культури школи, утвердженню гуманістичних цінностей та розвитку освітнього середовища, у якому кожна дитина має шанс на успіх.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Скрипник Т.І. Моделі партнерської взаємодії у команді психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП. Інклюзивна освіта: теорія і практика. 2022. №3. С. 34–41.

2. Таранченко О.М. Асистент учителя в інклюзивному класі: організація роботи та взаємодія з учасниками освітнього процесу. К.: НУШ, 2020.

3. European Agency for Special Needs and Inclusive Education. Inclusive Education in Europe: Key Developments and Challenges. Brussels, 2021.

4. UNESCO. A Guide for Ensuring Inclusion and Equity in Education. Paris: UNESCO, 2020.

5. Мельник І.М. Роль батьків у підтримці дитини з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання. Педагогічний альманах. 2021. №49. С. 58–64.

Єложенко А.О.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
Масюкова Є.С.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ПЕДАГОГІВ В ІНКЛЮЗИВНОМУ КЛАСІ

Розвиток інклюзивної освіти є одним із найяскравіших прикладів її модернізації.

Професійна підготовка педагогів до роботи в інклюзивному класі є критично важливою для України сьогодні, оскільки забезпечує реалізацію конституційних прав дітей та є частиною європейської інтеграції.

Законодавче зобов'язання: Виконання вимог Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю та національного законодавства (Закони «Про освіту»), що закріплюють право на інклюзивне навчання для дітей з ООП.

Соціальна необхідність: Гуманізація суспільства та забезпечення соціальної інтеграції дітей з ООП. Інклюзивний клас формує толерантність, емпатію та взаємоповагу у всіх учасників освітнього процесу.

Зростання потреб: Збільшення кількості дітей з ООП та вихід їх з інтернатних закладів у масові школи вимагає від вчителів нових комплексних компетентностей (психолого-педагогічних, корекційних).

Виклики воєнного часу: Військова агресія значно збільшила кількість дітей, які мають нові або посилені особливі освітні потреби (психологічні травми, наслідки переміщення). Компетентний інклюзивний вчитель є основою для їхньої адаптації та підтримки.

Висновок: Без якісної та системної підготовки педагогів неможливо модернізувати освітній простір, гарантувати рівний доступ до освіти та забезпечити ефективну соціалізацію українських дітей з ООП.

Інклюзія — це **не про людину з особливостями**, а про рівні її можливості та **суспільство, яке готове приймати різноманітність**. Це підхід до організації простору та соціуму [1].

Інклюзивне середовище - простір, для організації якого враховуються потреби людей, яких хибно називати "інклюзивними", а вчитель - ключова фігура **у реалізації принципів інклюзивної освіти**. Його завдання полягає у тому, щоб створити сприятливі умови для ефективного навчання та розвитку кожного учня та його індивідуальних особливостей, використання диференційованих методів, сприяння розвитку емпатії та виховання толерантного етикету у колективі [2].

Метою нашої публікації є: дослідити особливості професійної підготовки педагогів до роботи в інклюзивному класі; проаналізувати та визначити сучасні підходи до формування цих компетентностей у системі педагогічної освіти.

Ключовими особливостями професійної підготовки педагогів для роботи в інклюзивному середовищі є: [3]

1. Комплексність підготовки

Сучасний педагог має опанувати комплексну систему психолого-педагогічних, фізіологічних і соціальних знань. Це допоможе краще зрозуміти індивідуальні потреби кожного учня та налагодити ефективну взаємодію. Для цього вчителю потрібно акцентувати свою увагу на самоосвіті для набуття навичок шляхом проходження курсів підвищення кваліфікації, тренінгів та тісної співпраці з ІРЦ.

2. Формування інклюзивної компетентності

Учитель має мати знання про різні типи порушень розвитку, володіти методами адаптації навчальних матеріалів та застосовувати принципи індивідуального підходу до кожного учня.

Також у процесі професійної підготовки формуються навички ефективної співпраці з асистентами вчителя, психологами, логопедами та батьками [3].

3. Емоційна готовність і толерантність

Учитель повинен бути гнучким щодо освітніх викликів, готовим до стресових ситуацій та етично ставитися до учнів з ООП.

4. Використання сучасних освітніх технологій

Для адаптації навчального матеріалу до індивідуальних потреб учнів вчитель повинен застосовувати цифрові технології: презентації, відео, онлайн-тренажери та інше. Він повинен враховувати індивідуальні навчальні маршрути дітей з ООП.

Для ефективної реалізації інклюзивного навчання недостатньо розглянути ключові компетентності педагога. Важливо розуміти, як вони формуються у процесі професійної підготовки. З кожним днем в освіту інтегруються інноваційні підходи для розвитку інклюзивної компетентності вчителя. Сучасні підходи підготовки педагога до інклюзивного середовища:

1. Компетентнісний

Спрямований на формування ключових професійних компетентностей.

2. Інтегративний

Поєднує у собі психолого-педагогічні, медичні, соціальні та правові знання.

3. Практико-орієнтований

Передбачає залучення здобувачів вищої освіти до проходження практики в закладах загальної середньої освіти з інклюзивними класами, участь у тренінгах, робота з реальними освітніми кейсами.

4. Особистісний підхід

Передбачає розвиток емпатії, толерантності, емоційної стійкості та здатності до рефлексії, який формується завдяки груповій роботі, психологічним тренінгам.

5. Цифровий

Охоплює використання сучасних освітніх технологій: платформ, онлайн-ресурсів для адаптації навчального процесу до потреб дітей з ООП.

6. Інклюзивно-партнерский

Звертає увагу на культурі командної взаємодії. Спрямований на співпрацю з батьками, асистентами вчителя, фахівцями ІРЦ, логопедами, психологами.

Професійна підготовка педагогів до роботи в інклюзивному середовищі є складним процесом. Він вимагає системного підходу та максимальної концентрації. Успіх інклюзивної освіти залежить від багатьох факторів, а саме: знань, сформованої інклюзивної компетентності, емоційної готовності, здатності до співпраці та використання технологій. Сучасні підходи допомагають створити основу для формування майбутніх педагогів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Як поєднати дистанційне навчання з інклюзивним [Електронний ресурс]. URL: https://nus.org.ua/articles/yak-poyednaty-dystantsijne-navchannya-z-inklyuzyvnym/

2. Інклюзивне середовище https://www.alltogether.jobs/blog/inclusive-people-is-not-about people?gad_source=1&gad_campaignid=21691053993&gbraid=0AAAAA-IoanJmoVPDfYiMIJ0uo2GSCXSnA&gclid=Cj0KCQjw9czHBhCyARIsAFZlN8QKOwaCacFO8Qa7a--1y_xQZ9H5s5XuXyWpIRfHLfxZ5n5aVJSo0mgaAqq0EALw_wcB

3. Ключові особливості https://naurok.com.ua/metodichni-materiali-pidgotovka-pedagogiv-do-roboti-v-inklyuzivnomu-klasi-282429.html

Каспер І.О.
Мелітопольського державного педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького

ІНКЛЮЗІЯ ТА ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК ОСНОВА ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ В УМОВАХ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми. Сучасне українське суспільство переживає складні трансформаційні процеси, зумовлені війною, соціальними змінами та переосмисленням базових людських цінностей. У цих умовах питання інклюзії, толерантності та безбар'єрності набувають виняткової ваги. Вони стають не

просто напрямом державної політики, а основою формування європейських цінностей — поваги до людської гідності, рівності можливостей і соціальної згуртованості. Інклюзія сьогодні — це не лише про освіту, а про спосіб мислення, культуру взаємодії та спільну відповідальність за тих, хто потребує підтримки. Саме через розвиток інклюзивного підходу українське суспільство наближається до європейської спільноти, де цінується кожна людина, незалежно від її можливостей чи обмежень.

Мета дослідження. Метою статті є окреслення сутності інклюзії як прояву європейських цінностей у сучасній Україні, аналіз основних викликів і проблем у сфері інклюзивної освіти, а також визначення напрямів удосконалення системи підтримки дітей з особливими освітніми потребами в умовах воєнного та післявоєнного суспільства.

Інклюзія в Україні не народилася з наказів чи постанов. Вона почалася з окремих педагогів, які бачили в кожній дитині потенціал і можливості, попри труднощі, з якими вона стикається. Починалася з маленьких кроків — із щирого бажання допомогти, підтримати, знайти шлях до навчання, спілкування і включення у спільноту тих, хто потребував більше уваги. Згодом ця ідея поступово зростала, набуваючи форми в освітніх реформах і програмах, але її справжня суть завжди була в людях — у серці, яке не ділить дітей на «звичайних» та «інших».

Перші кроки до впровадження інклюзивного навчання в Україні розпочиналися з усвідомлення необхідності створення умов, у яких кожна дитина мала б право на освіту, незалежно від своїх можливостей чи труднощів. Поступово ця ідея переросла в цілісний підхід до організації навчального процесу, де у центрі стоїть дитина, її потреби, розвиток і комфорт.

Інклюзивна освіта почала утверджуватися не лише в ідеях, а й у практиці. Дітей, які раніше залишалися вдома або навчалися в закритих спеціальних закладах, почали поступово вводити до звичайних класів. Це стало великим кроком до зміни суспільного сприйняття — коли дитина з труднощами не

ізольована, а є частиною спільноти, у якій її підтримують, допомагають і розуміють.

Сьогодні, коли країна живе у реаліях війни, потреба в інклюзії зросла в рази. Війна залишає після себе не лише зруйновані міста, а й зранені душі. Збільшилася кількість людей із фізичними травмами, ампутаціями, порушеннями зору, слуху, мовлення, а також тих, хто переживає посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) чи інші емоційні труднощі. Тож тема інклюзії, толерантності та безбар'єрності сьогодні є не просто важливою — вона життєво необхідна.

Попри це, значна частина суспільства й досі не готова до справжнього прийняття. Доки проблема не торкається особисто, багато хто сприймає її як чужу. Байдужість проявляється навіть у дрібницях — наприклад, коли хтось залишає електросамокат посеред тротуару, не думаючи, що незряча людина з тростиною може травмуватися, бо палиця не завжди «вловлює» перешкоду. Толерантність починається саме з таких дрібниць — із думки про те, як почувається інший.

Система освіти теж переживає непрості часи. Частина педагогів не готові навчатися, щоб ефективно працювати з дітьми з особливими освітніми потребами (ООП). Часто висновки інклюзивно-ресурсних центрів сприймаються як рекомендаційні, а не як орієнтир для дії. Хоча ІРЦ сьогодні є важливою складовою системи освіти та замінили застарілі психолого-медико-педагогічні консультації, у деяких центрах досі зберігаються формальні підходи, коли дитину обстежують поспіхом, а висновки складають за шаблоном, не враховуючи реальні потреби. Це призводить до того, що школа отримує документ, який не допомагає, а іноді навіть ускладнює адаптацію дитини. Інклюзія вимагає постійного професійного розвитку педагогів і фахівців ІРЦ, готовності до командної роботи, глибокого розуміння стандартів Міжнародної класифікації функціонування (МКФ) та головного — людяності й щирого бажання допомогти кожній дитині реалізувати свій потенціал.

Окремої уваги потребує професійна взаємодія фахівців. Конфлікт між логопедами та терапевтами мови і мовлення — приклад того, як замість об'єднання зусиль відбувається боротьба за статус. Важливо, щоб фахівці не протистояли одне одному, а об'єднувалися в експертні спільноти, визначали зони відповідальності та співпрацювали задля результату. Міністерству освіти і науки варто активніше переглядати нормативно-правову базу, щоб вона відповідала сучасним умовам і реальним потребам інклюзивної освіти.

Розвиток інклюзивної освіти та безбар'єрного середовища неможливий без відповідального фінансування й реальної підтримки на всіх рівнях. Інклюзія — це не лише обов'язок держави. Велику роль мають відігравати і місцеві бюджети, які повинні активно долучатися до створення умов для людей з особливими освітніми потребами, а не закривати очі на потреби громади. Підтримка має бути комплексною — фінансовою, інформаційною, емоційною, інфраструктурною.

На жаль, ми часто стикаємося з ситуаціями, коли поняття доступності залишається лише на папері. У багатьох установах — від соціального захисту до пенсійних фондів чи навіть інклюзивно-ресурсних центрів — відсутні елементарні ознаки універсального дизайну: немає табличок зі шрифтом Брайля, інформаційних стендів для людей із порушенням слуху, спеціально обладнаних санітарних кімнат. Пандуси нерідко встановлені формально — занадто круті або розташовані так, що під'їхати до дверей у кріслі колісному майже неможливо. Це не безбар'єрність — це імітація. І, що найболючіше, кошти, виділені на інклюзію, іноді використовуються не за призначенням: замість розвитку середовища для дітей з ООП купуються телевізори чи декоративні іграшки «для показу».

Нам потрібно зрозуміти: інклюзія — це не галочка у звіті і не витрати на «допомогу», це інвестиція у якість життя людей, у спільноту, у довіру. Нерідко ми відмовляємося від європейського досвіду, кажучи, що «в нас і своє добре». Але практика показує, що це «добре» не завжди працює. Саме тому варто вчитися у

країн, які вже пройшли цей шлях — Норвегії, Швеції, Фінляндії. Їхній досвід доводить, що справжні зміни починаються не з великих реформ чи наказів, а з простих речей: емпатії, терпимості, поваги до людської гідності та готовності бачити в кожному — особистість, а не його труднощі.

Висновки. Інклюзія потребує не лише державної, а й суспільної підтримки — фінансової, освітньої, емоційної. Це не пункт у бюджеті, а інвестиція у людяність, гідність і майбутнє. Інклюзія — це не напрям освіти, а спосіб мислення, культура співжиття і здатність бути поруч.

Сьогодні, у час війни, коли людяність стала нашим головним ресурсом, ми маємо шанс збудувати Україну, де толерантність — це сила, інклюзія — прояв любові, а кожна людина — цінність. Бо справжня перемога — це перемога людяності над байдужістю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про освіту : Закон України від 05 вересня 2017 р. № 2145-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2017. – № 38–39. – Ст. 380. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19
2. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16 січня 2020 р. № 463-IX // Відомості Верховної Ради України. – 2020. – № 31. – Ст. 231. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20
3. Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр : Постанова Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 545 // Кабінет Міністрів України. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-п
4. Про схвалення Концепції розвитку інклюзивного навчання : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 03 грудня 2009 р. № 1482-р. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1482-2009-р
5. Національна стратегія зі створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-р

6. Міністерство освіти і науки України. Інклюзивна освіта в Україні : аналітичний звіт. – Київ : МОН України, 2023. – Режим доступу: https://mon.gov.ua

7. UNICEF Ukraine. Inclusive Education in Ukraine: Progress, Challenges, and Perspectives. – Kyiv : UNICEF, 2022. – Режим доступу: https://www.unicef.org/ukraine

8. European Agency for Special Needs and Inclusive Education. Country Policy Review and Analysis: Ukraine. – Copenhagen : EASNIE, 2021. – Режим доступу: https://www.european-agency.org

9. Овчарук, О. В. Європейські цінності в системі освіти України: виклики та перспективи // Освіта і управління. – 2021. – № 3. – С. 17–25.

10. Синьов, В. М., Колупаєва, А. А. Інклюзивна освіта: сучасний стан і тенденції розвитку в Україні. – Київ : ІСПП НАПН України, 2020. – 160 с.

Кожевникова А.В.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
Венгеренко І.О.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ЦИФРОВІ НАВИЧКИ ЯК ШЛЯХ ІНТЕГРАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ У ПРОФЕСІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

У сучасному європейському суспільстві цифровізація охоплює всі сфери життя – від освіти й охорони здоров’я до державного управління та соціальних послуг. Проте стрімкий розвиток цифрових технологій й використання ШІ супроводжується ризиком посилення соціальної нерівності, особливо серед вразливих груп населення: людей з особливими освітніми потребами, осіб похилого віку, мешканців сільських територій, мігрантів, внутрішньо переміщених осіб тощо.

У цьому контексті цифрова інклюзія постає не лише як технічне забезпечення доступу до інтернету чи цифрових пристроїв, а як глибоке втілення європейських цінностей – рівності, недискримінації, поваги до людської гідності та соціальної справедливості. Забезпечення рівного доступу до цифрових ресурсів є передумовою для повноцінної участі кожного громадянина в суспільному, економічному та культурному житті.

Зазначена тема набуває ще більшої актуальності саме в умовах післявоєнного відновлення, коли цифрові сервіси будуть основним каналом комунікації, навчання та працевлаштування. Відтак, дослідження цифрової інклюзії як механізму реалізації принципу рівності є важливим кроком до формування інклюзивного, демократичного та стійкого європейського простору.

Мета статті є теоретичне обґрунтування та аналіз ролі цифрових навичок майбутнього педагога як ключового інструменту інтеграції європейських цінностей (демократія, відповідальність, доброчесність, повага) у його професійну діяльність в умовах сучасного Європейського освітнього простору.

Розглянемо ключові напрями наукових пошуків у сфері застосування цифрових інструментів в освіті. На цьому полі свого часу працювали такі науковці, як: Б. Гершунський, С. Гончаренко, Р. Гуревич, М. Жалдак, Ю. Жук, В. Касаткін, Ю. Комісарова, Л. Коношевський, Є. Машбиць, В. Михалевич, Н. Морзе, Н. Опушко, Й. Ривкінд, П. Стефаненко, О. Співаковський та ін., їхні дослідження заклали фундамент сучасної теорії навчання з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Проблеми цифрової інклюзії досліджували Г. Давиденко, О. Криклій, Г. Коссова-Сіліна, О. Потомошнєва, І. Швець та інші [2, 3, 4, 5].

Криклій О.А. стверджував, що рівень цифрової інклюзії в Україні не відповідає поточним та потенційним соціо-економіко-політичним викликам, інформаційним та кіберзагрозам тане забезпечує переміщення джерел й

тригерів соціально-економічного розвитку з матеріальної в інтелектуальну сферу [4. с. 63].

На мікрорівні цифрова інклюзія підвищує рівень освіченості, можливості працевлаштування, розвиває технологічні навички, необхідні для конкуренції у світовій економіці [4, с. 65].

Ми погоджуємося із Г. Давиденко, що цифрова інклюзія (цифрова доступність) означає здатність людей з інвалідністю (а також осіб, які належать до соціально чутливих груп) отримувати доступ і використовувати цифрові технології та послуги нарівні з іншими. Концепція цифрової доступності сформувалася у відповідь на потребу забезпечити, щоб усі люди, незалежно від їхніх здібностей, могли повною мірою брати участь у цифровому світі [2, с. 30].

Загалом, розвиток цифрової доступності був зумовлений необхідністю гарантувати, що всі люди, незалежно від здібностей, можуть повноцінно брати участь у цифровому світі. Оскільки цифрові технології продовжують розвиватися та все більше інтегруються в усі аспекти суспільства, дуже важливо, щоб зусилля з просування цифрової доступності залишалися пріоритетом для сприяння інклюзії та справедливості [2, с. 33-34].

Гулай О., Кабак В., Герасимчук Г. розкривають унікальність цифрових навичок … в тому, що вони створюють фундамент для ефективного здобуття нових компетентностей в багатьох інших [1, с. 15].

Європейські освітні установи започаткували стратегічний діалог щодо сприяння цифровій освіті, у якому виділяють низку ключових напрямів: 1. Розробка європейської системи змісту цифрової освіти. 2. Запуск ініціативи Connectivity4Schools. 3. Включення штучного інтелекту та цифрових навичок до Європейської рамки цифрових компетентностей. 4. Розробка європейського сертифікату цифрових навичок, який визнається в Європі. 5. Сприяння розвитку передових цифрових навичок, у тому числі шляхом стажування в рамках програми «Цифрові можливості». 6. Створення Європейського хабу цифрової освіти, який відіграватиме допоміжну роль у реалізації Плану дій. Воєнні дії в

Україні дещо сповільнили рух у напрямку європейського освітнього середовища, однак стратегічні плани вітчизняних освітніх установ є співзвучними європейським [1, с. 21].

Доцільно відмітити, що цифрові навички є ключовим механізмом інтеграції європейських цінностей, а розвиток цифрової компетентності майбутнього педагога, узгоджений із Європейською рамкою Digital Competence Framework for Educators, є не лише технічною вимогою, а й дієвим шляхом вбудовування європейських цінностей (таких як академічна доброчесність, демократія, інклюзія та критичне мислення) у його професійну діяльність.

Сьогодні заклад вищої освіти трансформується у простір подвійного призначення і виходить за межі «сфери знань», стаючи ключовим «простором відновлення та розвитку». Отже, самі цифрові навички виступають мостом, який забезпечує цю трансформацію, сприяючи психосоціальній стійкості, інклюзивності та підготовці фахівців до реконструкції країни.

Доцільно відмітити, що для успішної інтеграції європейських цінностей заклади вищої освіти мають зосередитися не просто на навчанні цифровим інструментам, а на формуванні у майбутніх педагогів цифрових навичок, що відображають європейські цінності. Такий підхід готує педагога як ціннісно-орієнтованого агента змін, який набуває здатності критично використовувати технології та протистояти викликам цифрової епохи та сприяє тому, що сучасний вчитель стане не лише цифрово компетентним, а й відповідальним носієм європейських цінностей, готовим до праці у відкритому, демократичному та стійкому Європейському освітньому просторі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гулай О., Кабак В., Герасимчук Г. Засоби та технології цифрового навчання: теоретичний та практичний аспекти: Монографія. Луцьк: ЛНТУ, 2023. 160 с.

2. Давиденко Ганна. Цифрова інклюзія та доступність: соціальна діджиталізація: монографія / Ганна Давиденко. Вінниця: ТВОРИ, 2023. 240 с.

3. Коссова-Сіліна, Г. О., & Потамошнєва, О. М. (2024). Проблеми цифрової інклюзії в закладах професійної (професійно-технічної) освіти . Імідж сучасного педагога, (5(218), 66–71. DOI: https://doi.org/10.33272/2522-9729-2024-5(218)-66-71

4. Криклій О.А. Концепція цифрової інклюзії: сутність, фактори, елементи. Економічні горизонти№3(21). 2022. С. 62-71. DOI: https://doi.org/10.31499/2616-5236.3(21).2022.263631

5. Швець І. (2025). Цифрова інклюзія в культурологічному дискурсі. Питання культурології, (45), 221–233. DOI: https://doi.org/10.31866/2410-1311.45.2025.325060

Компанець К. М.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ЛОГОПЕДИЧНА ДОПОМОГА ДІТЯМ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ОСВІТНЬОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ: НОВІ ФОРМАТИ, СТРАТЕГІЇ, РЕСУРСИ

Сучасні умови освітньої невизначеності, зумовлені воєнними подіями, внутрішнім переміщенням населення та переходом до дистанційних і змішаних форматів навчання, вимагають переосмислення системи логопедичної допомоги дітям з особливими освітніми потребами (ООП). Українські науковці наголошують, що саме в кризових умовах логопедична підтримка набуває особливого значення, оскільки мовлення є основою успішної соціалізації та когнітивного розвитку дитини. Логопедична допомога сьогодні розглядається не лише як корекційно-педагогічний процес, а як важлива складова національної стратегії інклюзивної освіти.

В умовах освітньої нестабільності відбувається зміна форматів логопедичної роботи. Дистанційне та змішане навчання відкрили нові можливості для підтримки дітей із мовленнєвими порушеннями. Використання

цифрових технологій (платформи Zoom, Google Meet, Speech Blubs, Articulation Station) сприяє збереженню регулярності занять і підвищує мотивацію дітей до мовленнєвої діяльності [2]. Педагоги активно застосовують гейміфікацію, мультимедійні вправи, інтерактивні ігри, що допомагає компенсувати дефіцит безпосередньої взаємодії. Водночас дистанційна логопедія потребує ретельного дотримання принципів індивідуалізації, послідовності та багатоканального сприймання, що є запорукою ефективності онлайн-терапії.

Українські фахівці підкреслюють, що нові стратегії логопедичної підтримки мають спиратися на міждисциплінарну взаємодію [1]. Ефективною є співпраця логопедів із психологами, педагогами-реабілітологами, соціальними працівниками та батьками. Такий підхід відповідає сучасним європейським стандартам спеціальної освіти, але реалізується з урахуванням українських реалій. Зокрема, логопеди активно долучають батьків до процесу занять — вони виконують роль помічників, які забезпечують повторення вправ удома, фіксують результати, знімають короткі відеозвіти для зворотного зв'язку. Це не лише покращує динаміку розвитку мовлення, а й зміцнює партнерські відносини між родиною та фахівцем.

Суттєвою умовою якості логопедичної допомоги є наявність ресурсної підтримки. В Україні важливу роль у цьому відіграють ресурсні центри підтримки інклюзивної освіти, які функціонують на базі територіальних громад. Вони забезпечують методичний супровід, надають консультації педагогам і батькам, проводять корекційні заняття та підвищують кваліфікацію фахівців. Діяльність таких центрів сприяє збереженню системності логопедичної роботи навіть у регіонах, що зазнали руйнувань або втратили освітню інфраструктуру [1].

Інноваційним ресурсом стає телелогопедія – віддалене надання логопедичних послуг засобами відеозв'язку. Цей формат не поступається традиційним за ефективністю, особливо в роботі з дітьми молодшого шкільного віку. Водночас він вимагає підвищення цифрової компетентності фахівців та

оновлення методичних матеріалів. Позитивний досвід застосування телепрактики у мовленнєвій терапії також описують закордонні дослідники [3], які підкреслюють її роль у забезпеченні безперервності корекційного процесу під час кризових ситуацій.

Серед основних стратегічних напрямів розвитку логопедичної допомоги в Україні доцільно виокремити три: модернізацію підготовки логопедів до роботи в умовах освітньої невизначеності; створення єдиного цифрового середовища логопедичної підтримки з відкритим доступом до навчальних матеріалів; посилення співпраці з міжнародними організаціями для обміну досвідом і ресурсами [4].

Отже, логопедична допомога дітям з особливими освітніми потребами в сучасних умовах трансформації освіти поступово переходить до моделі гнучкого, технологічно орієнтованого й психологічно чутливого супроводу. Ефективність цієї моделі визначається не лише наявністю технічних ресурсів, а насамперед готовністю фахівців діяти інноваційно, забезпечуючи кожній дитині можливість мовленнєвого й особистісного розвитку незалежно від умов навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шевченко Ю.М., Кондратенко В. О., Дубяга С.М., Свириденко Г. В., Гузь В. В. Ефективність логопедичних методів у роботі з дітьми з порушенням мовлення в умовах інклюзивної освіти. Актуальні питання у сучасній науці (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія Економіка», Серія «Державне управління», Серія «Техніка», Серія «Історія та археологія»)». 2(32), 2025. 1014-1029.

2. European Agency for Special Needs and Inclusive Education. *Inclusive education in Europe: Key messages and evidence.* Brussels: European Agency, 2023. 112 с.

3. Kuhn L., Fisher D. *Telepractice in speech-language therapy: Resilience and innovation in crisis.* London: Routledge, 2022. 184 с.

4. UNESCO. *Global Education Monitoring Report: Inclusion and education.* Paris: UNESCO, 2020. 435 с.

Кондратенко В. О.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

НЕЙРОПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ У КОНТЕКСТІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

Сучасна система інклюзивної освіти в Україні перебуває в активній фазі оновлення, що потребує впровадження нейропсихологічних і нейрокорекційних підходів до логопедичної роботи з дітьми, які мають особливі освітні потреби. З огляду на зростання кількості дітей із тяжкими порушеннями мовлення, актуальним є вивчення можливостей нейростимуляційних технологій, що сприяють активізації мовленнєвої діяльності та підвищенню ефективності логопедичної допомоги [1].

Мета статті – проаналізувати сучасні нейропсихологічні підходи до логопедичної допомоги дітям із мовленнєвими порушеннями в умовах інклюзивної освіти та визначити перспективи використання нейрокорекційних технологій в українському освітньому просторі.

Проблему взаємозв'язку нейрофізіологічних процесів і мовленнєвого розвитку активно вивчають українські науковці: Н. Лопатинська розкриває можливості нейростимуляційних технологій у логопедичній практиці, В. Кондратенко, Т. Калініна та І. Самойлова аналізують психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами, а Ю. Шевченко та співавтори доводять ефективність логопедичних методів у роботі з дітьми з порушеннями мовлення в інклюзивному середовищі [1; 2; 3; 4].

Нейропсихологічна парадигма логопедії базується на розумінні мовлення як інтегрованої функції, що пов'язана з діяльністю різних відділів головного мозку, сенсорних і моторних систем. Порушення міжпівкульної взаємодії, зниження активності мовленнєвих зон кори або порушення нейронних зв'язків можуть спричиняти різні форми мовленнєвих розладів, зокрема дизартрію,

алалію чи заїкання. В умовах інклюзивної освіти важливим стає не лише педагогічний, а й нейрокорекційний підхід до подолання цих порушень.

Використання нейростимуляційних технологій – зокрема біологічного зворотного зв'язку, транскраніальної магнітної стимуляції, моторно-ритмічних і дихальних вправ – сприяє активації нейронних структур, відповідальних за мовлення [1]. Такі методи підвищують ефективність логопедичної терапії, особливо у дітей дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення. Дослідження також засвідчують, що системне поєднання нейростимуляції з класичними артикуляційними вправами дає стійкий позитивний ефект у формуванні мовленнєвої моторики.

У працях українських науковців (Т.Калініна, І.Самойлова та В. Кондратенко) підкреслюється значення психолого-педагогічного супроводу в інклюзивному процесі, який має ґрунтуватися на індивідуально орієнтованому підході, взаємодії між педагогами, логопедами, психологами й батьками [2]. Така співпраця створює умови для цілісного розвитку дитини, зменшення тривожності, формування позитивної мотивації до мовленнєвої активності. Автори наголошують, що використання нейропсихологічних методів у системі супроводу сприяє глибшому розумінню етіології мовленнєвих порушень і вибору адекватних стратегій допомоги.

Значний внесок у розвиток нейрологопедичного підходу зробили Ю. Шевченко, В. Кондратенко, С. Дубяга та ін., які довели ефективність інноваційних логопедичних методів у роботі з дітьми з порушеннями мовлення. Вони підкреслюють, що поєднання класичних логопедичних технік із нейростимулюючими вправами підвищує рівень мовленнєвої активності, покращує когнітивні функції й сприяє адаптації дітей у навчальному середовищі [3].

Європейський досвід демонструє ефективність раннього втручання, коли діагностика та корекція починаються вже у дошкільному віці. Особливо значущими є методики нейротренінгу, біофідбеку, ритміко-рухових вправ, які

покращують міжпівкульну взаємодію і формують передумови для відновлення мовленнєвих функцій [5]. Такі підходи відповідають сучасним концепціям нейропластичності, що доводять можливість компенсації уражених ділянок мозку завдяки системній стимуляції [6].

Окремий напрям досліджень стосується нейрокорекції заїкання як системного мовленнєвого розладу. Нейрокорекція розглядається як концептуальна основа подолання заїкання, що поєднує елементи психотерапії, нейропсихологічних вправ і ритміко-рухової стимуляції [3]. Така методика дозволяє не лише усунути симптоматику, а й стабілізувати нервово-мовленнєву регуляцію, що має довготривалий ефект.

Отже, інтеграція нейропсихологічних та логопедичних технологій в систему інклюзивної освіти є перспективним напрямом розвитку сучасної спеціальної педагогіки. Її реалізація потребує підготовки фахівців нового покоління – логопедів, які володіють знаннями в галузі нейропсихології, вміють застосовувати нейростимуляційні та когнітивно-реабілітаційні методики. Впровадження таких підходів дозволить не лише підвищити ефективність корекційної роботи, а й забезпечити повноцінну соціальну інтеграцію дітей з ООП.

Сучасні наукові підходи підтверджують, що поєднання логопедичної та нейропсихологічної допомоги значно підвищує ефективність корекції мовленнєвих порушень у дітей. Європейські тенденції розвитку нейрологопедії поступово впроваджуються в Україні завдяки дослідженням вітчизняних учених. Подальший розвиток цієї галузі має ґрунтуватися на міждисциплінарній взаємодії, інноваційних технологіях і безперервній освіті логопедів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лопатинська Н. В. Нейростимуляційні технології у логопедичній практиці з дітьми дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення. International Journal of Innovative Technologies in Social Science. 3[24], 2020. 3-11.

2. Калініна Т.С., Самойлова І.В., Кондратенко В.О. Психолого-педагогічний супровід дітей молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивної освіти. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПСИХОЛОГІЯ. Випуск 4, 2021. 124-128.

3. Шевченко Ю.М., Кондратенко В. О., Дубяга С.М., Свириденко Г. В., Гузь В. В. Ефективність логопедичних методів у роботі з дітьми з порушенням мовлення в умовах інклюзивної освіти. Актуальні питання у сучасній науці [Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія Економіка», Серія «Державне управління», Серія «Техніка», Серія «Історія та археологія»]». 2[32], 2025. 1014-1029.

4. Шевченко Ю.М., Кондратенко В.О., Барбашова І.А., Свириденко Г.В., Таран К.О. Нейрокорекція як концептуальна основа подолання заїкання у дітей: теоретичний аналіз сучасних підходів. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені МП Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 105, 2025. 125-130

5. Müller, A., & Hoffmann, R. *Neuropsychology of language development and intervention strategies.* Berlin: Springer, 2021. 198 p.

6. Schwartz, M. *Cognitive neurorehabilitation in speech and language disorders.* London: Routledge, 2022. 220 p.

Кривонос І.О.
Таврійський державний
агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

TRANSFORMATION OF SOCIO-PEDAGOGICAL APPROACHES TO SPECIAL EDUCATION IN EUROPEAN UNION COUNTRIES

Over the last three decades, the model of special education in Europe has undergone significant changes: the dominance of separate correctional institutions has gradually been replaced by the desire to educate children with special educational needs in a mainstream environment. This process was initiated by international declarations (among which the 1994 Salamanca Document played a fundamental role),

as well as initiatives by the European Agency for Special Needs and Inclusive Education and EU policies emphasising equal access and quality of education for all learners [1, 2, 3].

In European countries, special institutions operate and provide assistance to children with disabilities, but they are not segregated centres. The boundaries between special and general education are transparent, as countries with democratic systems promote the values of civil society based on the ideas of equality, tolerance and inclusion [4].

The shift towards inclusion has deep international roots. The 1994 Salamanca Declaration laid down the principles of the right to education for all and called for the integration of students with special needs into the mainstream education system [1]. Since then, international documents and research have pushed European countries towards the gradual decommunization of special education — that is, a shift in focus from isolation and 'specialisation' to inclusiveness and equal opportunities [1, 5].

The main areas of socio-educational change have taken place in many EU countries, which have introduced policies aimed at educating the majority of children in mainstream schools with the support of specialised services, including inclusive classrooms, assistants and programme adaptations. In this way, responsibility for inclusion is shifting from individual institutions to the entire education system. [2, 3]

These new approaches require the training of teachers who are able to work with a diverse range of students and apply differentiated instruction and universal design for learning. Developing teachers' inclusive competence is key to the success of reforms. [5]

Inclusion is no longer seen as a set of separate practices, but as a systemic change involving policy, funding, cooperation between education, health care, social services and family involvement. The EU and a number of countries are strengthening their regulatory frameworks based on the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities and other international instruments, which form the legal framework for inclusive practices. Teachers widely use tools such as inclusive teacher profiles,

individualised learning plans, multidisciplinary support teams, teaching methods, and electronic and technological means to make materials accessible. The European Agency regularly publishes recommendations and practical guides to help countries adapt the system. [2, 5]

Despite progress, the implementation of inclusion faces several challenges. Inclusion rates vary significantly between countries and even within countries (regions, types of schools). Staff training requires sustainable funding. Some systems still have conflicting approaches to diagnosis. Low awareness among the general public and parents, as well as misconceptions about disability, slow down the transformation to inclusive education. [6]

The recommendations for strengthening positive developments have been reviewed and are highlighted some of the most effective ones at this stage of the development of the education system of the EU.

It is recommended: (1) to develop policies that combine regulatory requirements and practical support for schools (resource packages, teacher training). [4]

(2) Invest in teacher training and continuous professional development systems focused on inclusive methodologies. [5]

(3) Ensure policies between the health and social support sectors for comprehensive support for families and children. [3]

(4) Use monitoring and comparative data collection to adjust policies and respond quickly to inequalities. [2]

REFERENCES

1. UNESCO. *The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education* (World Conference on Special Needs Education: Access and Quality, Salamanca, 1994). URL: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000098427 (дата звернення: 15.10.2025).

2. European Agency for Special Needs and Inclusive Education. Five Key Messages for Inclusive Education (2017). URL: https://www.european-agency.org (дата звернення: 13.10.2025).

3. European Commission — European Education Area: Inclusive education (онлайн-матеріали та рекомендації) URL: https://education.ec.europa.eu/focus-topics/improving-quality/inclusive-education (дата звернення: 16.10.2025).

4. Досвід реалізації інклюзивної освіти в країнах Європи URL: https://inklyuzi.blogspot.com/p/blog-page_66.html (дата звернення: 15.10.2025).

5. European Agency for Special Needs and Inclusive Education. Teacher Education For Inclusion – Key Policy Messages (TE4I) (2016). URL: https://www.european-agency.org/sites/default/files/te4i-key-policy-messages_en.pdf. (дата звернення: 14.10.2025).

6. European Parliament — Policy Study: Inclusive education for learners with disabilities (IPOL_STU(2017)596807_EN). URL: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/596807/IPOL_STU(2017)596807_EN.pdf. (дата звернення: 16.10.2025).

Левицька Г. М.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ОСОБЛИВОСТІ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Реалії життя ставлять систему освіти в такі умови, коли вона має бути готовою до адекватної відповіді усім викликам сьогодення. А воно випробовує нас на міцність, витривалість і винахідливість.

Одним із таких викликів сучасності є тенденція збільшення кількості дітей в психофізичними порушеннями у розвитку, які зумовлені біологічними, соціально-психологічними, екологічними та іншими чинниками, а також їх комплексними поєднаннями.

Курс на формування справді європейського, толерантного за своїми цінностями суспільства вимагає від нас цінувати кожну особистість з усіма її особливостями, дбати про її розвиток і можливість самореалізації.

Але незалежно від стану здоров'я, наявності фізичного чи інтелектуального порушення, кожна людина має право на повноцінне життя, освіту, якість якої не відрізняється від якості освіти решти людей. Цей принцип є основним в організації інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами.

Сучасна система дошкільної освіти готова прийняти у собі лише тих, хто відповідає її конкретним вимогам, тобто вона спрямована, головним чином, на дітей зі стандартними можливостями, здатними навчатися за загальною для всіх програмою та показувати результати успішності, однакові для всіх. В результаті цього виходить так, що діти з особливими освітніми потребами випадають із загального процесу. Цю проблему покликана вирішити інклюзивна освіта.

Саме інклюзивна освіта, на думку нідерландського дослідника К.Рейсвейка, сприятиме:

- розвитку здібностей дитини;
- визнанню того, що нормальний розвиток не є загальноприйнятою «нормою»;
- задоволенню особливих потреб;
- створенню системи підтримки;
- функціональному підходу до навчання» [3, с.44].

Актуальність запровадження інклюзивного навчання у педагогічну практику дошкільної освіти не викликає сумнівів. Це визначено в головних міжнародних документах: Стандартних правилах урівняння можливостей інвалідів ООН, Декларації прав дитини ООН, Саламанкській декларації та програмі дій з навчання осіб з особливими потребами, Міжнародних консультаціях із питань раннього навчання дітей з особливими освітніми потребами [3, с.46].

Інклюзивна освіта (інклюзія – inclusion (англ.) – залучення), передбачає створення освітнього середовища, яке б відповідало потребам і можливостям кожної дитини, незалежно від особливостей її психофізичного розвитку.

Інклюзивна освіта базується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права навчатися за місцем проживання [1,Закон України «Про освіту»].

Інклюзивна освіта у закладі дошкільної освіти уможливлює надання необхідної корекційно-педагогічної допомоги дітям дошкільного віку з особливими освітніми потребами, забезпечення батьків консультативною підтримкою, а також підготувати суспільство до прийняття людини з обмеженими можливостями.

Завдання дошкільного закладу – підготувати дитину, яка має необхідний набір знань, умінь та якостей, що дозволяють йому впевнено почуватися у самостійному житті.

Цілями дошкільної освіти, які ставлять перед дошкільним закладом держава, суспільство та сім'я, крім набуття певного набору знань та умінь, є розкриття та розвиток потенціалу дитини, створення сприятливих умов для реалізації її природних здібностей. Природне ігрове середовище, в якому відсутній примус і є можливість для кожної дитини знайти своє місце, проявити ініціативу та самостійність, вільно реалізувати свої здібності та освітні потреби є оптимальною для досягнення цих цілей.

У більшості дітей з особливими освітніми потребами відзначається недостатній рівень пізнавальної активності, незрілість мотивації до ігрової, навчальної діяльності, знижений рівень працездатності та самостійності. Залучення дітей з особливими освітніми потребами в освітній процес закладу дошкільної освіти змінює передусім установки дорослих до дітей, адже у всіх дітей є особливості і особливі освітні потреби теж у всіх. А тому створювати особливі умови для дітей з особливими освітніми потребами потрібно, не порушуючи принципу рівних прав для інших дітей. Для того, щоб зберегти цей

принцип, педагогам необхідно навчитись працювати з усіма дітьми, враховуючи індивідуальні особливості та потреби кожного.

Гуманізація сучасної освіти залежить від здатності педагога повернутися до індивідуальності дитини. У цьому контексті важливою є психолого-педагогічна підтримка дітей, яка являє собою ту систему заходів, що реально забезпечує умови для подолання труднощів саморозвитку дошкільників в навчальній, комунікативній і дозвільній діяльності.

Заклад дошкільної освіти з інклюзивною формою навчання вирішує наступні завдання:

1. створення єдиного психологічно комфортного освітнього середовищ для дітей, які мають різні стартові можливості;

2. забезпечення діагностування ефективності процесів корекції, адаптації та соціалізації дітей з особливостями розвитку на етапі дошкільного навчання;

3. організація системи ефективного психолого- педагогічного супроводу процесу інклюзивної освіти через взаємодію діагностико-консультативних, корекційних напрямів діяльності, соціально-трудових;

4. подолання негативних особливостей емоційно особистісної сфери через включення дітей в успішну діяльність;

5. поступове підвищення мотивації дитини спираючись на її особисту зацікавленість і через усвідомлене ставлення до позитивної діяльності;

6. охорона та зміцнення фізичного й нервово-психічного здоров`я дітей;

7. зміна суспільної свідомості щодо дітей з особливостями розвитку.

Перебування в інклюзивній групі дошкільного закладу дозволяє дітям набути знань про права людини (хоча їм це не викладається спеціально, це призводить до зменшення дискримінації, оскільки діти вчаться спілкуватися один з одним, вчаться розпізнавати і приймати відмінність).

Від практики інклюзивного навчання користь мають як діти з проблемами у розвитку, так і діти, що розвиваються типово.

Для дітей із порушеннями у розвитку:

1. можливість спостерігати та імітувати навички спілкування та моделі поведінки дітей, які розвиваються нормально;

2. збільшення кількості соціальних взаємодій допомагає дітям розвинути дружні відносини та позитивні соціальні взаємини, а також набути соціального кола підтримки; активізація когнітивного розвитку.

Діти з типовим розвитком:

1. починають розуміти труднощі, з якими стикаються люди з інвалідністю;

2. це виховує чуйність щодо потреб інших людей, вчаться краще приймати відмінності;

3. вони дізнаються, що всі люди можуть подолати суттєві складнощі та досягти успіху;

4. починають краще ставитись до людей, які відрізняються від них; з більшою ймовірністю візьмуть значну соціальну відповідальність;

5. у різних життєвих ситуаціях діти, які в інклюзивних групах виявляють більше упевненості у собі.

Тому виникає потреба у створенні реальних умов дошкільної інклюзивної освіти, які забезпечать дітям, починаючи з раннього віку, увесь спектр освітніх послуг, різноманітних за формою й змістом, а саме корекційно-розвиткових, соціально-психологічних.

Принцип інклюзивної освіти в закладі дошкільної освіти полягає в наступному: адміністрація і вихователі звичайних дитячих садків приймають дітей з особливими освітніми потребами незалежно від їх соціального стану, фізичного, емоційного та інтелектуального розвитку і створюють їм умови на основі психолого-педагогічних прийомів, орієнтованих на потреби цих дітей.

У дошкільному закладі у дітей з особливими освітніми потребами є можливість у різноманітних видах діяльності, чи то групові види роботи (режимні моменти, заняття, прогулянки), чи міжгрупові (екскурсії, свята, театр) перебувати серед своїх однолітків, спілкуватися з ними, бачити досягнення інших дітей, прагнути збільшити свої.

Існують необхідні умови для успішного впровадження інклюзивної освіти:

- застосування особистісно зорієнтованих методів навчання (індивідуалізація, диференціація);
- забезпечення необхідними навчально-методичними та індивідуальними технічними засобами навчання.

У зв'язку з цим, педагоги потребують допомоги з питань розширення уявлень та формування знань про основні принципи організації та впровадження інклюзивної освіти, специфіку співпраці з вихователем, роль асистента вихователя у діяльності команди психолого-педагогічного супроводу, у розробці та реалізації індивідуальної програми розвитку, диференціацію та індивідуалізацію освітнього процесу в інклюзивній групі, налагодження ефективної співпраці з батьками.

Стратегія розвитку інклюзії в дошкільному закладі це не просто сума певних пропозицій щодо реалізації додаткових дій та ініціатив стосовно дітей з особливими освітніми потребами, а й комплекс засобів здійснення позитивних змін самого дитячого садка відповідно до інклюзивних цінностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інклюзивна освіта як сучасна модель навчання. URL: https://www.google.com.ua/.
2. Колупаєва А. А Інклюзивна освіта: стан і перспективи розвитку в Україні: Науково-методичний збірник. К.: ФОП Придатченко П. М., 2007. 336 с.
3. Колупаєва А. А., Савчук Л. О. Діти з особливими потребами та організація їхнього навчання. К., 2010. 96 с.

Нетована А.І.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

КАЗКОТЕРАПІЯ ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЮЧОЇ РОБОТИ ЛОГОПЕДА

Сучасна логопедична практика дедалі більше орієнтується на гуманістичні методи впливу, які поєднують корекційний, психотерапевтичний і розвивальний аспекти. Одним із таких методів є **казкотерапія** — форма психокорекційного впливу, що використовує художній текст як засіб гармонізації внутрішнього світу дитини, стимуляції мовлення та розвитку емоційно-вольової сфери.

Як зазначав В. О. Сухомлинський, *«казка — це активна естетична творчість, яка охоплює всі сфери духовного життя дитини»*. Саме завдяки цьому казка має унікальні можливості впливу на дитину із мовленнєвими порушеннями, допомагаючи подолати мовні труднощі через гру, фантазію та позитивний емоційний досвід.

Проблема подолання заїкання у дітей дошкільного віку залишається однією з центральних у логопедії. За статистичними даними Міністерства охорони здоров'я України, поширеність заїкання у дошкільників становить близько 2%, а серед школярів — до 3%, причому хлопчики заїкаються у 3–4 рази частіше, ніж дівчатка.

Казкотерапія є одним із ефективних методів корекційної роботи в логопедії. Використання казок у терапевтичному процесі допомагає не лише у розвитку мовлення, але й у формуванні емоційної сфери, соціальних навичок та креативності у дітей. Останнім часом казкотерапія активно інтегрується в систему корекційно-розвивального процесу для дітей із особливостями психофізичного розвитку. Потужні можливості казки, як фольклорного жанру, зумовлюють її терапевтичний ефект у різних ситуаціях: казкотерапію

розглядають і в освіті, і у вихованні, і у розвитку, і у тренінгах, і як інструмент психотерапії.

Казкотерапія – це психотерапевтичний метод, що ґрунтується на використанні казок для вирішення емоційних і психологічних проблем. Вона дозволяє дітям відобразити свої переживання, страхи та бажання через образи казкових персонажів і ситуацій.

Це порушення не лише ускладнює мовленнєве спілкування, а й формує у дитини тривожність, страх перед мовленням, невпевненість у собі, що гальмує процес соціалізації.

Казкотерапія сприяє розвитку різних аспектів мовлення:

1. Словниковий запас: Діти знайомляться з новими словами та виразами через казкові сюжети.

2. Граматика: Використання казок допомагає вивчити граматичні структури у контексті.

3. Фонематичний слух: Казки, що містять римування та повтори, сприяють розвитку фонематичного сприйняття.

4. Емоційний розвиток. Казки допомагають дітям ідентифікувати та виражати свої емоції. Через персонажів вони можуть прожити різні емоційні стани, що сприяє кращому розумінню власних почуттів.

5. Соціалізація. Обговорення казок і поведінки персонажів допомагає дітям засвоювати соціальні норми і правила. Діти вчаться співпереживати, аналізувати вчинки інших та розуміти наслідки.

6. Мотивація до навчання. Казки є цікавим і захоплюючим інструментом, що стимулює інтерес до навчання. Використання казкових елементів у логопедичній практиці робить заняття більш веселими та мотивуючими.

Дійсно, можливості казки потужні. Перші казки, які чує дитина дошкільного віку, традиційно збагачені ритмічною мовою, слова їх часто заримовані, а героям зазвичай надаються незвичайні визначення. Недарма ж людство, передаючи їх

зміст поколіннями з уст у вуста, прагнуло надати відповіді на основні життєво важливі питання, закладаючи таким чином підсвідомо власну історію розвитку взаємин в сюжети багатьох таких оповідок, аналізуючи, що для розвитку необхідно перш за все знати: своє походження, специфіку оточуючих, свою мету і тих, хто допоможе на шляху її досягнення.

Методи роботи з казками

1. Читання та прослуховування. Логопед може читати казки дітям або використовувати аудіозаписи. Після цього важливо обговорити прочитане, ставити питання, що стимулюють дитину до роздумів.

2. Драматизація. Діти можуть розігрувати сюжети казок, вживаючи різні ролі. Це не лише розвиває мовлення, але й покращує їхні акторські навички, креативність та уяву.

3. Творче письмо. Діти можуть створювати власні казки, що дозволяє їм проявити креативність і закріпити мовленнєві навички. Логопед може допомогти структурувати історію, підказуючи основні елементи.

4. Використання ілюстрацій. Діти можуть малювати або розглядати ілюстрації до казок. Це допомагає розвивати візуальне сприйняття та стимулює мовленнєву активність.

Отже, казкотерапія – є ефективним засобом корекційно-розвиваючої роботи з дітьми . Казкотерапія є важливим інструментом у роботі логопеда, який допомагає комплексно вирішувати мовленнєві, емоційні та соціальні проблеми дітей. Використання казок робить навчальний процес більш цікавим і продуктивним, забезпечуючи всебічний розвиток дітей. Завдяки казкотерапії логопеди можуть створити позитивну атмосферу, що сприяє ефективній корекційній роботі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гетманська М. Казка чи казкотерапія? Виховання чи лікування?/ М. Гетманська // Психолог довкілля. – 2012. – №9. – С.29-32.

2. Кондратенко Л. Діти з затримкою психічного розвитку: характеристика, особливості психологічного супроводу / Л. Кондратенко. – Суми, 2015. – 54с.

3. Максименко С. Д. Загальна психологія : навч. посіб. / С. Д. Максименко. – [3-тє вид., доп. і переробл.]. – К. : ЦУЛ, 2008 – 271 с.

4. Шеремет М. К. *Логопедія: теорія і практика*. – К.: Либідь, 2019.

Пастушок І.О.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ФОРМУВАННЯ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ОСВІТНІХ ЦІННОСТЕЙ ОСВІТИ

У сучасному освітньому процесі в умовах реформування розвиток особистості школяра здійснюється на основі реалізації компетентнісного підходу, який дозволяє учням застосовувати отримані знання у повсякденні. Формування комунікативної компетентності в молодшому шкільному віці впливає на соціалізацію, інтелектуальний розвиток і навчально-пізнавальну активність. Відтак вагомого значення набуває впровадження європейських освітніх цінностей – дитиноцентризм, розвиток міжособистісної взаємодії, інклюзія та співпраця, які можуть ефективно реалізовуватись через використання ігрових технологій.

Ігрові форми роботи з молодшими школярами у НУШ, безперечно, сприяють створенню комфортного освітнього середовища, у якому вони можуть і засвоювати нові знання, і розвивати навички зв'язного мовлення, яке сьогодні комплексно вивчається крізь логопедичний, педагогічний і психологічний аспекти. Актуалізація цих технологій дає змогу вчителю зацікавити школярів, розвивати їх креативне мислення, зв'язне мовлення, вміння послуговуватись мовними і немовними засобами спілкування.

Формування зв'язного мовлення – одне з важливих сучасних освітніх

завдань. Це визначено в положеннях Державного стандарту початкової освіти (від 2018 р.), в якому виокремлено мовно-літературну освітню галузь, відповідно до якої молодші школярі повинні вільно володіти державною мовою, спілкуватися українською й іноземною мовою; усно і письмово висловлювати думки і почуття; дотримуватися норм літературної мови [3].

Дослідники вважають, що використання ігрових технологій дозволяє формувати інноваційне освітнє середовище, яке ґрунтується на увазі до потреб дитини і її особливостей розвитку [4, с. 98]. Вони передбачають сукупність методів, прийомів, алгоритму дій і ресурсів і перебувають в режимі актуалізації й оновлення, зокрема з урахуванням оновлення освітньої системи, орієнтованої на демократичні принципи, повагу до прав дитини, співпраці, інклюзії і міжкультурного діалогу [1].

Актуалізація ігрових технологій в освітньому процесі початкової школи відбувається на основі дотримання принципів. Насамперед варто пам’ятати про принцип активності і динамічності, колективної взаємодії і наочності. Окрім цього, важливими є дидактичний принцип і цілепокладання, які забезпечують навчальний і розвивальний потенціал освітнього процесу. Ігрова діяльність є потужним засобом корекції і розвитку навичок зв’язного мовлення, оскільки сприяє активізації асоціативного мислення, вміння логічно і послідовно висловлювати думку, дає змогу кожній дитині проявити себе відповідно до власних індивідуальних можливостей. О. Мироненко та Т. Видахвевич вважають, що формування навичок зв’язного мовлення у молодших школярів завдяки використанню ігрових технологій, зокрема на уроках словесності, відбувається завдяки поєднанню важливих аспектів – ігрового, навчального і виховного [2, с. 157].

У науково-педагогічній літературі виокремлено проблему розвитку зв’язного мовлення молодших школярів, адже це складова комунікативної компетентності. Важливою умовою її ефективного формування є знання і вміння застосовування правила орфоепії, орфографії, дотримання норм

культури мовлення. Науковці наголошують, що варто виокремлювати такі компоненти, як діяльнісний, який пов'язаний із процесами сприйняття мовленнєвої інформації, регуляцією і контролем комунікативної діяльності; особистісний, що передбачає мовленнєву культуру, характер спілкування, темперамент тощо.

Варто зауважити, що розвиток зв'язного мовлення молодших школярів у НУШ має ряд труднощів, які варто враховувати в плануванні освітнього процесу. Постає потреба в удосконаленні навчальної програми з української мови для початкової освіти, адже мовленнєвий розвиток не має чіткого комунікативного спрямування, оскільки недостатньо часу виділено на мовленнєві ситуації. Окрім цього, навчально-методичний супровід не забезпечує системності і послідовності формування навичок зв'язного мовлення, тому важливо, щоб вчитель створював освітній простір, який стимулюватиме мовлення молодшого школяра.

Отож, актуальність цієї проблеми в початковій школі зростає в контексті впровадження компетентнісного підходу, який передбачає формування не лише знань, а й практичних умінь ефективно діяти в різних життєвих ситуаціях. У сучасному інформаційно-цифровому суспільстві, де діти все частіше стикаються з фрагментарною, візуалізованою інформацією, спостерігається зниження рівня розвитку усного і писемного мовлення. Саме тому початкова школа має не лише підтримувати природний мовленнєвий розвиток дитини, а й цілеспрямовано його розвивати, використовуючи сучасні методи й технології, які відображають європейські цінності відкритості, взаємоповаги, інклюзивності й особистісно орієнтованого підходу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Марко М. Особливості та послідовність розробки ігрових технологій навчання учнів початкових класів. *Молодь і ринок*. 2017. Вип. 7. С. 173–178.

2. Мироненко О. В., Видахвевич Т. І. Розвиток зв’язного мовлення молодших школярів шляхом гейміфікації на уроках української мови. *Інноваційна педагогіка. Науковий журнал*. 2022. № 44. Т.1. С.154–157.

3. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. *Офіційний вісник України.* 2018. № 19. Ст. 637.

4. Туровська Г. П. Ігрові технології як засіб формування позитивної мотивації учіння. *Підготовка майбутніх фахівців у контексті становлення Нової української школи: компетентнісний підхід: збірник наукових праць*. Житомир, 2019. С. 96–102.

Переверзєва О.В.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ОСОБЛИВОСТІ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В БЕЛЬГІЇ

Цікавий досвід навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку має Бельгія. У цій країні правовою основою освіти осіб з обмеженими можливостями здоров'я є «Закон про спеціальну освіту», ухвалений у 1970 р. Суттєві зміни до нього було внесено Декретом Уряду від 28 липня 1978 р. Закон визначає основні положення здобуття освіти неповносправними у світлі загального реформування системи освіти, серед яких і право батьків на вибір освітнього закладу для своєї дитини. Як зазначають бельгійські вчені у галузі спеціальної освіти W. Weiss та W. Werdajk, шляхи здобуття освіти неповносправними визначалися у Бельгії тривалий час. Ще в 1960 р. «Законом про освіту» було визначено необхідність створення служб психолого-медико-соціального супроводу, які б вирішували проблеми вибору освітнього маршруту дітей з особливостями психофізичного розвитку. Саме ці служби визначають майбутнє перебування дитини у спеціальних установах, де здобувають освіту

4% усіх дітей шкільного віку. У Бельгії функціонують 8 типів спеціальних закладів: для дітей з легким ступенем розумової відсталості, з середнім і важким, з емоційно-вольовими порушеннями та розладами поведінки, з фізичними розладами, з порушеннями зору та слуху, із соматичними захворюваннями, з труднощами у навчанні.

Після проходження дітьми з порушеннями розвитку ретельного психолого-медико-соціально-педагогічного обстеження, яке відбувається в ПМС-центрах (психолого-медико-соціальних центрах), складається загальний висновок і надаються рекомендації стосовно майбутнього навчання дитини. Батьки (опікуни) дитини беруть активну участь в обговоренні результатів та ухваленні кінцевого рішення щодо вибору освітнього закладу – масового чи спеціального. ПМС-центри функціонують у системі масової та спеціальної освіти.

Робота зосереджена на наданні допомоги школам, батькам і дітям з особливими освітніми потребами. Допомога спеціалістів ПМС-центрів школам полягає у визначенні освітнього маршруту дитини з особливими потребами (переведення її з одного закладу до іншого, з нижчого освітнього рівня на вищий), у складанні індивідуальних планів навчання, у проведенні корекційної роботи тощо. Фахівці ПМС-центрів вичерпно інформують батьків щодо надання освітніх, медичних і соціальних послуг дітям з особливостями розвитку в системі спеціальної та загальної освіти, допомагають у прийнятті рішень стосовно перебування їхньої дитини в тому чи іншому навчальному закладі, допомагають в одержанні різних видів медичної та соціальної допомоги. Дітей, які потребують професійної допомоги, спеціалісти ПМС-центру ретельно обстежують і вивчають, надають їм консультації, проводять розвивально-корекційні заняття тощо.

Законодавчі освітні акти Бельгії передбачають певну свободу в організації освітніх закладів: муніципальні освітні заклади, фінансове забезпечення яких відбувається за рахунок місцевих органів самоврядування; громадські освітні заклади, які утримуються громадськими фондами; приватні заклади, фінансове

утримання яких беруть на себе приватні особи та громадські організації, в тому числі і релігійні.

Бельгійський «Закон про спеціальну освіту» законодавчо затвердив усунення бар'єрів між спеціальною та загальною системами освіти, передбачивши експериментально апробовані моделі спільного навчання дітей з особливими освітніми потребами разом зі своїми однолітками: школярі з порушеннями розвитку навчаються в масових школах, а психолого-медико-соціальний супровід їм забезпечують фахівці ПМС-центрів; учні з порушеннями відвідують заняття із загальноосвітніх предметів у масовій школі, а спеціальні, додаткові або корекційні заняття – у спеціальній школі; учні з порушеннями розвитку певний час навчального року навчаються у масовій школі.

Закон передбачає: безкоштовне обов'язкове навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку (з 6 до 18 років) терміном 12 років, хоча за певних обставин він може бути подовжений; географічну доступність та наявність в кожному районі країни всіх типів спеціальних шкіл.

При наданні дитині з порушеннями розвитку можливості навчатися інтегровано всі учасники цього процесу укладають угоду та розробляють індивідуальний навчальний план. Цей план складається з детального опису особливостей і потреб дитини, з визначення додаткової допомоги, яку вона має одержувати (в тому числі, хто її надаватиме, як часто та де саме).

У Бельгії основними службами підтримки дітей з особливими потребами в умовах сумісного навчання є психолого-медико-соціальні центри, що забезпечують надання спеціальних додаткових послуг учням, які того потребують. Залежно від кількості школярів з особливостями розвитку в певній місцевості, організовуються ПМС-центри різного підпорядкування (позашкільні та шкільні). Фахівці центру надають психолого-педагогічну та медико-соціальну допомогу учням з порушеннями розвитку та їхнім сім'ям, консультують батьків, надають навчально-методичну допомогу вчителям, однак, основна спрямованість їхньої роботи - це діти з особливими потребами. У Бельгії

функціонують служби різного підпорядкування (Міністерств охорони здоров'я, соціального забезпечення), які, в разі необхідності, надають додаткові спеціальні послуги дітям з обмеженими можливостями здоров'я та сім'ям, в яких вони проживають.

В школах з інклюзивним навчанням спеціальні педагоги працюють як у штаті засаду, так і запрошуються за угодами зі спеціальних шкіл. На перших етапах навчання спеціальні педагоги проводять індивідуальні заняття з дітьми з особливостями психофізичного розвитку, надалі до обов'язків спеціального педагога входить ознайомлення вчителя з проблемами дитини, залучення його до роботи із використанням певних методів і прийомів навчання, надання консультацій. Залучення до навчального процесу педагогів зі спеціальних шкіл дає можливість використовувати відповідні досвід та знання, а також усувати бар'єри між спеціальною та загальною освітою. Діти з особливостями розвитку, які були переведені зі спеціальних шкіл, упродовж першого року навчання одержують необхідну спеціальну допомогу (далі ця допомога надається індивідуально та за потреби). Адміністративні органи несуть повну фінансову та організаційну відповідальність за кожного інтегрованого учня і сприяють задоволенню його особливих потреб.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Основи інклюзивної освіти. Навчально-методичний посібник:/ за заг. ред.. Колупаєвої А.А. – К: «А. С. К.», 2012. – 308 с.

2. Швед М. Основи інклюзивної освіти: підручник / Марія Швед. – Львів: Український католицький університет, 2015. – 360 с.

3. Індекс інклюзії: дошкільний навчальний заклад: Навчальнометодичний посібник / Кол. упорядників: Патрикеєва О. О., Дятленко Н. М., Софій Н. З., Найда Ю. М. Під заг. ред. Шинкаренко В. І. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди»», 2011. – 100 с.

4. Психологічний супровід інклюзивної освіти: [метод. рек] / автор. кол. за заг. ред. А. Г. Обухівська. – Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. – 92 с.

5. Інклюзивна освіта від А до Я: порадник для педагогів і батьків / Укладачі Н. В. Заєркова, А. О. Трейтяк. – К., 2016. – 68 с.

6. Будник О. Б. Інклюзивна освіта: навчальний посібник [для студентів спеціальності «Початкова освіта»] / О. Б. Будник. – Івано-Франківськ: ПП Бойчук А.Б., 2015. – 152 с.

Переходюк В.Р.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ ЗАКЛАДІВ В УМОВАХ ВІЙНИ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА РОЛЬ ФІДБЕКУ У ФОРМУВАННІ ЦІННОСТЕЙ

Сучасна професійно-технічна освіта перебуває у стані постійних змін, зумовлених соціально-економічними та технологічними викликами, що впливають на традиційні моделі навчання, ставлячи перед педагогами завдання збереження високої якості освітнього процесу та підтримки ефективної взаємодії зі здобувачами освіти. Одним із ключових завдань сучасної професійно-технічної освіти в Україні є забезпечення рівного доступу до навчання всіх здобувачів освіти, а найголовніше тих, хто має фізичні, когнітивні чи соціальні особливості. Саме інклюзивна освіта виступає ефективним механізмом подолання цих бар'єрів та сприяє формуванню більш соціально справедливої, дієвої та результативної системи освіти.

Європейський Союз давно зробив інклюзію невід'ємною частиною своєї освітньої політики та сформував комплекс стандартів інклюзивної освіти, що закріплюють принципи доступності, диференціації та системної підтримки кожного учасника освітнього процесу — адаптація навчальних програм,

доступність ресурсів і системну підтримку кожного учня.

В умовах війни інтеграція європейських стандартів у професійно-технічні заклади України є надзвичайно актуальною, оскільки сприяє формуванню не лише професійних, а й соціальних та ціннісних компетентностей здобувачів освіти. І нині саме європейський досвід допомагає Україні створювати систему професійної освіти, здатну витримати виклики війни.

Одним із ключових ролей забезпечення інклюзивності освітнього процесу, тобто створення умов, за яких всі здобувачі освіти, незалежно від фізичних, психологічних чи соціальних обставин, можуть реалізувати свій навчальний потенціал, відіграє фідбек — своєчасний і змістовний зворотний зв'язок.

Наприклад Ващенко Л.С. вважає, що фідбек це певна «інформація, яку учень отримує про свою діяльність у контексті навчальних цілей, що сприяє покращенню навчання» [1].

У країнах Європейського Союзу інклюзивна освіта розглядається не як надання «спеціальних умов», а як концепція рівних можливостей для всіх здобувачів освіти. Інклюзія розглядається як фундаментальний елемент демократичного суспільства, адже рівний доступ до освіти впливає не лише на професійні можливості, а й на формування свідомої громадянської позиції.

Варто дослідити європейські практики інклюзій у країнах ЄС, а саме:

- Фінляндія застосовує модель персоналізованих навчальних траєкторій, де кожен здобувач освіти отримує індивідуальний навчальний план та підтримку наставника, що дозволяє максимально враховувати його потреби [2];

- Польща впроваджує професійні школи, де здобувачі освіти з інвалідністю або внутрішньо переміщені особи інтегровані у змішані групи та проходять практику в інклюзивних навчальних майстернях, отримуючи професійні та соціальні навички [4];

- Німеччина використовує дуальну систему освіти, поєднуючи навчання на підприємствах із наставництвом, що забезпечує розвиток як професійних, так і соціальних компетентностей здобувачів освіти [5];

- Нідерланди активно застосовують цифрові технології та системи фідбеку, що дають змогу здобувачам освіти висловлювати власні освітні потреби та оцінювати свій прогрес у навчанні [7].

Усе це свідчить, що досвід європейських країн свідчить, що інклюзія реалізується передусім через активну взаємодію та інтеграцію всіх учасників освітнього процес, не лише шляхом формального пристосування навчального середовища до окремих індивідуальних потреб.

В умовах воєнного конфлікту Україна активно інтегрує європейські підходи до інклюзивної освіти, що дозволяє підтримувати доступність і якість навчання для всіх здобувачів освіти.

Професійно-технічні заклади демонструють високу гнучкість, адаптуючи освітні процеси до нових соціальних, педагогічних викликів та створюючи механізми підтримки, а саме — ресурсні центри інклюзивного навчання для підтримки студентів із різними потребами, зони психологічного розвантаження для емоційної підтримки, мобільні групи супроводу ВПО для індивідуальної та групової допомоги та гнучкі дистанційні програми, що забезпечують безперервність навчання в кризових умовах.

Реалізація цих ініціатив здійснюється за підтримки міжнародних програм, таких як EU4Skills, Erasmus+ та Education Cannot Wait, які не лише забезпечують матеріально-технічну базу, а й формують нову педагогічну культуру, засновану на принципах партнерства, взаємодії та ефективного зворотного зв’язку.

Слід зазначити, що сучасне розуміння зворотного зв’язку значно ширше, бо саме через студентський, педагогічний та соціальний зворотний зв’язок формується одна з базових європейських цінностей — культура довіри, діалогу та взаємоповаги. Викладач перестає бути лише контролером знань, а стає партнером у навчальному процесі, а здобувач освіти — активним

учасником їх творення.

Фідбек перетворює професійно-технічну освіту на живий, чутливий і сучасний процес, у якому інклюзія стає не просто політикою, а культурою взаємодії та спільного розвитку. Сьогодні ми бачимо, що на етапі війни, інклюзія в України виходить за межі підтримки осіб з інвалідністю — вона охоплює всіх, хто зазнав втрати, травми чи вимушеного переселення. Фідбек у такому середовищі стає інструментом відновлення довіри й психологічної стійкості, бо саме відкритість педагогів до діалогу допомагає здобувачам освіти не лише опановувати професію, а й відчувати власну значущість, що відображає справжні цінності ЄС.

Таким чином, бачимо, що інклюзія — це безперервний процес розвитку довіри та партнерства, а українські заклади професійно-технічної освіти спираючись на фідбек і взаємодію, формують власний стандарт інклюзивної освіти, заснований на європейських цінностях і національній стійкості.

Отже, можемо зробити висновки, що інклюзивна освіта в закладах професійно-технічної освіти України в умовах війни — це не лише забезпечення доступу до знань, а створення середовища, де кожен здобувач освіти відчуває свою значущість і підтримку. Європейський досвід демонструє, що справжня інклюзія ґрунтується на взаємодії, партнерстві та довірі, де саме зворотний зв'язок є інструментом, який перетворює навчальний процес на простір діалогу, співпраці та взаємної підтримки.

Українська система професійно-технічної освіти, інтегруючи європейські стандарти, утверджує інклюзію як основу рівності, поваги та солідарності — справжніх європейських цінностей у суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ващенко Л. С. *Global science prospects and innovations*. Київ : lib.iitta.gov.ua, 2023. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736838/1/GLOBAL-SCIENCE-PROSPECTS-AND-INNOVATIONS-5-7.10.23-276-279.pdf (дата звернення: 11.10.2025).

2. European Agency for Special Needs and Inclusive Education. *Country Policy Review and Analysis: Finland* . 2022. URL: https://www.european-agency.org/country-information/finland (дата звернення: 11.10.2025).

3. Перфільєва М. Освіта як інститут соціального виховання дітей та молоді з особливими потребами у Польщі. *Психолого-педагогічні проблеми сільської* школи. 2015. Вип. 52. С. 290–295.

4. Cedefop. *Vocational Education and Training in Poland: Short Description*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2020. URL: https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/vet-in-europe/systems/poland-u2 (дата звернення: 11.10.2025).

5. OECD. *Strengthening Apprenticeship in Germany: Making it Work for All*. Paris: OECD Publishing, 2021. URL: https://www.oecd.org/education/strengthening-apprenticeship-in-germany.htm (дата звернення: 11.10.2025).

6. Чайковський М. Є. *Соціально-педагогічна робота з молоддю з особливими потребами в інклюзивному освітньому просторі* : монографія. Київ : Університет «Україна», 2015. 435 с.

7. OECD. *Digital Education Outlook 2023: Pushing the Frontiers with AI*. Paris: OECD Publishing, 2023. URL: https://www.oecd-ilibrary.org/education/oecd-digital-education-outlook-2023_1e26e6f1-en (дата звернення: 11.10.2025).

8. EU4Skills for Erasmus Projects. Erasmus+. 2023. URL: https://erasmusplus.org.ua/wp-content/uploads/2023/04/eu4skills-for-erasmus-projects1.pdf (дата звернення: 11.10.2025).

9. EU4Skills Takes Stock of Its Work. EU4Ukraine. 2023. URL: https://eu4ukraine.eu/en/whats-happening-en/news-en/eu4skills-takes-stock-of-its-work-en.html (дата звернення: 11.10.2025).

10. Рік війни: EU4Skills продовжує підтримувати Україну. Міністерство освіти і науки України. 2023. URL: https://mon.gov.ua/news/rik-viyni-eu4skills-prodovzhue-pidtrimuvati-ukrainu (дата звернення: 11.10.2025).

Скрипник А. Д.
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Україна

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Соціальні перетворення, які нині відбуваються в суспільстві, поставили перед системою освіти України загалом та закладами загальної середньої освіти зокрема завдання максимального розвитку потенціалу кожної особистості, формування людини як суб'єкта соціального життя. Серед пріоритетів розвитку чільне місце набула інклюзивна освіта, що базується на світоглядних засадах забезпечення рівних прав на освіту для всіх дітей, зокрема з особливими освітніми потребами, з інвалідністю, інших соціально вразливих груп. Інклюзивна освіта сьогодні забезпечує здобуття якісної освіти на всіх рівнях та у всіх ланках усім дітям без обмежень, шляхом впровадження інклюзивного навчання.

Аналіз наукових досліджень Л. Будяк, С. Єфімової, А. Колупаєвої, І. Луценко, Т. Мартинчук, С. Миронової, Ю. Найди, Л. Савчук, Н. Софій, Т. Скрипник, О. Таранченко з проблем розвитку інклюзивної освіти доводять необхідність реалізації стратегічних напрямів впровадження інклюзивного навчання в Україні, основні положення яких окреслені у «Національній стратегії розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року» і спрямовані на досягнення спільної мети – перетворити українську освіту на інноваційне середовище, в якому учнівське розмаїття набуває ключових компетентностей, необхідних для успішної діяльності в соціумі.

Стратегічною метою Національної стратегії є забезпечення доступу до якісної освіти кожній особі з урахуванням індивідуальних потреб та можливостей, із створенням умов для розвитку її потенціалу. У Національній стратегії зазначені стратегічні напрями реалізації вищеозначеної мети:

– отримання кожною особою гарантованих державою освітніх послуг, спрямованих на розкриття її потенціалу, максимальний розвиток і соціалізацію, з урахуванням її індивідуальних можливостей та потреб.

– отримання кожною особою якісних освітніх послуг відповідно до індивідуальних потреб у комфортному, безпечному, безбар'єрному, дружньому до кожного учасника освітнього процесу інклюзивному освітньому середовищі;

– прийняття українським суспільством багатоманітності людини та врахування потреб усіх учасників освітнього процесу [2].

Вирішення актуальних проблем з реалізації цих напрямів, на думку А. Колупаєвої та О. Таранченко включає: зміну методологічної освітньої парадигми з дефектологічної – на інклюзивну; визнання обов'язковості надання спеціальної психолого-педагогічної допомоги дітям з особливими освітніми потребами, в яких би закладах вони не перебували; започаткування нових напрямів освітньої діяльності зокрема, педагогічного асистування, соціального супроводу дітей в інклюзії, а також окреслення суб'єктності їхніх родин в цьому процесі; поширене несприйняття освітньої й соціальної сегрегації громадськістю; затвердження понад двадцяти нормативно-правових актів стосовно інклюзивної освіти, нового закону України «Про освіту», що спричинило необхідність повної трансформації надання системної психолого-педагогічної допомоги. Крім того, ці трансформаційні зміни в надані психолого-педагогічної допомоги дітям з особливими освітніми потребами розпочались зі створення нових освітніх осередків – інклюзивно-ресурсних центрів, які мали стати осердям інклюзивного навчання [1].

Механізми реалізації Національної стратегії передбачають моніторинг виконання операційних планів заходів щодо реалізації стратегічних цілей та завдань визначених Національною стратегією, проведення загального моніторингу досягнення цілей за показниками результативності з урахуванням суспільного діалогу і широкого залучення громадськості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Інклюзія: покроково для педагогів: навчально-методичний посібник. Київ: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2023. 232 с.

2. Про схвалення Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації на 2024-2026 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 07 червня 2024 р. № 527-р.. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/527-2024-%D1%80#Text

Стрельнікова В.О.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

РОЛЬ ФІЛОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ ЩОДО ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

У сучасному європейському освітньому просторі інклюзивна освіта розглядається не лише як напрям в педагогіці , а також як прояв гуманістичних і демократичних цінностей суспільства.[1, с.1] Україна, орієнтуючись на європейські стандарти розвитку освіти, активно впроваджує принципи інклюзивної освіти в більшість сфер освітнього процесу. Розвиток інклюзивної освіти – найефективніший засіб боротьби з дискримінаційними настроями, а також створення доброзичливої атмосфери у громадах, побудови інклюзивного суспільства та забезпечення навчанням усіх [4, с.52].

Інклюзивна освіта - це система освітніх послуг, яка забезпечує рівний доступ до якісної освіти для всіх здобувачів незалежно від їхніх фізичних, інтелектуальних, соціальних чи культурних особливостей. що базується на принципах недискримінації, врахуванні багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників.[2, с.5]. Вона спрямована на створення середовища, де кожна особистість може повноцінно

розвиватися, отримувати якісну освіту та реалізувати свій потенціал. Цей підхід відповідає основним європейським цінностям: рівності, толерантності та повазі до людської гідності.

Також важливою є роль філологічної освіти в процесі формування інклюзивного мислення. Вивчення іноземних мов, літератури та культури європейських країн сприяє розвитку міжкультурного розуміння та комунікації. Студенти-філологи, які опановують англійську мову, знайомляться з європейською культурою, вивчають досвід європейського суспільства, де інклюзія є вкрай важливою частиною освітньої політики. Це формує у них готовність приймати відмінності, вчитися новому, переймати досвід інших країн у сфері інклюзії, працювати з різними людьми та будувати навчальний процес на засадах партнерства.

Крім того, інклюзивна освіта сприяє розвитку соціальної відповідальності майбутніх педагогів і філологів. Знання найрозповсюдженішої мови світу, тобто англійської, відкриває доступ до найкращих європейських університетів, де інклюзивність розглядається як важлива частина освіти. Майбутні вчителі англійської мови, у свою чергу, можуть переносити ці підходи у свою професійну діяльність: формувати у дітей повагу до інших, підтримувати атмосферу взаємодопомоги й рівності в класі, розвивати емпатію та толерантність.

Важливим завданням є також підготовка викладачів філологічних дисциплін до роботи в інклюзивному середовищі. Це вимагає не лише методичної, а й психологічної готовності, розвитку емоційного інтелекту, гнучкості мислення, вміння адаптувати навчальні матеріали до потреб студентів з різними можливостями. [3, с. 102].

У контексті сталого розвитку освіти інклюзія виступає основою для створення гармонійного суспільства, у якому кожен має право на успіх. Формування європейських цінностей через інклюзивну освіту сприяє не лише інтеграції України у європейську освітню спільноту, а й зміцненню гуманістичних орієнтирів у суспільстві загалом.

Отже, інклюзивна освіта у поєднанні з філологічною підготовкою сприяє вихованню особистості, здатної до толерантного спілкування, прийняття культурних відмінностей і реалізації принципів рівності. Інклюзивна освіта є невід'ємним компонентом формування європейських цінностей у сучасній українській вищій школі. У сфері філологічної освіти вона забезпечує не лише рівний доступ до навчання, але й виховання гуманістичного світогляду. Майбутні філологи, які засвоюють принципи інклюзії, стають провідниками європейських ідеалів — рівності, поваги до людської гідності та культурного різноманіття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Келлі А. М., Падден Л., Флемінг Б. (ред.). Реалізація інклюзивної вищої освіти: створення університету для всіх = Making Inclusive Higher Education a Reality: Creating a University for All. — Лондон : Routledge, 2023. — 354 с.

2. Колупаєва А. А., Наконечна Л. М. Інклюзивне навчання: вибір батьків : навчально-методичний посібник. — Харків : «Ранок», 2018. — 56 с.

3 Колупаєва А. А., Савчук Л. О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання : науково-методичний посібник. — Київ : АТОПОЛ, 2011. — 274 с.

4. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Інклюзивна освіта: від основ до практики : монографія. — Київ : ТОВ «АТОПОЛ», 2016. — 152 с.

Федірко К. Ю.
Мелітопольського державного
педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ЦИФРОВИХ РЕСУРСІВ У ЛОГОПЕДИЧНІЙ ПРАКТИЦІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ

У контексті інтенсивної цифровізації освітніх практик актуальною залишається потреба обґрунтованого та педагогічно доцільного застосування

цифрових ресурсів у спеціальній освіті. Логопедична робота з дошкільниками вимагає інноваційних підходів, які поєднують корекційно-розвивальний зміст і сучасні інструменти для підвищення мотивації, індивідуалізації та ефективності занять. Мета даних тез — здійснити огляд сучасних цифрових платформ, що використовуються у логопедичній практиці, оцінити їхній потенціал і визначити напрямки майбутньої апробації в реальних умовах роботи з логопедичною групою дошкільного закладу [2; 4; 6].

У сучасному цифровому суспільстві діти дошкільного віку з перших років життя потрапляють у цифрове середовище, що суттєво впливає на їхній розвиток і мовленнєву активність. Тому актуальним стає впровадження цифрових технологій у логопедичну практику. Як зазначає Л. Черніченко, формування інформаційно-цифрової компетентності педагога-логопеда є однією з ключових вимог сучасної освіти [5, с. 80]. Дослідниці С. В. Чупахіна та В. В. Стинська підкреслюють, що цифрові ресурси сприяють індивідуалізації та підвищенню ефективності корекційно-розвиткової роботи [6, с. 936].

Отже, актуальність теми полягає у необхідності пошуку ефективних шляхів удосконалення логопедичної діяльності з використанням сучасних цифрових технологій у роботі з дошкільниками.

Серед платформ, що мають практичне застосування у логопедії, виокремлюються Wordwall, LearningApps та Canva.

Wordwall дозволяє створювати інтерактивні вправи (matching, quiz, sort, match up тощо) та широко використовується для розвитку фонематичного слуху, уваги і пам’яті. У дослідженнях наголошується на підвищенні інтересу дітей та змозі варіювання рівня складності завдань [1].

LearningApps пропонує модулі для побудови мультимедійних вправ: вправи на диференціацію звуків, вправи-вікторини, пазли, вправи на утворення фрази тощо. Ця платформа забезпечує зворотний зв’язок і можливість самоперевірки, що є важливим для корекційної роботи та формування навичок самоконтролю у дітей [4].

Canva використовується як інструмент для створення якісного візуального контенту: ілюстрацій, ігрових карток, презентацій для занять. Візуальний супровід підвищує розуміння завдання, стимулює мовленнєву активність і розвиток креативності у дітей [7].

Крім зазначених, доцільно враховувати також інші онлайн-інструменти (спеціалізовані логопедичні додатки, платформи для запису та відтворення аудіо/відео, інструменти для створення інтерактивних тестів), які доповнюють арсенал методів корекції мовлення.

Застосування освітніх цифрових ресурсів у роботі логопеда сприяє підвищенню мотивації та зацікавленості дітей завдяки ігровій формі виконання завдань, наочності та інтерактивності. Такі платформи, як LearningApps, Wordwall чи Canva, дозволяють урізноманітнити логопедичні заняття, створюючи обставини успіху для кожної дитини.

Цифрові інструменти забезпечують можливість індивідуалізації та диференціації завдань відповідно до рівня мовленнєвого розвитку та пізнавальних особливостей дитини.

Крім того, вони сприяють формуванню інформаційно-цифрової компетентності у дітей старшого дошкільного віку, розвивають зорову пам’ять, увагу, мислення, допомагають формувати стійкий пізнавальний інтерес.

Для педагога використання таких платформ відкриває можливості для швидкої підготовки дидактичних матеріалів, інтеграції логопедичної роботи з іншими освітніми напрямами та ефективного зворотного зв’язку з батьками.

Попри численні переваги, застосування цифрових технологій у логопедичній практиці має певні обмеження. Надмірне використання екранів може призводити до перевантаження зорової системи та зниження концентрації уваги у дітей дошкільного віку.

До того ж існує ризик підміни живого спілкування цифровими формами взаємодії, що є критично важливим для розвитку мовлення.

Важливим залишається питання технічного забезпечення закладів освіти та цифрової компетентності педагогів і батьків.

З методичного боку виклик становить добір контенту відповідно до вікових та індивідуальних можливостей дитини, необхідність педагогічного супроводу та контролю під час використання цифрових ресурсів.

Тому, ефективне впровадження цифрових технологій у логопедичну практику потребує зваженого, педагогічно обґрунтованого підходу, що враховує баланс між традиційними та інноваційними засобами корекційно-розвиткової роботи.

Ефективне впровадження цифрових ресурсів вимагає підготовки логопедів: розвиток інформаційно-цифрових компетентностей, методичні рекомендації щодо інтеграції платформ у корекційні заняття та заходи з технічного забезпечення [5; 6].

Заплановано пілотне дослідження в логопедичній групі дошкільного закладу: вибір 2–3 платформ (Wordwall, LearningApps, Canva), проведення серії групових занять із використанням цих ресурсів (4–6 занять), структуроване спостереження, збір даних від батьків і педагогів через анкети та напівструктуровані бесіди, а також аналіз матеріалів (скриншоти, фото вправ). Очікується, що апробація дозволить виявити найбільш доцільні інструменти, описати педагогічно обґрунтовані практики їхнього застосування та розробити методичні рекомендації для логопедичної практики в умовах закладу дошкільної освіти.

Цифрові платформи Wordwall, LearningApps та Canva мають значний потенціал для використання у логопедичній роботі з дошкільниками. Інтерактивні ресурси сприяють зростанню мотивації дітей та можуть підсилювати результативність корекційно-розвивальної роботи за умови педагогічно обґрунтованого застосування. Ключовою умовою успішного впровадження є формування інформаційно-цифрової компетентності педагогів та створення організаційних умов для використання технічних засобів. Наступним кроком має стати пілотна апробація обраних цифрових ресурсів

у логопедичній групі та розробка практичних рекомендацій на основі отриманих даних.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Іванченко, А., Кулакова, Ю., Моісеєнко, Д., Шпачинський, І. Філософсько-педагогічні засади використання комп'ютерних технологій під час корекційної роботи з дітьми з порушенням мовлення. Молодий вчений, 6 (118), с. 37-41. 2023 URL: https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-6-118-8

2. Литвиченко Д. С. Інноваційні підходи до організації практичної підготовки вчителів-логопедів у дистанційному форматі. № 34 (2024): Академічні візії. URL: https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/1417

3. Новікова Н., Курєнкова А. Використання цифрових освітніх ресурсів в розвитку усного (зв'язного) мовлення у школярів з ЗНМ 3 рівня. Collection of Scientific Papers «ΛΌГОΣ». с. 328–334. 2024. URL: https://doi.org/10.36074/logos-18.10.2024.077

4. Хітун Н. А. Практика використання LearningApps у корекційно-розвитковій роботі логопеда: з досвіду практичної діяльності. Conference Proceedings. № 3. с. 348–353. 2025 URL: https://archive.logos-science.com/index.php/conference-proceedings/article/view/2651/2688

5. Черніченко Л. Інформаційно-цифрова компетентність вчителя-логопеда як сучасна вимога цифрового суспільства. Освіта. Інноватика. Практика. Том 13, № 4. с. 79-83. 2025 URL: https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol13i4-011

6. Чупахіна С. В., Стинська В. В. Цифрові технології в корекційно-розвитковій роботі з дітьми з особливими освітніми потребами: готовність учителів логопедів. Педагогіка XXI століття: сучасний стан та тенденції розвитку. с. 916-951. 2021. URL: http://catalog.liha-pres.eu/index.php/liha-pres/catalog/download/143/1741/4190-1?inline=1

7. Boncheva, E. Implementing Canva in preschool education: An experimental study on digital visual learning. European Journal of Education Studies, 12(10). 2025 URL: https://oapub.org/edu/index.php/ejes/article/view/6202/8826

Черкашина К.А.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ІНКЛЮЗИВНОГО КЛАСУ НА ОСНОВІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПІДХОДІВ

Сучасна система освіти стоїть перед викликом забезпечення якісної та доступної інклюзивної освіти для всіх учнів, незалежно від їхніх особливостей розвитку. У цьому контексті формування професійної компетентності вчителя інклюзивного класу набуває особливої ваги. Європейські підходи до підготовки педагогів інклюзивного навчання відзначаються системністю, комплексністю та орієнтацією на цінності толерантності, індивідуалізації й партнерства.

Професійна компетентність вчителя інклюзивного класу включає не лише глибокі теоретичні знання, а й практичні вміння адаптувати навчальні програми до індивідуальних потреб учнів, використовуючи сучасні методики і технології. Це передбачає розуміння різних видів порушень розвитку, психолого-педагогічних особливостей учнів, а також уміння працювати в мультидисциплінарних командах, що включають психологів, логопедів, соціальних працівників і батьків [1, с. 112; 4, с. 85].

Важливою складовою є розвиток у вчителя емоційної та соціальної компетентності, що сприяє формуванню емпатії, толерантності та відповідальності за результат навчання кожного учня. Вчитель повинен бути готовим до постійної рефлексії власної педагогічної діяльності, що дозволяє своєчасно виявляти проблеми та впроваджувати інновації у навчальний процес [3, с. 66; 4, с. 120].

Європейський досвід свідчить, що ефективна підготовка вчителів інклюзивного навчання потребує інтеграції теоретичних знань із практичним досвідом, який набувається під час стажувань у реальних інклюзивних класах. Особливу увагу приділяють системі безперервного професійного розвитку, що включає оновлення знань з питань використання цифрових технологій,

адаптивних освітніх програм і методик диференційованого навчання [3, с. 67].

Ключовим є розвиток міждисциплінарної співпраці, що дозволяє забезпечити комплексний підхід до навчання дітей з особливими освітніми потребами. Спільна робота педагогів, фахівців та батьків створює сприятливе середовище для навчання, розвитку та соціалізації учнів, що відповідає вимогам сучасної інклюзивної освіти [2, с. 45].

Інноваційні технології, зокрема цифрові освітні платформи та адаптивні навчальні ресурси, відіграють важливу роль у підвищенні якості інклюзивного навчання. Вони дають змогу вчителю ефективно індивідуалізувати навчальний процес, враховувати особливості кожного учня та стимулювати його пізнавальний розвиток [1, с. 145; 4, с. 210].

Впровадження європейських підходів в українську систему освіти потребує системної підтримки на рівні державної політики, що включає оновлення освітніх стандартів, забезпечення ресурсами та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів. Такий підхід сприятиме формуванню інклюзивного середовища, яке максимально розкриває потенціал кожної дитини та сприяє її гармонійному розвитку.

Таким чином, формування професійної компетентності вчителя інклюзивного класу на основі європейських підходів є багатогранним процесом, що охоплює теоретичну підготовку, практичні навички, розвиток емоційної готовності та партнерство в освітньому середовищі. Успішна реалізація цих принципів забезпечить створення якісної інклюзивної освіти, яка відповідає викликам сучасності та потребам суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Войтенко В. М. Інклюзивна освіта: європейський досвід і українські перспективи. К.: Освіта, 2020. 256 с.

2. Захарова Л. О. Професійна компетентність вчителя інклюзивного класу. Педагогіка інклюзивної освіти. 2021. № 3. С. 45–52.

3. Гарабажій І., Черкашина К. Розвиток професійної компетентності педагога: виклики сьогодення. Розвиток освіти в європейському просторі: національні виклики та транснаціональні перспективи: матеріали І міжнародної науково-практичної конференції, 2–3 листопада 2023 року. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2023. С. 66–67.

4. Черненко Н. П. Методи навчання дітей з особливими потребами в інклюзивній освіті. Харків: Ранок, 2019. 312 с.

Чумак Т. В.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ ЯК КОНЦЕПТУАЛЬНА ОСНОВА РЕАЛІЗАЦІЇ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЛОГОПЕДА ЗАСОБАМИ МЕДІАТЕХНОЛОГІЙ

В умовах сформованої тенденції до інтеграції у європейську освітню та професійну систему особливого значення набуває формування у спеціалістів, які взаємодіють з дітьми з мовленнєвими порушеннями, цифрової компетентності. Водночас закріплення гуманістичних, демократичних і інклюзивних цінностей лежить в основі європейської освітньої парадигми.

Європейські професійні стандарти передбачають не лише знання сучасних методик діагностики та корекції мовленнєвих порушень, а й вміння ефективно впроваджувати цифрові технології й медіаресурси. У рамках інклюзивної освіти це відкриває ширші можливості для залучення дітей з особливими освітніми потребами до навчального процесу й підвищує ефективність взаємодії між фахівцями, сім'ями та навчальними закладами.

Європейські цінності – це сукупність гуманістичних принципів, серед яких пріоритетна людська гідність, захищаються права людини, підтримуються рівність і недискримінація, просуваються інклюзивність, академічна доброчесність, а також вільний доступ до освіти та простір для інновацій. У контексті навчального процесу це означає, що кожна дитина має незмінне право

на якісну освіту, незалежно від стану здоров'я чи особливостей свого розвитку. У логопедичній роботі впровадження цих принципів означає орієнтацію на індивідуальні потреби кожної дитини, її послідовну інтеграцію у звичайне навчальне середовище, системну взаємодію між фахівцями та родинами, а також застосування інноваційних методів і технологій, що підвищують ефективність корекційного процесу.

Таким чином, європейські цінності виступають як теоретико-методологічна основа, що підвищує можливості реалізації цифрових компетенцій у логопедичній практиці завдяки медіатехнологіям.

Цифрова компетентність логопеда – це здатність спеціаліста цілеспрямовано, безпечно та ефективно використовувати цифрові інструменти на всіх етапах роботи: від діагностики та корекції до навчання, відстеження прогресу дітей, мотивації та нагородження, а також організації спілкування з усіма учасниками освітнього процесу. Медіатехнології розширюють горизонти інноваційної роботи логопеда, створюючи нові простори для практики. Серед найбільш дієвих цифрових засобів виокремлюємо:

- мультимедійні презентації і відеоматеріали, які ілюструють артикуляційні й дихальні вправи;

- інтерактивні дошки та сенсорні екрани – інструменти, що візуалізують завдання й активно залучають дітей;

- інтерактивні онлайн платформи – для проведення дистанційних консультацій і занять;

- мобільні додатки й дистанційні платформи, що полегшують автоматичне опанування звуків, підсилюють фонематичний слух і зміцнюють лексико-граматичні здібності;

- штучний інтелект і адаптивні програми – інструмент для індивідуального формування траєкторії розвитку дитини.

Тож, впровадження медіатехнологій сприяє зростанню мотивації, підвищенню активності та поліпшенню взаємодії дітей – це надзвичайно

важливо у роботі з учнями, які мають мовленнєві порушення. Поєднання цифрових технологій і європейських цінностей формує концептуальну основу, у якій логопед працює за принципом рівного доступу до послуг, гарантує безпечне й етичне використання цифрових інструментів, застосовує інклюзивний підхід, враховуючи індивідуальні потреби кожної дитини, сприяє створенню відкритого освітнього простору та підтримує безперервний професійний розвиток.

Таким чином, європейські цінності не лише задають морально-етичний курс, а й визначають стратегічні напрямки розвитку цифрової компетентності логопеда. Для успішної реалізації зазначених принципів в українському освітньому середовищі доцільно:

1. Забезпечити включення до навчальних програм підготовки логопедів спеціальних модулів, присвячених цифровій грамотності та ознайомленню з європейськими цінностями.

2. Розвивати компетентність фахівців, залучаючи їх до тренінгів, вебінарів та курсів у галузі медіатехнологій.

3. Розробляти українські цифрові матеріали, спеціально адаптовані для дітей з особливими освітніми потребами.

4. Формувати етичні та правові норми застосування цифрових засобів у логопедичній практиці.

5. Розвивати міжнародне співробітництво з метою активного обміну знаннями та впровадження інноваційних практик.

У сучасному освітньому середовищі європейські цінності слугують концептуальною основою, що сприяє розвитку цифрових компетенцій логопедів. Вони задають гуманістичний напрямок професійної діяльності, орієнтований на права та потреби дитини, і одночасно визначають етичні стандарти та принципи інклюзивності.

Використання медіатехнологій у логопедичній практиці підвищує точність діагностики та ефективність корекції мовних порушень, робить заняття

інтерактивними, розширює спектр професійних можливостей логопеда та сприяє поступовій інтеграції української спеціальної освіти в європейський освітній простір. За умови, що цифрові інструменти поєднуються з європейськими ціннісними орієнтирами, формується сучасна, динамічна модель логопедичної діяльності, яка відповідає вимогам та викликам сьогодення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гриценко, О. Медіа-технології в освіті: нові можливості для інклюзивного навчання. – Київ: Видавництво «Освіта», 2022. – 150 с.

2. Інститут спеціальної педагогіки НАПН України. Використання електронних освітніх ресурсів у розвитку мовленнєвої компетенції учнів із порушеннями мовлення. – Київ: Інститут спеціальної педагогіки НАПН України, 2020. – 120 с.

3. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Дослідження щодо використання медіа-технологій для адаптації дітей з особливими освітніми потребами. – Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2019. – 200 с.

4. Петренко, Т. Інклюзивна освіта в Україні: дослідження та перспективи. – Львів: Видавництво «Світ», 2021. – 175 с.

5. Стратегія розвитку штучного інтелекту в Україні (2023): монографія / [За заг. ред. А.І.Шевченка]. Київ: ІПШІ, 305 с.

6. Plakhotniuk, G., Liubchenko, I., Prokhorchuk, O., Yuzyk, O., Turchak, A., & Markova, O. (2021). Formation of future specialists' information competence. Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala, 13(2), URL: https://lumenpublishing.com/journals/index.php/rrem/article/view/3297

Шевченко Ю. М.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
Савицька О. В.
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ: МОЖЛИВОСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В УКРАЇНСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР

Інклюзія в освіті є ключовим компонентом європейської політики якості й рівності доступу до навчання [1]. Для України, що продовжує трансформацію системи освіти та відновлення після війни, адаптація європейських моделей інклюзії — нагальна задача для забезпечення прав дітей з ООП і підвищення якості освіти загалом [4].

Мета статті. Оцінити найважливіші європейські практики інклюзивного навчання та можливості їх адаптації в українському освітньому контексті.

Останні європейські огляди та рекомендації підкреслюють системний підхід, підготовку вчителя й міжвідомчу координацію [1; 2].

Європейські країни впроваджують інклюзивну освіту як системну політику, що поєднує законодавчі гарантії, кадрову підготовку, ресурси та місцеві практики. Дослідження European Agency for Special Needs and Inclusive Education підкреслюють, що успішна інклюзія базується не тільки на зарахуванні дітей у загальні класи, а на реальній адаптації навчального процесу: диференційованих програмах, допоміжних послуг, міждисциплінарних командах і моніторингу результатів. Рекомендації Європейської Комісії (2022) додають увагу до гнучких моделей навчання, зокрема blended-learning, як інструменту для забезпечення доступу й індивідуалізації.

Серед ключових практичних компонентів європейського досвіду, що

можуть бути ефективно адаптовані в українській системі освіти, слід відзначити підготовку та супровід педагогічних кадрів, міжвідомчу координацію, фінансування, орієнтоване на результат, а також розвинену систему моніторингу. У країнах із високим рівнем інклюзивності освіти значна увага приділяється безперервному професійному розвитку педагогів, супервізії та роботі інклюзивних команд [1; 7]. Це дозволяє вчителям ефективно реагувати на потреби учнів з різними освітніми можливостями. Для України така практика означає необхідність масштабування програм підвищення кваліфікації та створення регіональних центрів підтримки педагогів.

Європейські моделі також ґрунтуються на міжвідомчій взаємодії, яка інтегрує освіту, охорону здоров'я, соціальні служби та родини дітей з особливими освітніми потребами. Такий підхід забезпечує комплексну оцінку дитини та системну підтримку її розвитку [6] В Україні ж потребує удосконалення саме механізм координації між різними службами, оскільки на місцевому рівні часто бракує узгоджених процедур співпраці.

Ще одним важливим елементом є система фінансування, орієнтована на результат, а не лише на кількість учнів з особливими потребами. Європейський досвід демонструє, що інвестиції у спеціально підготовлених асистентів, ресурсних учителів та адаптовані матеріали безпосередньо впливають на успішність інклюзії [1; 2]. Для України актуальним є запровадження прозорих механізмів розподілу коштів та фінансової підтримки закладів, які активно впроваджують інклюзивні практики.

Невід'ємною складовою є систематичний моніторинг і наявність чітких індикаторів інклюзивності. Системи, що відстежують не лише кількісний доступ до освіти, а й якість навчання дітей з особливими освітніми потребами, дозволяють вчасно коригувати політику та освітні стратегії [5]. Для України важливо розвивати власні національні індикатори інклюзії, удосконалювати статистичний облік і механізми збору даних, щоб на основі доказів формувати державні рішення.

Разом із тим, українські дослідники [3; 4] наголошують, що механічне запозичення європейських моделей не завжди можливе. Серед актуальних проблем — обмеженість фінансових ресурсів, нестача кваліфікованих кадрів, відсутність належної матеріально-технічної бази, а також наслідки війни, які ускладнюють доступ до освіти для дітей із порушеннями розвитку. Тому імплементація європейського досвіду має здійснюватися поетапно, з урахуванням регіональних особливостей і пріоритетності підтримки найбільш уразливих груп дітей.

Ефективним шляхом може стати залучення міжнародної допомоги, партнерських програм і технічної підтримки від європейських освітніх агентств та міжнародних організацій, таких як UNICEF чи European Agency. Саме міжінституційна співпраця, підкріплена політичною волею, професійним розвитком педагогів та прозорим фінансуванням, стане запорукою створення в Україні сучасної системи інклюзивної освіти, орієнтованої на рівні можливості для кожної дитини.

Таким чином, європейський досвід переконливо доводить, що інклюзія є не окремим напрямом, а комплексною стратегією освітньої політики, яка забезпечує якісне навчання для всіх. Для України реалістична імплементація таких практик можлива за умов системного підходу, поетапного впровадження, сталого фінансування та міжнародної підтримки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Council of Europe. *Education strategy 2030: Learners first — Education for today's and tomorrow's democratic societies.* Strasbourg: Council of Europe, 2023. 102 с.

2. European Agency for Special Needs and Inclusive Education. *Inclusive education in Europe: Key messages and evidence.* Brussels: European Agency, 2023. 112 с.

3. European Commission. *Council Recommendation on blended learning approaches for high-quality and inclusive education.* Brussels: EUR-Lex, 2022. 98 с.

4. Udych Z., Shulha I., Chepurna L., Rudenko L., Dzhus O. *Inclusive education in Ukraine: Challenges, conditions and implementation strategies.* Ternopil: Ternopil National Pedagogical University, 2024. 136 c. URL: https://www.researchgate.net/publication/381528018_INCLUSIVE_EDUCATION_IN_UKRAINE_CHALLENGES_CONDITIONS_AND_IMPLEMENTATION_STRATEGIES

5. UNESCO. *Global Education Monitoring Report: Inclusion and education.* Paris: UNESCO, 2020. 435 c.

6. UNICEF. *Disability inclusion in UNICEF activities in Ukraine 2022–2024.* Kyiv: UNICEF Ukraine Office, 2023. 67 c.

7. Woolfson L. *Is inclusive education for children with SEND effective?* London: Frontiers in Education, 2024. 121 c.

8. Oliinyk T., Mishchenko O., Saveliev D., Iievliev O. *Inclusive education in Ukraine: Conditions of implementation and challenges.* Kyiv: ResearchGate Publishing, 2023. 154 c. URL: https://www.researchgate.net/publication/380548921_Inclusive_education_in_Ukraine_conditions_of_implementation_and_challenges

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. Вплив спільних цінностей ЄС на розвиток нової проєвропейської початкової та середньої загальної освіти в Україні

Атрощенко Т.О. Інклюзивна дошкільна освіта як реалізація цінностей рівності, поваги та партнерства……3

Беляєв А.О. Виклики та стратегії імплентації CEFR у підготовці майбутніх філологів……6

Беспалова Н. С. Толерантність і культурне різноманіття як втілення спільних цінностей ЄС у сучасній початковій школі……10

Білоусова Н.В. Методичні підходи до впровадження спільних цінностей ЄС у початкову освіту: від теорії до практики навчання……14

Братченко А.С. Європейський вимір формувального оцінювання як чинник інтеграції спільних цінностей ЄС у початкову та середню освіту України……16

Герцовська Н. О., Бурнасова Д. Моральні й гуманістичні виміри байк Езопа у контексті сучасної літературної освіти……19

Герцовська Н. О., Герич Ю. Виховна функція літератури у формуванні особистості читача……21

Голуб О. В. Викладання англійської мови як інструмент формування спільних цінностей ЄС у старшій школі……23

Гузь В.В., Кіріянова Д. А. Психолого-педагогічні засади розвитку пізнавальної активності дітей дошкільного і молодшого шкільного віку……26

Дерік Л. Є. Учитель початкової школи як провідник європейських цінностей у сучасному освітньому просторі……29

Дємєнєва О.В. Масюкова Є.С. «Політична промова» як форма публічного виступу……32

Єгорова Д. М. Формування толерантності та міжкультурного діалогу учнів ЗЗСО у контексті цінностей ЄС……35

Єложенко А. О. Інтеграція цифрових технологій та медіаграмотності в освіту……38

Засипко В. П. Навчання енергоефективному програмуванню на уроках інформатики в школі: європейський досвід……41
Капсамун А. О. Формування критичного мислення на уроках англійської мови: європейський підхід для українських шкіл……44
Князєва Д. С. Вплив європейських цінностей на професійний розвиток вчителя інформатики……47
Колиханіна-Станчак Ю.С., Варіна Г.Б. Просвітницька діяльність як засіб підвищення обізнаності юнаків у сфері репродуктивного здоров'я та планування родини……49
Кравець К. А. Європейські цінності як основа формування громадянської компетентності учнів у новій українській школі……53
Макаренко Б.М. Європейські екологічні цінності у змісті освіти: інтеграція результатів дослідження рудеральної рослинності міських територій……56
Маслова М. М. Ціннісна трансформація шкільної освіти: від знань до дії в інтересах демократії……59
Метелик В. В. Роль європейських цінностей у формуванні громадянської свідомості молоді в Україні……62
Мітєва Т. Є. Освітній потенціал класичної літератури в утвердженні спільних європейських цінностей……65
Патейчук Р. П. Багатомовність як умова професійного зростання та соціальної мобільності майбутнього педагога……67
Петрушов А. В., Петрушова Н. В. Сучасні тенденції у викладанні німецької мови в ЗЗСО……72
Подзиваловський О. Д., Хоменко Н. Д. Виховання толерантності та міжкультурного діалогу на уроках англійської мови в 9 класах……75
Ремесленнікова В. В. Нова українська школа як простір розвитку демократичних цінностей і громадянської свідомості……78
Розман І. І., Костик В.В. Школа як осередок демократичної культури та громадянської активності……81

Розман І. І., Палагузинець Б.М. Управління закладом освіти на засадах європейських принципів прозорості й підзвітності……83
Розман І. І., Палинчак Ю.І. партнерство школи, сім'ї та громади в реалізації цінностей ЄС у вихованні дітей……86
Розман І. І., Солецька Е. Р. Освітні інновації у розвитку безпечного, інклюзивного та толерантного шкільного середовища……89
Розман І. І., Турдай А.В. Європейські програми (Erasmus+, eTwinning) як інструмент інтеграції українських шкіл у європейський простір……91
Романова В. В. Толерантність в освітньому процесі НУШ……94
Сіденко Є.В. Історична освіта як інструмент формування європейських цінностей сталого розвитку у студентів українських університетів……98
Сірий А. С. Європейські цінності та багатомовність: інтеграція в систему підготовки майбутніх учителів……100
Соловйова А. В., Гончарова О. А. Англомовна соціокультурна компетентність у навчанні іноземних мов у старшій школі……103
Таран С.О. Формування цінності екологічного ставлення до природи у молодших школярів в позашкільній освіті……107
Федоренко Д. О. , Філоненко О. С. Формування патріотичних цінностей молодших школярів у процесі позаурочної діяльності……110
Холостенко О. Є. Мова, культура, свобода: три крила освіти європейських цінностей……114
Шевченко Г. А., Помазан Д. Ю. Формування європейських цінностей на уроках громадянської освіти у школі……120
Шершньова О.В. Інклюзивна освіта як відображення європейських цінностей рівності та недискримінації: український контекст……122
Шинкевич Д. К. Європейський підхід до розвитку підприємливості: педагогічні орієнтири для сучасної української школи……125
Шинкевич Ю. О. Розвиток іншомовної компетентності як складова формування європейської свідомості молодших школярів……128

Maslova A. V. Integrating European Values into Higher Education: A Pathway Toward Sustainable Identity Development……131
Redko P. S. Common EU Values in Ukrainian Education: Critical Approach……134
РОЗДІЛ 2. Європейські виміри сталого розвитку української вищої освіти
Батарейна О.О. Впровадження європейських підходів до забезпечення якості як ключовий фактор сталого розвитку вищої освіти в Україні……139
Бондарєв Д.А. Лідерська компетентність як складова європейської освітньої парадигми підготовки офіцерів……142
Бутрим О.В. Міжнародні проєкти як чинник підвищення якості викладання англійської мови……144
Волкова Д. О. Інтернаціоналізація вищої освіти України як фактор сталого розвитку у європейському просторі……147
Волотовська О. С. Використання методики CLIL на старшому етапі навчання англійської мови……150
Волошина О.В., Кермач П.Ю., Філімонов І.С. Трансформація професійних компетентностей……152
Гончарова О.А. Інтернаціоналізація вищої освіти як складова євроінтеграційних процесів……155
Гришко С.В., Левада О.М., Непша О.В. Європейські виміри сталого розвитку у вищій географічній освіті України: стратегічний імператив та освітні пріоритети……158
Давидюк М.О., Мовчан Д.О., Боков М.Р. Оцінка ефективності впровадження практик змішаного навчання у систему вищої освіти……161
Дем'янова А. С. Дотримання принципів академічної доброчесності у закладах вищої освіти як запорука успішної інтеграції української освіти до європейського освітнього простору……164
Дікова Д. А. Формувальне оцінювання як крок до інтеграції української освіти у європейський освітній простір……168

Зіненко Н.В. Integrating Sustainable Development Goals into English Language Teaching in Ukrainian Universities……171
Зубко О. С. Гендерна рівність і цінності сталого розвитку: європейські виміри в українській освітній практиці……174
Кардашова О. Г. ШІ як чинник сталого розвитку мовної освіти в українській школі……177
Карімова Н.Ю. Самостійна робота майбутніх учителів під час їх навчання у закладі вищої освіти……182
Кас'яненко О.М. Стратегії європейського досвіду у підготовці фахівців у галузі спеціальної та інклюзивної освіти……184
Кірова Д.О. Роль університетів у формуванні громадянської відповідальності……188
Кожевникова А.В., Кожевников П.П. Академічна доброчесність як ключ до інтеграції європейських цінностей у підготовку майбутніх учителів……191
Кривонос І.А. Integration of European Approaches to Implementing Sustainable Development Principles in Ukrainian Education Through Teaching English to Students at Agricultural Universities……194
Куницька А.О. Професійне вигорання викладача закладу вищої освіти……197
Майоренко Т.О. Central Rada: The Path to Ukrainian Statehood in the Context of the Ukrainian Revolution of 1917–1918……200
Маліновська А.П. Європейські освітні онлайн-платформи як засіб підвищення ефективності навчання іноземної мови у старшій профільній школі……204
Марусяк О.Є. Розвиток soft skills здобувачів вищої освіти засобами іноземної мови……207
Митяй Б. І. Педагогічні умови забезпечення ефективної імплементації компетентнісного підходу у викладанні іноземної мови……209
Мільчевська Г.С. Соціальна відповідальність та європейські цінності у формуванні особистості здобувача вищої освіти……212

Мірзоєва Г. А. Європейські практики використання дистанційних освітніх технологій у навчанні англійської мови……215
Мірзоян К. О. Психологічна просвіта у воєнний і післявоєнний період як засіб відновлення спільноти……217
Муллова О. Ю. Толерантність як професійна якість майбутнього вчителя……222
Нагорняк С.В., Волох В.В., Калита В.В. Формування конфліктологічної компетентності майбутніх керівників закладів освіти в процесі професійної підготовки……224
Надольська Ю.А., Єпіфанцева Л.А. Роль медіаграмотності у формуванні європейських цінностей у здобувачів вищої освіти на заняттях з німецької мови……227
Николаєнко О.Л. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: навчання, викладання, оцінювання. Додатковий том 2020 року……233
Обозний В.О. Маніпуляція свідомістю та роль освіти у формуванні когнітивної стійкості: європейський вимір……236
Онищук І. А. , Доманюк О. М. Євроінтеграційні акценти підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти……244
Осауленко В. В., Петрушова Н.В. Методики кооперативного навчання на заняттях з англійської мови у ЗЗСО……247
Петрушова Н.В. Специфіка навчання польській мові студентів ЗВО……250
Піддубна Д.С. Barrier-Free Education in Ukraine: European Experience and Wartime Challenges……253
Пішун С.Г. Гармонізація української вищої освіти з європейською моделлю сталого розвитку……256
Полякова А.Є. Європейські цінності як основа модернізації вищої освіти в Україні……259
Помазан Д. Ю. Конструювання історичних знань про Європейський Союз крізь призму інтелектуальної історії……263

Поповська К. М. Застосування stem-технологій на уроках англійської мови в старшій школі……..266
Прощенкова Є. В. Таксономія Блума як інструмент розвитку критичного мислення старшокласників у контексті європейських освітніх стандартів……269
Пюрко О. Є., Пюрко В. Є., Арабаджи-Тіпенко Л. І. Сталий розвиток вищої освіти України: європейські тренди, сучасні реалії……272
Сергієнко А. Д. Роль цифровізації у наближенні української освіти до європейських практик……275
Стародуб А. А. Програма Erasmus+ та її вплив на українську вищу освіту……277
Супрун О.М. Багатомовність як фактор сталого розвитку українського освітнього простору……280
Таран К. О. Фразеосистема української та польської мов як відображення спільних європейських цінностей……283
Тахтарова М. Г. Вивчення лексики в контексті: європейський досвід та українські реалії……285
Федюніна О.І. Розвиток мовно-комунікативної компетентності майбутніх учителів у системі освіти країн ЄС……290
Хоменко Н.Д. Англійські пісні як засіб формування європейських цінностей та культурної обізнаності здобувачів освіти……293
Христова Т. Є. Інтеграція принципів сталого розвитку у професійну підготовку майбутніх учителів фізичної культури……296
Христовой Д. Ю. Цифрова трансформація університетів: європейські підходи та український досвід упровадження AI-технологій……299
Циб А. С. Сучасні вимоги до формування англомовної лексичної компетентності учнівської молоді: українські реалії та досвід країн ЄС……302
Чабан Н. А. Медіація у професійній підготовці вчителя іноземних мов: теоретичні засади та практичні шляхи впровадження……306
Четвертак Т. Ю., Смирнова Д. М. Італійський досвід застосування молекулярного моделювання в хімічній освіті……311

Шевченко С. О. Психологічні аспекти формування європейських цінностей: теорія, практика, перспективи……314
Шиян І. О. Розвиток soft skills у майбутніх фахівців з мобільної розробки в контексті європейських тенденцій сталого розвитку вищої освіти……318
Яременко Р. А. Цифрова трансформація університетів: впровадження європейських стандартів захисту даних (GDPR) та кібербезпеки в освітні процеси……321
Grechukha A.M. AI In ESL Teaching: Modern Technologies and European Experience……325
Kravets O.O. Challenges in Higher Education in Ukraine in the Context of Military Action……328
Merinov P.O. Mobile Applications in Computer Science Teaching: A European Perspective……331
Topalov Y.M. Integrating European Values and Developing Personal Effectiveness through English Language Learning……333
Varina H.B. Innovative Approaches to the Development of Psychological Competence of Future Professionals within the European Educational Area……336
Zhukova T.V. Ukrainian Achievements in Joining the European Higher Education Area……342
РОЗДІЛ 3. Соціально-педагогічні виміри інклюзивної освіти в країнах європейського Союзу
Асанова О.В. Соціально-педагогічні виміри спеціальної освіти та інклюзивного навчання в країнах європейського союзу……346
Воробйова О. А., Батарейна І. О. Соціальна інклюзія в Україні та країнах Європейського Союзу……350
Воровка М.І. Інклюзивна освіта як інструмент соціально-етичної трансформації сучасного освітнього простору……353
Глазкова І.Я. Інтеграція українських школярів-вимушених мігрантів у країнах ЄС: соціальні, психологічні та гендерні аспекти……355

Громченко К.А. формування відповідальності у дітей дошкільного віку в умовах інклюзивної освіти засобами казок В. Сухомлинського: порівняльний аналіз з практиками країн ЄС……..358
Дубяга С.М. Роль учителя початкових класів у формуванні культури прийняття та підтримки в інклюзивному колективі……..362
Дука Н. Д. Формування зв'язного мовлення дітей у контексті сучасної логопедичної практики……364
Дьоміна В.І. Моделі взаємодії вчителя, асистента і батьків у системі підтримки дитини в інклюзивному класі……367
Єloженко А.О., Масюкова Є.С. Професійна підготовка педагогів в інклюзивному класі……370
Каспер І.О. Інклюзія та толерантність як основа європейських цінностей в умовах сучасного українського суспільства……373
Кожевникова А.В., Венгеренко І.О. Цифрові навички як шлях інтеграції європейських цінностей у професійну діяльність майбутнього педагога……378
Компанець К. М. Логопедична допомога дітям з особливими освітніми потребами в умовах освітньої невизначеності: нові формати, стратегії, ресурси……382
Кондратенко В. О. Нейропсихологічні аспекти мовленнєвого розвитку дітей у контексті інклюзивної освіти: європейський досвід та українські реалії……385
Кривонос І.О. Transformation of Socio-Pedagogical Approaches to Special Education in European Union Countries……388
Левицька Г.М. Особливості інклюзивного навчання в закладі дошкільної освіти……391
Нетована А.І. Казкотерапія як один із засобів корекційно-розвиваючої роботи логопеда……397

Пастушок І. О. Формування зв'язного мовлення молодших школярів засобами ігрових технологій у контексті реалізації європейських освітніх цінностей освіти……400
Переверзєва О.В. особливості інклюзивного навчання молодших школярів в Бельгії……403
Переходюк В.Р. Інклюзивна освіта професійно-технічних закладів в умовах війни: європейський досвід та роль фідбеку у формуванні цінностей……407
Скрипник А. Д. Стратегічні напрями впровадження інклюзивного навчання..412
Стрельнікова В.О. Роль філологічної освіти у формуванні європейських цінностей щодо інклюзивної освіти……414
Федірко К.Ю. Використання сучасних цифрових ресурсів у логопедичній практиці з дітьми дошкільного віку: огляд літератури та перспективи впровадження……416
Черкашина К.А. Формування професійної компетентності вчителя інклюзивного класу на основі європейських підходів……421
Чумак Т.В. Європейські цінності як концептуальна основа реалізації цифрової компетентності логопеда засобами медіатехнологій……423
Шевченко Ю. М., Савицька О. В. Європейський досвід інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами: можливості імплементації в український освітній простір……427

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them"